

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03641

DI KISHEFMAKHERIN FUN KASTILYEN

Sholem Asch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שְׁלוֹם אֵשׁ

גָּעוֹז אַמְלָטָע שְׁרִיְפְּטוֹן

צְוּוּעָלֶפֶטְעָר בְּאַנְדָּ

פָּאָרְלָאָג "קָוָלְטָוָר=לְיִגְעָ" וּוֹאֲרַשְׁעָ

שְׁלֹום אָשָׁ

דִּי כִּישׁוֹפְמַאכְעָרֵין
פּוֹזֶס אַסְטִילִיעָן

פָאָרְלָאָג "קָוָלְטוֹר=לִיגָּע" וּוֹאָרְשָׁע

Poland

געדרוקט פון פֿרִיעַר צוֹעֲגִירִיטָע מַאֲטְרִיכָן
פֿערְטָע אַוִיפְלָגָע פֿון 3500 בֵּין 4500 עָקָן.

דֶּרֶיךְ שִׁיקָּרָא אָוּן מִילְגָּעָר וּוְאָרְשָׁע גַּאֲחָזְלִיפְקִי 6

Copyr. by Sholom Asch New-York 1926

S Z O L E M A S Z — S Z R I F T E N

Wyd. „KULTUR-LIGA“, Warszawa, 1926

Druk. Sikora i Mylner, Nowolipki 6

געווידמעט

דָרְ. יִ. גַמָּגָנָעָם

אֵין צִיכְשֶׁ בָּן אֲנֻעָרְקָנָנוּנָג אָוֹן אַכְתּוֹנָג

דער מהבָּן

פָּרָעָה

צ'וווי עלמענטען איז דער אידישער געשיכט האבען מיד פון
תהמיד איז פעראיינטערעסיטט: דער קדוש השם איזו די מעסיאנישע שטראַע-
בונגען זום פֿלעגען נאָפְּלָאָגְעָן נאָד יעדען קדוש השם. די צ'וווי עלייך
מענטען פון דער אידישער געשיכט האבען לענגן געריעיצט מיין פֿאָכְ
טטאַזְיָע איזו מיין שרייבערשען חַשֶּׁק. לעצעטען הײַב אַיך אָז צו פרָרָ
בִּירָעָן צו פֿערזּוֹרְקִילְכִּיעָן מיין שrifטשטעלערישען חַלּוּם. אָז דאס
בָּרוּ אַיז אַ רְטוֹלְטָאָט פָּוּ אַט דָּעַם חַלּוּם.

"קדוש השם" איז געוארען גשריבען פרעה, לויים דעם סדר אבער פון די געשעהנישען שטעלן אידע עם נאנד דעם רויטישען קדוש

דער קדוש השם פון גורת ת"ח ות"ט איז מעהר אדרער ווינציגער אויסגעהאָלטען היסטאריש. איד האָב זיך גערעבענט מיט היסטארישע פאָקטען אויס היסטאריש דאָטען, באַטש ייחדיס האָב איד מיר געומוז שפֿען — (אונזערע בראניגערס האָבּען זיך נישט אָבּען-שפֿעלט אויַף ייחדיס אונז אָזיד אַזיך אַיְזעַלְעַדְעַן — האָבּען שטנּוֹן דאס גאנצע אונז דעם הויפּט ציעל). דאס קען איד נישט אָזִינְעַן זונען אויס דעם גאנצע פון דיד רויימישע ציעטן. די הויפּט צוֹזְפּען זונען ווֹי די טיפּען פון "קדום השם". פָּאנְטָאוֹזְיָעַס פון מְחֻבָּרָה, ווֹי אָזיד די מעהרטען געשעהנְיָשׁוּן וואָס קומּען פָּאָר אַיז די בעשרי-בּוֹגָן. באַטש אַיז די אַטְמָאָסְפּוּרָע אַיז וועלכּע אַידְעַן האָבּען געלעכּט אַוְנוֹטָר די הערשאָפּט פון פָּאָל דעם פָּערעטען — האָבּען די אלען גע-שענְגִּישׁוּן געבענט פָּאָרְסְּמוּן אַיז זונען פָּאָרְגְּזְמוּן.

שריפות פנו פיער און צווארציג מאראאנען זענען פרארגעלטומען דודר די איננוויזע אויפֿן בעפעהל פנו פאכטס און אנקאנא (איי מאיד' 1556) און די איברגען זענען געראטעןעוועט געווארישן דודר די בעמיהונג

פֿוֹן דַּי אִידְלָעַ דָּאָנָּעַ נֶרְאֵצְיָע. דַּעַר דָּרָאָהָוָגַג בְּרִיעָפַג פֿוֹן סָוְלְטָאָן סָאַלְעָמָאָזַג צָוָם פָּאָבָסְטַג וּמְעָגָנוּ דַּי מָאָרָאָנָעַ טָרְקִישׁ אָוְנְטָרְסָאָנָעַ אַיְזַג גַּעַד שְׁעָהָז (איַז 9 מָארְץ 1556) אָוּן כַּאֲטָשַׁ דַּי שְׁרָפָה פֿוֹן אִירְיָשׁ אַסְפָּרִים אַיְזַג רְוִיָּמַג אַיְזַג פָּאָרְגָּעָלְקָוְמָעַג בְּעַפָּאָר פָּאָול דֻּעַם פָּעָרְטָאָעַג (1553). אַבָּעָר אַיְזַג זְוִינָעַג צִיּוּטָאָנָעַג הָאָט וַיַּד אַיְזַג זְיוֹן זְאַנְצָעַג הָעֲרָשָׂאָפָטַג קַיְיַן אִידְשָׁעָר סָפָר נִישְׁתַּג גַּעַטָּאָרְטַג גַּעַפְּגָנָעַג — אָוּן דַּוְרָד זְיוֹן אִינְגְּלָסָמָוּס זְעָנָעַג אַיְזַג אַיְזַג צִיּוּטַג אַיְזַג קְרָעָמָאָנָעַג (איַז דֻּעַם אִינְצִיגָּנָעַג אָרָט וּזְאוּ אִידְרָעַן הָאָבָעַן בְּעַד הָאַלְטָאָעַג זְיִירָעַג סָפָרִים צָוָעָנוּמָעַג נְעוֹזָרָעַג פֿוֹן דַּי רָאָמְינִיקָּאָנָעַג אָוּן פָּעָרְבָּרְעָנָטַג נְעוֹזָרָעַג מְעָהָר פֿוֹן צְוּוּלָהַג טְוּזָעָנָר בִּירַג בְּעַר (איַז 1559).

די פָּעָרְפָּלִיּוֹצָוֹנָג פֿוֹן דַּי אִידְשָׁעַג הָהָעָטָא אַיְזַג גַּעַוְוָעַג אַצְּפָעְלִיּוֹנָעַג. זְווִי עַס פָּלְעָנָטַג גַּעַשְׁעָהָעַג יְעָרָעַס יְאָחָר בַּיּוֹם אַוְיְסָנוּס פֿוֹן טְיִיד טִיבָּעָר. אַבָּעָר אַזְוִי זְווִי עַס אַיְזַג הִיסְטָמָאָרְשָׁעַר פָּאָקָטַג. אָוּן דַּעַר פָּאָבָסְטַג הָאָט גַּעַהְיִיסָּעַג בְּעַרְבָּרְעָנָטַג דַּי הָהָעָטָא פֿוֹן דַּוְרָד אַיְזַג דֻּעַם קָאָרָד דַּנְאָאָל אַלְעָקָטָאָדָרַג פִּירְנָאָסָעַג אַיְזַג דַּעַר בְּעַפְּהָלָל אַבְּנָהָאַלְטָאָעַג נְעוֹזָאָרַג. אַיְזַג צְוָן גְּלוּבָעַג. אָוּן דַּעַר וּלְבָעַר פָּאָבָסְטַג וּוָסָס הָאָט אִינְגָּרָדָעַג. גַּעַשְׁלָאָסָעַג דַּי אִידְרָעַן אַיְזַג דַּעַר הָהָעָטָא — הָאָט מִיטַּא כִּיּוֹן זְיוֹן דָּאָרָט גַּעַהְיִאלָטָאָעַג כְּדַי זְווִי זְאַלְעָוָן דָּרְטָמְרָוָנְקָעַג וּוּרְעָרָעַן אַיְזַג פָּעְרָלִיּוֹצָוֹנָג וּוָסָס פָּלְעָנָטַג יְעָדָעַס יְאָחָר גַּעַשְׁעָהָעַג. אָוּן דַּעַר וּלְבָעַר פָּאָבָסְטַג אַיְזַג פָּעְרָאָנְטָה וּוָאָרְטָלִיךְ פָּאָר דַּי לְעָבָעָנָס וּוָסָס זְעָנָעַג אַוְנְטָרְגָּעָנָאָנָגָעַג בִּיְיַי דַּי פָּעָרְפָּלִיּוֹצָוֹנָג.

לְאָדָר אַיְזַג דַּי אִינְקָוּזְיִיצְיָעַג נִישְׁתַּג בְּאַרְאָקְטָעָרִיסְטִישַׁ פָּאָר דַּוְרָיָס אַיְזַג פָּאָבָסְטַג. דּוֹקָא אַיְזַג אַוְנְטָרְטָרְדָּר דַּי מִשְׁלָחָה פֿוֹן דַּי פָּאָבָסְטָאָעַג הָאָבָעַן אִידְרָעַן אַיְזַג מִיטָּעָל-אַלְטָמָעָר גַּעַלְעָבָט פְּיִילָעָל מְעָהָר זְיכָרָעָר אַיְזַג אַרְוָהְיִנְעָר וּיְיַי אַיְזַג אַנְדָּעָרְקָעָלְכָעָל לְעַנְדָּעָר. אִידְרָעַן זְעָנָעַג נְעוֹזָאָרַג פָּעְרָטְרָאָטָעַג אַיְזַג אַלְעָ צְוָיְוָיְנָעַג פֿוֹן הָאַנְדָּעָל — אָוּן מִטְּנָעַלְעָבָט דָּאָס לְעָבָעַן פֿוֹן דַּי נַּאֲלָדָעַנָּעָג צִיּוֹת פֿוֹן רָעָנָמָאָנָמָג. בְּעַרְיָהְמָטָע אִידְשָׁעָר דַּאֲקְטִוְרִים הָאָבָעַן זְדַי נְעָפָוָנָעַג אַיְזַג הַיְיָפָעַן פֿוֹן דַּי פָּאָבָסְטָאָעַג אִידְשָׁעָר מְזּוֹקְעָדָר זְעָנָעַג בְּעַשְׁעָנָקָט נְעוֹזָרָעַג פֿוֹן דַּי פָּאָבָסְטָאָעַג מִיטָּוֹלָעַג פֿוֹן פְּרָוְשָׁטָאָעַג אַיְזַג גַּעַהְיָרָשָׁט אַבָּעָר שְׁטָעָדָט (בּוֹרְכָהָאָרְדָּט); אַיְדָעַן זְעָנָעַג נְעוֹזָאָרַג לְעַבָּהָאָבָעָר פֿוֹן דַּי טְוָסָט, וּוָסָס הָאָט גַּעַבְּלִית אַיְזַג זְרוּם, אַיְזַג פָּלְעָנָטַג בְּעַזְבָּעַן אַיְזַג שְׁבָתִים דַּי קִרְכָע אַיְזַג וּלְבָעַר עַמְּתָאַט זְדַי גַּעַפְּוָנָעַג דַּעַר "מְשָׁה" פֿוֹן מִיכְעָל אַנְזָעָלָעַג אַזְוָג וּוּלְבָעַן זְווִי.

זענען שטאלץ געווען אונז געהאלטען פאר א טיל פון זיער אינגענט
(קלאטשא). האד האב איד מיט א ציוו איברגעטראגען די אלע גרויר
זאמקייטען פון דער אינקויזיציע, די פרוכט פון דער קרייסטלייכער
קולטור נאדר רויים, וויל דער שטעל-פערטראטען פון יוזס קרייסטום איז
זועמענס נאמען די נרויזאמקייז זענען בענאנגען געווארען איז דער
פעראנטו ארטלייכער פאר דער קרייסטלייכער קולטור אונז מאראג.

ש ۶۱۰ א ש.

סטעגען איילאנד, 16 אפריל 1921.

די כשוֹפַטְמָנָאָרִין פּוֹן קָאמְטִילִישׁ

(א הַיּוֹסְטָאָרוֹזֶעַ בַּיְלָד)

א פָּרְוֹ אַרְט.

בי' דער ענד פון וויא אפיא, ביומ ברגע פון טיר, טיבעה, אין
שכנ'שאפט מיט די אלטער שטאדט, וואועס זיינען געוווען די טעמאָפֿ
לען פון וווענס און אפֿאָלָא און די טרייאומלְבּוֹיגענס פון צוואָר און
טיטום, איז געוווען די אידישע נהעטָא, אַהֲרָמְגָּרְנְגָּעָט מיט אַדִּיקָּעָן,
חויכּען מויער. און איבער דעם טויער פון דער גהעטָא, וואס איז געֶזֶן
ווען געבעיט אוייס דעם טרייאומלְבּוֹיגען פון אונסטום, האט דעָן
פֿאָפֿסְטָן גַּעֲלָצָוֹת אַוְּיְהָוִיבָּעָן אַ הַוִּיכּוּן שְׁטַעַנְדְּרִינְגָּעָן אַיְוּעָרְנָעָם צְלָמָן,
און הינטער איהם — אַוְּיְגָּשְׂרִיבָּעָן אַ הַוִּיכּוּן שְׁטַעַנְדְּרִינְגָּעָן אַיְוּעָרְנָעָם צְלָמָן,
זוערטער פון ישעה הנכיה : "פרשותי את ידי כל הוות אל עם סורר" —
אייד האב איסגעשפֿרִיט מײַנע הענד אַגְּנָעָט צו אַ וְיַעֲדָנוּ
שפֿעָנְסְטִינְגָּעָן באָלָק, אַכְּבָּר דָּסֶם, וְעַלְכּוּן די היילְגָּע קִרְכָּעָה אַמְּנָה
ווענִין וואס געמאָכָט אוייס דעם מוסר, וְעַלְכּוּן די היילְגָּע קִרְכָּעָה אַמְּנָה
אנְגָּנְשָׂרְיָעָבָּעָן אַיבָּר זְיוּן טויער. יְעַדְעָן פְּרִיהֵם אַמְּרוּעָן אַוְן יְעַדְעָן
אַבְּנָה, ווען די אַיְדָעָן זְיוּנָעָן אַרְיוֹן אַרְיוֹנְגָּעָן גָּנְגָּעָן דָּרָךְ דעם מְוִיעָה
פֿון דער גהעטָא, האבעָן זְיוּן טויער. יְעַדְעָן צו דְּרָעָד נִטְמָצָא
זְעוּחָן די היילְגָּע זְעוּרְטָעָר פֿון ישעה הנכיה, וואס פְּלָאָמָעָן אַרְאָפָּפָן פֿון
דעם צְלָם מִיט אַ בְּלוֹטְגָּעָר שָׁאנְדָּפָּן זְיוּעָר גַּאֲלָדְעָנָעָם שְׂיוּן...
און יְנָעָר שְׁכַּנְ'שָׁאָפָּט, ביומ ברגע פון טיר טיבער, אוייס דעם
פְּלָאָז וואועס איז גַּעַשְׁטָמָנָעָן די אַיְדִישָׁע נְהָעָטָא — האבעָן אַיְדָעָן גַּעַז
זְוָאָהָנטָן פֿון קְרָמוֹנִים אָן. זְיוּן האבעָן זְיךָ בְּאוּצָעָט דָּראָטָן פֿון נָאָר די
צְיִיטָעָן פֿון צְוּוּיְטָעָן בֵּית המִקְרָשָׁה. אָן ס'אָיז גַּעַוּעָן זְיוּן די אַיְדָעָן
וְאַלְטָעָן נִטְמָצָאָה פְּעַרְלָאָזָעָן זְיוּעָר אַמְּאָלִינָעָן פְּיִינָה, די טַעַמְפְּלָעָם

פָו אַפְאַלָּא אָזֶן וּוּנְסֶם, וּוֹאָסֶם הַאֲבָעָן קָאנְקוּרִוֶּט מִיט זַיְעֵד גַּאטֶ
אָזֶן דִּי טַרְיוֹאָמֶל בּוֹינְגֶנס פָו זַיְעָרָע בּוֹזְיַעַגָּר — הַאֲבָעָן זַיְן גַּעַד
קְלָעַפְטָמֶר אַרְוָם דַּעַר אַלְטָעָר הַאלָּב אַיְינְגַּעַזְוָן שְׁעַנְגָּר פֻּרְגְּעַסְעַנְגָּר שְׁפָאָדָט,
זַיְן זַי אַזְּן גַּעַלְעַגָּן אַיְינְגַּעַזְוָן אַזְּן רַאַיְנָה אָזֶן בּוֹרְגַּעַשְׁעַמָּר פָּאָר דִּי
חוֹיכָע טַרְעָמֶם, וּוֹאָסֶם הַאֲבָעָן זַיְד גַּעַהְוִיבָּעָן אַיְבָּרְגָּר דִּי בּוֹרְגַּעַשְׁעַמָּר פָּוּ רַוִּים
— פָּאָר דַּעַם נִיְיעַם גַּאַתְּ קְרִיסְטוּסָם. דַּוְרָד דַּעַר גַּאַצְעָר צִיְּתָן — דַּוְרָד
לְאַנְגָּע פְּעַרְיאָדָעָן אָזֶן דַּוְרוֹת פָּוּ אַלְטָעָן קְלָאַסְיָהָעָן רַוִּים בֵּין טַעַף צָוָא
דַּעַר רַעַנְעַסְאָנָס צִיְּתָן הַאֲבָעָן אַיְדָעָן זַיְד גַּעַלְעַבְטָמֶר אַרְוָם דִּי בּוֹרְגַּעַשְׁעַמָּר פָּוּ
טַיְיד טַיְבָּעָר — אַוְיָאָד דַּעַם פִּיכְכְּטָעָן, שְׁמוֹצְיָהָעָן פְּלָאָזָן. גַּוְדָּרְדָּר דִּי
פְּעַרְיאָדָעָן פָּוּ דִּי פְּאַפְסְטָעָן אַלְעַקְסָאַנְדָּר אָזֶן יוֹלִוָּס. קְלָעַמְעָנָס אָזֶן פָּאָל
דַּעַר דַּרְיְטָעָר, (וּוֹאָסֶם זַיְנָהָעָן מַעַהְרָגְעָוָעָן דִּי אַפְּאַסְטָאַלְעָן פָּוּ דִּי אַלְטָעָן
חוֹירְדָּנִישָׁע גַּעַטְמָר פָּוּ אַלְטָעָן רַוִּים אַיְדָעָר פָּוּ דַּעַם קְרִיסְטוּסְגָּאָטָם).
הַאֲבָעָן אַיְדָעָן אַגְּנַעַהְוִיבָּעָן אַרְיוֹנְגַּזְוְרִינְגָּהָעָן אַזְּן גַּרְוִיסָּע צָהָלָהָעָן סִיְּוָן
רַוִּים פָּוּ אַלְעָעָט טַיְלָהָעָן פָּוּ דַּעַר קְרִיסְטָלְיְכָרָע וּוּלְטָמָע — וּוֹאָסֶם זַיְן הַאֲבָעָן
גַּעַלְעַבְטָמֶר אַונְטָמָר דִּי פִּיעַרְדִּיגָּעָן רִיטְעָרָע פָּוּ דַּעַר לִירְכָּעָן אָזֶן אַיְנְקוּזְיָהָר
צִיְּעָן. דַּוְקָא אָזֶן רַוִּים, אַונְטָמָר דִּי הַעֲרַשְׁאָפָט פָּוּ פְּאַבְסְטָעָן, הַאֲבָעָן דִּי
אַיְדָעָן גַּעַפְוָנָהָעָן מַעַהְרָגְעָוָעָן אַזְּן אַלְעָעָט אַנְדָּרְעָר קְרִיסְטָלְיְכָרָע לְעַנְדָּרָע.
עַם הַאֲבָעָן זַיְד גַּעַבְלִילְדָּעָט קְהָלָה אָזֶן עַס זַיְנָהָעָן גַּעַבְוִיטָמָעָן גַּעַוְאָרָהָעָן שְׂוָהָה
לְעָן. — דִּי אַיְדָעָן פָּוּ שְׁפָאַנְגָּהָעָן הַאֲבָעָן זַיְד בּוֹעַצְמָת אָזֶן רַוִּים, טְרָאָץ
דַּעַר פֻּרְגְּעַטְמָרְיְשָׁעָר הַאַנְדָּלָגָן פָּוּ זַיְעַר בּוֹרְדָּרָע, וּוֹאָסֶם הַאֲבָעָן גַּעַד
וּוְאַלְטָמָעָט אַפְּקִוְפָּעָט דַּעַם פְּאַבְסָט אָזֶן עַר וְאַלְטָמָעָט אַיְנְיָנְלָאָזָעָן. דִּי
אַיְדָעָן פָּוּ קְאַסְטִילְיָהָעָן הַאֲבָעָן גַּעַהְאָט וּוּיְדָר בּוֹזְנְדְּשָׁעָר קְהָלָה אָזֶן רַוִּים.
אַיְדָעָן פָּוּ פְּרָאַנְקָרִירִיךְ הַאֲבָעָן פֻּרְגְּנָהָמָעָן הַוְּיכָע אַגְּנַעַהְוִהָּעָנָע שְׁמַעְלָהָעָן
אַיְן דִּי פְּאַבְסְטָלְיְכָרָע אָזֶן קָאַרְדִּינָּאַלְיְשָׁע הַוְּיְהָפָעָן אַלְסָמְדָקְטָוִירִים אָזֶן
בְּאַנְקִירָעָן, אָזֶן אַפְּיָלוּ פָוּ דִּיְוִיטְשָׁלָאָנָד זַיְנָהָעָן אַיְדָעָן גַּעַקְוּמָהָעָן קְיָיָן רַוִּים.
בּוֹעַצְמָת הַאֲבָעָן זַיְד דִּי אַיְדָעָן אַיְבָּר אַלְעָעָט טַיְלָהָעָן פָּוּ שְׁמַתָּדָט אָזֶן גַּעַד
הַאָט דַּאֲרָטָהָעָן זַיְעַר שְׁוֹהָלָהָעָן. וּוּעַן עַס אַיְיָ אַבָּר גַּעַוְוָאָרָהָעָן פְּאַפְסָט
פָּאָל דַּעַר פֻּרְגְּטָרָע, הַאָט עַר צְרוּקְנָהְטָרְבָּהָעָן דִּי אַיְדָעָן אַיְן דִּיְמָוִישָׁעָן
פָּוּ דַּעַר גַּהְעַטָּא אָזֶן נָאָר הַעֲכָר אָזֶן עַגְנָהָר הַאָט עַר אַרְמָגְעַזְוִימָט
אַרְוָם זַיְן צָאָמָעָן. אַפְּגָנְטִילְתָּהָעָן הַאָט עַר פָּאָר זַיְן, פָּאָר דִּי טְוַוְוָנְדָהָעָן
אָזֶן מְוִיְּזָעַנְדָּר אַיְדָעָן מִיט זַיְעַר וּוּיְבָר אָזֶן קִינְדָּרָה, אַסְקוּוּר
סְמִילָה — אָזֶן וּוּלְבָהָעָן זַיְן הַאֲבָעָן גַּרְגָּעָמָעָן וּוּאַחֲנָהָעָן. לְעַבָּעָן אָזֶן בְּעַיְלָה
וּוּגְעַנְגָּהָעָן זַיְד... אָזֶן בְּעַנְיָוִת אַלְעָעָט גַּוְתָּהָעָט פָּוּ דִּי פְּאַבְסָטָהָעָן אַיְבָּר זַיְן
— אָזֶן צְנוּגְעַנְבָּהָעָן נָאָר נִיְעָן.

עם האבעו געקרעכט די אידען אונטער דעם יאָר פון קרייסטום
פערטרעטער איזן רויים...

אַבער איזן דעם סקווער מיל, אויף דעם פִּיכטְעָן, שמויציגען זרונד
פֿוֹן דער גהעטָא — האבעו זיך אַירען געפּרוֹכְּפֿערָט אַיז גַּעֲמָהָרֶת —
אוֹן האבעו זיך נישט געקענט אַוְיסְפְּרִיטָן אַיז דער ברײַט זוּנְעָן
זיך געשפְּרָונְגָּעָן אַיז דער הוּא. האבעו אַרְיוֹפְּגָּעָוְאַרְפָּעָן אַיז שְׂטָאָק
איַבְּרֵיַן אַנדְרָעָן, אַרְיבְּעָגְּעָוְאַרְפָּעָן בְּרִישָׁוֹן אַיבְּעָר דִּי שְׂמָאָלָע גַּעַד
לְעָרְפָּעָן דַּעַר גַּהֲעַטָּא, אוֹן אַיבְּעָר דִּי בְּרִיקָּעָן האבעו זיך אַגְּנָעָוְאַרְפָּעָן
חוּזְיָעָר אַיבְּעָר הַיּוֹזָר, מָוּרְמָעָן, מָוּרְמָעָן אוֹן זוּנְקָל עַקְעָן — אַיזוֹ הוּא
הָאָט אַיבְּעָרְגָּעָשְׁטִינְגָּעָן דָּאָם צְוַיְּמָעָן, אַיזוֹ מָהָרָעָם הָאָט זיך גַּעֲהִיבָּעָן
אַיבְּעָר דַּעַר אַנדְרָעָן — אַיבְּעָר אַיהֲרָע מָוִיעָרָען. הָאָט דַּעַר פְּאַפְּסָט בְּעַד
פּוֹלִילָעָן אַרְונְטְּרָצְוִיְּבָעָן דִּי מָוּרְמָעָן פֿוֹן דַּעַר גַּהֲעַטָּא — האבעו זיך
אַירען אַיְנְגָּעָנְרָאַבָּעָן אַיז דַּעַר עַדְך, אַוְיסְגָּעָמְוִירָעָט טִיפְּעָנִישָׁעָן אַיז
חוּלְיאָן. קָאַרְוָרָאַרְעָן לְאַגְּנָעָן האבעו גַּעֲפִירָהָרֶת צָו אַונְטְּרָעְדְּרִישָׁע גַּוּמְעָן
אוֹן בְּרִיטָע זְוָאַהְנוֹתָנָעָן, אַיז וּוּלְכָעָסָעָס גַּעֲלָבָט צָעַהְנְדְּלִינְגָּר
אוֹן הַונְּדְּרָטָעָר מִשְׁפָּחוֹת, חַתוֹנָות גַּעֲמָאָכָט אוֹן בְּרִיתְיַּן גַּעֲמָאָכָט, אוֹן
שְׂחוֹלָעָן גַּעֲבָיוּת אַיז קָהְלוֹת אַוְיְנְגָּשְׁטָעָלָט...

נָאָר צָוָם זְוָאַהְנוֹנָעָן האבעו זיך אַירען אַיְנְגָּעָקָרְטָשָׁעָט אַיז דִּי מוֹיָ
עָרָעָן פֿוֹן דַּעַר גַּהֲעַטָּא. קוּוֹם אַבער הָאָט זיך גַּעֲהִירָט דַּעַר טְרָאָמְפִּיד
טְמַעַר רֹופְּאַיְפְּאַזְמָוּעָר פֿוֹן דַּעַר גַּהֲעַטָּא, האבעו זיך אַירען אַרְוִיסְגָּעָן
אַזְמָט הַינְּטָעָר דִּי טְוִיעָרָעָן, אוֹיף דִּי חַוְּרוֹבָּות פֿוֹן דַּעַר אַלְטָעָר שְׂטָאָדָט
הַאַנְדְּלָעָן. כָּאַמְּשׁ שְׂטָרָעָגָן אוֹן פְּעוֹרָוָעָרָט גַּוְואַרְעָן דִּי אַירען צָו הַאַנְדְּלָעָן
לְעַזְוּ מִיט דִּי קָרִיסְטָעָן, אוֹן אַונְטָעָר דִּי קָלְלה פֿוֹן חַרְמָה הָאָט דַּעַר
פְּאַבְּסָט פְּעַרְוּוֹהָרָט דִּי קָרִיסְטָעָן צָו הַאַבָּעָן עַפְּעָם צָו טָאָן מִיט אַירען —
דַּאָּרָהָט עַד גָּאָר נִיט גַּעֲקָעָנְטָהָלְפָעָן. אַונְטָעָגְּעָקְּפָט זְוִינְגָּעָן גַּעַד
זְוָאַרְעָן דִּי פְּאַכְּסָטְלִילְכָּע אַוְיְפָוּהָעָרָם אוֹן מְוּסָרָם. אוֹן פֿוֹן נָאָנָץ רֹוִם
הַאַבָּעָן זיך אַרְוִיסְגָּעָלָאָזָט דִּי אַיְנְגָּעָהָנָעָר צָו דִּי טְוִיעָרָעָן פֿוֹן דַּעַר אַיָּ
דִּישָׁעָר גַּהֲעַטָּא. אַיְנְצָוּקְיָפָעָן זְוִיעָרָעָהָרָט בְּיַי דִּי אַירען. דִּי שְׁעהָנָסָ
טָע זְוָדְּכְּלִישְׁטָעָנְדִּיגָּע אַיז נָאָלְרָגְּלָאָנְצָעָנְדִּיגָּע דָּמָאָסָק הָאָט מָעוֹ גַּעַד
קָרָאנָעָן בְּיַי דִּי אַירען. אוֹן פְּעַרְשִׁידָעָן אַרְיְעָנְטָאָלִישָׁע שְׂטָאָפָעָן. אוֹן
אַיְנְדִּישָׁע גַּעֲוָרָצָעָן. אוֹן פְּעַפְּרָעָר אַיז בְּשָׁמִים וּוּאַס דִּי אַירען הַאַבָּעָן
בְּעַזְוִינָעָן דַּוְּרָד גַּעֲהִימָּע וּוּעָגָעָן פֿוֹן דַּעַר פְּרִיעָר רַעֲפּוּבְּלָק וּוּעָנְדִּינָ

זואו עס זייןען אונגעקומען שיפעו פון קאנסמאנטינאפאָל אוו פון
 סטירנער אוו פון אנדערע האפענס אין קליאן אויען.
 היינטער די מוייערעדן פון דער אידישער גהעטֿא האבען געזונקען
 אוין שמייז און שטוויב די פראכט אוּהערליךקייט. דער רוחם אוּן גראיס-
 קייט פון וווערט אמאַלען פויינ. די טעטפלען פון וווענס אוּן אַפְּאַלָּ
 זייןען געלעגען האָלָב צושטערט. אוּן די טרייאומָף-בּוּגָעָס. ווּאָס די
 רויימער האבען אוּפְּגָעָשְׁטָלָט פָּאָר די אִידְישָׁע בעוּגָעָר. פָּאָר טִיטָּס
 אוּן צְעָדָר. פָּאָר אָנוֹסָט אָוּן קָאנְסְטָאָנְטִי. זייןען פָּעָרְלָאָרָעָן גַּעֲנָגָעָן
 אוּן פָּעָרְגָּעָשְׁעָהָיִיט. די גַּעַטָּר. וּוּלְכָעָן האָלָב גַּעַפְּוִילָּט אָוּן מִיסְט אָוּן
 פִּיכְטָמִיטִים האָט מִיכְּבָּעָן אַנוֹשְׁעָלָא אַוְיְסְנָעָוָתָם. אוּן אַוְיְנָהָיְבָעָן אוּן אַוְיְנָהָיְבָעָן
 די מַזְעָאוֹסָטָם פון ווּאַטְיקָאָן גַּעַזְמָעָלָט. אוּן גַּעַרְיסָעָן האָט עָרְדִּי מַאְרָדָ
 מַאְרָשְׁטִינָעָר פון ווּעַרְעָז טֶעֱטְפָּלָעָן אוּן גַּעַמְוִירָט פון זַיִּה אַקְּרָבָעָ
 פָּאָר דָּעַם קְרִיסְטָוָסָם. פון אָנוֹסָטָסָם טֶרְיוּאָמָּף-בּוּגָעָן האָט מַעַן גַּעַטָּ
 מַאְכָּט אַמְּוֹעֵד צָו דָּעַר אִידְישָׁע גַּהְעַטָּא אוּן פון טִיטָּסָעָס בּוּגָעָן האָט
 בעַן אַיְנָגָעָר מִיט שְׂטִינָעָר אַפְּגָעָהָאָקָט די רַעַלְיָעָן. אוּן אַוְיִףִ דִּי חָרוּבָת
 פון די טֶעֱטְפָּלָעָן פָּוּ אַפְּרָאַדִּיטָא האָלָב אַידְעָן אַוְיְסְנָעָשְׁפָּרִיטָם ווּעַרְעָז
 סְחָרוֹת צָו פָּעָרְקְוִיפָּעָן. אַוְעַלְגָּעָשְׁלָעָפָּט האָלָב זַיִּה די מַאְרָמָרָנָעָ
 פָּלָטָעָן פון די אַיְנָגָעָפָּלָעָן טֶעֱטְפָּלָעָן אוּן האָלָב אַיְבָּעָר זַיִּה פָּעָרָ
 שְׁפָּרִיטָם זַיִּה אַיְנָדִישָׁען פָּעָפָּר. זַיִּה אַרְיָעָמָּטָלִישָׁע גַּעַוְיָצָעָן.
 זַיִּה אַרְיָעָרָפָּטָע שְׁטָמָעָן אוּן אַיְבָּעָר די מַאְרָמָרָנָעָ שְׁטָמִינָעָר פון דָעַם
 טֶרְיוּאָמָּף-בּוּגָעָן פון טִיטָּסָעָס האָלָב זַיִּה פִּישָׁ פון מַיְוִיד טִיבָּרָר פָּעָר
 קְוִיפָּט. אוּן עָס האָט זַיִּה אַיְבָּעָר די גַּעַטָּר אַאֲבָעָן אַיְבָּעָר די
 אִידְישָׁע סְחָרוֹת אַוְיִףִ די חָרוּבָת פון די אַלְטָע גַּעַטָּר. עָס אַוְיְסָעָן
 זַיִּה די אַידְעָן ווּאַלְטָעָן נְקָמָה גַּעַנוּמָעָן זַיִּה זַיִּה פָּעָרְקְוִיפָּעָן. אוּן נִיטָּ
 אַיְינָעָר פון זַיִּה האָט זַיִּה גַּעַטָּר אַזְוִי זַיִּה זַיִּה פָּעָרְקְוִיפָּעָן פִּישָׁ אַוְיְ
 גַּעַוְיָצָעָן אַוְיִףִ די חָרוּבָת פון די טֶעֱטְפָּלָעָן פָּוּ ווּעַנָּס אַוְיְ אַפְּאַלָּא,
 אַזְוִי ווּעַלְעָן אַמְּאָל אַוְיְנָעָר קְנָדָעָר נָאָר אַוְיְשְׁפָּרִיטָם זַיִּה סְחָרוֹת
 אַיְבָּעָר די חָרוּבָת פון רִוְּמָס בּוּרגְמִיט שְׁטָאָלָז אַוְיִהְשְׁאָפָּט... זַיִּה
 אַמְּאָל... טֶעֱטְפָּלָעָן פָּוּ ווּעַנָּס אַוְיְ אַפְּאַלָּא...

בעהאלטנען אוצדרות.

איבער „פֿלאזָא דִי יהודָא“ אין דער אידישער גהעטاء אין רום. זואס פאבסט يولיס דער צויזיטער האט געלאזט אויספֿלאסטערין מיט שטיינער או פערשענערן מיט א רענסאנס ברונען — האט זיך אַרְומָד געדערתט דער וועגעציאנער מאלער סעניאר צעואר פאסטילא. פאסטילא אין געווען א מאן פון אייניגע און צואנציג, האט געהאט א לענגלייד געוויכט מיט ועהר טרייעריגע אויגען. זיין האר זיין ניט געווען גלייך געשניטען. זיין האבען זיך אַראָפֿגעַלְאַזְט אַיבָּעָר זיין אַקְסָלָעָן אַיְזָן אויסגעוואָקָסָעָן לאָקָעָן, אָנוֹ וועלכָעַס האט זיך אַגְּנָזָעָה, אָנוֹ זַיְיד ער מִיסְטָרָרְלָעָהָרְטָן נִישְׁתָּוּ וְעַנְשָׂוּ זַיְיד אַקְעָדָבָּרְדָּזָן גַּעַד געפָאָלָעָן זיך גַּעַד גַּעַד אַוְיסְגָּעָוְאַקָּסָעָן אָנוֹ האבען אויסגעזָעָה זַיְיד אַידְישָׁעָה אָנוֹ דָּאָס האט נָאָר גַּעַנְבָּעָן אָמָהָרְטָלְאַיְלָעָן אַוְיסְזָעָה זַיְיד גַּעַוְיכָטָן. ער האט נִישְׁתָּוּ געהאט קִיּוֹן בעשטיימָטָן צִיעָל וְזַוְּוֹן צַוְּהָן. פֿערְקָאָרְטָן אָיְזָן ער דָּא, אָיְזָן דער גַּעַטָּא, דָּוָרְךָ אַצְפָּאָלָט. אַרְומָדָרְעָהָנְדָן זַיְיד צְוֹוְישָׁעָן דִי שְׁמוֹצִיְּגָעָן גַּעַלְעָד וְאָסָהָעָן גַּעַפְּרִירָהָט זַיְיד אַמְּבָּרָעָן אָנוֹ דִי פֿראָסְטִיטְמָעָטָפָן פָּוֹן — אָיְזָן ער פֿערְבָּלְאָנְדוֹזָשָׁטָן גַּעַוְאָדָרָעָן אָיְזָן ער אַידְישָׁעָן גַּעַטָּא. עַס האט אֵיהָם פֿערְכָּאָפָּט דִי עֲנָגָעָן, שְׁמַאְלָעָן גַּעַלְעָד — אָנוֹ דִי בעמּוּיעָרָטָה היוזָר, מִיט דִי טְרוּעָם אָנוֹ קָאָמָעָר וְוַינְקָעָלָעָד וְוַעלְכָעָה האבען גַּעַד האנְגָּעָן זַיְיד אַיְזָן דער לְופְטָעָן אַיבָּעָר דִי גַּעַלְעָד. עַס אָיְזָן אֵיהָם אַינְכָּטָרָעָמָלָט גַּעַוְועָן דָּאָס פֿרְעָמְדָאָרְטִינְגָּעָן אָנוֹ נִיטְבָּאָקָאָנְטָעָן, דִי אַידְעָן מִיט דִי גַּעַלְעָד טְנוּקָעָם, אָנוֹ דִי גַּעַלְעָד אַידְישָׁעָן צִיְּכָעָם אָיְזָן גַּעַשְׁטָאָלָט פָּוֹן אַ “סָ“. אַיבָּעָר דִי בְּרוּסְטָעָן — מִיט דִי שְׁלַאְאָקְטִיצָעָן, אָיְזָן לְאָפָעָם אַרְאָפְפָאָלְעָנְדָעָן גַּרְיָעָן אַידְעָזָהָעָם, דִי פְּרוּעָן מִיט דִי פֿעַדְחַיְלָטָעָן גַּעַוְיכָטָעָן. מִיט דִי צְוַיָּוִי בְּלוּיָּעָן שְׁטוּרְיוּפָעָן אַיְזָן זַיְעָרָעָן וְוַואָלָעָן, זואס האבען

עדות גוזאגט. אז זוי זיינען אידערן; די העמדער, וגם זוי האבען געטראגען איבער די טוניקס — או פיעלע בריליאנטען אוון טיינער שטינגר, וגם האבען ארויסגעשינט פון זוויירע האר; די לאנגע בלבודע' בעלי' סאמעטנע רעך. וגם א פײַל פון די אידערן האבען געטראגען, וגם עם האט נעציגט, אז זוי זיינען דיבען אגנוזעהנע ליטו. וגם טראגען אועלכע מאנטלען, וויו וועניציאנער דאזרען; די קינדרער, וגם האבען איבער זיינער געלע טוניקס געטראגען גרויסע ארבען ער, מיט בלוי' און גאלדנען אויסגעעהפטע עקלען. אז צייט האבען זיך נאדר זוי נאכגעשלעלטט. און געשמיינן זוי איזן די פנים'לעך; און דער גאנצער האנדREL און ואנדREL, דאס דינגען זיך איינער מיטז אנדערן. דאס געל איבערטישען, דאס שלעפען סחרות פון איזן הויז איזן אנדערן — געפארברטע קליפורנער, שטיקער קארט און סאמעט און זיינען — דאס אלעט האט איהם צונגעזינען. ער איז בערכאפט געווארען פון דעם פרעמד-ארטינען און דיבען. וגם האט זיך ענטפלעקט פאר זיין ע אויגען. עס האט זיך איזס גענדאכט, און דער איז בערבלאנדורושעט געווארען איזן א איזיענטאלישער שטאדט, אויף א באזאָר פון דער וויטער אראכען, פון סולטאָס מלוכת. פון זועלכער ער זאת אונגעעהרט איזן פיעל דערצעהלהען פון סחריטים איזן מאטראזען ומיט האבען געריויט איזן אריינט. און אריבערגען בראכט סחרות פון דער טערקאי קיין זונגעזיא.

זין אונן איז געואָרדען צונגעצ'וינען צו אַ געשטעאלט וואָס איז גע-
זעסען איזוף אַ שׂוּעַל פֿון אַ הוֹיַַן. עַס איז געוען אַ הוֹיכְנֶר, דִּינְנֶר
אייד, מיט אַ לעֲנֵגְלִיךְ אַוִיסְנַעְצְוִינְגַּן בְּנִים אָוֹן אַ לְאָנָגַן שְׁפִיצְיָגַן בָּאָרֶד,
וּוְלְכָבָד הָאָט זֶד אַנְגְּנָהוּבִּיבָּן בְּרוּיטַן אָוֹן גַּעֲנְרִיגְטַן זֶד שְׁפִיצְיָגַן, מיט
אַז אַוִיסְרַעְגּוּעוּהַנְּלִיךְ הוֹיכְנָן שְׁמַעְרָן. דָּאס פְּנִים, וואָס הָאָט אַרְוִיסְ-
בְּעַקְוּבָט פֿון דָּעם הוֹיכְנָן אַרְאָפְּפָלְעַנְדָּן שְׁפִיצְיָגַן אַירָעַן הוֹט, הָאָט
אוּסְנַעְזָהָוּן וּוּי אַ גְּזַוְּכָטַט פֿון אַ היְלִינְגָן. וואָס מעַן גַּעֲפִינְט אַוְיףְּ דַּי
פְּרִימְיוּוּן בִּזְיאָנְטִישָׁע רְעַלְיְ�וּזָע בִּילְדָּר, וּוְלְכָבָד פְּלַעְגָּן זֶד אַזְוִי
אַפְּטַט גַּעֲפִינְעָן אַזְדִּי אַלְטָע קִרְכָּעָם אַזְן אַיְטָאַלְיָען. פָּאַסְטִילָּא אַזְוִי וּוּי
איַּבְּרָעָרָאַשְׁת נְשֻׁאָרָעָן פֿון דָּעם גַּעֲשְׁטָאַלְט, אָוֹן אַזְן צְוָנְעָנְגָן צָום
איַּדְעָן. אָוֹן וואָס נְעהַנְטָעָר עַר אַזְן צְוָנְעָקָומָעָן. הָאָט דָּאס גַּעֲשְׁטָאַלְט
פֿון דָּעם אַירָעַן אוּסְגּוּווּזָע אַיְהָם אַלְזָע מְעָהָר בּוֹלְטָעָר עַהְלִיךְ אַוְיףְּ אַ
בִּזְיאָנְטִישָׁע הַיְלִינְגָן. דָּעם אַיְדָעָן אַוְינָעָן זִיְינָעָן גַּעֲוָעָן בְּלוּוּעָן אַז

רונדיינע און זיינגע געוועסעה ווי פערגלויווערט אונכבעוועגילד און זיין
אויגנעם אויסשניט אונטער די רונדיינע, בונגענדינע ברעמען. די
שוועל, אויף וועלכער ער איז געוועסעה איז ניט געווען קיין
שוועל, נור ווי א פון שובטיר פון א געוועבל, וועלכעם איז געווען
האלבּאַפּעַן, און אויסגעליינט ווי א טיש. און דער איד איז געוועסעה
אוופֿן טיש און ארום איהם זיינגע געווען פערשפֿרייט פערשייערעדנע
שטמאפֿעַן, אלטע און ניע. קאלְרַטְמָעַךְ, און פֶּאֲרַבְּיָגָעַ מִוְּנִיקָם און
בלוטּ-בּעַשְׁפּרִיצָעַ זִידְעַזְמָשְׁטָאַפּעַן, וואס האבען געלְוִיכְטָעַן ווי זוֹרַ
שטראהלְעַן, און פֶּאֲרַיְלָשְׂמִירְעַדְגָּעַ שְׁטָאַפּעַן, וואס ווען זיַּה האבען
זִיד גַּלְאַנְצִיעַן שׁוּפּוּן פּוֹן אַפְּרַעַר ווי פְּלִינְגְּעַן פּוֹן זָמְעַרְפּוּגְּלָעַד. די שטמאפֿעַן
זיינגע געלְעַנְגָּעַן צָוָאַמְעַנְגָּנוּ אַרְפּוּן אַיִּינָם אַיבְּעַר דָּאַס אַנְדָּרַעַ, נור אָז
דער אַיד הָאָט גְּנוּזָה ווי דער אַיְדָּלָעַר הָעָרָד גַּהְעַנְטָרַט זִיד צָוַּ
אַיִּהְמָן, הָאָט עַד צְוָאַמְעַנְגָּנוּ אַרְפּוּן וַיְיַעַשׂ חָרוֹתָן אָז בְּעַהְאַלְטָעַן ווי
אַונְטָעַר די לְאַנְגָּעַ בְּרִיטָעַ פְּלָאַלְעַס פּוֹן זַיְן מַאֲנְטָעַלְ.

— זיַּה גַּנְגְּרִיסְטָם, אַיְדָּלָעַר הָעָרָד, — הָאָט זִיד דָּעַר אַיד גַּעֲבּוֹינְגָּעַן
פָּאַר דָּעַם יוֹנְגַּנְגַּטְמָאָן, אַיְדָּעַר יָעַנְגָּר הָאָט זִיד נָאַד גַּעֲנַהְעַנְטָרַט צָוַּ
אַיִּהְמָן.

— זיַּה גַּנְגְּרִיסְטָם, אַיְדָּ, — הָאָט פָּאַסְטִילָעַ אַיִּהְמָן אַפְּגַּעַנְטָמְפּוּרַט.
אָז אַיְדָּעַר דָּעַר אַיד הָאָט נָאַד צִיְּתָן גַּהְעַאְתָּם עַפְּעַם צָו עַנְטָפּוּרַעַן,
הָאָט ער וּוּיְטָעַר גַּעֲזָאנְט — בְּעַהְאַלְטָנִיט. אַיְדָּ, דִּיְיַעַן זִידְעַנְגָּשְׁטָאַ
פּוֹן. אַיד בֵּין נִישְׁטָקִין מִסְמָאַחְנָעַר פּוֹן פָּאַסְטִילְכִּיםְן מַלְכָּה-אַזְּעַר :
אַיד בֵּין נִישְׁטָקִין גַּעֲזַעְיַיְוּפּוּתְהָעָר פּוֹן דָּעַר הַיְּלִינְגָּר קִרְכָּעַ, אָז
בֵּין נִישְׁטָקִין גַּעֲקּוּמָעַן נַאֲכַזְוּקָעַן דִּיְוָן אַוְפְּהִירָעַן. אַיד בֵּין אַמְּלָעַר
פּוֹן דָּעַר שְׁטָמָאַט וּוּנְעַנְדִּין, אָז אַונְטָעַרְתָּהָן פּוֹן דִּי זַוְּעַצְיָאַנְגָּר
רֻעַפּוּבְּלִיק. אַיד בֵּין אַז אַגְּנַעַשְׁטָמְלָעַטָּר פּוֹן זַיְן הַיְּלִינְגִּיקִיםְן פּוֹן קָאַרְ
דִּינְגָּלְ פּוֹן וּוּנְעַדִּין. אָז גַּעֲקּוּמָעַן בֵּין אַיד אָז דָּעַר אַיְדִישָׁע גַּעַטָּ
זִידְעַזְמָאַפּוּן אַיְנְצָקוּפּוּן, אוּסְטוּפּוּצָעַן מִיט זַיְן מִיְּנָעַן מַאֲדָעָן
פָּאַר די פְּרַעַסְקָעַס וּוּאַס אַיד מָאַל פָּאַר דָּעַם קְלִוְסְטָמָעַר דָּאַס „הַיְּלִינְגָּר
הָאָרְזָן“. זַיְן מִיד דִּיְיַעַן שְׁטָמָאַפּוּן. אַיְדָּ, אַיד זַוְּעַל בְּעַצְאַהְלָעַן פָּאַר זַיְן
מִיט גַּוְטָע גַּאֲלַדְעַנְעַ וּקְאַטְמָעַן — הָאָט דָּעַר יָעַנְגָּר מַאֲלָעַר גַּעַלְלָוּמְפּוּרַט
מִיט זַיְן לְעַדְעַרְנָעַם בְּיוּטָעַל וּוּאַס עַר הָאָט גַּעַטְרָאַגָּעַן אַגְּנַעַבְוָנְדָעַן בֵּין
זַיְן גַּאֲרַטְמָעַל. אָז וּוּאַס אָז גַּעַוְעַן אַגְּנַעַפְּלִיט מִיט גַּעַלְ.

או דער איד האט געהרט דאס ווארט „ווענדערונג“. וועלכעס איז געוועז דער רעטונגס-פונקט פון אלע מאראגען און אידען, וואס האבען געקראכט אונטער דעם יאָר פון פאנסט. האט ער געפיהעלט אַסִּימְטָטִישׁעַס געפיהל צום „נוֹי“. דאָר האט ער מורה געהט פֿאַרְזִין פרעמדען, וואָרים דאס געוועז, וואָס האט פערוואָרט אַידען צו האנדלען מיט קְרִיסְטָלְעָן, אַיז געוועז זעהָר שטרענָג.

— אַ, אַיְדָּעָלָעָר הערד! זוי מוחל מײַנע רייד. דער אַיְדָּעָלָעָר הערד וויסט גאנֶל' גומֶט, אַז דער היַילְינָגָר פֿאַטָּער, פֿאָול דער פערטער. גאט זאל אַיהם בענשען מיט לאָגָנָע יאַחרען אַז מיט נצחוּ אַיבָּער אלע זוֹיָנָע פֿינְד, האט אַזְנוּ פֿערוואָרט צוֹ האנדלען מיט קְרִיסְטָלְעָן. פֿאַרְזִין אַזְלָסְטוּן ברויינָגָן אַרְיָמָעָן צוֹ אַנסְיוֹן — געלְד האט אַרְיָין, אַז נאָר דער צָרָאָה אַודָּאי עכְּטָע גַּאלְדָּעָן זוֹונְצִיאַנָּעָר דוקאָטָען, וואָס געהדען אַיז אלע לעַנדָּר פון סְוֵלְטָאָן, האט דער אַיר געוואָלָט טְרוּפָעָן וואָס דער אַיְדָּעָלָעָר הערד האט אַיז זוֹן בִּיטָּעָן.

— האָסְטָט גַּעֲמָרָאָפָּעָן. עכְּטָע זוֹונְצִיאַנָּעָר דוקאָטָען — קְלָמָטָר פֿערט דער מאַהְלָעָר מִיטְ' גַּעֲלָד — וואָס געהדען אַיז אלע לעַנדָּר פון סְוֵלְטָאָן. נישט האַלְבָּבְלִיְיָעָן מִטְבָּעוֹת, וואָס דער היַילְינָגָר פֿאַטָּער צוֹוַיָּנָט זוֹיָנָע אַונְטָעָרְתָהָאָגָעָן צוֹ נָעָמָעָן פֿאָר עכְּטָע גַּעֲלָד — לְאָכָּט דער מאַהְלָעָר — האָב נִיט קִין מֹרָאָ אַיר. פֿעַרְקְּוִיפָּה מִיד דִיְיָעָן סְחָרוֹת, צוֹוַיָּנָט זוֹיָנָע פֿאָרְדִּינָאָל פּוֹן זוֹונְדָּרָג, אַז דִּי זוֹונְצִיאַנָּעָר ווַיְסָעָן צוֹ שָׁם אַיז פֿאָרִין פֿאָרְדִּינָאָל פּוֹן זוֹונְדָּרָג, אַז דִּי זוֹונְצִיאַנָּעָר ווַיְעַדְרָא. אַזְוִי הַלְּאָטָעָן אַסְוָה, — ווַיְנִיקְטָה צוֹ אַיהם דער מאַהְלָעָר, אַז דִּי זוֹונְצִיאַנָּעָר ווַיְיַדְרָא. אַזְוִי דִּזְוּ ווַיְסָטָה, האט נוֹר דער היַילְינָגָר פֿאַטָּער פֿערוואָרט דעם גַּעַד זוֹעהָנְלִיכְבָּעָן פֿאָלָק צוֹ האַנְדָּלָעָן מִיט דִּי אַידָּעָן, אַבעָר נִיט זִיד אַלְיָין אַזְוִי סְאָרְדִּינָאָלָעָן. פֿאָר ווּלְכָע גַּעַזְעָץ ווּרְעָעָן נִיט גַּעַשְׁפָּעָן.

— אַ, פֿאָרִין קְאָרְדִּינָאָל פּוֹן זוֹונְדָּרָג, ווּר ווּטָה דָּס ווּאנְגָעָן פּוֹן זִיּוֹן הַרְלִיכָּעָה היַילְינָקִיט אוֹ בעַהְאָלָטָעָן זוֹיָנָע אַוְצָרוֹת? זאל דער אַיר דעלְלָעָר הערד אַריַינְטָרְטָעָן אַנוּזָעָנָג. אַיר האָב דִּיְכְּטִימָעָר וואָס זִיר נָעָן ווּוְרָתָה צוֹ בעַצְיָעָרָן דעם פֿאָלָאָזְפָּן סְוֵלְטָאָן פּוֹן אלע טְרָקָעָן — האט דער אַיר זִיד אַוְיְפָגָעָהָיָבָעָן פּוֹן זִיּוֹן אַרְטָה אַיז דעם פֿעַנְסְטָעָר גַּעַוּולָבָה, פֿערְשָׁוּוֹאַנְדָּעָן אַזְוִי האָט ווּדְעָרָאָרְזָהָנְשָׁטָעָקָט זִיּוֹן קָאָפָּ אַונְדָּ טָעָר אַקְלִין טְרִירָעָל וואָס אַיז גַּעַוּזָעָן ערְגָּנָע וואָו פֿערְשָׁטָעָקָט אַונְטָעָר דעם האַלְבָּבְלִאָפְּנָעָם פֿעַנְסְטָעָר, האָט אַריַינְגָּעָלָאָזָט דעם מאַהְלָעָר אַיז גַּעַוּעַלְבָּ אַרְיָין.

פאסטיליא איז בערואנדערט געוווארען, וווען ער איז אידיגגענער קראט
בענו נאר דעם אידיען דורך די קליניע עפערונג איז אידען ס געוועלב
ארזין. אינוענינג איז געווען טונקעל. א נידרגער, זעקסקאנטיגער
דורובגעשניטגער באלקען האט זוז אראפגעלאזט איבער זיין קאפ. קיון
זוענט האט ער ניט געזעהן. זוי זיינען צושוואומען געווארען איז א
טונקעל נשבעל. נור דא און דארט האט זיך ענטפֿיעקט א זוינקעל.
וואס איז בעליךטען געווען בייטאג מיט קלינעם פלאם וואס האט
געברענט איז א איילגעישר. ביי דעם ליכט פון דעם איליגענישיר
הઆט ער געזעהן ווי עס בלישטשען און פינקלען פערשיידענע שטאגען.
דרא האט אויפֿגעפלאסט מיט דעם פלאמענדער ליכט פון פייער א שטיך
רויטער ברעננדער סאמעט, וואס האט זיך געקייטשט איז פאלדער
אוון בעחלטען צוישען די פאלדער דאס ליכט פון זיינע קאָלִירען.
אוון אנדער עק האט אויסיגעשיינט אナンדער שטיך שטאג. ס'האט
עפערעס געפֿינקעלט, אבער וואס, האט ער נישט געזעהן, נור ער האט בע
מערכת, או די עקען און ווינקלען זיינען אונגעפלט מיט פערשיידענע
סחרות. דער איד האט אפריגגעשלעפעט א קאָסטען, אוו וווען ער האט
אויבֿגעפענט דעם קאָסטען, איז דער מאהלהר פערשטווינט געלביבען
הקר ד אוצרטה, וואס האבען זיך אויבֿגעפענט פאר איזם.

דער קאָסטען איז פּוֹ גַּעֲוֹן מִיט פֿערְשִׁיעְדָּעָן זַיְדָּעָן-שִׁיקָּעָר
פֿערְשִׁיעְדָּעָן וּולְעוּטָם אָנוּ בְּרָאָכָּרֶם, גַּעֲהַפְּתָעָ אָנוּ גַּעֲוּבְּטָעָ.
איַיְלָעָן עַנְיִנְשׂ אָנוּ אַרְיוּנָמְטָלִישׂ, וּוְאָסָּה אָבָּעָן גַּעֲנָאָסָּעָן פּוֹ זַיְדָּ
לִיכְטָמָלְגָּעָן שִׁילְגָּעָן פּוֹ אַרְבָּעָן. דָּעַר אֵיד האָט אַרְיוּנָמְעַלְעַטְפָּט
פּוֹ גַּעֲשִׁיעְדָּעָן פְּאַרְבָּעָן. קָאָסָּטָעָן אִיְּזָן שְׁטִיךְ זַיְדָּעָן נַאֲכָּזָן אַנְדָּעָן. אָנוּ צַוְּגָעַטְרָאָגָעָן עַס צַוְּ
דָּעַס קְלִינְגָּעָם פְּעַנְסְּטָרְעָלָעָן, וְאָס אִיְּזָן גַּעֲוֹן פְּעַרְוּבְּטָמִיט אַיְזָ�עָרָעָן
דיַקְעָע שְׁטָאָכְעָטָעָן. דָּרָר וּלְלָכָבָעָם הָאָבָּעָן זַיְדָּרְגָּעָן גַּעֲנָאָסָּעָן אָנוּ קָעָ
לְעַרְגָּגְגָּעָוּלָב קָאָרְגָּעָן לִיכְטָשְׁטָרָאָחָלָעָן. דָּעַר אֵיד האָט אוּפְּגָנְהָוִיבָּעָן
דיַי זַיְדָּעָן שְׁטִיקָּעָר אָנוּ הָאָט גַּעֲלָאָזָט פְּאַלְעָעָן אַיְבָּעָר זַיְיָ דָּאָס מְאָגָּר
לִיכְטָמָלְגָּעָן. אָוּ פְּאַסְטִילָאָן זַאֲלָ בְּעַמְרָע זַעְחָזָן דָּעַם רִינְגָּעָם גַּלְאָנָץ פּוֹ זַיְעָרָעָן
פְּאַרְבָּעָן.

עד איז שכור געווארען פון זוי, ווי פון פולען גוטען אלטען ווינען. עס זיינען געווען ערמיישע זיידענע שטיקער. וועלכע האבען געלאנצט מיט די פארבען פון גלאונדריגן שלאנגען. אנדערע האבען געליש טשעת, ווי זוי ואלטען געווש בעוצט מיט די אויסטערליכטטע טיר ערע שטינער. אנדערע זיידער האבען געהאט איז זיך דעם אידיידעלען פרוינדרינען ציניעות/זינען דיזע פון בעריל, און עס זיינען געווען סאמעטס, וועלכע זיינען איזו שוואץ געווען ווי די שווארטצע נאכט און טיעט, ווי דער ים, און אנדערע זיידער. וועלכע האבען געהאט די פארב פון בורשטיין. און וווע דער איד האט זוי געהאלטען ביים ליכט. האט זיך איהם געדאכט, ווי די זונען-שטראהלען ואלטען פער גלווערט געווארען איז דעם זיידענע געוועב איז זוי גיסען זיך אראפ פון דעם זיידענען, ווי דער איד ואלט א זונענ-פאל געהאלטען איז זיינע הענד.

דאס קארגע טאנגליכט האט איז נישט פערפהעלט צו פאלען אויף די זיידען בארד און אויסטערליכטען געיצט פון אידען, זואס איז געתטאנען מיט זיינע זיידענע שטאטפען ביים פענטערעל, און פאסטיילא איז געווען בענייסטערט פונקט איזו פון דעם אידענען געוויקט, וועלכען האט אויסגעקסט איז דעם שיין ווי א היילינער, ווי פון די זיידענע שטאטפען. דעם אירענס געוויקט האט איז איהם איזו געווילקט און איזו געריצט זיינע קינסטלערישען אינסטנוקט. און ער האט פערגעשן צו זואס ער איז געקומען און מיט א כיון אונגע齊ינען דעם אידען. איז ער זאל צייט האבען צו שטודערן זיון געוויקט און סחרות. כדי ער זאל צייט האבען צו שטודערן זיון געוויקט. ער האט געטראכט, ווי יעדער קינסטלער, צו בענויצען דאס געוויקט פון דעם אידען צו איזגע פון זיינע היילינער בילדער, נור דער מאגענדיג זיך, איז דאס געוויקט טראנט א ניט גלויבענדינער, האט ער. אלס גוטער פרומער קרייט, גלייד זיך אבענוזאנט פון דעם געדאנק...

דורך דער גאנצער צייט, זואס ער האט זיך געפונגען איז דעם געד וועלכ-קעלער, האט דער מאהעלר געהערט א שטימע. וועלכע האט אַבָּא געלונגגען איז דעם געוועלכ אריין — איזו ווי זיך געווען געהכען אהער צו דריינגען פון גאנץ וויט דורך דיקע ווונד איז מויערען. די שטימע איז געווען פון א פרוי. זיך איז געווען האלב זונענדריג איז האלב איזו ווי בעטענדיין צו גאט. באטש וויט איז אונקלאהר, דאך

האט ער געהערט, אז די שטייעע קליננט מיט פרעדרא, אונפערשטענדי ליכע וווערטער, וואס ער פערשטעהט ניט. פאסטיילען האט געריזט פון ציטערדינגע וויבקיות פון דער שטימע, אזו אויר די אונפערשטענדי ליכקייט פון די וווערטער. ער האט שיין געהאט לעננסט בעמערכט, ווי אロיס א פענסטערעל, וועלכעם קומט ארויס פון א ווינקעל וווזגער. לוייכט זיך ארויס ליכט. ער האט פערשטאנגע. אז דארט, הינטער דעם פענסטערעל, געפינען זיך די אינערליכע צימערען דעם איד'ס וואהנונג און פון דארט דריינט דאס אהער די זינגעריג געווען פרויען-שטימגע. ער איז זעהר ניינעריג געווען ארייניצוקען הורכז פענסט טערעל, אזו צו זעהו וואס דארשען מוט זיך. ער האט אבער ניט גע-האט קיין געלעגענהייט צו דערנעהנטערען זיך צו יונען ווינקעל. דעל איר האט איהם געהאלטען איז דער נאהענט צו דעם גאָס-פענסטערעל, וואו ער האט געהאלטען איז איזן וויזען די זיידענע שטאפען, אבעה פאסטיילען איזו זויט אַלאָנְגָּץ ציט ניט אַנְגָּנְגָּנְגָּן די זיידענע ליכטשטפאפען. ער איז געוווען פערנומען מיט דער שטימע, וואס הערט זיך פון דעם פענסטערעל. איז אַנְפָּאָגָּן האט ער ניט געשאנקען קייז אויפערעלוקאָמְקִיְּתַּמְּבָּן אַוְּתִּיְּתַּרְּשִׁיְּמָן. נור וואס אַמְּאָלָּה האט ער זיך אלע מעהר אַיְּנָגָּעָהערט צו דער שטימע, וואס האט געדראונען טיעפה אַרְיִזְן אַיז אַהֲּמָּךְ, באָטש אַונְפָּרְשְׁטָעָנְדְּלִיךְ אַוְּ פְּרָעָמְדְּרִיךְ אַוְּ דער מאָן. אַבער דאס צִיטְרָנִישׁ, די שטילע טיעפקיות פון דער שטימע, האט אַצְנִיעָהָתְּדִינְגָּעָה עַדְלָקִיְּתַּאֲרִים גַּעֲנָעָמָּה טַעֲמָה אַיז אַהֲּמָּךְ, באָטש אַונְפָּרְשְׁטָעָנְדְּלִיךְ אַוְּ פְּרָעָמְדְּרִיךְ אַוְּ שטימע האט אַיז אַהֲּמָּךְ עַדְלָקִיְּתַּאֲרִים גַּעֲנָעָמָּה טַעֲמָה אַיז אַיז גַּעֲנָעָמָּה צו דערנעהנטערען זיך צום פענסטער, דעה אַיז האט אַנְנָהָיְבָּעָן אויסצּוֹפָּאָקָּעָן אַז אַנְדָּרָאָקָּטָמָּה מיט זיידע-שטמאפען אַיז גַּעֲנָעָמָּה צו דערנעהנטערען זיך צום פענסטער, די פְּיַעַלְעָ אַיזוּדרען קלאמערס אַז שְׁלָעָסֶר, מיט ווילכע דער קאָסְטָעָן אַיז גַּעֲנָעָמָּה פְּרָמָאָכָּט. פָּאַסְטִּילָּאָה האט זיך דערנעהנטערט צום פענסטערעל אַיז אַרְיִינְגְּעָקָּט אַינְנוּוּנִיג.

עַד אַיז גַּעֲלִיבָּעָן העננען בֵּין פָּעָנְסְטָעָרְעָל. בֵּין שיין פון אַ בְּרַעְנָהָנְגָּעָן זַיְבָּעָרְנָעָם אוֹילְלָאָמָּפָּה האט ער גַּעֲוָהוּ אַז אלטער גַּרְיוֹז זַיְצָט אַיְּנָגָּעָה זַיְקָעָלְמָה אַיז טְכִיבָּה, אַז מִירְדָּעָל אַיז גַּעֲזָעָן בֵּין זַיְנָעָן פִּים אַוְּיָפְּ אַ קלְיָוִן בְּעַנְקָעָל אַז גַּתְּאָט-פּוֹן. אַ בּוֹדְעָטָמָּה אַרְוֹסְבָּנוּוּנְגָּנְגָּן. דער גַּרְיוֹז האט גַּעֲמוֹת זַיְן בְּלִינְד — ער האט גַּעֲהָאָלָעָן פִּים אַוְּיָנְשָׁ

פערמאכט און זיין געוויכט איז געוווען צווארגעגעוועבט איז איזן וווע' בעכטס פון קנייטשען. איזינצעלען גראהע האר פון זיין באדר האבען זיך בעוואויגען אויף זיין ברוסט. דער מידעלס' געוויכט האט ער צור מעחרשת ניט געועעהן. זי איז געועסען איינגעבעוינען איבער דעם בוד. וואס איז געלגען איבער איהרע קנייע, און ער האט גור געועעהן די פאל דען פון בליען סאמעט. וואס האט זיך אראבענאנסטען איבער איהרע רונדע אקסלען. דער שיין פון דעם אויל-לאטפּט. וואס איז געהאנגען איז איז א דיקען באקלען איבער איהר קאפּ. איז אראבענפאָלען זי א שירם איבער איהר קאפּ און אקסלען און התאט זי בעליךטען. דער גלאנץ פון איהרע האט געשימערט מיט דעם זעלבען פערל-שיין. ווי דער סאמעט פון איבער איהרע אקסלען. ווי פערלדינער מארבונז טוי וואלט ועהויכט איבער איהר גאנצען וועזען. גור באָלֶד האט זי איסגעדרעהט איהר קאפּ. איזו זוי זי וואלט געועש געפהילט, איז עס סוקט ווער איז איז איהר. און אומגעקופּט זיך דערשראָקען, ווי זי וואלט זועמען געוזכת. זי האט נאר ניט געהאט געעהן זיין געוויכט איז פענסטערעל. און פאָסטילאָ האט געהאט אַנגעפֿלט זיין האָזִין, אַ ציטערדינער אַידעלקייט האט אַנגעפֿלט זיין האָזִין, אַ אַוְיד גען האט זיך איהם געשטעלט מַדְעָהָרָעָן, און ער איז געואָרָעָן פּוֹל מיט רעליגיעז פרומְקִיּוֹט.

עם האט זיך איהם געדאָכט. אַ ער זעהט אַ אַיסטערגעזעההנְלִיבּעַ

ערשינונג, אַ וואָנדער פּוֹ גָּאתּ.

צַו אֵיתֶם הָבָעַן גַּעֲסָקֶט אַ פָּאָר אָוִיגָּעַן. טְרוּיְעִירִינְגַּן. שְׁטִילְעַ אָוִרְדַּגְּן. נָאָר קִיְּנוּמָאָל הָאָט עַד נִיט גַּעֲוָעַן אָזְעַלְכּוּ טְרוּיְעִירִינְגַּן אָוִיגָּעַן. זַי אָוִיגָּעַן פּוֹ אָוִיגָּעַן דְּרָאָהָמָעַן זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן גַּעֲשָׁנְטָעַן לְעַנְבָּלִידַר. וּזְיַי אָוִיגָּעַן פּוֹ אָוִיגָּעַן דְּרָאָהָמָעַן זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן גַּעֲשָׁנְטָעַן עַנְפְּטִישָׁעַן אַיְנָגָעַן. אָוּן דִּי הַיּוֹתְלָעַד הָבָעַן זיך אַראָבעְנָאָלָאָזָט אַיבָּר אַיהֲרָע בּוֹלְטָעַ אַיסְטָהָבוּבָעַן אַוְגְּנָאָטְלָעַן. דִּי הַיּוֹתְלָעַד הָבָעַן גַּעַזְרָט אַוְגָּעַן דִּי הַעֲלָעַד אַיזְרָעַ אַיזְרָעַ אַוְגָּעַן גַּעַזְרָט, וּזְיַי אַוְגָּעַן יִיְיַי אַטוֹבַּעַן, וָאַסְטְּרוּעַקְטַּר רְחַמְנָת בֵּין צַו וּוְעַהְתָּאָגַן, גָּוֹר בֵּין אַוְגָּעַן דִּי אַוְגָּעַן נִיט אַרְעוּקְטַּט קִיּוֹן. רְחַמְנָת, גָּוֹר אַ טִּיעָפַע טְרוּיְעַ אַיהֲרָה הָבָעַן דִּי אַוְגָּעַן דְּאָהָמָעַן גַּעֲוָעַן הָבָעַן גַּעֲזָעַט, אַ טְרוּיְעִרְקִיּוֹט פּוֹ נִיט דִּי וּוּלְטָעַט. אָוּן פּוֹ נִישְׁתַּמְעַט מַעֲשָׁלִיכּוֹן צַעַר. דִּעְרָ שְׁטָעָרָעָן אַיז גַּשְׁועָן אַ בּוֹלְטָעַט, אַ רְוַנְדָּעָר, אַ אַוְיְבָנָעַ חַוְּבָעָנָר אָוּן האט דְּרָעְנְרִיכְטַּט וּוְיִת אַיזְרָעַ אַיזְרָעַ אַרְיוֹף וּזְיַי דִּעְרָ שְׁטָעָרָוּן לְעַאנְגָּרְדִּי דִּי וּוּנְמְשִׁים "הַיְלִינָּע אַנְגָּז". דִּעְרָ דְּצָנְדָּה

פּוֹ אִיחֶר שְׁטוּרָעַן אֵין גָּעוּןָ אֶבְּרִיטָעַר, וַיְיִ בְּיִ אִיחֶר פָּאַטָּעַר, נָוֶר
וּוְאַסְמָאַל הַאֲבָעָן זִיד דַּי לִינְגָּעַן פּוֹ אִיחֶרְעַ קִיּוּבְּאַקְּעַן אַרְאַבְּגַעְלָאַזְּט
זִיד לְעַנְגְּלִיד אָנוֹ שְׁמָאַל אַרְוָנָטָעַר, וַיְיִ דַּאַס גָּעוּכְּטַפּוֹ אָנוֹ אַיְדְּעַלְעַן
דוֹרוֹתִיְּהָסְלִינְגָּעַן יְגָנְגָעַן הַרְשָׁאַן. נָוֶר אַסְמָאַל לְיַעַלְבְּקַסְטַעְנָדְלִיבְּעַ
גַּעַדְרִיקַט דַּעַר טִיעַפְּעַר אַונְגְּרִינְדְּעַטְעַר צַעַר אָנוֹ אַונְפְּעַרְשְׁטַעְנְדְלִיבְּעַ
טְרוּוּעְרִינְקִיְּט, וּוְאַסְמָאַל אִיחֶר פְּנִים הַאַט אַוְיסְמָעְרִיךְקִט, אַרְוָם אִיחֶר מְוַיְּל.
עַס אָז נִיט גָּעוּנָן אַמְּוַיְּל, סְמָאַז גָּעוּנָן וַיְיִ אַלְעַבְּדִינְגָּעַר שְׁנִית אֵין
פְּנִים. אִיחֶר מְוַיְּל אֵין גָּעוּנָן אַוְיסְמָעְרִיךְנְלִידְקִילְיָן אָנוֹ קְרוֹז, אָזְוִי
זַוְּיִ סְ'זָוְלָטְפּּעַרְוּזְאַקְּסַעְנָן גָּעוּנָן אָנוֹ סְמָאַט וּוְעַר אַוְיפְּגַעְשְׁנְטַעְנָן דַּי
פְּעַרְוּזְאַקְּסַעְנָן לִיפְעַן. נָוֶר מִיט אָזְוִי פְּיַעַל לְיַעַבְעַן אָנוֹ צַעְרְטְּלִיכְיִיט,
וַיְיִ אַמִּיסְטְּעַרְסְּמָאַנְדְּ וּוְאַלְטְּ אַוְיסְמָעְצְּרַטְעַלְטְּ דֻּעַם שְׁנִית, אַוְפְּשָׁנִיְּ
דַּעַנְדִּיגְ אִיחֶרְעַן לִיפְעַן, וַיְיִ דַּי בְּלַעַטְלָעַר פּוֹן אַיְנְגָּעַן. קוּיִם עַנְטוֹוִיִּ
שְׁלַעַטְנוּ רְוִימְעַן קְנָאָסְפְּ, אָנוֹ דַּאַס מְוַיְּל הַאַט זִיד צְרוּסְפּעַרְמָאַכְּט, וַיְיִ
עַס פְּעַרְמָאַכְּט זִיד אַבְּלִים אָזְוִי בְּיַיְנָאַכְּט אָנוֹ הַאַט אַבְּרַעְנְגַלְאַזְּט אַוְוַיְּ
זַיְנָעַ רְאַהְמָעַ דֻּעַם טַוי פּוֹן דַּעַר נְאָכְפְּ, אָזְוִי פְּרִישַׁ אֵין גָּעוּנָן דַּעַר
קְלִינְגָּר שְׁנִית פּוֹן אִיחֶר מְוַיְּל; אָזְזִי הַאַט גַּעַקְסַט, הַאַט זִיד דֻּעַם
מְאַחְלָעַר גַּעַדְכָּמָן, אָזְזִי וְעַהַט מְעַהַר מִיט אִיחֶר מְוַיְּל, וַיְיִ מִיט אִיחֶרְעַ
אוּיְגָנְגָעַן....

פְּאַסְטִילָא הַאַט גַּפְּהִילָט, וַיְיִ עַס גַּלְטִשְׁטַז זִיד אֵין זַיְן חָאַרְיָן
דַּעַר אַיְדְּעַלְעַר טְרוּוּעַר אָנוֹ דַּי צִיטְעַרְדִּינְגְּ פְּרִידְ, וּוְאַסְמָעַן זִיד פּוֹן
אִיחֶרְעַ אַפְּעַנְעַן אַיְנְגָּעַן אָנוֹ אַפְּעַנְעַם מְוַיְּל. עַר הַאַט גַּעַמְיִינְמָן, אָזְזִעְ
זַעַהְתְּ עַפְּעַט נִיט אָזְפִּיְּן וְאַהֲרָ, נָוֶר אָז וּוְיִעְשְׂיַע הַאַט זִיד בְּעַוּזְעַשְׁ פְּאַר
זַיְנָעַ אַיְנָעַן. אָנוֹ דַּי בְּלַיְכְּטָמָגְ פּוֹן דַּעַר מְנוֹהָה, מִיט אָז צִיטְעַרְנְדָע
שְׁיַיְנָעַ פָּח זַיְדָעַנְסָמָט מְעַטְאָלָעַן, וּוְאַסְמָעַן גַּפְּנִינְקָלָט פּוֹן דַּי אֵין
שְׁאַטְמָעַן פְּרַחְיִילָטְ וּוְינְקָלָעַן פּוֹן שְׁטוּבְ, הַאַט אַיְתָם אַרְטְּגָנְעַמוּן וַיְיִ
אֵין אָז וּוְאַלְקָעַן אַרְיוֹן אָנוֹ פְּעַרְ/שִׁיכְרַת אִיהְמָ.

זִי הַאַט זִיד נִיט דְּרִישְׁרָאַקְעַן, וּוּנְזִי הַאַט עַנְדְּלִיר בְּעַמְעַרְקַט אָ
פְּרַעְמָר גַּעַזְכָּט, לְקַעְנְדִּיגְ אֵין שְׁטוּבְ אַרְיוֹן דַּזְדֵּד דֻּעַם פְּעַנְסְטָעַר. אִיחֶרְעַ
אַיְנְגָּעַן הַאֲבָעָן זִיד נִיט פְּרַעְוָוָאָנְדָעַט. זִי הַאַט זִיד נָוֶר אַוְפְּגַעְהַוְיִבְעַן
פּוֹן אִיחֶר אַרְטְּ. אָנוֹ פְּאַסְטִילָא הַאַט גַּעַוְעַתְוַ, וַיְיִ דַּעַר שְׁוֹעְרָר סְאַמְעַט
פְּאַלְטַט אַרְאַבְּ אַיְבָּר אַיְהָרָעַ אַקְּסָלָעַן אָנוֹ רְוַנְדָעַן קָאָרָט, אָנוֹ עַס הַעֲרַת
זִיד אָז אַגְּגָעַנְעַהְם קְלִינְגָּעַן פּוֹן דַּי אַרְנְטָמְעַנְטָעַן, מִיט וּוּלְכָבָעַ זִי אֵין
גַּעַוְעַן בְּעַהְאַגְּגָעַן, דַּי לְקָשָׁעַן פּוֹן אִיחֶרְעַ חָאַר זַיְנָעַן גַּפְּמָלָעַן אָזְוִי

איהר קליד אוו זיינען דארט פערלאָרען געגענגןען איז דער טונקעל-
הויט פון דעם סאמעט.

 זי האט זיך אויפגעלענט אויף איהם איהרע לאָגנגען, אושטיגעט אקטע הענד.
 גריין איז אַרוּפְּגָעֵלְעַמְּט אַזְּמָנָה אַזְּמָנָה אַזְּמָנָה.
 נור פֶּלוּצְּלָגְּנָג אַזְּמָנָה אַלְעָם פָּעָרְשָׁוֹאָונְדָעָן גַּעֲוָאָרָעָן, וְזִי אַזְּמָנָה.
 פָּאָר דִּי אַזְּמָנָה האט אַיהם אַגְּנָהָוּבָעָן צַו בְּלִיצְׁעָן מִיט גַּאֲלָד אַזְּמָנָה בְּלִוְיָ-
 שִׁיט. דַּעַת האט זיך אַומְגָעָקָוּט אַזְּמָנָה גַּעֲזָה, וְזִי דַּעַת אַיד, בַּיִּוּ וְעַלְכָּעָן
 שַׁעַר האט גַּעַנְדָּעַלְט דִּי סְחוּרוֹת, האט אַרְיבְּגָעָנוֹאָרָפָעָן אַשְׁטִיק זִיךְ-
 דַּעַנְצִיזְׁג אַיבָּעָר דַּעַם פָּעַנְסְּטָעַרְעָל אַזְּמָנָה פָּעַרְשָׁטָעַלְט אַלְצְדִּינָג, וְזָסָם אַזְּמָנָה-
 גַּוְעַפְּגָטְׂמָזְׂקָה.

— עַבְטָעָר פָּלָאָרָעַנְטִישָׁעָר דַּאָמָאָסָק — וְזִוְיָוָת דַּעַת אַיְד אַוְיָף דַּעַם
 קַיְדַּעַנְצִיזְׁג — מִיט גַּאֲלָד אַזְּמָנָה פּוֹרְפּוֹר גַּעַשְׁטִיקְטָמָט...

כָּפִיטָל 2.

דִּילִינְגָּם שְׂוֹזִיגָּן.

פאסטיילא האט געזוכט צו בעגעגענו זיך נאך אמאָל מיט דער אידישער מיידעל. דעם סוחר'ס מאכטער, וועלכע ער האט געעהן דורך'ן פענסטערעל. ער האט אבער ניט בעהאט קיין געלעגענזהיט זיך מיט איזה צו טראפעגן. יעדעס מאָל, וואָס ער איז געקומען איזו דעל גהעטא, האט ער געפונען דאס חווין אויף "פלַאַזָּא דַי יְודָעָא" פער-שלאָסָען. דאס געועלב, וואָס ער האט צום ערשותען מאָל געטראפען דעם אידיע. איזו דאָרט מעהָר ניט געוווען. עס איז ניט געוווען צו דער-קענען. איז דא אמאָל געוווען אַרְקְטִיר. דאס חווין איז געשטָאָגָן אַטְוִיטְשְׁטוּמָען. די קַלְיָנָען פענסטערעלער. וועלכע האבען זוה אַרְיוֹסְגַּעַזְעָה פֿוֹן דער הוֵי, זיינען געוווען פערמאָכָט מיט די געועבעט אַזְיְזָרָנָע שטאָכָעָטָען אַזְיְזָרָהָנָעָנָג אַזְזִי, אַז ער האט ניט געקאנט וויסען, אַזְזִי אַינְעָוָעָנָג אַזְזִי אַזְזִי לְעָבָן אַדְעָה נִימָּת.

פֿוֹן דעם אַזְיְזָרָנָעָם פֿעַנְדָּלָעָן, וואָס דער ווינְד האט בעוואַיְגָעָן אַזְזִי אַזְזִי אַזְיְזָרָנָעָם געהאָמְעָרָטָעָן שְׁטָאָנָג, האט ער בעמערכָט דעם צִיְּרָה בְּעַן פֿוֹן אַלְטָעָן קַאַסְטְּיִילְעָן, וועלכער איזו געוווען אַבְגָּרְבִּיבָּעָן; אַז פֿוֹן די אַרְוֹמִינָע שְׁכָנִים, וואָס האבען זיך אמאָל בעוויעזָען דַוְכְּלוּבְּעָנְדוּג דַוְרָדְדָעָר פְּלַאַזָּא, האט ער נאָר ניט געקאנט אַזְיְזָנְפִּינָּעָן. די אַידְעָן האבען זיך געשראָפָען פָּאָר אַיהם אַזְזִי אַיהם אַזְיְזָנְפִּינָּעָן. עַנְדְּלִיהָה האט ער אַזְזִי אַזְזִי פִּיעָל אַזְיְזָנְפִּינָּעָן, אַז דעם אַזְזִי. וואָס וְאַהֲנָט אַזְזִי דער הוֵי, רופְטָמָעָן "דַעַר סֻחָר פֿוֹן קַאַסְטְּיִילְעָן". ער אַזְזִי אַזְזִי רַיְכָבָר מְאָרָאָנִי "דָּאָנָא נְרָאָצִיא מְעַנְדָּעָכָא", די מְוַטָּעָר פֿוֹן די צָאָז.

ראנגן, וועלכע האט זיך ענדליך בעוצמת אין קאנסטענטיכנאטפאל און החאט איהרע געשעטען איבער אלע לענדער פערשפֿרײַט.

איינמאָל האט ער זיך געפונען אויפֿ דִּ פְּלוֹאוֹא אין דער אַידישער גהעטָא. עם האט געמּוֹת זיַּוְן אַ שבָּת, וואָרים פָּאַסְטִילָאָה האט זיך פְּערְרוֹאָונְדְּרָעָרטָ פּוֹ דָּעֵר שְׁטִילְקִיםָ, זָאָסָם עַמְּה האט געהרטָשָׂרָום. אלע הייזער זיַּנְגָּנוּ געווען פְּעַדְמָאָכָּט. זעלטען האט מְעַן גְּזַעַעַתָּאָ אַיְּזָאָן צְעַדְמָעָרָה. פְּלוֹצְלִינְגָּה האט פָּאַסְטִילָאָ געהרטָט אַ גְּוֹאַלְדָּה. ער האט זיך אַומְגַּעֲקָט אָנוּ ער האט געוועָה. ווי פּוֹן פֻּרְשִׁיעַדְעָנָה הייזער שלעבען פָּאַסְטִילְבָּעָ אַוְּפְּזָהָעָר אָנוּ קִירְבָּעָן-סָאַלְדָּאָטָעָן אַדוֹסִים יְוָגָּנָה מִיְּדָעָר אָנוּ יוֹנָגָּנָה בְּחָרִים אָנוּ פְּהִרְהָרָן זַיְּוָגְּעַיְּרוֹאָוּ צָוּשָׁה, בְּגַלְיָהָתָ פּוֹן דָּעַט גְּוֹוַיָּה אָנוּ גְּשָׁרְיוֹיָ פּוֹן זַיְּעָרָעָן עַלְמָאָרָעָן. ער האט אַוְּנָפְּרָשְׁטָעָנְדְּלִיבָּעָר שְׁפָרָאָ. פָּאַסְטִילָאָ אין דָּעַם קִאַסְטִילִישָׁנָה הָוָיָה, אָנוּ האט זַיְּנָעָ אַוְּגָּנוּ נִיטָּגְּלִיבָּתָ : פּוֹן דָּעַם קִאַסְטִילִישָׁנָה הָוָיָה, אָנוּ זַיְּלָכָּעָן דָּעֵר אַירְיָשָׁעָר סְחוּרָה האט גְּעוֹאָתָהָנָתָן, אָנוּ זַיְּלָכָּעָן ער האט שְׁטָעָנָרָגָּן גַּעַרְאָפָּעָן פְּרָמָאָכָּט אָנוּ מְוִיתָם, האט זיך פְּלוֹצְלִינְגָּה אַוְּנָפְּנָעָעָן עַפְּעַנְטָדָסָמָּלְטָעָן בְּעַקְאָנָטָן טִירְגְּנוּוּעָלָבָן, אָנוּ אַיבָּעָר אַיהֲם האט זיך אַרְאָבְּגָּעָלָזָוֹת אַ טָּרָעָפָן אוֹיפֿ דָּעֵר גָּאָסָם, אָנוּ ער האט דָּעַרְוָהָה וְאָסָם מִיְּדָעָלָ, וְאָסָם ער האט בְּעַמְּרָקְטָן דָּוְלְכִּין פְּעַנְסְטֶרְעָלָן, גַּעַפְּיָהָרָטָ פּוֹן צְוֹוַיִּי קִירְבָּעָן-סָאַלְדָּאָטָעָן. ער האט אַיהֲרָ פְּנִים נִיטָּגְּלִיבָּתָן גַּעַקְאָנָט זְעוּהָן וְוַיְיָלָ אַיבָּעָר אַיהֲרָ קָאָפָן אָנוּ פְּנִים האט גְּעוֹאָתָגָּנוּן אַ גְּרִינְעָרָ שְׁלִיעָהָר, דָּעֵר צַיְּבָּעָן פּוֹן אַירְיָשָׁעָר קִינְדָּשָׁה. ער האט אַבָּעָר גַּעַקְאָנָט זְעַחָה, אָנוּ זָוְבָּוּגְּטָ אַרְאָבָּ אַיהֲרָ קָאָפָן אַונְטָרָ דָּעַם שְׁלִיעָהָר צָוּ דָּעֵר עַרְךָ, אָנוּ אַיהֲרָ קְלִינְיָעָר גַּעַטְאָלְטָעָר קָאָפָן הוּבָּיטָן זִיךְ אַדוֹסִים פּוֹן שְׁלִיעָהָר, ווי אַ פְּרִיאָ שְׁהָר, שְׁהָנָדָר עַפְּעָלָ. הִינְטָרָ אַיהֲרָ אַיְּזָאָן נַאֲכָנָגָּנוּן דָּעֵר סְחוּרָה וְעַלְכָּר, אַוְּיךְ בְּוּגְּנָנִינְגָּה זַיְּן קָאָפָן צָוּ דָּעֵר עַרְךָ, ווי זַיְּן טָאָלְטָעָר, האט נִיטָּגְּלִיבָּתָן קִיְּוָן אַיְּזָאָן בְּלִיסָּה דָּעַם בְּעַקְאָנָטָן טָאָהָלָעָר, בְּאַטָּשָׁ אַחֲטָ אַוְּסָמְגָּוּיָזָעָן, אָנוּ ער האט אַיהֲם בְּעַמְּוּרְקָטָן.

פָּאַסְטִילָאָ אין נַאֲכָנָגָּנוּן אַיהֲרָ טְרִוָּתָן.

בְּיָם אַרְיָנָגָּנוּן צָוּ דָּעֵר גַּחְעַטָּא אָנוּ גַּעַטְאָנָעָן זַיְּן קִירְךְ טָאָנָט אַגְּנָעָלִיקָא. די טְרִוָּתָן, ווי דָּעֵר טְוִוָּר אַוְּיךְ דָּעֵר אַירְיָשָׁעָר גַּהְעָטָה, האט

געהאט אונטערין צלט דעם אויפשרויפט פון ישעה: "פרשתי את
ידי כל היום אל עם קשי ערוף". די קירד אויז בכוון געווואָ
רען פאר אידען, אויז אַלטַע גוּרָה פון פערצייטיגע פאָפֿסְטָעָן האָט
בעפּוּילָעָן די אידען אַנְצּוּפּוּילָעָן די קירד יעדען שבת נאַכְמִיאָטָג אויז
אויסחהערען די דרישות פון די קְרִיסְטָלְבָּיְכָּעָן גְּלָחִים. אֲבָעֶר די אידען האָט
בען קְיִינְמָאָל נִיט אַגְּבָּנָהִיט די גוּרָה. זַיְהָ אַבָּעָן זִיד אויסגָּעָקוּיפּט מִיט
געַלְךָ אויז זַיְהָ אַבָּעָן שְׂזֵוּ נְעַהָּט אַיְזָן דָּעָר גַּהְעָטָא זַיְעָרָע „עֲשָׂרָה
בְּטַלְנִים“, וְאָסָּה אַבָּעָן יוֹצָא גַּעֲוָעָן פָּאָר אַלְעָ אַדְעָן אַוְן פְּלַעַגָּעָן וְאָדָּר
איַיְזָן, וְאָדָּרָאָיס גַּעַנְהָן אַיְזָן דָּעָר קִירְד אַוְן יַעֲדָעָן שבת אויסחהערען די
דרישות פון די גְּלָחִים, כְּרִי יוֹצָא צַו זַיְן די גוּרָה. דָּעָם גְּלָחָס דָּרְשָׁה
הָאָט זַיְהָ סִיְּזִי נִיט גַּעֲקָאנְט שָׁאָדָעָן, וַיַּוְילְךָ דִּי מַעֲרָכְטָעָן די
עֲשָׂרָה בְּטַלְנִים, וְאָסָּה די פְּחָלוֹת אַבָּעָן אויסגָּעָקוּלִיבָּעָן. אַז זַיְהָ זַאלָעָן
זַיְהָ פֻּעְרָטְרָעָטָן אַיְזָן דָּעָר קִירְד. זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן טּוֹבָעָן, אַז אַחַזְדָּעָם
הָאָבָּעָן זַיְהָ זִיד פֻּעְרָשְׁטָאָפּּט די אוּירָעָן, אַז דָּעָם גְּלָחָס רִיוְיָזָן זַאלָעָן
אֲיבָעֶר וְיִקְיָן שְׁלִוָּתָה נִיט אַבָּעָן. אַיְזָן די צִיְּטָעָן פָּוּן קְלָאָנִימָטָס
פֻּעְרָטָעָן. וְעַן שְׁלָמָה מְלָכָן אַיְזָן גַּעֲוָעָן אַיְזָן רּוּם אַז אַוְיָסְגָּעָאַבָּט
זַיְן מִסְטִיְישָׁעָן וּוַיְרָקָנוּן אַוְיָפָּן, פָּאָפְסָט לְטוּבָת די מָאָרָאָנָעָן. אַיְזָן די
גוּרָה אַיְזָן גַּאנְצָעָן בְּטַל גַּעֲוָאָרָעָן, אַז די קִירְד אַיְזָן דָּעָר אַוְיָדְשָׁרָן גַּהְעָטָא
אַיְזָן גַּעֲשְׁטָאָנָעָן בְּעַרְמָאָכָט. נָור אַיְזָן די צִיְּטָעָן פָּוּן „פָּאָפְסָט המָן“, וְיִ
די אַדְעָן אַבָּעָן גַּעֲרָבָעָן גַּעֲרָבָעָן. אַז די גוּרָה בְּעַנְיָיט
גַּעֲוָאָרָעָן מִיט מַעְהָר בִּיטְרָקִיט. דָּעָר פָּאָפְסָט הָאָט אַגְּנָעָשְׁטָעָלָט אַלְטָ
גְּלָחָ אַיְזָן דָּעָר קִירְכָּעָדָם גַּעֲשְׁמָדָעָן אַדְעָן יַזְעָעָפָּר מָאָרָא. אַז דָּעָר
גַּעֲשְׁמָדָעָר דָּעָר גְּלָחָהָט אַכְּטָ�נָגָן גַּעֲנָבָעָן. אַז אַלְעָ אַדְעָן פָּוּן דָּעָר
גַּהְעָטָא זַאלָעָן וְעַנְעַלְמָעָטָן בְּעוּכָבָעָן די קִירְד יַעֲשָׁעָן שבת. די אַדְעָן
הָאָבָּעָן מָוָאָה גַּעֲהָט פָּאָר די יַוְנָגָעָן קִינְדָּעָר, וְאָרָוִים דָּעָר יַוְעָעָפָּר
הָאָט גַּעֲהָט אַגְּרוּסָעָן כְּחָ אַיְזָן זַיְן מְוַיָּל אַז גַּעֲוָעָן פֻּעְרָרָעָבָעָן
אַיְזָן נָאָנִי אִיטָּאָלִיעָן אַלְסָ אַיְנָגָר פָּוּן די שְׁטָאָרָקָסְטָעָ פְּרָעָדְגָּעָר —
פְּלַעַגָּעָן די אַדְעָן בְּעַהְאַלְטָעָן די קִינְדָּעָר אַיְזָן דָּעָר הַיִּם אַז גַּעֲנָנָעָן
אַלְזָיָן אַיְזָן דָּעָר קִירְכָּעָן, זַיְעָנְדִּיגָּן זַיְכָּעָר אַיְזָן זִיד. אֲבָעֶר יַזְעָעָפָּר מָאָרָא
דוֹקָא גַּעֲוָאָלָט הָאָבָּעָן יַוְנָגָעָן אַוְנְשָׁוְלְדִּיגָּעָן הַעֲרַצְעָר אַז רִיוְנָעָן, אַוְנְבָּעָלָעָסָ
טִינְגָּטָעָ אַוְיָדְרָעָן אַלְסָ זַיְנָעָן צַוְּהָעָלָוּ — הָאָט דָּעָר אַוְיָדְשָׁרָן גַּהְעָטָא אַז
זַיְנָעָן קִירְכָּעָן סָאָלְדָאָטָעָן אַז די הַיְזָעָר פָּוּן דָּעָר אַוְיָדְשָׁרָן גַּהְעָטָא אַז
זַיְהָ אַבָּעָן אַוְיָסְגָּעָאַבָּט די יַוְנָגָד אַז גַּעֲפִיהָרָט אַז קִירְד אַרְיוֹן...
...

ווען פאָסְטְּרִילְיאָן אַיז אַרְיִינְגְּקֶומְעָן אַיז קִירְד נָאָר דָּעַם סָוחָר פֿוֹן קָאָסְטְּרֵילְיאָן מִיט זַיְן טָאָכְטָעָר, אַיז דִּי קִירְד שְׁוִין גַּעֲוָעָן פֿוֹל מִיט פְּרוּיעָן אַיז מַעְנָעָר, מִיט יְוָנָנָעָמְדָע אַיז בְּתָהִירִים אַיז קְלִינְיָעָ לִינְדָעָר, אַינְגְּנָר לְעָד מִיט אַרְבָּעָ בְּנֶפֶתְּעָן אַיז קְלִינְיָעָ מִירְלָעָר. דִּי קִירְד הָאָט אַוְיסְטָר גַּעֲוָעָה זַוְיָּא שְׁוֹהָלָ, אַלְעָם אַרְוָם אַיז גַּעֲוָעָ בְּעַמְּאָהָלָעָן מִיט העָרְבִּיאָן אַישָׁע פְּסָוקִים פֿוֹן דִּי נְבָיאִים, וּוּלְכָעָ האָבָעָן גַּעֲנָבָעָן אַנְצְּוּחָהָרְעָנִישָׁ אַוְיפָּ דָּעַר קְרִיסְטְּלִיכְעָר אַמְּנוֹתָן. אַיז מַוְהָדָוָאָנְטָן אַיז גַּעֲשְׁטָאָנָעָן אַיז רְיִידְגְּנָעָשְׁנִיכְטָעָר אַרְזָן, אַיז אַיְבָּרָעָן אַיז גַּעֲהָנָגָעָן אַיז גְּרוּסְמָעָר זְיַלְבָּרְעָנָר צְלָמָן... לִיכְתָּהָבָעָן גַּעֲרָבָעָן, גְּרוּסְמָעָן וּקְסָמָעָן לִיכְתָּם, אַיז אַודְיְוָעָר זְיַלְבָּרְעָנָר מַנוֹּרָה, פֿאָרָעָן אַיז גַּעֲשְׁטָאָנָעָן אַוְיפָּן בְּעַלְעָמָדָר, אַיְנָגָעָוִוִּיקָעָלָט אַיז אַטְלִיתָן, אַיז גַּעֲשְׁטָאָנָעָן אַיז גַּעֲהָלָטָעָן אַסְפָּרָה תּוֹרָה, אַיז פֿאָרָעָן אַיז. אַיז אַיְנָה האָנָד הָאָט עַר גַּעֲהָלָטָעָן אַסְפָּרָה צְוּוִיטָעָר הָאָנָד — אַצְלָמָן, אַיז גַּעֲרָדָט צְוֹ דִּי אַידָעָן.

גַּעֲרָדָט הָאָט עַר צְוֹ דִּי אַידָעָן אַיז זְיַעְרָ שְׁפָרָאָר, אַוְיפָּ קָאָסְטְּרֵילְיאָן לִישָׁ, אַיז עַר הָאָט גַּעֲרָאָכָט פְּסָוקִים פֿוֹן דָּעַר תּוֹרָה, פֿוֹן דִּי נְבָיאִים, אַיז אַנְגְּנָעָוִוִּיזָעָן אַוְיפָּ שְׁטָמָעָלָעָן אַיז תְּלָמוֹד אַיז מְדָרְשָׁ, גַּעֲרָאָכָט רָאִוָּתָן פֿוֹן דִּי קְבָּלָה־אִיסְטִּישָׁן סְפָרִים. עַר הָאָט גַּעֲשְׁרָאָקָעָן מִיטָּן גְּהָנָהָמָן אַיז צְוּנָעָזָאנָט דָּעַם נָזָעָן. אַיז דָּעָרְבִּי הָאָט עַר גַּעֲשְׁוִילְדָרָעָט מִיטָּן לְעַבְדִּיְגָעָן פְּאָרְבָּעָן דִּי יְסָוְרִים אַיז פְּיָיזָן אַיז נְיָהָנָם, אַיז גַּעֲמָהָלָעָן דָּעַם נָזָעָן. דָּעָרְמָאָנָט דִּי אַידָעָן זְיַעְרָ נִידְרָיוּנָן מַצְבָּה, זַוְיִן וּוּרְעָעָן פָּעָרְשָׁעָהָמָט אַיז זְיַעְרָ אַמְּנוֹנָה וּוּרְעָט אַוְיסְגָּעָלָאָכָט.

— אַיז וּוּאוֹ אַיז עַר, אַיְיָעָר נָאָט ? — הָאָט עַר גַּעֲרָבָעָט — אַיז וּוּאוֹ אַיז עַר, אַיְיָעָר מִשְׁיחָ ? פָּאָר וּזְאָסָרְפָּעָר עַר וּזְדָבָעָט ? פָּאָר וּזְאָסָרְפָּעָר גִּיט עַר אַיְדָן קִיּוֹן צִוְּבָעָן נִיט ? מִיט וּזְאָסָרְפָּעָר זַיְנָט אַיְהָר עַרְגָּר פֿוֹן דִּי גְּנוּיָם ? פָּאָר וּזְאָסָרְפָּעָר עַר אַיְדָן גַּעֲמָהָלָעָן פֿאָרָעָן צִיעָלָן פֿוֹן מְעַנְשָׁלִיכָשָׁן שְׁפָאָט אַיז פָּעָרְצָבָטָונָן ?

אַיז עַר הָאָט אַוְיסְגָּעָלָאָכָט צְוֹ זַיְן דִּי סְפָר תּוֹרָה מִוטָּן צְלָמָן אַיז זַיְד גַּעֲבָעָטָעָן : — קוּמָטָן אַרְוָנְטָעָר, קוּמָטָן אַרְוָנְטָעָר אַוְנְטָעָר זְיַעְרָ !

אַיז זַיְן שְׁטִימָעָן אַיז גַּעֲוָעָן אַיז טְיֻפָּעָ, אַיז מעַטָּאָל־שְׁוּוּרָעָן אַיז הָאָט צְנָגָעָוְרָפָעָן אַיז שְׁרָעָקָן אַיז אַיז אַיְמָה אַוְיפָּ זְיַינָעָן צְוּהָרָעָן.

או זיינע אוינען זיינען געווען ברענעריגע או זיינ פנים או זיינ געווען א בעבען אוון א טרייעריגער.
 אוון לעבען אויהם אוין געוועסן דער נאמארוים פון פאפסט, מיט א גרויסע פעדערנע פעדער אוון מיט לאנגגע ברומעטס. אוון וועלכער איז עס אוין צונעטומען צום בעלעמער אוון געבוגען זיינ קאפ אונטער דעם רגען פון דעם היילען וואסער, האט גלייד אroiנסקאנגען פון נאמארוים א צייננס. ואס גיט אויהם בירגערדרעכט פון דעם אוון מיצט איהם פארץ אינצינען ירוש פון זיינ פאטערס אלע פערמער גענס אוון גיט אויהם צוריך דאס פערמעגען אוון די הייזער, ואס דער פאפסט האט צונעטומען פון אידען. ואס האבען זיך געפונען אויסער די מוייערען פון דער נהטעא.

אויף דער ערישטער באנק געגען איבער דעם גלח'ס בעלעמער זיינען געוועצען די עשרה-בבלנים, צוויי פון זי חיט ארדוני אוון מרדכי אלבי, וועלכע זיינען געווען די „גראאנט“ פון דער גהטעא. געשפיילט אויף חתנות אוון שמחות „טוייטענדטען“. אוון געווארטען זייפגערטפען צו דער תוכחה. זי האבען געהאט אויך די אויפנאבאע צו פערטרעטעהן די קהלה פון רוים אוין דער קירכע. חיט ארדוני, וועלכער אוון נאר געווען אי יונגער יונגן, האט זיך געמאכט. אז א באק אוין אויהם געשווואלען פון צאהז-וועהטאג, אוון האט זיך איבערץ פנים איזומגעבענדיין א גאנץ שטיך ואלאען געציגן, ואס וואלט געונג געווען פאר א מלbowש אויפצוניהען; זעלבסטפערשטאנדליך אוין וועניג ארט געבליכען. אז מאן זאל זיינ אויירען איזויטעהן — אוון נישט נור דעם גלח'ס שטימע — זיי מעטאל קלינגענדיג זי אוין נישט געונגן. האט נישט איזוינגעדרוונען דורך דעם זואלז-געציגן — נאר א שאמ פון א הארטאט ואלאט אויך נישט דערגאנגען. — דער צויטער האט איזומגעבענדיין דעם קאפ, פאר קאפז-וועהטאג מיט ציטראאנען אוון זיינע איזוינגעדרוונען דורך דעם זואלז-געציגן — געלאע ענההייט צו פערנעיהם עפעם פון גלח'ס שטיך. דער גלח איז איזו צוקאכט געווארטען. אז ער אוין אראב פון בעלעמער מיטツ' צלט אוין דער האנד, צו צו דער באנק, צונגעפיהרט דעם צלט צו די „גראאניטס“ פנים'ער, אוון געניאחת זי מיט די פויסטן. אז זאלען קווש איזוף' צלט. איזאבענעריסען די טיכער פון די באק, די האנדטיכער פון קאפ, אוון געצעו אונגען זי צו קוושען דעם צלט, אבער די „גראאנט“ האבען

אוּלְכָבָע גַּעֲוָאַלְדָּעַן גַּעֲמָכְט אֹוִיף זַיְעֶר צַיְזַוְעַהַטָּאָג אָנוּ אוּוִיף זַיְעֶר
קַאַפְּ-זַוְעַהַטָּאָג, צָו מַעַן הָאָט זַיְיַ גַּעֲמוֹזָט עַנְדָּלִיד אַרוּסְיוֹאַרְפָּעָן פָּוּ
דָּעַר שִׁירָד.

זַיְעֶרְפָּעָן מַאְרָא הָאָט זַיְד גַּעֲוָעַנְדָּט צָו דִּי יַוְנְגָעַ קִינְדָּעָר.. צָו זַיְיַ הָאָט
עַר גַּעֲרְפָּעָן מַיְת זַיְזַי מַעְטָאַלְעָנָע שְׂטִימָע אָנוּ אַנְגָּנוּוֹאַרְפָּעָן אַ שְׁרָעָם
אוּוִיף זַיְיַ.

— הָאָט רַחְמָנוֹת, הָאָט רַחְמָנוֹת אוּוִיף אַיְיָרָע יַוְנְגָעַ קִינְדָּעָר, וּוּלְ—
כָּע אַיְהָר צִיחָת אוּוִיף אַיְזַן שַׁאנְדָּע אָנוּ שְׁפָאָט, פַּעֲרָאַכְטָעָט פָּוּ אַלְעָן, אָנוּ
גַּעֲיָאנְטָן פָּוּ אַלְעָמָעָן! נִיט זַיְיַ שַׁוְּעָן אַונְטָעָר דָּעַם קְרִיְיַ! — הָאָט דָּעַר
מִשְׁׁומָדָן גַּעֲבָעַטָּען.

אַכְּבָעָר דִּי יַוְנְגָעַ קִינְדָּעָר הָאַבָּעָן זַיְד גַּעֲשְׁפָאָרָט צָו זַיְעֶרְעָז עַלְטָעָרָן
אַיְזַן עַס אַיְזַן גַּעֲנָגָנָעָן אַמְּרוּמָעָלָן פָּוּ אַוְיָרָע צָו אַוְיָרָע, פָּוּ טָاطָע צָו
זַוְהָן, פָּוּ כָּאָמָע צָו טַאַכְטָעָר, אַיְזַן וּוּאָרָט, אַיְזַן פְּלִיסְטָעָר : „שְׁמָעָ
יִשְׁرָאֵל!“

אַיְזַן עַס אַיְזַן גַּעֲוָוָעָן וּוּ דָאָם וּוּאָרָט וּוּאָלָט אַ צְוִיבָעָרְדָּקָרָאָפָּט בְּעַד
זַעַמָּעָן, עַס הָאַבָּעָן גַּעֲצִימָעָרָט הָעִצְמָעָר. עַס הָאָט זַיְד גַּעֲהָרָט אַ שְׁטִידָן
מַע פָּוּ דָוָרָות, אַיְזַן פְּלָאַקְעָרְדוֹגָע פַּיְיָרָעָן זַיְיָעָן אַיְפָעָנְשָׁאָנָעָן
פָּאָר דִּי אַוְיָגָע — בְּרָעְנָנְדָּגָע מַעְשָׁעָוְלִיְיָבָר, גְּרוּסָע שְׁרָעְקָנְדָּע
אַוְיָגָע, צִיטָעָרְעָנְדָּע ?עַצְמָעָ שְׂטִימָעָן : „שְׁמָעָ יִשְׁרָאֵל!“

אַיְזַן זַיְיַ זַיְיָעָן גַּעֲשָׁתָאָנָעָן, יַוְנָגָעַ אָנוּ אַלְטָן, קִינְדָּעָן אָנוּ מָאָן. אָנוּ גַּעַד
בְּוּגָעָן דִּי קָעָפָע צָו דָעַר עָרָד, אָנוּ גַּעֲרְוָוָט מַיְת אַוְיָגָעָנְשָׁלְבָעָ שְׂטִימָעָן:
„שְׁמָעָ יִשְׁרָאֵל!“

פַּעֲרִישָׁטוּמָט אָנוּ דָעַרְשָׁאָקָעָן אַיְזַן גַּעֲוָאַרְעָן פָּאָר דָעַר שְׂטִימָע אַיְזַן
זַעַף מַאְרָא, אַיְזַן זַיְיַ הָאָט אַוְיָגָעְצִימָעָט אָנוּ זַיְיַ בְּלוּט הָאָט
דָעְרָהָרָעָט אַיְהָר אַיְיָגָעָן שְׂטִימָע, אָנוּ עַר הָאָט מִיְמָנָעָמְרוּמְעָלָט:
„שְׁמָעָ יִשְׁרָאֵל!“

אַיְזַן אַוְיָגָעָן פָּוּ דָעַר שִׁירָד אַיְזַן גַּעֲשָׁתָאָנָעָן פָּאַקְטִילְיאָן.
עַר אַיְזַן דָעַרְשָׁאָקָעָן גַּעֲוָאַרְעָן פָּאָר דָעַם בְּרָעְבָּדָעָן אַמְּ נְגִיְּבָעָן,
וּוּאָס עַר זַוְהָט. עַר הָאָט בְּעוֹזָאַונְדָּעָרָט דִּי קִינְדָּעָר, וּוּאָס שְׁמָהָהָעָן
הָאָרְטָנְעָקָיגָדִי קָעָפָע גַּעֲבָוִגָּעָן צָו דָעַר עָרָד, אָנוּ קִיְּן הָאָנְדָּז בְּעוֹזָעָם זַיְהָ
גִּיט; קִיְּן רִיחָר, קִיְּן בְּלִיךְ צָו דָעַם אַוְיָגָעְשָׁמְרוּקָטָעָן צְלָמָ, וּוּאָס רַעַץ.

גַּחֲ הַאֲלָט אֵין זַיִן הַאֲנָר, אָוִיסְגַּעַשְׁטַרְעַט צֹזִי — אָנוּ וּוָאָס טַרְאָנֶט
אַיְן זַיִד רַעֲטוֹנֶג פָּאָר זַיִ — פָּאָר דָּעַר וּוָלֶט אָנוּ יַעֲנֶר וּוּלֶט...
עַר הַאֲט נִיט פַּעֲרַשְׁטָמָנֶעָן פָּאָר וּוָאָס זַיִ וּוּלֶט נִיט אַגְּנָהָמֶן דָּעַם
גַּלוֹּבָעָן, וּוָאָס מַאֲכָט אַסּוֹף צֹזִי אַלְעַז וּוּיַעַר צְרוֹת אָנוּ וּוָאָס אַיִן דָּעַה
אַיְינְצִיגְעָר אָנוּ דָּעַר רַיְכְּטִינְגָּעָר, פָּאָר וּוָאָס? פָּאָר וּוָאָס?

עַר הַאֲט גַּעֲלָקְט אַוִּיפּ דָּעַם סַוחְר פָּוּ קַאַסְטְּוִילְיָעָן אָנוּ אַוִּיל זַיִן
מִיְּדָעָל, זַיִן הַאֲרִיךְ הַאֲט גַּעֲצִימָטָרָם. עַס הַאֲט זַיִד אַיִּהְמָגְנָדָאָכָט,
אַז וּזְוּעַט אַוִּיסְגַּעַשְׁטַרְעַט אַיְהָר הַאֲנָר צָום צָלָט. אַבְּעָר נִיְּזָן, זַי בּוּגִינְט
אַזְוּד אַיְהָר קָאָפּ צֹזִי דָּעַר עַרְ, וּזַי דִּי אַנְדְּרָעָר, אָנוּ שְׁטָעהָט הַאַרְטְּנָעָקִין
אָנוּ בּוּרָומְט עַפְּעַט דָּוָרְט אַיְהָר לִיפְעָן.

אָנוּ זַי אַזְרָאָזְזִי קַרְוִיסְטָלִיךְ, אַזְוּי גַּעֲטְלִיךְ עַרְעָל אָנוּ פָּרוּם.
אָנוּ זַעַחַט זַי דָּעַן נִיט אַוִּים וּזַי דִּי הַיְּלִינְגָּעָן מַאֲדָאָנָן? זַעַחַט זַי דָּעַן
נִיט אַוִּים, וּזַי יַעַנְעַט פַּעֲרַשְׁלָאָסְעָן הַיְּלִינְגָּעָן מִיְּדָעָל, צֹזִי וּוּלְכָעָר גַּטְמָט
קַסְמָט אָנוּ בְּעַהֲעַפְט זַיִד מִיט אַיִּהְר? ...

עַרְשָׁת יַעֲצַט הַאֲט עַר דָּעַרְזָוָעָהוּ אַיִּהְרָ קָאָפּ, וּזַי הַאֲט אַיִּהְמָגְנָדָאָכָט
בּוּגִינְעָן צֹזִי דָּעַר עַרְ, אָנוּ דָּעַם צָעַר, דָּעַם אַוְנְעַנְדְּלִיכְעָן, נִיטְמַעְנְשָׁלִיכְעָן
צָעַר, וּוָאָס לְגַט אַרְוּם אַיִּהְרָ קִינְדְּשָׁעָן מוֹלֵךְ. דָּעַר צָעַר פָּוּ דָּעַר
זַעַלְטָלִיכְט אַרְאָפּ פָּוּ אַיִּהְרָ פְּנִים. אַיִּהְרָ אַוְיְנָעָן לִינְגָט דָּעַר טְרוּרִי
עַר; אַבְּעָר אַיִּהְרָ הַיְּכָבָעָן בּוֹלְטָעָן שְׁטָעָרָעָן לִינְגָט דָּזָר אַוִּיסְגַּעַשְׁטַרְעַט
פְּרוּמְקִיְּטָלִיאִין, אָנוּ עַר הַאֲט גַּהְעַטְמָט דָּסָט גַּעַפְּחָל זַיִד אַרְאָפְּצָוּלָאָזָעָן
אַזְוּד דִּי קְנִיעָן פָּאָר אַיִּהְרָ, אַוִּיסְגַּזְוּהָיְבָעָן דִּי הַעֲנָה צֹזִי אַיִּהְרָ, אָנוּ צֹזִי בְּעַעַן
טָעַן צֹזִי אַיִּהְרָ:

— הַיְּלִינְגָּעָן מַאֲרִיעָן, אַוְנְשָׁלְדִּינְגָּעָן רַיְינְקִיְּט, דָוּ, לַוּטְעָרְקִיְּט פָּוּ
נִשְׂמָות, דָוּ, וּוָאָס דָוּ מַרְאָגָסָט דָעַם צָעַר פָּוּ דָעַר וּוּלֶט, הַאֲבָרְחָמָנוֹת,
הַאֲבָרְחָמָנוֹת!

פָּוּ דָעַם עַרְשָׁטָעָן אַוִּיגְנְּבָלִיךְ וּוָאָס עַר הַאֲט זַי גַּעֲזָעָהָן, הַאֲט עַר
גַּעֲטָרָאָכָט צֹזִי מַאְחָלָעָן פָּוּ אַיִּהְרָ אַיְלִינְגָּעָן מַאֲרִיעָן, נִאָטָס מַוּטָּעָן, אַזְוּ
הַאֲט זַי אַוִּיסְגַּעַשְׁוָעָהָן וּזְגַטְמָסָטָמָעָה — דָוּ, צֹזִי וּוּלְכָעָר גַּטְמָט הַאֲט זַיִד
בּוּוּזְוּעָן, הַאֲט גַּעַמּוֹתָהָאָבָעָן דִּי טְרוּוּרִוְגָּעָן אַוִּיגְנְּבָלִיךְ אַזְוּד
לִיכְבָּעָן צָעַר אַרְוּם אַיִּהְרָ מוֹלֵךְ. אַזְוּד אַיִּהְרָ פְּנִים הַאֲט גַּעַמּוֹת זַיִן
אַוִּיסְגַּעַשְׁטָאָסָטָעָן דָעַר גַּעַשְׁרִי, דָעַר שְׁטִילָעָר גַּעַשְׁרִי פָּוּ אַוִּינְגָּרָעָן
אַזְוּד דָעַר אַוְנְעַנְדְּלִיכְעָר רַחְמָנוֹת.

פָּאָר דִּיוֹזָעָן פְּנִים וּוּלֶטֶן מַעֲנָשָׁעָן פָּאָלָעָן אַוִּיפּ דִּי קְנִיעָן; צֹזִי דִּיזְעָן

פנימ וועלען מענשנען אויפהיבען זיירע הענד און בעטען, און די אויד גען וועלען ארייניגסטען אין מענשליכע הערצער אויסגעוועהטאנטע איזידעלקייט און הערצלייכע צער, און שטילע, ריינע ליעבען צו אלען מען, צו אלעמען, און אונגענדליךען מוחל זיין און א טיעפע דערבאָרַיַּה מונג, צו זי האט ארייניגגענאסטען אין זיין הארץ אריין...

ער איז געוווען א ווענצעיאנער דורך און דורך. ער האט געהאָסט רויים, רויים מיט איחר טריומפרענדען, זאטטען, הערשענדען פנים. ער האט געהאָסט איהר קומט, און מהר פון אלעס דעם יונגען גאט ראי פאָעל, וואָס האט בעהערשט די קריסטלייכע וועלט מיט די שעתקייט פון זיין פֿרוּזִין-קְרֶרְפֶּרֶם, מיט די זאָטקייט פון בלוייז אַרְיָמָעַ מוטער-לייעבען.

א, ווענערדייג, די שטאדט, וואָס איז בעפֿליגעלאָס מיט די זעגעל-שיפען פון אלע טיבען און יימים! א, ווענערדייג, וואָס זעהט אוייס ווי א ווייזע פון גאט, וואָס איז פֿערקערפֶּרֶט געווארען איז זיינען מאָראָט מאָד; א, ווענערדייג, וואָס דיינע לירכען און דיינע פֿאָלָאָצָען, דאָכט זיך, האבען פֿלִינְגֶּעָן און שוועבען איז דער לְוֹפְּטָעָן.

נוֹרְמָהָרְ פֿוֹן אַלְעָס האט ער פֿערגֶּעֶטֶרֶט דֵּי ווענצעיאנער מאָהָרְ לעער. זיין זעהרער זיינען געווען מינטארעט, זשאָרשאָנאָ, בעלני און מהר פון אלע דער אלטער סט. אַנְשָׁעָלִיקָאָ, וועמענס היילְגִּינְגָּעָ מומערט ער האט געעההן איז פֿלאָרְעָן. דער וואָס ברענט אַראָבְּ דֵי הִמְלִישָׁע געשטאָלְטָעָן אַזְּ קְלִיְּדָט זַיְּ אַזְּ קִינְדִּישָׁע אַונְבָּהָאָלְפָעְנְקִיִּים.

אַבָּעָרְ רְוִים אַזְּ גַּעֲזָרְעָן בעהערשט פֿוֹן דָּעַם זַיְּגָעָן גַּתְּפָעָלָעָן זַיְּגָעָן אַזְּ דַּרְכָּגָעָן גַּעֲזָרְעָן דַּודְ דֵּי דָּרְ, וַיְּ אַבְּלִיְּ. נַאֲנֵץ רְוִים, די גַּאנְצָעָן קְרִיסְטְּלִיכָּעָן וּוּלְעָטָה האט גַּעֲקְנִיעָט אַזְּ גַּעֲבָעָטָעָן צַו זַיְּנָעָן מאָדָאָז גַּאט, וָאָס ער האט גַּעֲמָהָלָעָן פֿוֹן זַיְּנָעָן גַּעֲלִיעָטָעָן, דָעַם בעקְרָבְּסָ מַאֲכָלָעָן. ער האט פֿערשְׁקָלְאָפָט אַזְּ צַוְּגָעָשְׁמִידָט צַו זַיְּן פֿעָנוּלָעָן אַזְּ פֿאָלָעָטָא אלע קִינְסְטְּלָעָרְ, וָאָס זַיְּנָעָן גַּעֲקְמָעָן נַאֲרָ אַיְּהָם. יְעָדָעָן מַאֲדָאָנָה האט גַּעֲמוֹת זַיְּן עֲהַנְּדִיךְ צַו רַאֲפָאָעָלָס גַּעֲלִיעָטָעָן, דָעַם בעָרְסָ מַאֲכָטָעָרְ פֿוֹן רְוִים; אָזְ נַיְּטָה, האט זַיְּ נַיְּטָה גַּעֲהָאָט קִיְּזָ אַוְסְׂזָבָרְ טָעָן אוּפְּגָעָנוּמָעָן צַו וּוּרָעָן אַזְּ קִירְ, אַזְּ אַיְּהָרְ מַיְסָטָעָרְ אַזְּ גַּעְ שְׁטָאָרָבָעָן פֿוֹן הוֹנְגָעָרְ.

אַבָּעָרְ פֿאָסְטְּלָאָ, וַיְּ אַלְעָס אַנְדָּרָעָן יְוָנָגָעָן קִינְסְטְּלָעָרְ, האט שָׁוִין

דאמאלים געטראגנעם דעם פראטאטעסט געגען די הערשאפט פון רפאפאל. ניין — האט ער געטראקט — די פורי, וועלכע נאט האט אויסער' וועהעלט, או זי ואל געבורויען דעם צער פון דער ווילט, האט ניט בליזן בעזעסען א פאללאמע מענטשייכע שעהנקיט איז אונגענדרליך מרד טער-לייעבע. ניין, זי האט געמוות טיעפער זיין, זי האט געמוות אפערען איהר מומטער-לייעבע פאר א העברען פרײַן, פאר איז אונגענדרליך ייעבע בזער גאנצער וועלט. איהר פנים האט געמוות בעזיעסן יונען מיטפיטיש שעהנקיט, זואס זונען מיר קוקען זי איז, ווערען מיר אויסגעט מאן פון דער שעהנקיט איז פון דער לייעבע פון דער וועלט, איז מיר ווערען אריינגעגעט איז א העברען, איז א ניט מענטשייכע. איז א ניט-פערשטנדליך אונגענערגעגעטער לייעבע....

איז איז האט אויסגענדייקט דאס געוויכט פון דער אידישער מיר דעל, די טאכטער פון דעם סוחר פון קאסטיליען. איז איהר געזונט האט ער גזעהו יונע אונגערטשטאנדליך שעהנקיט, וועלכע דעקט אוייף פאר אונז די געהימניטען פון איז אנדער וועלט, זואס ער האט איז לאנגע געזוכט. צו דעם געוויכט וועלען מענטשען בעטעה, בעטעה מיט גאנץ אנדערע כנות, מיט רײַנע העברען, ניט מיט קליניליך פער-לאנגען, ניט נאר א ביסעל אריםטען מענטשייכען גליך, ווי מעו בעט צו ריאפאעלס מאראנאמ, נוד אנדערש, גאנץ אנדערש, אויסגעטאן פון יעדען פערזעניליכען וואנש, פון יעדען קליניעם גליך, וועלען מענטשען בעטעה נאר א העברען נליים, נאר א העברע אויסל-זונגען.

אבל ווי איזו? ווי איזו ווועט ער, א גוטער קרייסט, געהמאן א טאכטער פון איז אונגעביביגען איז מאכען פון איהר די עהניליכיט צו די מומטער פון נאט? ווי איזו וועלען גוטע קרייסטען קנייען פאר א גע-זיבט, זואס איז געמאהלהן פון איז אונגעביביגער טאכטער?

נוויל אלד איז איז איהם אויפגענטשאנגען די לאונגענדע פון קרייסטום. איז ער האט זיך געפרענט: האט דען גאנט אליזן ניט אויסגעקליבען פאר זיין אויסערוועהעלט א טאכטער פון דעם פאלק? האט זי אליזן, די אייביגע רײַנקייט, די מומטער פון נאט, ניט בעלאגט צו דעם פאלק? דאס איז דאס אונגערטשטאנדליך, דאס הויבע איז מיסטיישע, זואס ליגט איז דעם פאלק, זואט גאנט האט דוקא איהם אויסגעקליבען, איז פון איהם זאל ארויסקומווען די ערלייזונג פון דער וועלט, איז דוקא צוישען

זיוינע טעכטער האט ער בעפונגנען די, וואס טראאנט די שענקייט, וואס ער האט איזוי לאנג בעזוכט.

ער האט פאכטער און מאכטער אונגעווארט פאר דער טיר פון דער
קידר. און וווען דער סוחר פון קאסטיילען איז איזויסגעקומען מיט זיין
מאכטער. האט דער מאהעלער גענקייט פאר אידער:

— א. מאדרנאן, דן, וואם דו טראאנסטט א געזיכט, וואם פלאאנצעט
אייזו פרומקייט איזו איירעלסלייט איזו מענשליבע הערצער, דו האסטט ניט
סקין זערכט צו בעהאלטטען דיין געוויכט פאר דיר אלזין. גאנט האט עס
דידן געגעבען, כרי דז זאלקט מענשען שעונגען מאכען איזו איירעלעה.
איך וויל מאלהלען פון דיר א בילד פון דער הייליגנער מאדרנאן פאר
דענס קלייסטער דאסם "הייליגן האָז". מענשען וועלען זעהן דריין א
געוויכט, זי וועלען קניינע דערפֿאָר איזו בעטנו דערצו מיט א
האָזְרִין. א. מאדרנאן. קאָן מיד בעשאפען גאנטס זוועך פאר דער גלאַ
גוצ און הערליךקייט פון זיין נאמען.

דאס מיידעל האט געשויגען אוו געכויגען דעם קאָפַ צוֹ דער ערֵד.
פונקט זוי זי האט עס געטאו איז דער שירד ביי דער פרעדינט פון גלאַת.
זוי האט איזהム אוייסגעעהרט איזס מורה איזן רעפהיקט. איזן דערנְדר איזן
זוי מיט קליען מרדיט אועוּס נאָר אַיהֲרַ פַּאֲטָעָר — געגאנְגען מיט אַ גַּעַן
ברונוועשׂ באָפַ אַיהֲרַ ווּנוּן.

דרר מהלער איז איברגעבליעבען קניינדיג אויף איין פום אויף
זונין ארט.

ק א פ י ט ע ۶ ۳.

ד ע ר ח ר מ.

איוּ מאַי פֿוּ יאַהֲרֵר 1556 האַט דִי אַינְפּוֹזִיצְיָעַ פֿערְבּוּנְטַן אַיּוּ
אוֹפְּזַן בְּעַפְּעַהְלַן פֿוּ יְעוּסָם קְרִיסְטָם פֿערְטְּרַעְטָר, אוֹפְּזַן בְּעַפְּעַהְלַן פֿוּ
בְּאַפְּסַט, זַעַק אַוּ צְוֹוָאנְצִיגַּן מַאֲרָאַנְעַן; אַוּ דִי אַיבְּרַעְגַּע, וּאַסְּ הַאֲבָעַן
אַיְינְגְּנוּזְוִילְגַּט אַבְּצֹחְוִיטַן דַּעַם קְרוּסְטְּעַנְמָוּם, האַט סְמוּ גַּשְׁמִידַת אַיּוּ
קִיְוַתַּע אַוּ פֿערְשִׁיקַט אוֹפְּזַן דַּעַם אַיְינְזַאַמְעַן אַינְזַעַל מַאֲלַטָּא. דַּאַס פֿיְיעַר
פֿוּן דַּעַר אַינְפּוֹזִיצְיָעַ אַיּוּ אַנְקָאַנָּא האַט אַוְיְפְּגַּעַרְוָעַט דִי אַידַעַן פֿוּ
דַּעַר גַּאנְצַעְרַן וּוּעַטָּן, אַוּ אַס מַעְהָרְטַעַן דִי אַידַעַן פֿוּ אַיְטָאַלְיָעַן.

זַיְוִיט יַאֲהָרַעַן אַוּ יַאֲהָרַעַן זַיְוִינְעַן דִי מַאֲרָאַנְעַן פֿוּ פֿאַרְטְּוֹנָאַל אַיּוּ
שְׁפָאַנְגַּנְעַן אַנְטְּרוֹנְעַן גַּעַוּוֹאַרְעַן פֿוּ זַיְוִירַעַ בְּלֹוֹטְנִיעַ אַוּ פֿיְעַרְדִּינְעַן הַיּוּ
מְעוּנָאַד דִי פֿרִיהַיְתְּרַעְלִיבְּעַנְדַע מְדִינָהַן פֿוּ אַיְתָאַלְיָעַן. וּאַוּ עַס האַט
צַו יַעֲנַעַר צִיְּמַת גַּעַהְעַרְשַׁת דַּעַר נִיְסְטַן פֿוּ אַוְיְפְּקַלְעַהְרָוּנָן, בְּלִידְגַּן אַזְוּ,
בְּעַנְשְׁלִיכְלִיםַּת. דִי פֿאַבְּסַטְעַן קְלַעְמָעַן דַּעַר פֿיְעַרְטָר, פֿאַוּ דַּעַר דְּרִיךְ
תַּעַר אַזְוּ יְוִילְוָס דַּעַר דְּרִיטְמָעַר האַבָּעַן עַרְיוֹבְּתַן דִי מַאֲרָאַנְעַן, וּאַס זַיְוַר
גַּעַוּ אַנְטְּלַאַפְּעַן פֿוּ דַּעַר בְּלֹוֹטְנִעַר אַינְפּוֹזִיצְיָעַ, עַפְּנַטְלִיךְ צְוִירְקַצְרַ
קְעַהְרָעַן צָוּמָהְוָתָם. אַנְצְוֹנְהָמָהָן צְוִירַס זַיְוִירַעַ אַרְדִּישַׁעַ נְעַמְעַן אַזְוּ
צַו פֿיְהָרַעַן זַיְוִירַעַ אַרְדִּישַׁעַ לְבָעַן. אַיּוּ דַּעַר פֿרִיְעַרְךְ רַעְפּוּבְּלִיסְטַן פֿוּ וּוּעַ
גַּעַדְגַּן האַט מְעַן זַיְוִ אַוְיְפְּגַּעַרְוָעַט מִיטַּאַפְּעַנְעַן אַרְעַמְמָּעַן. זַיְיַ האַבָּעַן
דַּאַרְטַעַן פֿערְבּוֹנְדַעַן האַנְדְּרַעְלַס-בְּצִיְהָוָנָהָן מִיטַּאַפְּעַנְעַן מִיטַּאַפְּעַנְעַן
כֻּעַ האַבָּעַן זַיְד גַּעַפְּנוּנָהָן אַיּוּ דַעַם סְוּלְטָאַנְסַן לְעַנְדְּעַר אַזְוּ גַּעַהְעַפְּנָהָן
עַנְטוֹוִישְׁלַעַן אַזְוּ רַיְדַן מַאֲכָלָן דִי רַעְפּוּבְּלִיסְטַן. עַס האַבָּעַן מַקְנָאַנְעַן גַּעַוּנָהָן
דַּעַר רַעְפּוּבְּלִיסְטַן דִי פֿרִשְׁתְּעַנְמִימָעַרְךְ פֿוּ בְּעַרְאָרָא אַזְוּ אַרְאַבָּאַנָּא, אַזְוּ
וּוּלְעַדְגַּן אַבְּצִיהָעַן דִי מַאֲרָאַנְעַן פֿוּ וּוּלְעַדְגַּן נָאַזְזַעְרַעְךְ מְדוּינָהָן,
אַזְוּ עַנְטוֹוִיקְלַעַן זַיְוִירַעַ האַפְּגַּעַרְוָעַט מִיטַּאַפְּעַנְעַן פֿוּ אַרְיעַנְטַן

דורך די מאראנגען, האבען זיין די מאראאנגען פערזיכערט נאך מעחד רעכט, איזו געלאזט זיין בויען שוחלהען, עפנען אידישע דראקערויען — זומס איזו געווען צו יענער צייט דער העבסטער בעוויזו פון רעליגיען — זעל מאלעראנץ — איזו עריציהען זיעירע קינדרער איז אידישקייט.

איו פערארא, איו דעם קלויינעם גֵּדְעָדָן אֹוֹפֶר דָּרָעָר, וואס אַהֲדָה דער פירשטען האבען געוואמעלט אַרְוֹם זִידָה פָּאָעָטָן איזו די מאהאר דער, איזו איזו חויפַ האט מעהר דיסקוטרט איבער ווירגִיל איזו דאנטער, אידער איבער מלוכח-ענינים, האבען די מאראאנגען געשפִּיעָלָט די וויבטיגנסטער רָאָלָע, זיין זיינען געווען מיניסטראָען פון האנדראָל איזו פינאָנס איזו האבען פערנומען די וויבטיגנסטער שטעלען איזו גועל- שאָפְּטָלִיכְעָן איזו איזו מלוכח-לְעָבָעָן. איו יאָחר 1553, וווען פָּאָלָע דער דרייטער האט אֹוֹפֶר דער מסורה פון דעם גַּשְׁמָרָטָן גַּת יוֹעָף מאראָ פערברענט עפָּעַטְלִיךְרָאָן רָוִים אֹוֹפֶר דער גַּסְטָאָל אַידְישָׁע סְפָּרִים, אַחַיָּד דעם זוּהָר, האבען אַידָּעָן פון דָוִיָּה אַונְדָּרָע אַיטְאָלִיעָד נישע שטערט אַרְבִּער גַּעֲשִׁיקְט איזו גַּעֲהִים זַיְעָרָע סְפָּרִים נאך פערארא איזו אַרְבָּאנָע צו בעהאלטער זיין בַּיְּ דִי מָאָרָאנָען, כְּדֵס דָּאָס אַידְישָׁע סְפָּר זָאָל נִיט אָונְטָרְעָנָהּ פון אַיטְאָלִיעָנָס ערְדָּר...

אַבער מיט דער הערשאָפט פון פָּאָלָע דעם פִּירְטָעָן האט זִיד דָאָס אלָע גַּעֲנְדָּרָט. אֹוֹפֶר אַגְּהִימָּן בעפְּהָל זיינען די מאראאנגען פון זיינע האָפְּעָזְ�שָׁטָאָרט אַנְקָאָןָא גַּעֲכָאָפֶט גַּעֲוָאָרָעָן אַז זיינען אַרְיְנְגָעָן זַוְּאָרְפָּעָן גַּעֲוָאָרָעָן איוֹ די פִּינְגְּנוֹגְסְ-קָלְעָלָעָן פון דָעָ אַינְקוֹזְיְצְיָעָן פִּיעָלָע פון זיין זיינען גַּעֲוָוָן טְרָקְיָשָׁע אַונְטָרְטָאָןָעָן. וּלְלָבָע זיינען גַּעֲקָוּמָעָן נָור אֹוֹפֶר אַקְּרָצְעָר צִיְּטָן צו האַנְדָּלָעָן מִיט אַנְקָאָןָא. אַטְיָל האט זִיד איזו דער לְעַצְמָעָר מִינּוֹת גַּעֲרָאָטָוּוּת איוֹ די אַנְדָּרָע קָלְיָינָע פִּירְשָׁעָנְטִימָעָר פון אַיטְאָלִיעָן. אַבער וּלְכָדָע דער פָּאָכָּסֶט האט שְׂוִין סִיּוֹן שְׁלִיטָה נִיט גַּעֲהָטָמָט. אַבער די מְעַרְהָסְטָע האט מען פֻּרְמָאָטָעָט צָוָם טוֹיט איזו די קָלְעָרָם פון דער אַינְקוֹזְיְצְיָע; אַסְטָר האט מען פֻּרְשָׁיקְט אֹוֹפֶר אַינְזָלָעָן איזו זַעַקְמָן אַז צְוֹאָנְצִינְג האט מען עפָּעַטְלִיךְרָאָן...

דָּאָס איזו גַּעֲוָוָן בְּמַעַט דער עַרְשָׁטָעָר פִּיעָר, וואס די אַינְקוֹזְיָר צִעְיָה האט אַנְגָּעָזְוָנָהּ אֹוֹפֶר אַיטְאָלִיעָנָס באָרוּן אַז עַר האט גַּעֲוָאָר פֿוּן אַטְיְדָשָׁרָע סִיְּיָ אֹוֹפֶר די אַידָּעָן, סִיְּיָ אֹוֹפֶר די מאראאנגען.

איו דעם הוּוִין פֿוּן רָאָיָסְפִּינְסִי, אַדְרָע „דָעָר סּוֹחָר פֿוּן קָאָפֶס

טיליען", ווי מען האט איהם נערופען אין דער אידישער געטא, זייןען זיך צונזינגעקומו די מאראגען דאונגעו אין געהים און צו זוכנע עזות. די אידען אויר, ווארם הנם זוי איז נאך ניט פערבאטטע בעז ווען דאס אידישקיט, דאך האט מען פערמאכט אלע שולען און איז בערגעלאצט נור אײינע האבען זיך אידען און מאראגען גענומען צום אלטטען מיטעל, ווי זוי פֿלעגען טאן איז שפֿאנגען און פֿאָרטונאָל, און האבען זיך פֿערזאָמעלט איז געהוימע פֿעלערען אַבְצֶוֹרִיכֶטְעָן וַיְיֵעֶר נָעָז בעט און אַבְצֶהָאָלְטָעָן אַסְפּוֹת.

יוסף פינסאי איז געוווען דער שטעלפערטרערעד אין רוים פֿוֹן "דָּאָנָּא גְּרָאָצְּיָא מְעַנְּדַעְמָא", וועלכע איז שוין דאמאלס מיט איהר איז דעם, יוספּ נאָסִי, און מיט נאך פֿינְך הונדרט מְאָרָאָנָעָן און אידען אַנטְלָאָפּעָן פֿוֹ פֿוּאָרָא נאך קָאָנְסְטָאָנְטִינְאָפְּאָל צּוֹם סּוֹלְטָאָן, וואו זוי האט זיך געראטמוועט מיט איהר פֿערמְעָגָן פֿוֹ די נְעָגָן פֿוֹ דער אַינְקָד ווַיְיִצְחָק. אַ גְּרוּסְעָר טְיִיל פֿוֹ איהר פֿערמְעָגָן איז צּוֹנְעָנוּמוּן גְּנוּאָזֶר פֿוֹ דָעַם קָעְנִיג פֿוֹ פֿרָאָנְקָרִיךְ, פֿוֹ פֿאָבָסְט אָנוֹ פֿוֹ אַנְדָעָר קָלִינְיָעָר, צוֹ וּוּעָמָעָן זוי האט אַוְיסְגָּעָבָאָרָגָט גְּנָלָד. אַבְעָר זוי האט נאך אַנְגָּהָלָטָעָן אַיהֲרָע גְּנַעַפְּטָעָן אָנוֹ גְּהָיִם מִוְּטָה אַפְּעָזְשָׁטָעָט פֿוֹ אַיְתָאָלִיעָן, וואו זוי האט נְשִׁיקָת אַיהֲרָע שִׁיפְּעָן מִטְּסָחָרוֹת פֿוֹ קָאָנְסְטָאָנְטִינְאָפְּאָל צוֹ אַיהֲרָע אַגְּנָעָטָעָן, וואָס זוי האט גְּהָאָט אַיבָּעָדָאָל, אַיהֲרָע אַגְּנָעָטָעָן זִיְּנָעָן אָנוֹ דער זַעֲלָבָעָר צִוְּיָת גְּנוּוּן די אַמְּרָבָעָט אַסְפָּאָרָעָן פֿוֹ די מְאָרָאָנָעָן. זוי פֿלְעָגָט דָּרָךְ זוי בעקמָעָן יְדִיעָות פֿוֹ אַבְעָרָאָל וּוּגָעָן די מְאָרָאָנָעָן. אָנוֹ אַיהֲרָע אַגְּנָעָטָעָן גְּהָאָלָעָן פֿוֹ די מְאָרָאָנָעָן עַנְטָלְיוּפָעָן פֿוֹ די עַרְתָּעָר, וואו מען האט זוי פֿער-פֿאָלָטָמָן, נאך די לְעַנְדָעָר פֿוֹ סּוֹלְטָאָן.

איָן טִיעָפָעָן אַוְיסְגָּעָבָאָלְקָטָעָן פֿעלָעָר, וואו מִיר האבען צּוֹם עַרְשָׁה טָעָן מְאָל גְּנַעַטָּאָפָעָן דָעַם מְאָהָלָעָר, זִיְּנָעָן אַיְצָט גְּנוּוּן פֿערזָאָמעָלָט די אַידָעָן פֿוֹ רְוִים. עַס אָיז גְּנוּוּן אָנוֹ אַבְעָנָד נאך אָהיַסְעָן זוֹרָה מְעַרְתָּאָגָן. רְוִים אָיז גְּנַשְׁלָאָפָעָן בַּיְּ די בְּרָעָנָעָן פֿוֹ טְיִבָּעָר, גַּאֲךְ דָעַם שְׂוּעָרָעָן, טְרוּקָעָנָעָם טָאגָן. פֿינְסְטָאָר זִיְּנָעָן גְּנוּוּן די שְׂוֹאָרְצָעָן, קְרוּמָעָן גְּעַסְלָעָר פֿוֹ דָעַר גְּעַטָּא אָנוֹ אַיהֲרָע הְוִיכָעָ, שְׁכוּמָעָה הְיוֹצָעָ זִיְּנָעָן נָעָז

שטעאנען זוי ניגאנטישע שאטענס. עם האט זיך געדאכט, אז זוי בעועגען זיך, און איבער די געלער פון דער געטא האבען זיך געד גליתשט אויף די ווענד פון די הייזלער איזונזאמע שאטענס. און אלע זיינען זוי פערזונגען געווארען דורך אַגְהִימָן אַרְיִנְגָּנָּאָג צו יומס פינסאי אין קעלער.

דר עקלער איז איצט בעליךטען געווען — דער אַיְגִינְגֶּעֶר בע לוייכטעןער קאמער איז גאנץ רום. איז גרויסע זילבערנע מנורות האָז בע געברענט אויל-קניטען. ביוי די טונקעלע ווענט האבען זיך גרד פירט קופקעם שאטענס פון יונגע איז אלטעה מענשען איז זיך געד פּוֹרְעָם. זיינער שוואָרְצָע רַעַש איז קאָפְּרָעְבָּדְלָעְקָעְנָס האבען געוואר פֿעָן מְוֹרָאְדִּינָּע שאטענס איבער די ווענד פון קעלער. גור באָלד איז אליע שטיל געווארען. די אידען האבען זיך צנוויפְּרָאָפְּרָיט איז איז גראָפְּעָן איז זיינען שטיל געווארען.

אַטְיֵר האט זיך געפענט איז עם איז אַרְיִינְגָּעָקָעָן דער אלטער בלינדרער אַיד. איז בְּאַטְשׁ זְיִינָע אַזְיִינָע גְּעוּזָע טוּמָט, האבען זוי דאָר אַרְיוֹסְגָּעָשִׁינָט פֿוֹ זְיִינָרָע בְּרִיטָע אַזְיִינָע-לְעָכָר מִיט אֹזְ לְעָז בעדריגקייט. זוי זיינ זואָלטעה געועהן ניט די נְאַרְיִשְׁקִיטִיעָן פֿוֹ דער וועלט. גור איז אַמְתָּע לְכִיכְתָּא איז אַזְוָרְדִּינָּע וועלט... ער איז געד ווען געפִּיהָרֶט פֿוֹ דער מִידָּעָל, די טָאַכְטָעָר פֿוֹ דעם סוחר פֿוֹ קָאָסָטְלִיעָן. אַיהֲרָגָאָמָען איז געוען יְפָתָחָה. זי איז אַבְּרָנִים נְעֻזָּעָן דעם סוחר'ס טָאַכְטָעָר. זי איז געוען דעם בלינדרען אלטענס אַז אַיְזָנִיקָעָל. זיינ גְּעָמָען איז געוען דְּרָאָעָבָעָמָעָן נְאַמְּנָעָן פֿוֹ די אַבְּאַבָּאָנָלָם. ער האט זיך געהאלטעה פֿוֹ דער משפחָה אַבְּאַרְבָּאָנָלָם. איז אַזְוִי האבען אַיְזָר געהאלטעה די מְאַרְאָנָען איז די אַידָען אַיז רָוִים. איז ער איז געוען אַגְּעָנוּמוּן ביַי די שְׁפָאַנִּישָׁע אַידָען אַיז רָוִים פָּאָר זְיִינָר פְּהָרָעָר. זיינ משפחָה אַיז פְּרָלְאָרָעָן גְּעוֹזָרָעָן פֿוֹ פְּיַעַל אַרְוּמוֹאַלְגָּנָעָעָן זיך אַיבָּעָר דער וועלט. פְּיַעַל פֿוֹ זוי זיינען גְּעַכְּפָט גְּעוֹזָרָעָן אוֹפְּפָזִים פֿוֹ די יְסְדוּבָעָר אַיז זיינען פְּרָקִיפְּט גְּעוֹזָרָעָן אלָס שְׁקָלָאָפָעָן. פְּיַעַל קְלִיְינָע קִינְדָעָר זיינען מִיט גְּעוֹזָלָד אַוְסְגָּעָשְׁמָדָט גְּעוֹזָרָעָן. איז פֿוֹ דער גְּאנְצָעָר משפחָה אַיז גור אַיבָּעָר גְּעַלְיָעָבָעָן דער אלטער מִיט זְיִוָּן אַיְינְסָעָל וועלכָע האבען זיך אַוְיְגָעָהאלטעה ביַי יְסָפָקָפִין, דעם אַגְּעָנט פֿוֹ דער דִּיְכָעָר מענדעסא. מִיט דעם אלטעהן זיינען אַרְיִינְגָּעָקָעָן צוּזָי

שלאו, זומם זיינען נוקומען צו די אידען אין רום : איינער, זומם
אייז געווען אנטרונען פון די אידען פון אונקאנן, און דער צוינימער
שליח איז געווען פון קאנסטאנטינופאל. ער איז אינגענעליד געווען
אַ שליח פון מלטהן סולימאן צום פאקטז זועגען די טערקייש אונכ
טעןרטאנען ; נור ער איז אויך געשיקט געווען מיט אַ געהימען שליחות
פון דער גיגודת'ע דאנא מאנדעמא צו די אידען אין רום.

אין קעלער איז שטיל געועראדען. מעו האט געהרט דאס קנאקסע פו די קנייטלער איז די אויל-דרערהען. פערגלווערט זיינען אויר גען זוארען די שאטענס איבער די זוונט, אונגעווונגליך ווי די אידען איז קעלער. דער אלטער ד' יעקב האט זיך אריגגעזט איז דעם טיעע פען שטולח, און איזו ווי עס איזו געוועש דער מנהג בי די שפאנישע אידען און די מאראאנען, זיינען זוי איניציגויז צונגנגאנגען צו זיינר גשיא און האבען געקשומן זיון האנד. און דער אלטער האט ארויף געלענט זיון האנד אויפז זיינערע קעפ און זיינ בענשט, מומלענדיג ערפעס מיט די ליפען. דער גאנך האט יוספֿ פִינְסִי. דער בעליך'היט פון קעלער, ערפעס אוית א געהימען ארט אונגעקלאלט אן דער ואנד, ואט געהט איז דער נאט ארויס. איזן דרייסען, פארץ' הזין, בי די זיין-לען פון די גאנטען, זיינען געווען איזונעשטעלט שומרים. יונגע מארא-גען, וועלכע האבען געהיט, אויב עס וויזען זיך ניט די אויפזעהער פון דער אינקויזיציע. זוי האבען איהם געגענטפערט מיט אבענמאכטע צייכענען, איז אלעט איזן רוחגן. ער האט ארויסנערוקט א פערשטעלטנע פאהראאנגע און עס האט זיך בעויזען איז איזו קודש, און דער עולם האט זיך געשטעלט דראונען מעיריב.

אלע זייןעו געועו שטיל, נור עט האט גערדאוענט פאר זוי א חזן.
זועמען זוי האבען נאכגעניאגט ווארטט ביי ווארטט. נאדר שמנה עשרה
האט דער אלטער אויסגעשטראקט די האנד, אלס א צייכען, איז דער
עולם זאל שטיל זיין. איזן קעלער איז שטיל געווארען, איזן דער שלית
פּוֹ אַנְקָאָנָא הַאֲט זִיךְ אַוְפָּנָהָוּבָּעָן, אַיז צְעֻנָּגָנָעָן פָּרָאֵץ אַרְוֹן קוֹדֶשׁ
אַיז אַנְנָהָוּבָּעָן דַּרְעַצְּעַהָלָעָן, אַיז קַאַסְטְּיַילִישׁ, וּוְאַם עַמְּהַאֲט זִיךְ גַּעֲטָאָן
אַיז אַנְקָאָנָא.

ער האט זוי דערצעהלאט, ווי מען איז פלווצ'וונג אין א שבת אבענד בעפאלען אלע שוחלען איז דער שטאדט און געשלאפעט אלע מאראגען, בפרויישן און קינדרע, איז די קעלרים פון דער אינקווייציאן וואז מען

האט זוי געפִּינִינֶט מיט אלע מינֶם יסְרוּם : צוֹגְבּוֹנְדָּעָן זוי צוֹ רְעֵדָעָר אָנוֹ צוֹ בְּרֻעְדָּמָשִׁינֶן. פֿיעַלְעַ זַיְנֶעָן צָוָם טְוִיט פְּעַרְפִּינִינֶט גַּעוֹוָאָרְעָן. פֿיעַלְעַ האָבָּעָן נִיטָּגַעַנְתָּ אַוְיסְהָאַלְטָעָן דִּי יְסְרוּם אָנוֹ האָבָּעָן אַנְגַּעַנְנוּמוּעָן דַּעַם קְרִיסְטְּלִיבָּעָן גַּלוּיְבָּעָן. זוי זַיְנֶעָן גַּעַשְׂמִידָט גַּעוֹוָאָרְעָן אַיזָּ קִיטְעָן אָוֹן פְּעַרְשִׁיקָּט גַּעוֹוָאָרְעָן גַּאֲרָד דַּעַם אַיְזָעָלְמָאָט ; נֹור זַעַם אָוֹן צַוְּאָנְצִיגָּן מִיט דַּעַר אַלְטָעָר פְּרוּי דָּאָנָּא מַאְיָאָרָה האָבָּעָן גַּעַקְיָגִן זַיְד גַּעַהְאַלְטָעָן אָזָּ דַּעַם גַּלוּיְבָּעָן פֿוֹ זַיְעַרְעַ עַלְטָעָר. זוי זַיְנֶעָן גַּעַפְּהָרָט גַּעוֹוָאָרְעָן אַונְטָעָר קְרִיכְעַן־גַּעַזְעָן אָוֹן אַונְטָעָר קְרִיכְבָּעָן־פָּהָהָן נִעְזָעָן צוֹ דִּי שְׁטוּסְעָן פְּיִעְרָעָן. וְאָס זַיְנֶעָן אַגְּנַעַלְעָנֶט גַּעוֹוָאָרְעָן פְּאָר זַיְוִי אַוְיָךְ דַּעַם מַאְרָךְ פֿוֹן דַּעַר שְׁמָטָאָט. דִּי אַלְטָעָר פְּרוּי דָּאָנָּא מַאְיָאָרָה האָט עַרְמוֹטִינְגָּט אָוֹן גַּעַרְעַטְפִּינְגָּט דִּי מַאְרָאנָעָן אָיזָן זַיְעַר גַּלוּיְבָּעָן מִיט אַיְהָר "שְׁמָעָ יִשְׂרָאֵל". אָוֹן זַיְיָגָן זַיְנֶעָן אלע פְּעַרְבְּעָנֶט גַּעוֹוָאָרְעָן.

אַ היְיִינְגָּעָן שְׁטִילְקִימָט האָט גַּעַהְרָשְׁט אָיזָן קָעְלָעָר. יְעַדְעַר אַיְינְגָּעָר האָט אַרְאַבְּגַעְלָאָזָט דַּעַם קָאָפְּ אַוְיָךְ דַּעַר בְּרוֹסָט, אָוֹן גַּעַלְעָהָרָט צוֹ זַיְוִי נְרִיּוֹת. וְעוֹן דִּי צִוְּיָּת וּוּטָם קָוְמָעָן פְּאָר אַיְהָם .

פְּלַוְצְלָוָגָן האָט זַיְד דַּעַר אַלְטָעָר דִּי יְעַקְבָּ אַוְפְּגָהָהָבָעָן פֿוֹ זַיְוִי שְׁטוֹחָה אָוֹן אַוְיסְגָּעַרְפָּעָן מִיט אַצְּטָרְעָנְדָעָן קָוָל ? גַּעַזְעָהָוָן אָוֹן אַוְיסְגָּעַרְפָּעָן מִיט ! קְדוּשִׁים !

אוֹן דַּעַר עַולְמָה האָט אַיְהָם אַבְּגַעְעַנְטָפְּעָט ; — קְדוּשִׁים ! אוֹן פֿוֹן צְעַהְנְדְּלִינְגָּר מַיְלָעָר האָט זַיְד פְּלַוְצְלָוָגָן אַרְוִיסְגָּעַרְפָּעָן ; — יְתַגְּדֵל וַיְתַקְּדֵש !

אוֹן דַּעַר גַּאנְצִיעָר עַולְמָה האָט זַיְיָ אַבְּגַעְעַנְטָפְּעָט ; — יְתַגְּדֵל וַיְתַקְּדֵש !

אוֹ דַּעַר עַולְמָה האָט זַיְד גַּעַהְאַט אַיְינְגָּעַטְמִילָט. האָט זַיְד אַוְיפְּגָעָן שְׁטָעַלְטָ דַּעַר שְׁלִיחָה פֿוֹ קְאַנְסְטָאַנְטִינְאַפְּאָל אָוֹן זַיְד אַבְּגַעְרָפָעָן : — זַעַגְעָנוּ דִּי גַּעַפְּאַנְגָּעָן מַאְרָאנָעָן. וְאָס מַעַן האָט פְּעַרְשִׁיקָּט פֿיוֹן מַאְלָטָא. קָעָן אַיד אַיְיָ מִיטְטִילְעָן. אָז זַיְיָ גַּעַפְּיָגָן זַיְד אַלְעָ אַונְטָעָר דַּעַם שְׁוֵץ פֿוֹן דַּעַם נְרוּיסָעָן חַסְדִּיְגָן סּוֹלְטָאָן סּוֹלְמָאָן יְרוּם הַוּוֹן. אָז זַיְיָ דַּעַגְעָנוּ עַפְּעַנְטְּלִיד דַּעַם אַיְינְצִיגָּעָן לְעַבְּדִינְגָּעָן גַּאֲטָמָה. אָז קִינְגָּרָעָר שְׁטָעַרְטָ זַיְיָ נִיטָּמָה.

— זַיְיָ אַזְוִי ? זַיְיָ אַזְוִי ? — האָבָּעָן גַּעַרְבָּעָט שְׁטִימָעָן. — דִּי עַדְלָעָר פְּרוּי, דָּאָנָּא נְרָאִיאָה מַעְנָדָאָסָעָן. וְאָס אַיזָּ אַזְיָרְוָנָגָן

פָּאָר אָנוֹנָעָר פָּאָלָס מֵיט אַיְדָעָט דַּעַר אַיְדָעָלָה פִּירֶשֶׁת דָּן יִוסָּךְ
גַּסְיַי זַיְינָעַן גַּעֲקוֹמָעַן פָּאָרְזִי סָוּלְטָאָן אָנוֹ גַּעֲוֹאָרָפָעַן זַיְד צַו זַיְינָעַ פִּיסְט
אָנוֹ גַּעֲבָעָטָעַן חַסְד פָּאָר זַיְיעָרָעַ בְּרִידָעָר. אָנוֹ דַעַר סָוּלְטָאָן הַאָט זַיְד
צַוְגַּעַהָעָרָט צַו זַיְיעָרַגְבָּעַט אָנוֹ פָּעָרָנוֹמָעַן זַיְיעָרַטְמָרָהָרָעַן. זַיְיַהָאָט זַיְד
אַרְוִוְעָשִׂיקָט אַיְהָרַע שִׁיפָּעַן נַאֲדָר דַעַם אַיְנוֹעָלָל מָאָלָטָא. אָנוֹ זַיְיַהָאָט
אַבְגָּנוֹעָרָט דִי מָאָרָאָגָןָעַן. פָּעָרָנוֹמָעַן זַיְיַ אָנוֹ גַּעֲבָרָאָכָט זַיְיַ אָיִן דַעַע
הַוּוֹפְּשַׁטְאָדָט פָּוּן זַיְיַ נַרְחָבָעַן קַעְגִּירִיךְ.

— גַּאֲטָמָס נַאֲמָעַן זַיְל זַיְיַ אַרְוָף אַיְמָעָר אָחָ אַרְוָף אַיְבָּינָג גַּעַד
לְזַיְבָּט ! — הַאָט דַעַר אַלְטָעַר אַיְפָּגָנָהָבָעַן זַיְיַהָעַן הַעֲנָד צֻמְמָהָיְמָעַל .

דַעַר עַולְם הַאָט אַיְהָם אַבְגָּנוֹעָנְטָפָעָט אָמוֹ !

— אָנוֹ אַיְד בֵּין גַּעֲשִׁיקָט צַו אַיְד פָּוּן דִי אַיְדָעָלָעַ פִּירֶשֶׁתָּן דָּאָנָא
גְּרָאָצְיָא אָנוֹ פִּירֶשֶׁת דָּן יִוסָּךְ נָסִי, אַיְד אַנְצָוֹזָאָגָעַן אָז קַיְינָעַר זַיְל נִיסְטָא
אַנְלָעָרָעַן קַיְיַו שִׁיל אַיְזָאָנָקָאָנָא. קַיְינָעַר זַיְל דָאָרָטָעַן קַיְיַו סְהָרוֹתָת
צַוְיָוְשִׁוְפָעַן. צַוְיָוְשִׁוְעַן דַעַם פִּירֶשֶׁת פָּוּן אַרְבָּאָנָא — וּוּלְכָעַר אַיְזָא
אָ פְּיִינְדָּפָן פָּאָבָסָט אָנוֹ אַפְּרִינְדָּפָן דִי מָאָרָאָגָןָעַן — אָנוֹ דִי אַרְאָ
דַעַע פָּוּן סָוּלְטָאָסִים לְעַנְדָעַר אַיְזָאָז אָז אַיְבָּינָעַר בְּוֹנָד גַּעֲשָׁלָאָסָעַן
גַּעֲשָׁאָרָעַן, אָז פָּוּן הַיְוִינָט אָז אַלְעָטָן אַלְעָטָן שִׁיפָּעַן. חָאָס גַּעֲהָעָן פָּוּן אַדְעָנָטָן,
אוֹיְסְמִידָעָן דִי פָּאָרָטָעַן פָּוּן אַנְקָאָנָא אָזָוָן לְאַנְדָעָן אַיְזָאָנָא. בְּעַזְבָּן
קָאָרָא, דַעַר הַאָפָעָן פָּוּן אַרְבָּאָנָא, זַיְל וּוּרָעָן דַעַר הַוּוֹפְּטִפְּוֹנְקָט פָּוּן
אַיְדִישָׁעָן הַאנְדָעָל. דָאָרָטָעַן זַיְלָעַן זַיְד שָׁאָטָעָנָעַן דִי זַעְלָעַן פָּוּן דִי
שִׁיפָּעַן פָּוּן אַרְיָעָנָט, אָנוֹ אַיְזָאָז זַיְיעָרַשְׁאָטָעַן זַלְעָעַן רָוּהָעָן אַיְזָאָפְּרִידָעַן דִי
מָאָרָאָגָןָעַן.

אוֹ נַאֲדָר אַיְהָם הַאָט זַיְד אַיְפָּגָנְשָׁטָעַלְטָט דַעַר אַלְטָעַר דִי יַעֲקָבָן
אוֹ אַיְסְמִינְשְׁטָרְעַקְטָט דִי הַעֲנָד צֻמְמָהָיְמָעַל .

— בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גַּעֲפִינְגִּנְטָעַן אָנוֹ אַיְסְמִינְלִיטְעַרְטָעַן ! הַעֲרָט נָאָט.
אַיְיָעָרָגְבָּעַט ! אַיְזָאָז אַנְמָעַן פָּוּן דִי קְדוּשָׁתָמָ, אַיְזָאָז אַנְמָעַן פָּוּן פָּעָרָגָסָעַנָּעַ
אַיְדִישָׁעָ בְּלֹוט אָנוֹ פָּוּן פָּעָרָבָעָנָטָעַן אַיְדִישָׁעָ בְּיִינָעַר לְיִוָּג אַיְדָעָר אַ
פִּיְיָדִינְגָעַן חָרָם אַרְוָף אַנְקָאָנָא, דָאָם בְּלֹוִיטִינְגָעַן לְאַנְדָעָן פָּוּן אַנְוּרָעָטְפִּינְדָּ
פָּעָרָשָׁאָלָטָעַן זַיְל זַיְיַ דַעַר. וּוּאָס וּוּט אַנְקָעָרָעַן זַיְיַ שִׁוְּחָא אַיְזָאָפְּסָט
פָּעָרָשָׁאָלָטָעַן זַיְל זַיְיַ דַעַר. וּוּאָס וּוּט אַוְסְצִיחָהָעַן זַיְיַ בְּרוּיטָ
צַוְאָנוֹנָעָר זַיְיַ לְאַנְדָעָן. וּוּסְטָט אָנוֹ אַפְּגָנָעָמָקָט פָּוּן דַעַר עַרְד זַיְל וּוּרָעָן
אַנְקָאָנָא — אַחֲרָם ! אַחֲרָם !

אוֹן אַ גַּמְוָרָמָעָל אֵין דָּוְרְכְּנָעָנָנָנוּ צְוִוִּישָׁעָן עָלָם :

— אַ חֲרָם ! אַ חֲרָם !

— עַס שְׁלָאַפְּטַ נִיט אָנוּ דָּרְעַמְּלָט נִיט דָּעַרְתִּיְתְּרַ פֿוֹן יִשְׂרָאֵל —
הָאָטֶ דָּעַרְתִּיְתְּרַ אַרְיְפְּגָעָהְבִּיכְעַן וַיְיַיְעַ הַעֲדָן — גַּאַטְ אֵין זִיךְרָה
אוֹיפְּקַ זַיְן שָׁאָרִית יִשְׂרָאֵל, אָנוּ הָאָטֶ אָנוּן צְוִוְעַשְׁיַקְטַּ אַ רְעַטְשַׁר אָנוּ אֵ
בְּשִׁיעַרְ אֵין דָּעַם סְוַלְטָאָן סְוַלְטָאָן. גַּאַט זָאַל אַיְתָם שְׁטָאַרְקָעָן אַיְכָעָר
וַיְיַיְעַ פִּינְגָּה. אַ, מְעַהְרַ וּוּעַט זַיְדַּ שַׁוְּיַן נִיטַּ נִיסְעַן אַוְמִיסְטַּ אַיְדִישָׁע
בְּלֹטֶט אֵין אַיְטָאַלְיָעָן. מְעַהְרַ וּוּלְעַטְ שַׁוְּיַן נִיטַּ פְּלָאַקְשָׁרָעָן אַוְרַ דִּי
שִׁיטְעַדְהִיְפְּעַנְסַ אַדְיִשְׁעַ בִּינְגָרָה. גַּאַט טָמַט נִיטַּ אָפַף זַיְן חָסְדַּ פֿוֹן
אָטוֹן בִּיְתָאָגָן אָנוּ בִּינְאָכְטָם. אֵין יְעַרְעַן דָּוְרְ אָנוּ דָּוְרְ שִׁיקְטַּעְרַ אָנוּ זַיְן
דָּרְעַטְרַ. לְאַמְּרַ אַבְּגָעָבָעָן לְזַיְבַּ צַוְּנָאָטַּ פָּאָר דָּעַם חָסְדַּ, וּוּאַטְ עַרְ טָוָת
מִיטַּ אָנוּ.

קִיְיַינְגַּר הָאָטֶ נִיטַּ גַּעַוְאַסְטַּ, וּוּאַטְ דָּעַרְתִּיְתְּרַ פֿוֹן יַעֲקָבְ מִיְנָהָן,
גַּוְרַ זַיְן הַאָבָעָן פָּעַרְשָׁטָאַנָּעָן. אֵן עַס אֵין עַפְעַם זַיְכְּמִינְעַם גַּעַשְׁעַהָן. אָנוּ
זַיְיַיְהַאָבָעָן גַּעַהְוָבָעָן דִּי הַעֲנָרְ נַאֲדָר אַיְהָם צָום הַיְמָעָל אָנוּ גַּעַדְאַנְקָטַּ גַּאַטְ
אוֹיפְּקַ מַאְרָגָנָט אֵין דָּעַרְ פְּרִיהַ זַיְיַנְעַן דִּי אַיְדָעַן אֵין דָּוְרְ שִׁישְׁטְוִינְטַּ
אַחַזְ פָּעַרְוּאַגְּנָדְרָעָטַּ בְּגַעַוְאָרָעָן, מִיטַּ אַלְעַ רְחִימָעַרְ צְגָ�לִיָּהָן. אַיְבָהַ דִּי
גַּיְיעַם, וּוּאַטְ הָאָטֶ זַיְדַּ אַיְן דָּעַרְ שִׁמְאָדָטַּ פָּעַרְשְׁפְּרִיטַּ :

דָּעַרְ סְוַלְטָאָן הָאָטֶ אַשְׁלִיחַ צָום פָּאַפְסַטְ צְגָ�לִיָּהָן, וּוּלְכָעָרְ הָאָטֶ
שְׁרַקְלָעָהָרָתְ אֵין נַאֲמָעַן פֿוֹן זַיְיַיְהַעַטְמָעַטְ דָּעַם סְוַלְטָאָן. דִּי מַאְרָאָנָהָן
פֿוֹן אַיְטָאַלְיָעָן פָּאָרְ טְרַקְיִשְׁעַ אַוְנְטְּרַמְּתָהָאָנָהָן. פָּאָרְ יְעַדְעַן מַאְרָאָן,
זַוְּאַטְ מַעַן וּוּעַטְ פִּינְיַנְעַן אֵין דִּי קְעַלְעָרָם פֿוֹן דָּעַרְ אַיְנְקוּזְיִצְּעַן, וּוּעַטְ
דָּעַרְ סְוַלְטָאָן ? אֲזָעַן מַאְטָעָרָעָן אַ קְרִיסְטַּ, אֵין פָּאָרְ יְעַדְעַן מַאְרָאָן, וּוּאַטְ
זַוְּעַטְ פָּעַרְבּוּנְטַּמְעַטְ וּוּרְעַן אַוְיפְּקַ אַיְתִּירְהִיְפְּעַנְסַ אֵין אַיְטָאַלְיָעָן, וּוּעַטְ
דָּעַרְ סְוַלְטָאָן ? אֲזָעַן פָּעַרְבּוּנְטַּמְעַטְ אַ קְרִיסְטַּ אֵין זַיְן קָעְנִיגְרִידְ.

אֵין דִּי קְעַלְעָרָם פֿוֹן דָּעַרְ אַיְנְקוּזְיִצְּעַן הַאָבָעָן זַיְדַּ אַוְיְגָעָפְעַנְטַּ
אָנוּ אַלְעַ מַאְרָאָנָהָן טְרַסְוִישַׁ אַוְנְטְּרַמְּתָהָאָנָהָן זַיְיַנְעַן בְּעַפְרִוִּיטַּ גַּעַוְאָרָעָן
אַוְיפְּ דָּעַם פָּעַדְרוֹתַּמְעַטְ פֿוֹן פָּאַפְסַטְ.

סְבִירָה

אין פיער און וואסער.

אויף קרייסטום'עם טראן איז געזעסען איז רוים דער אלטער,
אכצינ'יעריגנער מיראן ניאן פיעטרא קארפא. אונטער דעם גאנמען
פאל דער פערטער. אלס קדרינאל נאך האט ער אונטער די השַׁ
שאפט פון פאל דעם דרייטן געלאָזט פערברענען אידישע ספרים איז
רוים. נור פאל דער פערטער איז אויפגעזט געוזרטן אויף סרים-
טומען טראן. כדי ער זאל מיט דער ניפט פון זייז פאנטאמיז איז מיט
דרעם כה פון טאטומירדעער פון דער אינקוויזיציע אהאָלטער די הער-
שאפט פון פאפטם, וואס האט זיך אונעהיבען שאקלען אונטער דעם
אזווי שטארק ואקסענדערן אינטפלום פון די קערצער. לומען איז דיטש-
לאָנד, איז קאָלווי איז גענַּט. פאל דער פערטער, זיינֶדְּן צו שוואר
אוו זיין האנד שווין צו קורץ צו עררייכען די פראטנטאנטיש בע-
זוענַּג. וואס האט זיך אונעהיבען צו פערשפֿרִיטַּן איז דיטשלאָנד.
האט ער איסגעָזט די פִּילְעָן פון זיין בעס אויף די אונגעָבִּיג איז
זיין איזענער מלכָּה — אויף די אידען. מושען איז פָּראָגן.

איז זיין קליסטער קאמער. וואס איז געוזען איזינגע אַרְדַּעַנְט ווי
אַ קאמער פון אַ יעָזָאַטִּישׁן פרוש. אויבען אַיבָּר די אַיבָּרְשַׁטָּע
קאמערן פון ואַטְּמִיקָן איז געוזען אויף זיין הארטע באָנק דער הוֹרִ
כער, שוער פעד מְרַחְשָׁחוֹתָר פְּאַפְּטָם. זיין פְּנִים איז געוזען ווי אַ
שְׂטוּרְדִּינְעָר יִם. פְּעַרְכָּאָפָּט אֵין גַּאנְצָעָן פון בריזענד שְׂטוּרְמִידְגָּע
קְנִיטְשָׁעָן. די לאָגָע שְׂטִיבָעָה האָר פון די גְּנִידְכָּטָע ווּוּסָע באָרד
האָבעָן זיך בעוואָגָעָן שְׂטִיףָז ווי זיין זאלטָעָן געוזען דְּאָטָען — נור
צוֹוְשָׁעָן די בּוֹאָלִיעָס קְנִיטְשָׁעָן האָבעָן אַרְיסְגָּוקָט פון הִינְטָעָר גַּעַ-
דִּיכְטָע ברעמען צוֹוִי בּוֹאָיְקִינְדִּישָׁע אָוִינְעָן. אַוְסְגָּעָלְאַשְׁעָנָע, אֲוְנְבָּעָר
זְוּגְלִיכָּע ווי צוֹוִי אַוְסְגָּעָלְאַשְׁעָנָע פִּיעָרְשְׁטִינְגָּע.

— פון וווען און וווערט פעטערס שטול רגענרט פון דעם סולטאן
פון די אונגלויביגע? — האט דער פאפסט געפרענט דעם קליינעם.
רווחינען קאדרינאל, אלעקסאנדר פראנצע, וועלכער האט אונגעפיהרט
די אויסערליך בעאליטיס פון וואטיקאן.

— דער איד יוספֿה נאסי האט געווארען גדים אײַנפֿלז און הוּוּ
פון סולטאן. ער איז דעם סולטאן'ס עזה-געבער, און מיר מזען גע-
ווינען זיין פרויינדשאפט. דאס פיער פון אנקאנא האט אונז געקסט
דעם האנדעל מיט'ן אריינט — גאט דער קאדרינאל איהם רוחיג אבּ־
גענטפערט.

— ווועט דער סולטאן דיקטירען דעם פערטרעטער פון קריסטום,
זוי איזו ער זאל זיד בעגעעה מיט קערצער און קריסטוסעם פינט?

האט דער פאפסט געפרענט — ווים איז ניט בלויי די הויפֿריז און פירכען זי איז אודז די
הויפֿט זיין פון די רזימישע מלוכת. די אנדערע מלוכות פון איטאל
לייט זיינען ריד גענארען פון האנדעל מיט'ן אריינט דורך די אידען.
זענעעדיג, פערארא, ארבאנא האבען געווארען די פרויינדשאפט פון די
אידישע ראטגעבער בים סולטאן. און אפֿלו שפֿאניען. דער עריד
פֿינְדר פון די אידען. זוכט די פרויינדשאפט פון דעם אידישען מינְטִ
טער יוספֿ נאסי, זי האט בעפֿילען איזה אָמְבָּאָסְאָדָּאָר איז קאנסִ
טאָנטִינְאָפֿאָל, און ער זאל אָרִיְינְגְּעָן איז אַנְהַיְמָע אָונְטָעָרָה אַנְלָוָן
מיט יוספֿ נאסי. אַזְוֵי טִילְטֶטֶן אָנוֹן מיט פון דער פֿאָרטָה.

או דער פאפסט האט דערהרט דאס זוארט „שפֿאניען“, איז ער
געווארען אויפֿגעודערט. זיין פֿנים איז רויט געווארען און זיינע
אוינען האבען פערלאָרָען זויער רוחיגקייט, זאָרים ווי פֿינְט ער האט
ניט געהאט די אידען און די מאָראָןָען. האט ער נאָד מעהָר געהאטס

די שפֿאנְיאָר, וועלכער האבען געפֿיהרט מלחהָמָה מיט איהם.

— אַיד וועל זוייזען דעם סולטאן פון אלע מוסטלמאָנָר, אָירָעָן.
שפֿאנְיאָן אָנוֹ אלע אַנדָעָרָע לערצער, אָנוֹ רָוִים זִיכְרָת נאָד דער פֿערָ
טְרָעָטָעָר פון קְרִיסְטוּם — האט דער פאפסט געויאָנט, זייד אויפֿשְׁטָעָלְעָבָן
דיינ — געה דּוֹף מִיר אָרִיְין מִיּוֹן קָאָזִין, דעם גּוּבְּרָנְטָמָר פון רָוִים.
אָין אַבעָנָר, ווען דער קאדרינאל פְּאָרְנָעָמָע אָין גּוּוֹזָן בַּיּוֹם מַאְהָלָל
צִיּוֹן פון די בעריהָמָטָע שפֿאנְיאָר שְׂוֹרְטְזְוָאנְקָע אִימְפְּרָאִירָא, צַו דעם
פעסְט וּזְסַמְּזַמְּנָה האט גַּעֲבָעָן. ווען אַיְהָר אָפְּרִיקָאנְישָׁר פְּאָפְּנוֹנָי האט

זיד אויסטגעלערענט דעללאטירען א פערזן פון א געדיבטט פון ווירגאַל, איזן אַרײַנְגָּעַטְמָעָן אַין דער ווילָאַ, וואָס אַיז נַעֲשֵׂתָאָנָּעָן אַוִיפֶּץ טִירַטְבִּיכָּר, בַּיּוֹם טָאנָגַע, וואָס עַפְּהַאֲבָנָן אַוִיסְגָּעַטְמָרְתָּהָרְתָּה יְוָנָגָעַ נַאֲקָעַטָּע אַינְגָּדָלָע אַנוּ מִיְּדָלָע, אַמָּאוּ מִיט אַמְּסָקָע אַוִיפֶּץ פָּנִים, אַנוּ האַטְפָּרְלָעָן צָו וְעַזְוָה דָּעַם קָאַרְדִּינָאַל פָּאַרְגָּעָסָע. אַנוּ דָּעַרְקָאַרְדִּינָאַל הַאֲטָמָאָה אַיהם גַּעֲפָרְעָגָט, וואָס עַר ווּילָאַ, האַט שָׁר גַּעֲזָגָט אַיז דָּעַם קָאַרְדִּינָאַל אַסְטָאַוְוָעָר :

— דָּעַר פָּאַפְּסָט הַאֲט אַרְזָיסְגָּעַנְגָּבָעָן אַ גַּעֲהִימָּעָן בַּעֲפָעָהָל צָוָם גַּבְּעָרָנְאַטָּאָר פָּוּן רְוִים אַטְגָּעַצְוִצְנָדָעָן דִּי אַיְדִישׁע גַּעֲהָטָא אַין אַלְעָאָפְּעָרְעָע אַזְוָזָהָגָע, אַזְ קִיְּזָן אַיְדָז אַל זִיד נִיטְרָאַטְשָׁעָן פָּוּן פִּיעָרָע.

דָּעַר קָאַרְדִּינָאַל אַיז בְּלִיְד גַּעֲזָגָט אַזְוָזָהָגָע. — שָׁר הַאֲט אַיהם גַּעֲפָרְעָגָט :

— פָּוּן וְעַגְעָעָן וּוַיְסָמָּעָס ?

— אַיְד בֵּין פָּוּן הוּאָפָּרְלָעָן פָּוּן וְעַגְעָדָיג — הַאֲט דָּעַר מַאְזָן אַפְּגָעָנְטָפְּרָעָט .

דָּעַר קָאַרְדִּינָאַל הַאֲט שְׁוִין מַעְהָר נִיט אַיְכָעָרְגָּעָנְט. שָׁר הַאֲט גַּעֲזָגָט, אַז דָּעַר קָאַרְדִּינָאַל פָּוּן וְעַגְעָדָיג אַיז דָּעַר בַּעֲסָטָש אַינְפָּאָרָד מִירָטָעָר מַאְזָן אַיז רְוִים. דָּעַר קָאַרְדִּינָאַל פָּוּן וְעַגְעָדָיג אַיז נִיט בְּלִיְזָן גַּעֲזָעָמָע אַפְּעָרְטָעָר פָּוּן דָּעַר קִידְבָּעָן, נֹור פְּרִיחָהָר פָּוּן אַלְעָאָפְּעָר פָּרָעָהָר. אַז שָׁר הַאֲט גַּעֲזָגָט, אַז דִּי וְעַגְעָדָיג שְׁפִיאָגָעָן, וואָס הַאֲבָנָן גַּעֲרָעָנְט בַּיּוֹם קָאַרְדִּינָאַל, וּוַיְהִי פְּרִיחָהָר ווּאָס עַמְּסָט זִיד אַיז הוּאָפָּרְלָעָן דָּעַר פָּאַפְּסָט מַעְהָר פָּוּן דִּי קָאַרְדִּינָאַלְעָן. אַז שָׁר הַאֲט גַּעֲזָגָט, אַז שָׁר קָעוּ זִיד פְּרָלְאָזָעָן אַוִיפֶּץ אַיהם .

— יְוָנָגְעָרְמָאָן, אַיְד זְוִוִּיס נִיט, זְוִעָר דַּו בִּזְוּמָה, נֹור דַּו הַאֲטָמָט זִיד צָהָר בְּעַדְיוּנְמָעָן גַּעֲמָכְטָמָעָן פָּאָר דָּעַר קִידְבָּעָן מִיט דִּיְוָן שְׁלִיחָהָת — הַאֲט עַר גַּעֲזָגָט — אַיְד שְׁפָרְדוּ דִּיר אַיִס מִיּוֹן דָּאָנָקָע .

דָּעַר יְוָנָגְעָרְמָאָן הַאֲט זִיד אַפְּגָעָנְטָעָן :

— אַסְבָּה פָּאָר אַסְבָּה. אַיְד ווּילָאַ, אַז דַּו זַאֲלָסָט מִיד דָּעַר פָּאָר מִיטְטִילְעָן פָּוּן אַלְעָאָפְּעָר שְׁלָעָבָטָס, וואָס שְׁמָעָהָט פָּאָר דִּי גַּהְעָטָא פָּוּן רְוִים פָּוּן וּוְאַמְּיקָאָן .

— וואָס, אַפְּרִינְד פָּוּן דִּי אַיְדָעָן ?

— נִיּוֹן. אַפְּרִינְד פָּוּן דָּעַר קִידְבָּעָן

דרער יונגערמאן האט אראפנונגסמען די מאסקע פון פנים אוּ דער
קארדינאל האט דערזעהן דעם מההעלר פאסטיילא.
— פאסטיילא, דער מההעלר פון וועגערין! — האט זיך דער קאר-
דינאל געוואנדערט — וואם האסטו אין דער גהטעא צו זוכען?
— אייד האב דארט מײַן הארץ פערלאָרערן — האט דער מההעלר
גענטבערט.

— אוּן דאם אוֹג וואכט שטענדיג דארט, וואו דאם הארץ רוחת
— האט דער קארדינאל געשמייכעלט.
עם האט ניט געהאלפען, וואם די שעהנע אימפעראיַה האט צו זיין
היילינקייט קאקטערט מיט איהדר סאָפֿיר אוּניגען צו וועלכען, מען
זאגט, עס איז קיון גלייבען ניט געווען איזו אאנצען אַימְפֿלִיעָנִישׁען סער
כינרייד, אוּ ער זאל אַיבְּרָכְּלִיבְּעָן צו דעם נרויטטען מא Mundן, ווען מען
זועט אַרְיִינְפְּהָרָעָן אַיְהָר פָּאָפְּגָּנִי איזו אַגְּדָּעָנָּעָר שְׂטִיגָּן, אוּ ער זאל
אנטָאָן דעם פָּאָפְּגָּנִי דעם בכוד אַיסְצָּוּהָרָעָן די דַּעֲקָּלָמָּאָצָּיאָנָּעָן פון
דעם פערז פון ווּרְגִּילֵּס געדרכט. ער האט פערשטאָגען, אוּ זאם
לעבען פון צעהנְדְּלִינְגָּר טויזענדער נפשות איזו מעחר ווּכְּטִיגָּן זיך דער
פאָפְּגָּנִי. נור דאָר האט ער עס ניט געטָאָן צוּלִיבָּדְּיָה צעהן טויזענדער
נפשות, אוּיד ניט פָּאָרֶן' בכוד פון קְרִיסְטָלִיבָּעָן גְּלוּבָּעָן, נור צוּלִיבָּדְּיָה
די אַינְטְּרָעָסָעָן פון דער קְרִיכָּעָן.

איו אַהֲלָכָע שטונדע אַרום אייז ער געלעגען פָּאָר די פִּס פון
פאָפְּסָטָם, איו דעם פָּאָפְּסָטָם שלְאַפְּצִימָעָר, אוּן זיך געבעטשׁ בְּיַ אַיִּהָם:
— היילינגר פָּאָטָה, די קְרִיכָּע איזו אַיִּן געפהָהָרָה. פון דַּיְמִישָׁ
לאָנד קְרִינְגָּן מִיר יְדִיעָתָה, אוּ דעם קְרִיצָּעָר לוֹמְהָעָרָס אַפְּיקְוּרִיסְמָעָ
טהָעָרְיוּן פָּעָרְשְׁפְּרִיטָעָן זיך אַיבְּרָאִיָּן לאָנד, ווי אַמְּנָפָת. אוּיך עַנְּגָּ
לאָנד פָּאָלָט אָפָּן פון אָונָן. אייז פָּרָאַנְקְרִיךְ פָּעָרְשְׁפְּרִיטָעָן זיך די
אַפְּיקְוּרִיסְמָע געדאנְקָעָן. מען פָּעָרְבְּרָעָנט אַיִּן די שְׁטָעָדָט עַפְּעַנְטָלִיךְ די
בּוֹלְלָאָס פון פָּאָפְּסָטָם. פָּעָטָרָס שְׁטוֹחָל וּוּאַפְּסָלָט זיך. די וּפְאַרְמָאָד
טָאָרָעָן גְּעוּוֹנָעָן וואָס מַעְהָר אַנְהָעָנָר. הַיְיָם, אוּ מעָנוּ וועט נָאָד הַעָ
רָעָן אַיבְּרָעָדָר דַּעַר וּוּלְטָט, אַז דוּ האָסָט גַּעַלְאָזָט פָּעָרְבְּרָעָעָן צְיַהָנְדְּלִינְגָּר
טויזענדער מענְשָׁעָן — מעָנוּ וועט ווּיסְטָעָן. אַז דַּעַר וּאַטְיָקָאָן האָסָט עָס
געטָאָן — אוּן די אַידָּעָן האָבָעָן אַיבְּרָאִל וּוּעָרָעָ שְׁלִיחָה זִיכְעָן —
איַן אַלְעָזְהָיָפָעָן זִיְנָעָן דָּא אַידְיָשָׁע דָּקְטָוְרִים אוּן פִּינְגְּסִיסְטָעָן —
זועט מעָנוּ עָס אַוְיסְנִיצָּעָן גְּעַגְּעָן דַּעַר קְרִיכָּעָן, אוּן דַּאָס וועט גְּעַבְּעָן מַעְטָר

שטעאָר די קערצעער אָזֶן די רעפֿאַרְמָאַטָּאַרְעָן צו טרייבּען זיישע ביטערע
אטְפְּסָעָט געגען דער פִּירְכּּעָן אָזֶן זַיִּוּן וּוּעָלָעָן אַפְּרִיסְעָן פָּוּן קְרִיסְטוּסָעָט
טְּרָאָן פָּעַלְקָעָר אָזֶן לְעַנְדָּר.

דער פְּאַפְּסָט הָאָט גַּעֲמֹרָעָט מִיט זַיִּינָעָן אַוְינָגָעָן, הָאָט זַיִּי פָּעָרָ
מַאְכָּט, וּוּרְאָלָט אַיְינְגָּעָרְמָעָלָט אָזֶן הָאָט גַּעֲשׂוֹיָגָעָן.
בֵּין דער פִּירְאָזֶן אָזֶן אַוְינָקָעָל אָזֶן גַּעֲשְׁתָּאָגָעָן דער גַּבְּעָרָנָאַטָּאָר
פָּוּן רְוִים מִיטּוֹן בְּעֻפְּרָה אָזֶן דער האָנָר אָזֶן גַּעֲוָאָרָט אַוְיפְּזָן הָיָיָ
לִיגָּעָן פָּאַטְעָרָטָם בעשְׁתִּימָונָן.

— זַיִּיפְּיָאָל האָבָּעָן דִּיר אַידָּעָן בעצָהָלָט דַּרְפָּאָר? — הָאָט עַנְדָּ
לִיךְ דַּעְרָ הַיְּלִינְגָּר פָּאַטְעָר נְעַפְּרָעָט דָּעַם קָאַרְדִּינָּאָל.
דַּעְרָ קָאַרְדִּינָּאָל הָאָט אַמִּינָּוּט אַוְינָגָעָן. עַר הָאָט זַיִּד אַוְיפְּנָעָן
הַוִּיבָּעָן פָּוּן זַיִּוּן אָרָט, זַיִּד אַיְבְּעָרָנָעָצְלָמָט אָזֶן גַּעֲוָאנָט:
— גַּאֲטָאָזֶן צַיְּוֹן עֲרוֹתָה, אָזֶן אַידָּמָוּס כָּרָפָר דַּי אַיְנְטָעָרָעָסָעָן
פָּוּן דַּעְרָ קִירְכָּעָן. קְלָעוֹהָר אָוִיס פָּאַר דַּי אַיְדָעָן וּוּאַסְעָרָעָיָסָוּן אָוּן
מַאְכָּטְעָנִישָׁעָן דָּו וּוּלְסָטָן. נָוָר טָוּס אָזֶן, אָזֶן סְיִינְעָר זָאָל נִוְתָּוּן
אוּן עַס קְוּמָט פָּוּן דַּעְרָ הַיְּלִינְגָּר קִירְכָּעָן. דַּי אַידָּעָן זַיִּינָגָעָן אַוְיְסָגָעָן
סָעָן צַו אַמְּאָטָן אָזֶן הוֹיָף פָּוּן דָּעַם סְוּלְטָמָן. קְעַנְגָּעָן אָזֶן פְּרִישָׁטָעָן
זַוְּכָּעָן זַיִּיעָר פְּרִיְּנְדְּשָׁאָפָּט. אָזֶן זַיִּינָגָעָן פְּעַשְׁפָּרִיטָים אַיְבָּעָר דַּעְרָ גַּאֲנָן
צָעָר וּוּלְטָט אָזֶן קְעַנְגָּעָן וּוּרְעָעָן אַנְרוּסָעָן חַוְּלָאָפָּט
— מַעְגָּעָן קְעַנְגָּעָן אָזֶן פְּרִישָׁטָעָן זַוְּכָּעָן דַּי פְּרִיְּנְדְּשָׁאָפָּט פָּוּן דָּעַם
אַידָּמָוּס דָּעַם סְוּלְטָאָזָן הוֹיָף, אַבָּעָר נִימָט דַּעְרָ פְּאַפְּסָטָן פָּוּן דָּעַם קָאָן
טוּוּילְיָשָׁעָן גְּלוּיְבָּעָן, מִיטָּ קְרִיסְטוּסָעָם פְּיִינְדָּן זַיִּל אַידָּמָוּס
— הָאָט דַּעְרָ פְּאַפְּסָט בְּעַסְטָמָן גַּעֲוָאנָט.

עַנְדְּלִיךְ הָאָט זַיִּד אַפְּנְעָרָפָעָן דַּעְרָ גַּבְּעָרָנָאַטָּאָר מִחְּ רְוִים:
— הַיְּלִינְגָּר פָּאַטְעָר, וּוּעָן דָּו קְעַנְסָט זַיִּי נִימָט מְשָׁפְּטָעָן מִיטָּ פּוּיָ
עַר, מְשָׁפְּט זַיִּי מִיטָּ וּוּסָעָר.

— זַוְּאָס מִיְּנָסְטוּ? — הָאָט דַּעְרָ פְּאַפְּסָט גַּעֲפְּרָעָגָן
דַּעְרָ גַּבְּעָרָנָאַטָּאָר הָאָט גַּעֲקָוּט אַוְיפְּזָן קָאַרְדִּינָּאָל.
דַּעְרָ פְּאַפְּסָט הָאָט צַו אַיהֲם אַוְאָנוּנָה גַּעֲטָאָזָן מִיטָּ דַּעְרָ האָנָד, אָזֶן
דַּעְרָ קָאַרְדִּינָּאָל הָאָט פְּעַרְלָאָזָן דָּעַם פְּאַפְּסָטְלִיכָּשׁ שְׁלָאַפְּצִימָה, אַיִּן
בְּעַרְלָאַזְעָנְדִּין דָּעַם הַיְּלִינְגָּר פָּאַטְעָר מִיטּוֹן גַּבְּעָרָנָאַטָּאָר אַלְיָוִן.
— דָּאָס וּוּאַסְעָר פָּוּן טִיבָּעָר גַּעֲהָת יְעָדָעָן יְאָהָר אַרְוִוָּס פָּוּן זַיִּינָעָן
ברָעָנָעָן אָזֶן פְּעַרְפְּלִיאִיצְטָן דַּי גַּהְעַטָּא — הָאָט זַיִּד אַבְּגָעָרָפָעָן דַּעְרָ גַּזָּה

בערננטאָר — אָנוּ וועָן דָו האָסְט געצְוֹאוֹונְגַעַן דִי אִידְעַן, אָנוּ זַיִ אַלְעַן
מוֹיעַרְעַן הַעֲכָר דִי וּוְנֶרְפּוֹן זַיִעַר גַהְעַטָּא, האָבָעַן זַיִ אַזְוִי בִּיטָּ
רָע אַוְיסְגָעַנְצָמָט, אָז זַיִ האָבָעַן פַעֲפַעַטְסִיגַט דִי בְּרַעַנְסָם פָוּ טִיבָעָר
אָנוּ אַוְיפְּנַעַבְיוֹת הַוַיְיכָע דָאַמְבָעָם, אָז דָאָס וּוְאַסְעָר פָוּ טִיבָעָר זַאַל נִיטָּ
אַרְיַינְשְׁטַראָמָעָן אֵין דָעַם גַהְעַטָּא אַרְיַין. אָז סְפַעַטְעַמְבָעָר עַרוּוֹאַרְטָעוֹ
סְמִיר וּוְידָעָר אַפְעַרְפְּיַיצְוָג פָוּ טִיבָעָר גַעַפְעָהָל, אָנוּ סְמִיר וּוְעַלְעַן אֵין
גַהְהִים אַוְעַקְעַנְעַמְעַן דִי דָאַמְבָעָם פָוּ טִיבָעָר, אָנוּ וועָן דָאָס וּוְאַסְעָר
וּוְעַט אַיבְּרַפְּלַיְיצְעָן, וּוְעַט עַס אַרְיַין אֵין דָעַר גַהְעַטָּא אָנוּ דָעַרְטְּרִינְקָעָן
אַלְעָם, זַאָס גַעַפְינָט זַיִד אָזִי דִי דָאַרְטְּגָעָלְעָרָעָן — האָט דָעַר גַּבְעָרָ
גַּאנְטָאָר גַּ�וָּאנְגָט אֵין דָעַר שְׂטִיל.

— אָנוּ דָו שְׁטָעַל אַוִוָּס אַוִוָּה דָעַר וּוְאַר מִינְעָן גַעַטְרִיעָ שְׂוּוֹיְצָעָר
אָנוּ דִיְמִישָׁע סָאלְדָאַטָּעָן, אָז פִּיעָר אָנוּ צְוָוָנְצִיגַשׁ שָׁהָנָא דָעַר פַעְרָפְלִיָּה
צְוָנָג פָוּ דָעַר גַהְעַטָּא זַאַל קִיּוֹן אַיִוָּן נִשְׁמָה נִימְעַדְעַן דִי מוֹיעַרְעַן
פָוּ דָעַר גַהְעַטָּא — האָט דָעַר פַאְפְּסָט בַעֲפּוֹלְעָן.

— גַהְהָעָרט — האָט דָעַר גַּוְעַרְנַטָּאָר זַיִד גַעַבְיָגָעָן פָאַר זַיִן
הַיְּוּלְיָנְקִיָּת.

— אָז אִיצְטָרְפּ אַרְיַין דָעַם יְודָאָם, דָעַם קָאַרְדִּינָאָל,
וְעָן דָעַר קָאַרְדִּינָאָל פַּאַרְנָעָסָא אַיִוָּן אַרְיַינְגָעַלְמָעָן, האָט זַיִד דָעַר
הַיְּוּלְיָנְקִרְעָר פָאַטָּעָר אַפְנְעַרְפּוֹפּוֹן אֵין אַפְרָומָעָן טָאָן, פַעְרָרִיְסָעָדָגָן דִי
אַוְיָגָעָן צָוָם הַיְּמָעָל.

— נִימְטָאַוִוָס לְיַעַבָּע צָו דִי נִיטְגָּנוֹיְבִגְעָן האָבָעַן מִיר דָאָס גַעַטָּאָן,
נִימְטָאַוִוָס דִי מַאְטָמְעַרְיָלָעָל גַעַצְעַן פָוּ אַוְנוֹזָר עַרְדִּישָׁעָן לְעַבְעָן האָבָעַן
מִיר דָאָס גַעַטָּאָן, נֹור פָאַרְדָעָר הַיְּוּלְיָנְקִרְעָר קִירְבָּעָן, וְאָס לְעַרְנָטָן אַוָן לְיַעַבָּ
צָו האָבָעַן אַוְנוֹזָרָעָ שׁוֹנְאָיָם.

— אָנוּ דָעַר הַיְּוּלְיָנְקִרְעָר פָאַטָּעָר האָט גַעַנוֹמָעָן דָעַם בַעֲפָהָל פָוּ דָעַם
גַּוְעַרְנַטָּאָרָס הַאָנְד אָנוּ אַרְיַינְגָעַוּוֹאַרְפּוֹן אַיִתָם אֵין דָעַם בַּרְעַנְעַדְגָעָן
קָאַמְּן.

— נֹור דָעַר קָאַרְדִּינָאָל האָט בַעֲמַרְקָט וְיִ אֵין דִי בְּלוּעָ אַוְיָגָעָן פָוּ
פַאְפְּסָטָהָאָט זַיִד אַגְּנַעַזְנָדָעָן אַגְּהָהָיָם פִּיעָרִיָּה.

ק א פ י ט ע ۵ .۵

די פערפליליזונג.

דעם 515טען סעפטעט בער, 1557, אין רוים אויפגעוואכט געווארין מיט דער נייעם. און ביינאכט האט דאס זואסער פון טיבער איבער פלייצט די נחעטא. אונ דער רוימיישער פעלג, געטרוי צו זיין מואץ דיזיאנאלאש לומט נאדר פערזויילונג און אויפערענונג, האט געווארפער זיין מאנדטעליכע בעשפטיגונג און האט זיד און מאסמע אראבעגע איזילט צו די מויערטען פון דער גהעטא מיט אהזה-געעהמערטען חשב, מיט אויפערעננדע עוזוארטונג פאר דעם גרויסען שפיעל, זאמס שטעהט זי פאר, צוצזעהן זי מענשען וועלש זיד ראנגלען מיט'ן טידט.

די שליענען, ענגע פערדרעהט גנסלער ארום דער גהעטא זיינען שווין פון בעגינען און געווען איבערגענטאקט מיט מענשען, פורייען און קינדרער — די געהענדיג צו דער גהעטא. אנדערע קומענדיג פון דארט; אלע זיינען געווען מיט צוהיצטע פנים'ער, בעאסטען מיט שוויים, לייבטען-נדע אוינען און לאכענדע, ברוייט-אויפעראלטע מיילע, אנד זאגענדיג איניינע דעם אנדרערן די בשורה; דער פאבסט האט פער-זעהרט די טויערטען פון דער גהעטא צו עפענונג.

— ביז דאס זואסער זעם קומען פון דער הויז איבער דער פלאזא די אדרע.

— א חז' די, זאס וועלען די הענד אויסשטייךען צום צלים און זיינען וויליג איזונטער-צוקען אונטער די שיצענדיע פּלִינְגְּלָעָן פֿחְדְּ דֶרְרְסְּרְכְּעָן.

— פֿאָר דֶּרְרְסְּרְכְּעָן נְלָאָרְיָעָן פֿוֹן דֶּרְרְסְּרְכְּעָן קְרִיסְטְּלִילְיכְּעָן מענשען.

עם זיינען געאנגען בכבוד'ע רוימיישע פֿאָטְרְצְיָעָר, אַנְגְּנְעָמָן אֵין

קאלירדייכע מוניקעם, פערווארפערן מיט סאמעטנען בלוייע טיבערדי מאנטלען, בענלייט פון צאהלרייכע דיענער אוון קנעכט, וואס האבען גע-טראנגען קישענס, אוייסצושפריטען פאר זוי אויף די מויערעדן פון דער גהעטא, זוי האבען נאדר זוי נאכגעטראגען טיערעד טעפיכער, קאלירטע טאפעסטירען אוּס זאל זוי בעקועם זיין צו זיצען, אוון קאלירטע באָלאַדָּקִינְס צו פערשטעלען זוי פון זונגעזשטראַהַלְעָן. קערב מיט פרוכטעהן, מיט ווינגען אוון צוקערוואָרגן האט מען נאדר זוי נאכגעטראַגְעָן צו ערפֿרִיד שעו זוי, זונע זוי וועלען זיד צוקיקען צום שפֿיעַל. עס זינגען גענאנגען האָלְבִּינְאַקְעָטָע, באָרוּעָס לְיוֹן-אַרְבִּיטָר, וואס האבען געטראַגְעָן זיעַד-דע קינדרער אויף זויירע קעַפּ, מיט אַיְסְגָּהָוָהָנוּגָּרָטָעָן פְּנִים/עָרָן בָּרָעָן גענדיינע, דָּאָרְשְׁטִינְגָּעָן אָוִינְגָּעָן, וואס האבען געלאַכְעַט נאדר שפֿיעַל, נאדר פָּרְוּזְיְּוָגָּנְג, נאדר אַוְפְּרָעְגְּוָגְּג... עס זינגען גענאנגען לאַנְדְּרָסְקִינְכְּטָט, שוויזְאַרְיְּשָׁעָן סָלְדָּאַטָּעָן, וואס האבען געדעינט אוּן פָּאַבְּסְטָטִס אַרְמָעָן — אֵין זויירע פָּאַנְטָסְטִישָׁעָן קְלִיְּוָדְגָּן — גַּעֲפָרְבָּטָעָה הַיּוֹןְעָן אוּן יַעֲדָרָר פָּס אֵין גַּעַוּעַן בעהויזט מיט אוּן אַנְדָּר סָאָרֶט קָאַלְרָטָע טֹז. עס זינגען גע-נאָנְגָּעָן מְאַנְאָכְעָן פון פָּעָרְשִׁיעְדָּעָן אָרוּדָעָן, דָּאָמְגִּינְיָר קָאָנָעָר אֵין זויירע גְּרוּעָן מְאַנְטָלְעָן אוּן קָאָפָּאָס אַיְבָּעָר זויירע קעַפּ, באָרוּעָס, שְׂוֹאַרְץְּבָּהָאַנְגָּעָן גַּעַנְסְּגָּרוֹפָּעָן אֵין קִירְבְּלִיכָּעָדָרְצָעָד סְיֻעָן, פִּיהְרָעְנְדִּינְג קִירְבְּלָזְפָּעָגָעָר אוּן אַוְנְטָעָר קִירְבְּלָעָן גַּעַזְגָּעָן. עס זינגען גענאנגען פָּרָאַסְטִיטּוּקָעָם, די שְׁעָהָנָעָן וּוּלְטִיקְרָטְזָאָנָעָן פון רְוִיָּם, די לְוִסְטְּדוּוּיְבָּעָר פון רְוִיָּם'ס אַרְיסְטָאַקְרָאַטָּע. דִּיעָנָעָר האָבָעָן פָּאַרְאַוִּיסְגָּעָטָרָאָגָעָן פֶּאָר זוי פָּאַפְּגָּאַיְּ�וּן אֵין גַּאַלְעָנָעָן שְׁמִיגָּעָן, וואס דָּאָס אֵין גַּעַוּעַן בְּיוּ אֵשְׁתָּאָלֶץ צו ווּיְזָעָן זִיד מִיט זויירע צִיְּבָעָנָס אוּף דָּעָר גַּסְמָ... בְּעִנְלִיּוֹת אֵין יַעֲדָע פון די קוֹרְטִיזָאָנָעָן גַּעַוּעַן מיט אֵצָג פון דִּירִיךְ גַּעַלְיוּדָעָטָע יְנַגְּנָעָלִיָּת אֵין יְנַגְּנָעָן — דָּעָר שְׁתָּאָלֶץ פון רְוִיָּם. דָּאָס זִינְגָּעָן גַּעַוּעַן קְרָבָנָתָה פון אַיְהָרָ שְׁהָנְקִיּוֹט, די גַּעַפְּאַנְגָּעָן פון אַיְהָרָ דִּירִיךְ, דָּעָר שְׁנִיתָה פון אַיְהָרָ זִיגְעָן — וואס גַּרְעָסָעָר עַס אֵין גַּעַז וּוּסָעָר צָג פון אַיְהָרָ פָּעָרְלִיעְבָּטָע בְּעִנְלִיּוֹטָר. אלֶץ שְׁתָּאָלֶץ עַס אֵין פָּאַזְגָּטָעָר האט זִיד גַּעַוּעַנטָּס די קוֹרְטִיזָאָנָקָע אֵין אַיְהָר טְרָאַנְשְׁטוֹחָל אַוְיפּ די אַקְסָלָעָן פון אַיְהָרָ קְנָעָכְטָה... אֵין זִיד אַמְּרִיךְ פון פָּעָרְשִׁיעְדָּעָן פָּאַרְבָּעָן וָאָס בְּרָעָנָט זִיד. אֵין אַפְּנָטָסְטִישָׁעָן זְנוּעָן-אַוְנְטָעָרְגָּאָגָן, האט דָּאָס אַלְעָם גַּעַשְׁטָרָאָמָט צו די מוּיְעָרָעָן פון דָעָר אַיְדִּישָׁעָר גַּהְעַטָּא.

די מוייערעו פון דער גהעטאו זייןען שווין געווען בעליינט אוון בעי האנגען מיט מענשען פון פערשיידענען שטאנד, געשלאכט אוון עלטער. קנעבל האבען זיך געקריענט אוון געריסען זיך איניגער מיטן' אנדערעו צו פערכאנפער וואס א בעסערדען פלאז אופֿר די טוייערעו פאר זישער הערדען. שוואָאַרְצָעַ מַאֲרָבָּן האבען אַוְּבָּנְעָקָלְאָפָּט אַוְּפָּאָפָּט אַוְּפָּאָפָּט נְעָמָנָאָן גַּעַמְּנָאָן פָּאָר זִוְּיִעְרָעַ בַּעֲפַּחַלְאָר, אַנְדְּרָעַ האבען אַוְּסַגְּנָעַשְׁפָּרִיט טִוְּיִעְרָעַ טַעַפְּבִּיכְּעָר, לִיכְּטִינְגְּ קָאַלְוָרְטָעַ טַאַפְּעַסְטָרְיוָעַ — פֻּרְשִׁיְּדֶעְנָעַ פָּאָרְבִּינְגָּעַ קִישְׁעָנָמָּא אַיבָּעָר די בְּרִיטָעַ מַוְּיִיעְרָעַן. אָזָּו עַס זָאָל זַיְוִן בַּעֲקוּום צַו זִיכְּעָן פָּאָר די סְעַנְאָרָעַן אָזָּו שְׁעַנְאָרָעַן, די הערדען פון זִוְּיִעְרָעַ לְעַבְּעָן אָזָּו טַוְּידָט. די מַוְּיִיעְרָעַן פון דער גהעטאו האבען זיך גַּעַטְנָקָט אֵין די קָאָרְלָרָעַן פון די פֻּרְשִׁיְּדֶעְנָעַ שְׁטַאַפְּפָעַן. זִיְּדָעַן, סָאמָעָט אָזָּו בְּרָאָקָאָר, מִיט וּלְכָעָם אָזָּו גַּעַוְּוּן אַוְּסַגְּנָעַצְּיָרָט די אַרְיִסְטָאָקָרָטָעַ פון רְוִים, וְאָסָט הָאָט בַּעֲהָרָט אָזָּו צָהָלְדִּירְיךְ די מַוְּיִיעְרָעַן פון דער גהעטאו... עַס האבען גַּעַפְּלָאַקְּפָּעָט אָזָּו די זַו די פִּינְגְּרוּעָן אָזָּו קָאַנְדְּשָׁאַפְּטָעַן פון די רִיכְּבָּעַ טַאַפְּעַסְטָרָעַן — די פָּאָרְבָּעַן פון די פְּרוֹכְּטָעַן אָזָּו חִוְּתָעַ, וְאָסָט האבען זיך קָאַלְוָרָט אַיבָּעָר די אַרְיִעְנְטָאָלִישָׁע טַעַפְּבִּיכְּעָר, מִיט וּלְכָעָם די מַוְּיִיעְרָעַן זִיְּנָעַן גַּעַוְּוּן אַוְּסַגְּנָעַלְיָונָט — עַס הָאָט גַּעַשְׁוּרָעָט וְוִי דָּאָס פְּלִיסְטָעָרָוּן פון אָזָּו אַהֲנְגָּזְוּמְטָעַן טִיךְ דָּעַר בְּרוּם פון פְּעַבְּעַל, וְאָסָט הָאָט בעליינט די מַוְּיִיעְרָעַן אָזָּו פון צִוְּיָּוָת צָו צִוְּיָּוָת אַוְּפָּגָנְקָנָאָלָט, זַוְּיִד דָּעַר גַּאנְגָּ פון אָדוֹנָרָע, דָּאָס פְּרִיאַלְעָנְדָרָעָ לְאָכָעָן, די פְּרִיאַדְגַּעַן אַוְּסָּדָן גַּעַשְׁרִיּוּן, אָזָּו די שָׁאַלְעָנְדָרָעָ עַגְּמָצִיּוֹנָגָן אַיבָּעָר דָּעַם גַּרְוִיסְעָן שְׁפִּיעַלְ, אַיבָּעָר דָּעַם טַוְּיִטְעַזְטָאָנִי פון דָּאַגְּנְלָעְנָדָרָעָ מַעֲנָשָׁע — וְאָסָט שְׁפִּיעַלְטָ זַיךְ אָבָּ פָּאָר זִוְּיִעְרָעַ אַוְּפָּאָרָעַ זַיךְ יְעַנְעָר זַיךְ מַוְּיִירְעַן פון דער גהעטאו... דָּעַר טַוְּיִטְעַזְטָאָנִי אַוְּפָּאָרָעַ זַיךְ יְעַנְעָר זַיךְ מַוְּיִיעְרָעַן פון דער גהעטאו זַיךְ זַיךְ אַכְּנָעָהָרָבָּעָן אָזָּו : בִּינְאָכְּתָהָרָעָן נָאָר די אַיְנוֹנוֹ אַיְנוֹנָרָעָן פון דער גהעטאו זַיךְ, וְאָסָט האבען גַּעַוְּוּיָּונָט אָזָּו די אַוְּסַגְּנָעַבָּאָלְקָעָנָטָעָ קָעָלָעָרָט צּוּלָּעָבָּט די עַנְנָיִיט פון דער גהעטאו, גַּעַהָרָט אַ שְׂוֹנָאָדָגָן אַוְּהָיִמְלִיךְ קָלָאַפְּטָעָן אָזָּו די זַוְּנָדָה פון זִוְּיִירָעָ קָעָלָוָרָם, — וְוִי אַפְּינְדָּר וְוָאָלָט זַיךְ גַּעַוְּוּאָלָט דָּרְשָׁלָאָגָנָעָן צַו זַיְיָ. די אַיְנוֹנוֹ אַהֲנָעָרָעָן פון דער גהעטאו, וּלְכָעָם האבען שַׁוְּיָן, וְוִי גַּעַוְּאָגָט, זַיךְ גַּעַמְּזָט גַּעַפְּינָעָן צּוּלָּעָבָּט די גַּוְרָות פון פְּאַפְּסָט — נִישְׁט צַו פְּעַרְנוּרְבָּעָרָעָן דָּעַם רְוִים פון דער גהעטאו — אָארָט, וְוִי אַוְּפִּצְזָוְהָאָלָטָעָן זַיךְ, האבען זיך אַיְנוֹגָנְגָרָאָבָעָן, וְוִי עַרְדוּוּרִים, אָזָּו דָּעַר בּוּיְנָדִיגְ אַונְטָרָעָרָעָן דָּעַר שְׁדָה גַּאנְצָעָ קָאַרְיוֹדָאָרָעָן מִיט וְאַהֲנָנוּגָנָעָן

— די אַיִינּוֹ אַהֲנָעֶר פֿוֹן די קָעָלָרָם האָבָעָן גַּעֲוָאָסְטָן וּוְאָסְטָן דָּאָס אָוָן־
הַיּוֹמִישׁוּן קְלָאָפָעָן אַיְזָן די מַוְיָּעָרָן פֿוֹן זַיְעָרָעָן וּוְאַהֲנוֹגָנָעָן בְּעַדְיוּתָעַט —
אַזְּנוּ וּוּדָר עַס אַיְזָן דָּעָר פִּינְדָּר וּוְאָסְטָן דָּעַרְנָהעַנְטָרָט זַיְד צַו זַיִי, האָבָעָן
זַיִי זַיְד אַוְיְפָנְעַבָּאָפָט פֿוֹן זַיְעָרָעָן גַּעֲלָגָנָרָס וּוְיַי אַוְיְפָנְרִיסָעָן פֿוֹן אָ
שְׁרָפָה, גַּעֲכָאָפָט זַיְעָרָעָן קִינְדָּרָעָן, זַיְעָרָעָן קְרָאָנְקָעָן אַזְּנוּ אַלְטָעָן לְיָוִיט, וּוּדָר
עַס האָט גַּעֲקָעָנָט, וּוּדָר עַס האָט נַאֲדָר צִיּוֹת גַּעֲהָאָט, האָט גַּעֲכָאָפָט וּוְאָסְטָן
הַאָט זַיְד גַּעֲלָאָזָט אַיְזָן חַאנְדָּר אַזְּנוּן זַיְינְגָעָן אַנְטְּרוֹנָעָן אַיְזָן די אַוְיְבָרָשָׁטָע גַּעַד־
מַעֲכָבָר צַו די שְׁכָנִים — אַיִינּוֹרָה האָט דָּעָם אַנְטְּרוֹנָעָן צַו וּוּסָעָן גַּעֲכָבָעָן
דוֹרְדְּ קְלָאָפָעָן אַיְזָן דָּעָר וּוּאָנְדָר, אַזְּנוּ דָּעַרְנָהעַנְטָרָט זַיְד אַיְילְוָנְדָר
אַזְּנוּ אַמְּעַטְּגָעָר פִּינְדָּה: „דָּאָס וּוּאַסְטָר קְומָט“. דָּעָר אַוְיְסְרוֹף „דָּאָס
וּוּאַסְטָר קְומָט“. אַיְזָן וּוְיַי אַשְׁרָעָק אַיְבָּרְגָּעָנְגָּעָן פֿוֹן אַיְזָן הוּא צַו
אַנְטְּרוֹנָעָן. אַזְּנוּ אַוְיְפָנְרִיסָעָן די אַיִינּוֹ אַהֲנָעֶר פֿוֹן דָּעָר גַּהְעָטָא פֿוֹן זַיְעָרָעָן
טִיפָּעָן שְׁלָאָפָ — צַו רָאָטָעוּן זַיְד דָּאָס לְעָבָעָן. נַוְרָ דָּאָס וּוּאַסְטָר
אַיְזָן פְּיעָל שְׁנָעָלָר גַּעֲקָוּמָעָן וּוְיַי שְׁרָעָק. עַס האָט זַיְד פְּלָגְנָקָר אַנְכִּי
גַּעֲכָאָפָט וּוְיַי אַשְׁרָפָה, פְּלוֹצִים אַוְמְגָעָרְכְּטָרְהָיִיט האָט זַיְד עַס אַנְכִּי
גַּעֲהָבָעָן צַו בְּעוֹזְיוֹן אַיְבָּרְדִּי פְּאַדְלָאָגָעָס פֿוֹן די שְׁטוּבָעָן. מעַנְשָׁעָן
זַיְינְגָעָן אַוְמְגָעְרְכְּטָרְהָיִיט אַיִינְגָּעְוָונְקָעָן גַּעֲוָאָרָעָן מִיט זַיְעָרָעָן בְּעַטְעָן
אַזְּנוּ מַעֲבָעָל אַזְּנוֹ הַיּוֹזְאָכָעָן — אַיְזָן זַוְּפָעָן. מַעְןָ האָט אַנְגָּהָוִבָּעָן צַו
טְרָדְעָטָעָן אַיְזָן טִיעָפָע פְּיכְטָע גְּרוֹנְדָרָעָן, וּוְאָס זַיְינְגָעָן אַיִינְגָּעְוָונְקָעָן אַוְנִי
טָעָר די פִּינְ. עַס אַיְזָן גַּעֲוָוָן זַיְד יַי עַרְדָּוָן וּוּאַלְטָפָעָרְשָׁוָאָנְדָרָעָן פֿוֹן אַוְנִי
טָעָר דָּעָם מַעְנְשָׁעָן טָרִימָט. אַטְמָ וּוּהָטָמָעָן זַיְד נַוְרָ דָּאָס שְׁטָעַלְטָן
מַעְןָ דָּעָם טָרִימָט. אַוְיָפָ אַיְיהָה, וּוּרְטָמָעָן זַיְיָ אַיִינְגָּעְוָונְקָעָן... דָּאָס וּוּאַסְטָר
שְׁטִינְגָּרָט מִיט דָּעָם בְּלִיק פֿוֹן אָוִיגָּן, אַזְּנוּ עַס וּוּאַקְסָט אַיְזָן דָּעָר טִיעָפָ...
אַזְּנוּ דָּעָר הוּא. נַוְרָ עַס דָּאָכָט זַיְד, אַזְּנוּ עַס וּוּאַקְסָט אַיְזָן דָּעָר טִיעָפָ...
וּוְאָס אַמְּאָל וּוּרְטָמָעָן טִיעָפָר, אַזְּנוּ וּוְאָס אַמְּאָל וּוּרְטָמָעָן טִיעָפָר אַוְנִי
הַיּוֹמְלִיכָּר אַזְּנוּ שְׁרָעְלִיכָּר...
אַזְּנוּ די אַזְּדָעָן דָּאָבָעָן גַּעֲזָהָעָן וּוְיַי דָּאָס וּוּאַסְטָר וּוּאַקְסָט אַוְנְבָעָן
צַוְּיָמָט אַזְּנוּ אַוְנְיִינְגָּעָהָלְטָעָן. האָבָעָן זַיְד זַיְד גַּעֲלָאָזָט אַיְזָן מַאֲכָעָן מִיט
אַגְּשָׁרִיִּי נַאֲדָר חַילָּאָ — שְׁלָעְפָּעְנְדָרְגָּן אַוְיָפָ זַיְעָרָעָן פְּלוֹיזִים קִינְדָּרָעָן אַזְּנוּ
אַלְטָעָן לְיָוִיט — אַזְּנוּ בְּאַנְדְּלָעָר מִיט האָבָעָן גַּוְטָמָס — צַו דָּעָם טְוִיעָר
פֿוֹן דָּעָר גַּהְעָטָא — אַבָּעָר בְּחַנְמָ האָבָעָן זַיְד גַּעֲלָאָפָט אַזְּנוּ טְוִיעָר פֿוֹן
גַּהְעָטָא. עַס האָט זַיְד נַאֲדָר יְהָעָרְטָמָעָן פֿוֹן דְּרוֹיסָעָן די אַיִינְזָאָמָעָן קְלִינוּ

גענדינע טרייט פון די טויערעו וועכטער, וועלכע בעוואפענט מיט שפוי־
ציגע האקdemמעסער האבעו זיך ארויף איזן אראב געדידעהט.
— איזן נאמען פון גאנט. עפנעם אויפיך די טויערעו, מיר טריינשע
זיך איזן וואסער, — האבעו די אידען געללאפט איזן טויער.
— קיון בעפעהל נישט — האבעו פון דראטסן אַבְגָּעָנְטְּפָעָרְט
שטארק רוויהו שטיימען — איזן עט האבעו זיך. וויעדרע געהערט די
איינזאמע טרייט.

די אלטער לײַט האבעו עט אַנְגָּנוּמוּן פאר לײַב — איזן געווארט
אויף אַנס, זיי זיינען געווען די ערשות צו בעהאלטמען זיך איזן די
אויבערשטער געמעכער פון די הייזער; די יונגען, וואט דאס יונגען לעד
בען איזן דאס לאבדנע בלוט האט געפֿאָדרט פון זיי רעטונג, האבעו
געוזכט אַפלְּאַז וואו צו אַנטְרִוּנָן. פֿיעַל פון זיי האבעו זיך אַרוּפֿ
געכָּאָפֿט אויף די דיקע מוייער. איזן פֿיעַל האבעו זיך טאָקע אַזְוֵי אַרום
גערטעט דאס לאבען. אַבער באָלְּד האבעו זיך בעמְעָרְט די טויערין
זועכטער. איזן מיט די שפֿיצְיַינָּע האקdemמעסער האבעו זיך געכטער געַ
האקט אַבער די קְלָאָמְעָדְרִינָּע הנְּדָר. יואס האבעו זיך געדיסען אַיבָּה
די מוייער איזן צוֹרִיכָּס גַּעֲזָגָט זיך איזן דער גהעטָא אַריין — איזן זיי
זיינען אַנטְרִוּנָן מיט די אלטער איזן די אויבערשטער געמעכער פון די
הייזער — וואָרטענדיג אויף אַנס.

ווען די רויימישע בעפֿאָלְּקְלָרְוָנָּג האט בעלְּאָגְּרָט די מוייער פון
דער גהעטָא — האבעו זיך שויין אַגְּנָעָטְרָאָפָּעָן. איזן דאס וואָסער האט
מְאַיְּסְטְּעָטְּיָש בעהערשט דִּי נְאַצְּעָאָיִינְגְּנוּמוּנָּע אַוְּבָּרְפְּלָאָד פון דער
גהעטָא. אַיבָּה פֿלאֹז די יודָעָה האט מען שויין קְיֻזְזָא
געעהן, נור דעם ראנְד פון וואָסער ברונען. וואָס איזן געשטאנען איזן
מייטוּן דער פֿלאֹזָא. אַז אַיבָּה פֿלאֹז די טעְמְפָלָה האט מען שויין קְיֻזְזָא
זיך ניט אַרוּסְגַּזְהָעָן — נור דאם וואָסער האט געוואָשָׁן די ווענה.
פון די דיקע מוייער פון די הייזער, וועלכע זיינען געשטאנען פֿאָרָה
האקט טיר איזן טויער — איזן עט האט געזובט בְּיוֹזּוּלִינְג אַשְּׁפָּאָלְּטָן,
אַלְּאָד, אַ עפֿעָנוֹג דָּוָרָד וועלכע אַרְיִינְצְּקוּמוּן איזן די שטובען אַרְיִוּן.
פון די אויבערשטער פֿעְנְסְטְּרָלְּעָד פון די הייזער, פון די נְיִשְׁעָם איזן
זוינקלע עקען, איזן בריקען. וואָס זיינען געלעגען פון איזן הויז אַיבָּרָז
אנְדָעָשָׂן. — מיט איזן וואָרט, פון יעדע עפֿעָנוֹג, האבעו זיך מענשען
אַרוּסְגַּזְהָעָן מיט שְׁרָעָלְּדִינָּג פֿנִים' עָר איזן דָּאָרָע אַרוּסְגַּזְהָעָן טְרָקְעָט

הענד. איינער האט אועוועקנעשטעטוףט דעם אנדרון. איין קאָפַּ האט זיך בעהויבען אַיבָּרֵן אַנדָּרָן. איין פֿנים האט אַרוּיגָעָקָט אַיבָּרָדעם צוּווּיטָעָן — אָנוֹ הענד האבען גַּעֲשְׁטִינְגָּן איינער אַיבָּרָדעם וואָס האבען גַּעֲרָפָעָן צוֹ דִּי מַעֲשָׂעָן אוּפַּ דִּי מַוְיָּרָן פּוֹן דָּעַר גַּהְעַטָּא נַאֲדָר הַיְּפָּךְ — מַוְתָּעָרָם האבען אַיבָּרָדעם דִּי שְׁעָפַּ גַּהְוִיבָּעָן זַיְעָרָעָן קְלִינְגָּן סְנִידָרָן. אָנוֹ גַּעֲוּזָעָן פּוֹן דִּי פַּעֲנַשְׁטָרָלְעָד אַרוֹסִים צוֹ דִּי אַיְינָנוֹאַהֲנָעָר פּוֹן דָּוִים אוּפַּ דִּי מַוְיָּרָן. אָנוֹ זַיְן זַאֲלָעָן רַאֲטָעוּוּן זַיְעָרָעָן קְיַנְדָּרָן. וּנְגַעַּדְלִיָּת האבען אַבְּנָעָטָרָט זַיְעָרָעָן הַעֲנָד נַאֲדָר הַיְּפָּךְ צוֹ דִּי מַעֲכָשָׂעָן אַיְסְנַעַשְׁטָרָקָט זַיְעָרָעָן פּוֹן דִּי פַּעֲנַשְׁטָרָעָר. צְגַעַלְאָזָטָן דִּי אַלְטָעָן וּוּלְכָעָה האבען אַיְסְנַעַשְׁטָרָקָט זַיְעָרָעָן הַעֲנָד נַאֲדָר הַיְּפָּךְ צוֹ דִּי מַעֲכָשָׂעָן אוּפַּ דִּי מַוְיָּרָן — אַבָּרָדָס נַעֲבָטָן פּוֹן דִּי אַלְטָעָן. דָּאָס זַוְיָּגָעָן פּוֹן דִּי מַוְתָּעָרָם. אָנוֹ דִּי שְׁרַעַקְעַנְדָּע שְׁרַיְעַנְדָּע אַוְיָגָעָן פּוֹן דִּי קִינְדָּרָן — האט נַאֲדָר אַרוּיסְנַעַרְפָּעָן אַלְצָן מַעֲהָר פֻּרְעָוִיְלָגָן. אַלְצָן מַעֲהָר אַוְיָפְרָעָד נַוְגָּן אָנוֹ אַלְצָן מַעֲהָר שְׁפִּיעָלָן. אָנוֹ עַמְּסָה גַּעֲרִיצָט דָּעַם שְׁפָאָט אָנוֹ דָּאָס לְאָכָעָן.

— וּוֹיְזָן זַיְן דָּעַם צָלָם, זַאֲלָעָן זַיְן זַיְד זַוְאָרָפָעָן צוֹ דָעַר עֶרֶד. —

אַגְּזָעָן זַיְן דָּעַם צָלָם קַוְשָׁעָן!
פּוֹן דָא אָנוֹ דָאָרָט אַיבָּרָדָע מַוְיָּרָן האבען פְּרָאַנְצִיסְקָאַנְדָּר אָנוֹ דָאָמְנִיקָאַנְדָּר מְאַנְאָכָעָן אַוְיָפְבָּהָוִיבָּן צָלָמִים — גַּעֲוּזָעָן צוֹ דִּי אַרוּיסָן שְׁטָרַעַנְדָּע פּוֹן דִּי פַּעֲנַשְׁטָרָלְעָד אַירְדִּישָׁע שְׁעָפַּ. פּוֹן עַרְגְּנִיעַדְוָאוּ האבען אַגְּרוֹפָּע נַגְּנָעָן אַיְסְנַעַשְׁטָרָקָט אַהֲיָלָגָן בְּיַלְד — אַיְסְנַעַשְׁגָּנָעָן עַמְּסָה צוֹ דִּי אַרוּיסְנַעַרְפָּעָן שְׁעָפַּ. אָנוֹ גַּעֲוּזָעָן מִיטָּן דִּי פִּינְגָּעָר אוּפַּגְּזָן גַּעֲוּס — אָנוֹ עַר נָוְר אַלְיָזָן קָעָן זַיְיָה הַעֲלָפָעָן.

אַבָּרָדָע זַיְיָ אַיְדָעָן האבען דָּרְעוֹשָׁהָן דִּי צָלָמִים. דִּי הַיְּלִינָגָן בַּיְּלָהָן, דִּי קִירְכָּעָן פְּעַהֲנָעָר, וואָס האבען זַיְד גַּעֲזִינָעָן צוֹ זַיְיָ. האבען זַיְיָ דָעַר, דִּי קִירְכָּעָן פְּעַהֲנָעָר, וואָס האבען זַיְד גַּעֲזִינָעָן צוֹ זַיְיָ. פָּעָרָד אַוְעַקְעַבְיָגָעָן דִּי שְׁעָפַּ. דִּי אַלְטָעָן פְּרַמְּאָכָט דִּי אַוְיָגָעָן. פָּעָרָד שְׁטָעָלָט זַיְד דִּי פְּנִים' עָר מִיטָּן דִּי הַעֲנָד. אָנוֹ זַיְן זַאֲלָעָן נִוְתָּזָהָעָן. דִּי פְּנִים' עָר מִיטָּן זַיְעָרָעָן צְרוּסָהָן אַרְיִינְגָּעָנוּמָהָן זַיְעָרָעָן קִינְדָּרָה. פְּעַשְׁטָעָלָט זַיְיָ מַוְתָּעָרָם האבען צְרוּסָהָן אַרְיִינְגָּעָנוּמָהָן זַיְעָרָעָן קִינְדָּרָה. אָנוֹ זַיְן זַאֲלָעָן נִוְתָּזָהָעָן דִּי פְּרַעְמָדָע גַּעֲטָמָה.

— הַאֲרַטְנָעָלִין פְּאַלְלָה, זַיְיָ דָאָס קַעְהָרָט אַבָּדָע דִּי פְּנִים' עָר פּוֹן גַּטְמָס צְיוּכָעָן. גַּעֲשַׁלְאָגָעָן מִיטָּן בְּלִינְדָּעָנָעָס אַיְזָן עַמְּסָה — וּוֹי דִּי הַיְּלִינָגָן שְׁרִיפָתָן — האט זַיְד אַגְּנָרְפָּעָן אַיְזָן בְּמַאְנָאָר צָום אַנְדָּרָן.
— דָאָס טָוָט אַלְעָם דָעַר שְׁטָן. אָנוֹ עַר לאָזָט זַיְיָ נִיטָּזָהָעָן גַּטְמָס

געוויכט. פון דער שעה און וואס זוי האבען אונזער גאט געפינינט — האט זיך דער שטן בעוצט אין זוי — און ווען זוי דערזעהען גאט'ס געוויכט — וויניגט דער שטן אין זוי — ער לאזט זוי ניט זעהען גאט'ס געוויכט.

— דאס האט זוי די הייליג מארייע פערשאלאטען. ווען מען האט איזיך ליעבען זוחן פון קרייך אראכגענומען. — און זוי האט געעהען די לעבער וואס זוי האבען אין זיין הענד געלאנגען — האט זוי זיין פערשאלאטען. און זוי זאלען זיין לייב געוויכט נט טענגען אנטקען. — די זין דרייקט זוי, די זון פיניגט זוי, און זוי קענען ניט אין זוי הייליג געוויכט ארייניסקען אחזו שאנד.

— און וואסער בעדארך מען זוי ואפרפערן. פערטריגקען זוי ווי די רاطטען!

— זוי די רاطטען. די רاطטען! — האט דער פערבעל געשריםן. און דער פערבעל איזו דורךיג געווארטן צו מעלה אויפרגונג צו מעהר פעררויזלונג. עס אין זוי זויניג געעהן די שרעך און די פורכת פון די אידישע פנים'ער אויך די דעכער פון די טורמען. אין די פונסטער לער פון די קאמעדישטובען. זוי האבען זוי געוואטל זעהען דיבטינ זיך ראנגלען מיטיז טויט. עס אין זוי לאנגוויזיג געווארטן דאס איינט טאניגע שטראםען פון וואסער. זוי האבען נאך קייז מענשען ניט נעזעהע טריינקען זיך.

— פון די דעכער ואפרפערן! — פון די דעכער. זוי די רاطטען. זוי רاطטען! — האט דער פערבעל געשריםן.

באלד האט זיך זיעש בלוט-דורשות אונגעהייבען צו זעמיגען. פון די אפגעגע פעלערען און די אונטערשטע געמעבער האט דאס וואסער אונגעהייבען יעצעט ארויסצושוונקען די הויז זאכען — עס האבען אנד געההייבען צו שוויינען איבערן וואסער הוייזמעבעל — טישען, בענאל, אנטטען מיט סחרות. שטיקר קליפור, ספרים, שטיקר פארמעט. און אנדרע שטוב זאכען. דערטונגעגע שטובייעפות און שטובייחות — דאס פאלק איזו געווארטן אויבגערט פאר ערואאלטען. יעדע שטיר קלע פערבעל. יעדע כליע. יעדע שטוב קליע. וואס האט זיך בעויזען איבערן וואסער. האט ארויסגערוףער נײע געוואאלדען — פרײיך אויסד געשריםן. און א וויזען מיט די הענד. באילד האט דאס וואסער אנד געההייבען ארויסצושוונקען אויך מענשליכע גומים. — קלויינע קינדרער

לייבען, לייבען פון אלטער לוייט, — ר' מענשלאיבען לייבען האבען אויפֿ-
געפלאמט דאס דארשטייגע בלוט פון דעם רויומישען פֿעַבְּעֵל — איבער
דער מײַער האט זיך געהרט אעליכע איזונגעשריריגע אועליכע אויסור-
פען, ווי דאס פֿעַבְּעֵל וואַלט געווען דערזעהן זיעעה אויסלְיזער, זיעער
גבול, זיעער בעפרוייער.

— פרעה'ס ים, גאט האט געבראכט אויף די אידען פרעה'ס ים!

— דער טאן פון גאט'ס נקמה איבער זייןע פֿוֹינְד!

— לעבען זאל דער הייליגער באטער פֿאָלוֹ דער בערטער, דער
געטרויער דינער פון גאט, זאָס האט זיך אַנְגַּעֲנוּמָעָן די עולָה פון גאט!

— גאט'ס בלוט איז גערעכט געווואָשָׁן!

דא איז דארט האבען מאָנאָכְעָן געלאַנט אַוְיף דער מײַער, פֿער-
גלאַנט דִּי אַוְיגָּעָן אַוְן אַבְּגָּרְבִּיכְּט אַנְגַּעֲנוּמָעָן
נְשָׁמוֹת, אַוְן גאט זאל זיך מְרַחְםָן זִיְּוֹן אַוְיף זִי אַוְן אַרְיָגְנָהָמָעָן זִי אַיז
זִיְּוֹן חִימְלִישׁ קָעְנִיגְרוֹיד, אַוְן אַוְיסְגַּעַשְׁטָרָקְטָט די צְלָמִים אַיבְּרָעָן וְזָאָרָן
סְעָר, אַוְיף די מְיוֹטָע שְׂוֹיְמָנְדִּינְגָּן לְיִבְּרָר...

פֿונְדְּרָוְוְיְטְּעָנָס האט זיך געהרט דאס אַיְינְזָאָמָעָן קָלִינְגָּעָן פון אָ
סְיִרְכָּעָן גְּלָאָק, אַוְן בָּאָלָד האט דער עַולָּם גַּעֲבָוְגָּעָן די קָעָפָן צָו דער עַרְבָּן,
די מאָנאָכְעָן האבען געקְנִיעָט אַוְן האבען אַנְגָּהָוְבָּעָן צָו זִינְגָּשׁ קִרְכָּשׁ
ליידער.

אוּוָל דעם מְיוֹעָר פון דער גַּחֲטָאָה האט זיך בעוּזָעָן אַיז אַ טְּרָאָן
שְׁטוֹלָד דער הייליגער באטער, אַנְגַּעֲנוּ אַיז שָׁאָרְלָאָד רְוִיטָעָן, בענְלִיְּמָט
מיַט אַסְוִוְוָעָט פון קָאָרְדִּינְגָּאָלָעָן אַוְן אַנְדָּרָעָר הַיְּכָנְעַשְׁטָעַלְטָעָן לְיִוְתָּעָט
דער סְיִרְכָּעָן, אַוְיף דעם מְיוֹעָר אַיז פָּאָר זִי אַוְיסְגַּעַשְׁטָעָלָט גַּעְוָאָרָעָן
פון בענְגִּינְגָּעָן אַיז אַנְשָׁטָאָנָה, וְאַס אַיז בעפּוֹצָט גַּעְוָאָרָעָן מִיט ברָאָר
קָאָרָעָן אַוְן אַנְדָּרָעָר טִיעָרָע שְׁטָאָפָּעָן, אַוְן דער הייליגער באטער זאל
קָעְנְגָּעָן זְהָהָעָן אַלְצָדִינְגָּן, בעאָבָאָכְטָעָן זְאָס עַס מְוֹת זיך אַיז דער גַּחֲטָאָה.
דער פֿעַבְּעֵל האט זיך אַיְינְגְּעַשְׁטִילָט בְּיָמָים אַנְבְּלִיסָן פון הייליגער באטער,
אוֹן אלָעָה האבען זיך אַבְּגָּ�וֹאָרָט מִיט הַאֲרִיךְלְאָפָּוָנָג אַוְן דּוֹרְשָׁטָגָן פון נְיִידָן
געַרְגִּיקְיָה וְאַס דָּא זְוַעַט זִיךְרָן.

די אַידָעָן אַיז דִּי טְוָרְמָעָס, אַיז דִּי פָעַנְסְטָעָר, אַוְיף די בְּרִיקָעָן,
דֻּרְוָעַהָנְדִּינְגָּעָט דִּעְמָעָט, זִינְגָּעָן פְּלוֹצִים אַרוֹיָס מִיט אַ
גְּרוֹיָס גַּעַוְוִיָּן אַיז אַנְשָׁרְיוֹי, — האבען אַרְיָסְגַּעַשְׁטָעָקְטָט דּוֹרָד די פָעַנְסְטָעָר
טְשִׁרְלָעָד די סְפָרִיתְוּרָת, מְוֹטָעָרָת האבען אַרְיָסְגַּעַזְוִיָּן זַיְעָרָץ קִינְדָעָר

אוֹ אַנְגַּהוּבָּעוֹ צָו בְּעִטָּעָן, שְׁרֵי עַנְדרִיגָּ פָּוּ דַי פָּעַנְסְטָעָר אָוֹן פָּאַמְעָרָס
מִיטָּ אֲגָרוֹס גַּעֲוָאַלְדָּ:

— אַיְן נַאֲמָנוּ פָּוּ נַאֲמָן, רַאֲטָעוֹעָ אָוָן, רַאֲטָעוֹעָ אָוָן!
— עַפְעַנְטָ אַוִּיפָּ דַי מַוְעַדְרָעָן! מִיר טַרְינְקָעָן זִיד מִיטָּ וּוִיבָּ אָוֹן
קִינְדָּ!

אַלְעָ האָבָעָן גַּעֲקוֹבָט אַוִּיפָּ “הַיְלִינְגָּן פָּאַטְעָר”. נָוֶר דָּאָם גַּעֲוִיכְט
פָּוּ פָּאַבְסָט אָוֹן שְׂוֹאָרְיָ נַעֲוָשָׂן אָוֹן שְׂוֹיְגַעְנִירָג אָוֹן דַי קַנְיוֹתְשָׂעָן אָוֹן
אַיְהָם הָאָבָעָן זִיד גַּעֲכְמָרָעָט, וּוי אָוֹן אַשְׁטוֹרָמְדִינְגָּן יִם, זִינְעָן אַוְגָעָן
הָאָבָעָן גַּעֲשִׁינְטָן צָו דַרְיֻמָּלָן. אַזְוִי זַעַנְעָן זִיְ אַיְנְגַעְזָוְנְקָעָן אָוֹן פָּעָרָ
טַרְוְגָעָן נַעֲוָשָׂן אִיְן דַי שְׁטוֹרָמְדִינְגָּעָ קַנְיוֹתְשָׂעָן פָּוּ זִיְן שְׂוֹאָרְץ שְׂוֹיְוִיְּ
גַּעֲנְדְּגָעָם גַּעֲוִיכְטָן.

ש א פ י ט ע ל 6.

ד ע ר נ ס.

באלד האט דער פָּעַבְּלָל פּוֹן רְוִים גַּעֲרָאָגָעָן דָּאָם וּוָאָם עַד הַאָט
גַּעֲוָאָלָט.

די אידען, צי זוי זיינגען געווארען אַרוֹסֶנְגַּעַטְרִיבָּעָן פּוֹן וּוָאָסָעָר, צי
אַלְיוּבְּ דֵּי הַאָפְּנָנָגָן, וּוָאָסָעָר זַיִדְהַאָבָּעָן זַיִדְהַיְינְגְּרָדָט, אָז אָזְנָעָט
אַנוּוּעָעָנָהָיט פּוֹן הַיְּלִינְגָּעָן פָּאַטְרָדָר וּוּלְלָעָן זַיִדְגַּבְּעָר גַּעֲרָאָטָעוּעָט
הַרְעָן, הַאָבָּעָן זַיִדְהַלְלָונְגְּ אַרוֹסֶנְגַּעַלְאָזָטְמָן פּוֹן זַיִעְרָעְ הַיְּזָעָר, גַּשְׁפְּרָוָנִי
גַּעַנְעָן פּוֹן דֵּי פָּעַנְסְּטָעָר אָזְנָעָר וּוָאָסָעָר, אָזְנָעָר אַוְּפְּהַיְּבָנְדִּיגְּ זַיִעְרָעְ קִינְדָּעָר
אָזְנָעָר אַלְטָעָ לְיִוְתְּ אַיְבָּעָר דֵּי קָעָפְּ, הַאָבָּעָן זַיִדְגַּלְאָזָטְמָן גַּעַנְעָן אָזְנָעָר
סָעָר. דָּאָם וּוָאָסָעָר אָזְנָעָן הוּאָר, בֵּי אָטְיָלְהָאָט עַס דָּעַרְנוּרִיכָּט
בִּיּוֹןְ הַאָלָבָּעָן לְזִיבְּ, בֵּי אַנְדָּרְעָרְבָּי צַו דֵּי הַעֲלֹזָעָר. אַבָּעָר זַיִנְגָּעָן
גַּעַנְגָּמָעָן. עַס זַיִנְגָּעָן גַּעַנְגָּמָעָן מַוְתָּעָרָם מִיטְדֵּי קִינְדָּעָר אַוִּיפְּ דֵּי
קָעָפְּ; פָּאַטְרָם, וּוָאָסָעָר אָזְנָעָן גַּעַטְרָאָגָעָן זַיִעְרָעְ קִינְדָּעָר אָזְנָעָן דֵּי
אַנְדָּרְעָרְבָּי הַאָבָּעָן גַּעַטְרָאָגָעָן אָזְנָעָן דֵּי הוּאָרְבָּי תְּרוּותְמָן —
אַלְטָעָ לְיִוְתְּ. אַנְקָוּמָנְדִּיגְּ צַו דֵּי זַיִטְמָן פּוֹן מוֹיְעָר, אַוִּיפְּ וּוּלְכָבָר סְאִין
גַּעַזְעָמָעָן דֵּי דָּעָר „הַיְּלִינְגָּר פָּאַטְרָר“. הַאָבָּעָן זַיִדְהַיְּנְגָּשְׁתְּרָקָט צַו אַיְחָם
דֵּי סְפָּרִי תְּרוּותְמָן דֵּי קִינְדָּעָר, אָזְנָעָן גַּעַנְהַוְּהַבָּעָן זַיִדְבָּעָן בֵּי אַיְחָם :
— עַפְּעָן אַוִּיפְּ דֵּי טְוִיעָעָן פּוֹן דֵּי דָּעָר נְהֻטָּא, מִיר וּוּעָעָן דֵּי
טְרָוְנְקָעָן.

— אָזְנָמָעָן פּוֹן גַּעַטְמָעָט אָזְנָעָן !

— מִיר זַיִנְגָּעָן אַלְעָ בִּירְגָּעָר פּוֹן רְוִים. דֵּי פָּאַבְּסָטָעָן הַאָבָּעָן אָזְנָעָן

שְׁטָמְנְדִּיגְּ גַּעַנְמָעָן אַוְּנְטָמְדִּיגְּ זַיִעְרָעְ שְׁווֹן.

דֵּי פָּאַבְּסָטָעָן הַאָט אַוְּסֶנְהָעָרָט זַיִעְרָעְ גַּעַבְּעָט, אָזְנָעָן זַיִעְנְדִּיגְּ אָזְנָעָן
זַיִן שְׁטוּחָלָ, הַאָט עַר אַוְּפְּגָעָהוּבָּעָן זַיִן פִּינְגָּרְמִיטְמָן רִינְגְּ צָוְם גַּוְבָּעָר

נאמאר פון רוים, וואס איז געוווען מיט איהם איז דער סוווימע, איז ער זאל די אידען בערוהיגען.

דער נובערנאטאר האט זיך אויפגעהייבען פון זיין זיך און זיך אנד גערופען צו די אידען :

— דער הייליגער פאטער האט ניט געפנט רוחין איינזיען אויף זיין פלאז, העירנידיג פון דעם גרויסען אונגלייך, וואס האט געטראפען די אידישען גהעטס, און איז געקומען אידער חעלטען, ניט דערפאר, וויל איהר האט עם פערדיינט, נור דערפאר, זויל נאט געהיסען לייב האבען אונזערע פיננד — האט דער נובערנאטאר געזאנט.

— מיר האבען געוואסט. איז דער הייליגער פאטער ווועט דהמנת האבען אויף אונז — האבען די אידען ארויסגענשאלט מיט א שטרום פון פריד פון ואסער אroiט.

— די טויערין פון דער גהעטא קען מען ניט עפנען — האט דער נובערנאטאר וויטער געזאנט — דאס וואסער ווועט ארייס פון דער גהעט און פערטרינקען די שכנישע געלער, און קען נאדר שאדען ברענונג זיך דער הייליגער קידכע פון סט. אנגעליקא.

— וואס דען? האב רחמנת, הייליגער פאטער, אויף אונזערעד שנידער? פיר טרינקען זיך דאך איז וואסער.

— איהר טרינקט זיך ניט, איהר טרינקט זיך ניט — האט זיך דער נובערנאטאר פון רוים נאכגעקרימט, זום פריד און צום לאכען פון גאנצען רוימיישען בעבאל אויף דעם מויער, וואס האט אבעקלונ- גען פון דער מויער איז א ווילדען ווידערקל — דער הייליגער פא- טער האט שווין בעפויילען. און פינך הונדרערט קריסטלייכע מאלדאטען ארבײטען פאך איז. פערשאלאטטען אידען. פערפֿעַסְטֶּגְּנָעָן צויך די דאמבעס, וואס דאס וואסער האט צושטערט. אין א פאך שטונדערן איזווער איזווארטען מיר, איז דאס זואסער זאל אנהויבען אבעזופהלען.

— מיר ווועלען דאך אלע בייז דאו דערטונקסען וווערטן — האבען די אידען געוווינט.

— איהר ווועט ניט דערטונקסען וווערטן — האט זויעדר דער נובערנאטאר נאכגעקרימט די נאקעטס מסאס אידען. און דער בעבאל אוויא דער מויער האט ווידער אפגעשאלט מיט א ווידערקל. און באילד האבען שוויאצארישע סאלדאטען מיט די לאנצע האט בוקען אועזקעיאנט די אידען פון דער מויער. די אידען האבען גע-

ווענדערט זיעירע אוינגען צום היינען. אונז ניט געוואסט וואס צו מאן.
עם זייןגען דארטטען געוועו פערשייענדי-עהריגען אידען. מענער אונז פרויז
גען, זייןגען זוי געשטעאנגען האלב גאלעט מיט גאטע קלידער. בי פיעעלע
האט זיך געועדו די בעהארטען ברוסטען. קרטען פלייעצט, איזונגעובי
געגע קעפּ מיט שרעקענינג איזינגע פראַז' פחד פון טויט. די בעוואָל
סבענע פנים'ער, אַרְזִיסְקוּסְעַנְדִּין פון זומען, האבען געריזט צום לאָ
כען, אונז דער פיעעל האט געועטינט זיין פערזווילונגס-הונגען אונז לאָדֵר
רייז איזן די אַמִּישְׁ-פְּרֶלְקִידִיטָע, זויינגעיגע מענער אונז פרויען. אַ
טְּיִוְן פון זוי האבען זיך שווין ניט געקענט האלטען אוייאָר די פִּים. דאס
וואסער האט זיך געזיזגען איזן זיין שטראָם זוי שפֿענְדְּלָשְׂרַע האַלְּז אַז
געשלעפט זוי נאָר זיך. אַיבְּרוֹהִיפְּט זייןגען די זויבָּר געשלעפט
געוואָרְעַן בְּיִמְּזָן שטראָם. דאס וואסער האט אַרְפְּבָּעְשְׁלָעְפְּט פון זוי
דאָס לאַעֲצָטָע שטיקעל העמד אַדְרָע קְלִיְּד אַזְוּן עַנְפְּלָעְקְטָן די גַּאֲלָעְטָע
לייבער. די טַאֲרַבְּעַנְדִּין גַּעַר בְּרַסְטָן בְּיֵי די אלְטָע פְּרוּעַן. די אַיבָּר
געיזוּרט אַלְטָע אַיְינְגְּשָׂרְמָעְפָּגָעָן קְלָרְפָּרָם פָּוּן די אלְטָע אַידָּעַן.
זואָס האבען אַוְיְגָעָה האלְטָען די האַרְטָע צִיּוֹן פָּוּן פֻּרְשִׁיעְדָּעָן יִסְׂרָאֵל
אוֹן צְרוֹת. האבען ערְוּעָט שְׁפָט אַזְוּן חֹזֶק בַּיִם פַּעַבָּל. אַנְּדָ
שְׁטָמָט רְחַמְּנוֹת, האט די שְׁוֹאָכְקִיְּט אַזְוּן די אַוְנְבָּעָה אַלְפָעְנִיקִיְּט
פָּוּן די האַלְּבָּגָן גַּאֲלָעְטָן מְעַנְשָׁעָן נוֹר ערְוּעָט אַז גַּעַנְעָשְׁטָעָט גַּעַ-
קָאָמִיזָן אַזְוּן פְּרַעְכְּתָוֹן גַּעַר פַּעַבָּל אַזְוּן גַּעַנְעָשְׁטָעָט גַּעַ-
וָוָרָעָן מִיט אַלְדְּרִיְּזָן אַזְוּן אַסְּרִיבְּשָׁפִּיל. זוי האבען פַּעַר
לאַרְעָשָׂע יְעַדְעַן גַּעַנְשְׁלִיכָּעָן אַינְסְטִינְקְט, יְעַדְעַן גַּעַפְּיִיחָל פָּאָר לְעַבְּרִינְגָע
זְעוּזְעַמָּן. זוי האבען נוֹר גַּעַזְעַה אַזְוּן די אַמִּישְׁעַ בְּגִוּרָעָן. זואָס
שְׁפָרִיזָען אַרְזָם אַזְוּן וואסער מִיט שְׁרַעְקַעְנִידָּעָן אַזְיָן אַזְבָּעָן אַז
אוֹיְסְטוֹעָג צו רְאַטְעוֹן זְוִיְּרָעָג לְעַבְּעָנָם, שְׁמָאָפָּה פָּאָר זְוִיְּרָעָג-אַלְדְּרִיְּזָן,
זוי הִינְמָט. קָעָץ אַדְרָע רְאַטְעוֹן וְאַלְטָעָן אַזְוּן וואסער זְוִיְּרָעָג גַּעַטְרוֹנְסָעָן. אַז
דָּעַר לאַלְדְּרִיְּזָן האט אַגְּנָעָשְׁטָקָט אַלְעָמָעָן, אַרְעָם אַזְוּן דִּירָךְ, פַּעַבָּל אַז
אַרְיסְטוֹאַקְרָטִיצָע. עַמְּשָׁה האט גַּעַלְאָכְטָן קָאָרְדִּינָאָל אַז אַרְטִיאָא, קָאָנָאָד
אַזְוּן סָאָדָאָט, גַּעַנְעָן אַזְוּן פְּרַאָסְטִימְוָטָקָע — אַלְעָן אַלְעָן זְיִינְגָּעָן זְיוּ פַּעַר
כָּאָפָּט גַּעַוְאָרָעָן פּוֹנְגָּס שְׁפִּיעַג. זואָס אַזְוּן פָּאָר זְיוּרָעָג אַזְיָן. אַלְעָן
אַלְעָן, פָּוּן "חִילְיָגָעָן פָּאָטָעָר", בְּזַוְּצָם גַּעַלְאָכְטָן טַוִּיטָעָן-טָאָגָעָן, זואָס דָּעַר מְלָאָד
תְּהִימָּתָן מְאָנָצָט פָּאָר זְיִי. אַלְעָן פָּנִים'ער זְיִינְגָּעָן אַוְיְגָעְרִיכִים. אַוְיְגָעְרִיכִים

לאכט געווראדען. אוינגען האבען געשיניט. מיילער האבען געלאכט, ההענד האבען געפוכערט. די סיינארען מיט זיינער וועלען שאלען. די סיסניארינען מיט זיינער טיבער. די מאנאכען מיט זיינער קירכען-פעה-געגען. די לאנדס-קונגרעס מיט זיינער שפיזען — אלעם האט געלאכט, געלאכט... געלאכט.

— זעהט דעם רווייטען אט דארטם. מיט די רווייטע באָרד. זעהט זיין הויט בעהארטע ברומט — זעהט. זעהט — ער וואַלעט זיך ווּי. אַשכּוּב.

— שיכור פון וואסער: עיר האט גענוג געטרזנטען היינט.
— זונגענאר, דו שענעהן געטינן! בעדראפרסט בעטטען דעם פאבסטן,
עדral דיר איהם שענעהן. דו זועסט איהם אויסטען דעלען אלס פאן
אייזו דיין לומטיגיארטען. דו זועסט זיוו די איינציגע זונגענאר. זואס זועט
ההאנבען אַרוויטען פאן. די געטעד וועלען דיר מנקא זיוו — האט גע
זונאגט דער קאָרדינאל פערנאנסע צו די שענעהן קורטיזאנקע אַימֿ
פעריא, זואס האט בעהערשט מיט אַיְהָר סּוֹוּטָע אָזֶן צוֹן פּוֹן לִיבָּכְעָה
ההאנבער אָזֶן לְיעַבָּהָרְנָה אַיְגָּעָם פּוֹן די אַנְגָּעוֹזָה עַנְסָטָע עַדְשָׁעָר אַוּוֹת
עדן מְיֻעָר פּוֹן דָּעֵר גְּהַעַטָּא.

— אז גשם וואלט איד דעם איזען גאנרטיט פערונגען, צו שטענה
איין ווענערעם גאנרטען איזן צוועהן ווי ווענערא באדרט זיך יערעו פריער
מארגנעהן צוישען די צוועיגען איין דעם קוואל פה די „לייעבעסיזואסטע
דערן“. אה, איד וואלט זיך באלאג געביטען מיט איהם פלאצער — האט
אַבְּגָנָעָרֶפָּן דער יונגעער פֿלאָרָעָנִיטָישָׁר גַּנוֹאַנדְטָעָר צו די שענה
אַיְטָפָעָרָא. אוֹפָק ווֹאָס די שענהן קָוָרְטִיָּזָאַנְקָעָה האט איהם גַּעֲשָׂאָנָקָעָן
דעם פֿלְעָנְסָטָעָן גַּעֲנָעָלָעָ פּוֹן אַיְהָרָ פֿלְעָנְסָטָעָן פֿינְגָּנָרָלָעָ צו קוֹשָׁעָן. פָּאָר,
דעם קָאַמְּפִילְמָעָנָט ווֹאָס ער האט אַיְהָר גַּעֲמָכְטָן...

— זעהט דארט יונגעס מיט דעם דיקען בויך. ער וואקעלאט זיך שווין אויף די פים. בעאבאכטטע נאר א מיטוט און זיון פלייבען ווועטער קאָפּ ווועט באָלד פערשווואָנדער וווערטן אונטערן' וואָסבער, ווי אַפְּפִילָע לְבָנָה — האָט גַּעֲלָכְתָּאָן גַּעֲזֵוּזָן מיט די הענד אַינְגָעֶר צוֹם אַנְדְּרָעָן אַין אָן אַנְדְּרָעָן גַּרְבָּע.

— א שאד. אוז פעם ליב ווועט פערלאָרען געהו — האט געלאָקט
א צוּווַיְתָר.

— וואם קענסטרא מאן דערמייט?

— עס וואלט געועש א גוטער וווערדים-شمאנט פיש צו פאגנונגעו.
אוון א לאכען האט אונגעשאלט פון דער מוייער אין ווואשר ארויין.
— קווקט. קווקט נור. זעהט, זעהט, וווער שוועימט עס דארט?
— זואס איז דאס?
— וווער איז דאס?
— אינציגויז האט דאס לאכען אונגעחויבען אויסצושטראבען —
אוון א שרעק אוון א אונגעפערשטאנדרליכקייט האט פערנומען זיין פלאטן.
— די מענעשעו אויף דער מוייער זוינען פערכאנט געווארען פון דעם
ביבילד פאר זיעערע אויגען. זוי זוינען פערשטילט אוון פערציטערט גע-
וואויארען פון דער שעהנהייט. זואס האט זיך פאר זיעערע אויגען בעוויזען.
פון א געסעל איז ארויסגעשושואומען אויף א ברעם, צי אויף א
שטעסיק מעבעל, א יונגען פרוין. בי איהר צופוסען אויף עפֿעס א שטיק
שטעסאה איז געלגען און אלטער גרייזנדייר מאן. די פרוין איז געועש
בכמעט ווי נאקסעט. דער בלזוער געלער טוניל. זואס איז געוען איבער
אייחר ליב, איז נאם געוען און האט זיך אראבעגענלייטשט פון איהרע
הענטט און רוקען. און עס איז ענטפֿלעקט געוארען איזידעל און דונדיג און
דוידעט פלייצע, זואס האט זיך געפֿאָרטט מיט לא לייכטער שועע
אייאו אראפֿגעפֿאלען ווי א קאלטער וואסער-פֿאל מיט זיך איבער
בענדער ליניע. איהר אויסגעגענעםער מוסטלויטער ווקען האט זיך
געשיינט איז דער זו ווי א בראונענדייג פיעער און געשפֿעלט מיט זיינע
סומסוקולען. ווי ער וואלט געשמיילעט. איהרע פולע געמאקטע שווארייז
לאויכטענדער האר זיינען ווי וואסער-פֿאלען געפֿאלען איבער איהר ליב
ברוסטען. פון ווילכע מון האט נור ארויסגעזעהו וויסע פֿלעקען צויז
שענוז די האר, ווי זונגע-שטראַחלען. זואס ברעבען זיך דודר. דודר א
געזועב פון געדיכטער פערבלעטערט צויזויגען... זי האט ניט געבעטען.
זוי האט ניט איזיגעחויבען די הענד צום פֿבעל נאָד הילאָט, נור איזו
שעמענערין זיך פֿאָר איהר נאָקעטקייט. האט זיך געהאלטטען איהר
קלאָט אראפֿגעבוינגען איבער איהר ברוסטען. אוון קניינדריג געקובט מיט
רזהמנות אויף דעם אלטען מאן זואס איז געלגען ווי א סרבן. ווי א
געפֿינענטער צו איהרע פֿיס. אוון איהר פֿנים. איהר גאנצע פֿינור האט
אָאוֹרְגָּנְדְּרִיקְט אָזְוֵי פֿיעַל מִיטְלִיְּד, אָזְוֵי פֿיעַל צָרָאָן טִיעַפְּעָן וּוּהַתְּאָגָּן.
דרער פֿבעל איז עפֿעס פֿערשעהטט געוער און טִיעַפְּעָן בַּיְּזִיד, פֿאָר דעם

נאנצען שטיעל, פאר אלציגינג וואס עם מות זיך דא. איזינציגוין זיינען אויסגעלאשען געווארען די גערהיינן, דאס לאכען, דאס רושען, און שטיל איז געווארען איבער דער מוועיר.

דער רויימישער פֿעלְבּוּל וואס איז פֿון שטענדיג און געווארוינט גע-
וואראען צו זעהן איז די שענההיט די געטלילסיט. האט איז דעם בילד
פֿון פרוי דערזעהן שפעס א הימלישעם וועזען. ס'האט זיך זיין
געדרכט, איז זיין האבען שווין ערצעץ וואו דאס בילד געועהן, און אויפֿ
פייעלע פֿון זיין האט דאס בילד געווירטס ווי א מיראץ, ווי עפעס ניט
נאטורייכען. עם האט זיך זיין געדאכט, איז עפעס א ואונדרזרעהונג
שיינט פאר זיערט איזיגען.

די גָּקָעְטְּקִים פֿון דער פרוי, איהר בלוך מיט צער, און איהר
בוינזאמער קערפּער, וואס האט איז זיך געהאט דעם צניעת'זיגען שםיה
בעל פֿון איהר פֿנים. האט עפעס אַגְּנֶעֶשְׁטָעַקְט מיט פרומקיט, מיט
חרטה. מען האט שווין ניט געועהן די שוווערט-פֿאלְגּוּע אידען. פֿערסעהרט,
שווין ניט געלאכט פֿון די גָּקָעְטְּע וויבער איז וואסער. פֿערסעהרט,
דאס בילד פֿון די אידען מיט זיערט טרוי תורות אויף די הענד. די
אלטער בעלהרימטער וויבער מיט די קלנער אויף די הענד. זיערט גע-
זויין, זיערט בעטעהן זיך האט גאנַר געקראנען דורך די שווימענדע נאָ-
קעטע פרוי א גאנַץ אנדער דוייז. עם איז געווארען זיין אוּ עשיינונג
פֿון א ביילוישער סצענע, ווי עפעס א גרוועט פֿון היילגע געהען דורך אָ-
ים איז פֿאָראֹוִיס געהט די הייליגע מوطער. "די מוטער איז רחמנות".
דא און דארט האט מען שווין געהרט א מומלען פֿון פֿעלְבּוּל,
וואס איז דורךגעאנגען דורך דער מוועיר, ווי א שטילער ווינר :

— רָאַטְעָוּעָן !

— מענשען טריינקען זיך !

— אַ שאָנָד פֿאָר נאָט !

— זִינְד ! זִינְד !

פֿלוֹצְלָוָגְג האט זיך אימיצער בעויזען איז וואסער. טײַע בֵּין
צום האלּו איז ער גענאָנָגען איז וואסער. אַ הויבער איז ער געווען. פֿון
אַ נאָס איז ער אַגְּנֶעֶקְטָמָעָן איז זיינָגָעָנָגעָן צום שווימענדיגען ברעט,
אויף ווילכען ס'אָיז געווען די גָּקָעְטְּע פֿרְזִי מיט'ן אלטען מאָן. איז
אנְקָוּמָעָנָדָיגָג נאָהעָנָט צו זיך, האט ער פֿון אַונְטָמָר דעם וואסער אַרְוִיסְ-
געשטעקט אַ הויבערן אַיְזָוָרְנָעָם צַלְמָמִיט אַ קְרִיסְטוּס אַגְּנֶעֶקְלָאַפְּטָמָ אַוְיכָ

איהם און ער האט דעם צלט אויפגעהויבען און ער הויר איבער די
קעפּ פֿוֹן די נאקסטע אידען, און געויזען צומּ בעבּעל אָרוּם ער מײַער
מייטֵן האנד אויפַּן צלט.

אָשְׁרָעָמָן אַיְזָן בְּעַפְּאַלְעָן דֻּעָם בעבּעל. אָרוּם ער מײַער. דָא אָנוּ
דָּאָרֶט האבען זיך שווין גְּרוּפּוּן מאָנְגָּבָן אָרָאָבְּגָּעָלָאָזָט אַיְזָףּ די קְנִיעָ
אַיְבָּעָר ער מײַער, אָנוּ עַס האט זיך פְּלָצְלָונְגּ דָּרְהָהָרָט אַ הַוִּיר קְרִיר
בעַיְגְּנָעָוָאנְגּ. וְאָסָה האט אָבְּגָּשָׂאָלָט וְוִוִּיט אָנוּ בְּרִיט אַיְבָּעָר ער מײַער.
אַיְבָּעָרְזּ זָוָסָעָה, אַיְבָּעָר ער גְּעַנְצָן רִים :

— די היַלְגִּיגָע מְטוּעָר שְׂוִימָט, די מְטוּעָר אַיְזָן דְּחָמָנוֹת.

— קְרִיסְטְּוּדְפָּאָלָקּ, זְהָהָט ! גְּאַטְּסָ מְטוּעָר שְׂוִימָט !
פֿוֹן אַלְעָז זְיַיְמָעָן האט מעַן גְּסָקְטָ אַיְזָףּ שְׁטָאנְד, אַיְזָףּ וּוּלְכָבָעָן
עַס אַיְזָן גְּזָעָסָעָן ער „היַלְגִּיגָע פְּאָטָעָר“ מִיטּ זַיְן סְוִוָּטָעָן. פָּאוֹל ער
פְּיַעַרְמָעָר האט זַיְן פְּנִים פְּעַרְשָׁמָעָלָט מִיטּ זַיְן וּוּטָעָן מְאַנְגָּמָעָן אָנוּ
נִיטּ גְּעוֹזָלָט זְהָהָן.

אָנוּ מִיטּ אַמְּצָאָל האט עַס אוּסְגָּעָבָרָאָכָעָן וּוּיְאָ שְׁטוּרָעָם. פֿוֹן דָא
אָנוּ דָּאָרֶט האבען זיך הַעֲנָד אוּפְּגָּעָהוּבָעָן אָנוּ גְּעוֹזָעָן צָום „פָּאָבָסָטּ“.
אָנוּ אָמוּרָמָעָל אַיְזָן גְּעַנְגָּנָשָׁן :

— רָאַטְּמָעָוָעָן !

— די טְּרִירָעָן פֿוֹן ער גְּעַמְּאָעָפְּעָנָעָן !

— רָאַטְּמָעָוָעָן ! רָאַטְּמָעָוָעָן !

— זְוִינְדִּינְעָר — האט אָמְּנָאָר גְּעוֹזָעָן מִיטֵּן צָלָט אַיְזָףּ
פָּאָבָסָטּ.

— אַנְטִיכְרִיסְטָ !

— דָּעָר טְּיִוְּפָעָל וִיצְטָ אַיְזָףּ קְרִיסְטָוּסָעָם טְּרָאָן !

— אַנְטִיכְרִיסְטָ !

מִיטּ די העַקְשְׁפִּיעָזָעָן אָנוּ שְׁתָאָכָרָסָהָן האבען די שְׁוּוּיִצְּאָרִישָׁע
זְעַלְנָשָׁר גְּעַמְּאָכָט פְּלָאָזּ פָּאָרְזּ פָּאָכָסָט, זְוִיְּקָנְעַטְרָוִיבָעָן די צְוִירִיכְטָע
מָאָסָע, אָנוּ פָּאוֹל דָּעָר פְּיַעַרְמָעָר אַיְזָן פְּעַרְשָׁוּוֹאָנְדָרָעָן מִיטּ זַיְן סְוִוָּטָעָן
פֿוֹן ער מײַער פָּוֹן ער גְּעַמְּאָעָן. אַזְוּ זְיִינְעָן אַיְינְנָעָר נַאֲכָלָן אַנְדָּרָעָן
פְּעַרְשָׁוּוֹאָנְדָרָעָן די קָאָרְדִּינְגָּאָלָעָן, די קוֹרְטִיזָאָנָעָן, די סְעָנָאָרָעָן, די הַיְּכָע
קְרִיכְעַן זְיִינְנָעָר אָנוּ גְּעוֹלְטָמְגָּעָר פֿוֹן רִים אָנוּ ער וּוּלְטָ, אַיְבָּעָלָאָר
זְעַנְדִּיְּגָּעָר די פָּאָרְכָּעָן זְיִירָעָן מְאָפְּסָטְרִיְּיָעָן אָנוּ טְּפִיכָּעָן אַיְבָּעָר ער מײַער,
פֿוֹן ער גְּעַמְּאָעָל זְיִירָעָן פָּאָרְכָּעָן אַיְבָּעָר ער זְוּן.

אויפגעפראַט זייןען געווארען די טהערען פּוֹ דער געטֿא, אויפּז
געשפּרונגען זייןען די טירען אוֹן דָּאָס וואָסער פּוֹ דער געטֿא האָט
ארוּסְגַּעַשְׂמָרָאַטְ, אוֹן עַמְּקָאַט זִיד גַּעֲרָאַטְ, אוֹן דָּאָס גַּעֲהָט פֿערְ
פְּלִיאַצְעַן רָוִים!

ק אַפִּיטָל 7

די לְעֵגָעַנְדָּע.

איבער דוֹם האָט זיך פֿערשְׁפּרִיט אַלעגֶנדָען, אָז די היַילְינְגַע מַרְטַר האָט זיך בעוּווּזָען אוּוּפְרַע דַרְעַר. זיך האָלְט זיך אוּוּפְרַעְעַז צוֹוִישָׁען די אִידְעַן אַין דַרְעַר גַּעֲטָה, אָזָן זיך האָט דַאַס גַּעֲטָמְטוּוּט, צַר לַיְעַב עַפְעַם אָז אַונְפְּרַעְטְּמַנְדְּלִיכְעַן טַעַם אָזָן אַונְבְּעָוָוָאַסְטָעַן צַוְעַד, די אַונְגְּלוּבִּינְגַע פָּוּן אַונְטְּמַגְּעָהָן. אַין דַרְעַר נַעֲטָא האָבָעַן זיך אַראָכְבָּעַן לְאַזְטָמָאָנָאָכָעַן פָּוּן. פֿערשְׁיַעְדָּנָע אַרְדָּנָען, נַעֲנָעַס אָזָן פֿרְזְמָעַ קְרִיסְטָעַן, אָזָן האָבָעַן פֿערשְׁטַעְלְטַחְתָּיִיט שְׁטוֹאָרְפָּעַן בְּלִיכְעַן אַין די גַּעַוְעַלְכָּבָר, אַין די פֿערמְאַכְטָעַ הַיּוּזָר, מַאְמָר וּוּלְעָן זיך דַרְעוֹזָה יַעֲנָע, צַו וּעְלָכְעַן, אַין זַי בַּעַטְעַן, אַין וּוּעַמָּעַן הַעֲנָד עַם גַּעֲפִינְגָן זיך די שלִיכְלָעַן פָּוּן דַרְעַר אָז יַעֲנָעַר וּוּלְמָן, אָזָן וּאָסָם האָט בעוּווּלְגָט צַו זַיְוָן אַסְטָמָעַר פָּוּן דַעַם פֿערשְׁאַלְטַעְנָעַם פָּאַלְק אָזָן צְרוּיקְוּמָעַן אָז אַוִּיפָּהָאַלְטָעַן זיך בַּיְוַעַד פָּאַלְק.

בחינְמ האָבָעַן די קָאַרְדִּינְגָּלְעַן אָזָן די בִּיסְקוּפָּעַן בעפּוּלְעַן די גַּלְחִים, אָז זַיְוָן דַאַס קָאַרְדִּינְגָּלְעַן אַוִּיפָּקְלָעְרָהָעַן אַין די קִירְכָּעַן, אָז עַס אַיְזָנָר גַּעַוְעַן אַכְשָׁוָאַרְעִין, וּאָסָם האָט זיך גַּעַנְצָטְמִיטִין שְׁטוּסָמְסָמָאַכְט אָזָן האָט אַנְגְּנוּמוּמָעַן דַאַס גַּעַשְׁטָאַלְטָט פָּוּן דַרְעַר חַיְלִינְגַע מַוְטָּעַר. סְדוּי אַבְצָוְנָאָרָעַן דַאַס קִרְיסְטָנְיוּ-פָּאַלְק. עַם האָבָעַן זיך אַגְּנָאָר גַּעַפְוּנָעַן דַעַות, וּאָסָם האָבָעַן עַדְתָּה גַּעַזְאָגָט אַיְזָנְדָעַן די קִירְכָּעַן פָּאַרְזִין פָּאַלְק, אָז זַיְוַע האָבָעַן אַלְיַוְן גַּעַזְוָהָן, וּזְיַיְרָה, וּאָסָם האָט גַּעַשְׁוֹאוּמוּמָעַן אַוִּיפָּזְבָּעַן בַּרְעַט, האָט אַרְזִיסְגַּעַוְוִוְזָעַן פָּוּן אַונְטְּרִין קְלִיְיד צִינְעָזְטִיסְלָעַד. אַנְדְּרָעַר וּוּעַד דַרְעַר האָבָעַן דַרְעַצְחָהָט, אָז זַיְוַע האָבָעַן גַּעַזְוָהָן אַיְזָנְדָעַן דַרְעַר אַיְדִישָׁעַר גַּעֲטָה אַרְזִיסְגַּעַהְעַגְדָּה פָּוּן אַחוֹזָה פְּרוּי, וּוּלְכָעַ האָט גַּעַחְאָט הַעֲרָנָעָר אַוִּיפָּזְבָּעַן קָאָפּ, דַאַס פָּאַלְק אַיְזָנְדָעַן גַּעַוְעַן צְופְּיָעַל אַונְטְּרָעַר דַעַם אַיְינְדָרָוק פָּוּן

דעם בילד וואס זיין האבען בעזעהן. אונז דיא לעגענדע וועגענו די הייליגע
ומוטער האט זיך פערשפעריט אין פעלען.
דער פעלען פא רוים האט שטעהנדין געגלויבט, אונז דער געטא
האלטטען זיך אויף ביישורמאכערינס אונז מכשפות. אונז דיא אידישע
פֿרְפֿרְיוּן האבען איז'האנד געשלָאַסְעָן מִיטָּן שָׁמֶן. אונז דער שטן ניט
די מאכט. אונז לעדענט זיין אום זיין אוזו שטעהנדין יונצ צו בליער
בען, זיין איזיפּזָהָאַלְטָעָן די פֿרְיְשָׁקִים פֹּאָן וַיְעַלְעַט קָרְפָּטָעָן אָזְן דֵּי יַנְגָּר
סְפִּיט פָּוֹן זַיְעַר גַּעֲזִיכְתָּעָן. צו פָּאַרְבָּעָן זַיְעַר הָאָרָן אָזְן וּוּלְכָבָעָן קָלְדִּי-
דָּעָן זַיְן וּוּלְעָן. אונז זיין קענען מיט אַזְעַלְכָעָן גַּעֲטָרָאַנְקָעָן אַיְינְפָּלָאַנְצָעָן
איינז יעדען מאָנָּס הָאָרָץ לַיְעַבְעָן אָזְן אַיְהָם אַונְטָרָטָעָן מאָכָעָן. עס
דערכְעַהָלָעָן אונז די כְּרָאַנְקָעָס פָּוֹן יַעֲנַדְרָ צִיּוֹן. אונז די שַׁהַנְּסָטָע קָרְדָּ
טְזִיאָנָעָן פָּוֹן רְוִים פְּלָעָגָן אַרְאָבְקָומָעָן אָזְן דָּעָר גַּעַטָּא אַרְיוֹן אָזְן אַוְיסָ-
לְעַנְגָּן זיך בי די אַידְישׁ פֿרְוּיָן דָּאַס גַּעַהְיָמִינָס פָּוֹן שְׁטָעָנְדִּין יונָן
בלְקָלְבִּיבָעָן. וואס זיין, די אַידְישׁ פֿרְוּיָן. האבען עס בעקופען דִּירָעָט
פָּוֹן שְׁטָמָן.

נאר דער פָּעַבְּלָעַל האט אֶבְּעָר גַּעֲנוֹלוּבִּטְמָן, אֵז דָּעַר שְׁמוֹ וְאַתְּ נָור אָמָּאלכְט אֶיבְּעָר דָּעַם מְעֻנְשָׂא אָוֹן אַלְעָס וּוְאָס גַּעַהַט אָז דָּעַם מְעַנְשָׂעָן. זַיְן גַּלְיַיךְ, זַיְן גַּרוֹסְקִיטִים, זַיְן הַעֲרֵשָׁאָפְט — אֶיבְּעָר דָּאָס אַלְעָס קָאָזְן דָּעַר שְׁמוֹ תָּחָבְעָן זַיְן האָנְדָן. אֶבְּעָר עָר קָאָזְן נִיטְהָאָבָעָן קִיּוֹן שְׁלִיטָה אֶיבְּעָר דָּי הַיְּילִינְגִּיטִים אָזְן אֶיבְּעָר דִּי גַּעַטְלִיכִיטִים; אָזְן קִיְּינְמָאָל קָאָזְן זַיְד דָּעַר שְׁמוֹ נִיטְפָּעַשְׁטָעַלְעָן פָּאוֹר נָאָט. דָּוֹרְךְ דָּעַם האָט נִיטְהָאָלְפָעָן סִיּוֹן אַאנְשְׁטָרְעָנְגָן פָּוֹן דָּעַר קִידְבָּעָא אַיְנְצָוּרְעָדָעָן דָּעַם פָּעַבְּלָעַל, אָזְן האָט דָּעַר שְׁמוֹ גַּעַרְאָטוּעָט דִּי אַיְדָעָן. זָאָס, וּוְאָס דִּי גַּעַשְׁטָאָלָט פָּוֹן דָּעַר הַיְּילִינְגָּר מְוֹתָעָר האָט זַיְד אלְיַיְזָן בְּעוֹזְיוֹעָן, האָט דָּעַם פָּעַבְּלָעַל גַּעַז שְׁמַטָּאָרְקָט אַיז זַיְן גַּלוֹבָעָן. אַזְן דִּי לְעַגְנָדָעָ פָּוֹן דָּעַר "הַיְּילִינְגָּר מָוָר טָמָר" אַין דָּעַר אַיְדָישָׁעָר גַּעַטְאָה האָט זַיְד פְּעַרְשָׁטָאָרְקָט בְּיָמִים פָּאָלָק גַּעַז גַּעַנוֹ דָּעַם וּוּלְעָן פָּוֹן דִּי נְלָחִים אָוֹן גַּעַנוֹ דָּעַם אַינְמָעְטִינְעָן צָאָרָן פָּוֹן דָּעַר קִירְכָּעָן...

— אַפְּלִי אֹז חִילִיג ווּזְעָוָן אֵין אָוִיד אָונְטְּרָאוֹאָרְפָּעָן אָונְטְּמָר
אַלְעָ שׁוֹאָכְקִיְּטוֹן פָּוּ שְׁוֹטָמְעָן מְעַנְשׁ. נְעֻוזְהָן אָז מְעָן פִּינִּינְגָּט אַיְדָה
דָּע אַיְנוּנָעָן. אֵין זַי נְעַקְוָמָעָן זִיד אַנְגָּעָהָמָעָן — הָאָט דָּאָס פָּאָלֶק גַּע
דְּרָעַט אֵין דִּי קִירְכָּעָן.

— סְאַין קִיּוֹן ווּאָונְדָעָר נִיט, בְּלֹט רֹוחָת נִיט, אָוּז מְעָגָע עַם אַפְּלִי

דרידנען איז די אַדערען פון דער הייליגנער מוטעה. ציהט עס צו זיין אייז
גענס.

— יעדא ציהט או ס'זיניגע —

— אזן איד זאג, אז מען דארך פאָרוֹךְ אַזְרַיכֶּתֶן זַיִן מֵיטַּדַּי „פֿער־שָׁאַלְמָעָנָע“, כַּאֲטַשׁ פֿער־שָׁאַלְמָעָנָע, פֿער־שָׁטָוְסָוְסָעָנָע, אַבְּכָעָר עַס הַאַט אַצְּוֹ שְׁטָאַרְסָעָן צְדַקְּאֵין הַימָּעֵל. אַוְן דָּעַר גַּעֲלָרְיִצְּגָּמְטָעָר אַלְיָוִן, כַּאֲטַשׁ עַר אַיזְוָן אַגְּטָאַס וּזְהָוָן, אַיזְוָן פְּרַיהֲעָר פּוֹן אַלְצַע אַהֲדָה. אַזְוָן וּזְהָוָן זַיִן נִיטַּפְּרַלְיוֹקָעָנָע, דָּעַרְזָעַהָט עַר אַבְּכָעָר, אַזְוָן פְּיַינְגָּט זַיִן, נִיטַּע אַיזְהָמָן אַשְׁוָאָר.

— אונז זי — אידישקען אונז באטש זוי האבען איהר זוּהוּ גע
קייזינט. קאָן זיך אלײַ ניט בעפֿרײַע פּוֹן זוי. פֿונְקְט אָזּוֹן זוי אַ
שְׁנוּן אַז שׂוּנָּרֶס הָיוּן וּעֲטַמְּנָדִין האַלְטָעָן מִיט אַיהֲרָע בְּרוּדָעָר...
— נְאָט אַפְּרוֹי אַונְגַּעַטְנָמָן...

די קירכע האט בעזעהן די געפאהר אין די רײַד פון פאלק. אונ
האט אויפגעפֿאָדרערט די אינסוויזיע אוייסצונגעפֿינען די כשוּ-מאָכְבָּע
דיין און זי צו פערברענען עפֿענטליך. מעהָר האט די אינסוויזיע נישט
בעבדאָרטט. יעדען אָבענֶר זיינען די שומרים פון דער אִינְקְוּ-זְיַצְּעָד
בעפֿאָלעָן די געטָאָ. מען האט אַרוֹפָֿנְשׁעָלְעָפְּטָט פון די הייזער פרוּיָעָן
אָאוֹ מִידְלָעָד אָוֹ גַּעֲצָוֹןְגָּעָן זי דָּרְדָּר טָאָרְטָרְעָן מְוֻדָּה צַו זַיִן. אָוֹ זַיִ
שְׁמַעְתָּהָן אָוֹ פֻּרְבְּנָדוֹן מַוְתֵּין שְׁמָן. מען האט שְׁוִין גַּעֲהָאתְ פָּעָרָ
ברענָט עפֿענטליך אין רְוִים אַיְנִינָעָ כַּשְׂוּ-מָאָכְבָּרִינְם. נוֹר קִיְּנוּמָאָל
חַאֲבָעָן זַיִ נִיט גַּעֲפָנוֹןָן די רַוְכְּטָגָן. אָוֹ זַיִ האָבָעָן נִיט גַּעֲלָאנְט אָוֹסְ
ראָטָעָן די לְעַנְדָּע וּוֹעָגָן די הַיְּוֹלָעָן מַוְתָּעָר אָוֹ דָּרָ אִידְיָוּשָׁר
פָּוֹ מוֹיל אָוֹ שְׁדָאָנָסָן פָּוֹ פָּאָלָק...
זְעָמָדָן

הדר יונגער זונגעטיאנגער מאהלהער פאסטילא, זעלכער איז איר גענטלייד בעווען דער גאנצעער שולדיגען אין די רעטונג פון די אידען האאט דערוויל גענומע דעם בעוינדען אידען מיט זיין שעהן אינזיקעל אונז איזויגעפיהרט פון דער געטָא, אונז זיין בעהאלטען אין לאידינגען קליסיטער, איז וועלכען ער האט געהאלטען אין מאחלען פרענסקסם פהו אלטען אונז גוועם טענטאטמענט באוד די נאנעס פון הייליגען ארדער

סתם. אנטאנאים. דער קליסטער, זאָס הייליגע האַריֶז' אוּנוּ געלענעם אַבגעלאָגעט אַיּוֹ אַפְּערוֹאַרְפְּעַנְעֵר גַּאֲס אַרְמוֹגָעָרִינְגָּלֶט מִיט אַגְּרוֹפִּיטַן פֿאַרְקָם אַיּוֹ אַרְמוֹגָעָצָמֶט מִיט אַהֲבוּן מוֹיעֵר. אַיּוֹ דער קַאְפְּלִיצַעַן וּוֹאוֹ פֿאַסְטִילָאַה האַט גַּעֲמָאַהְלָעַן וַיְיַעַן פֿוֹטְסְקָאַם. אַיּוֹ גַּעֲוָוָן אַגְּהַיְידַן אַרְיִינְגָּגָן, צַו וּוּלְבָעַן עַר האַט גַּעֲהָאַט דַּי שְׁלִימָלָעַן אַוְּ דַּאֲרָטַם כְּמֻעָר גַּעֲהָלָטָעַן עַרְבָּאַרְגָּעַן זַיְן אַוְצָר. יִסְכְּפָןְגַּן, זַיְעַר לַאֲנָדָסַה האַט עַר גַּעֲהָלָטָעַן דַּעַר בְּלִינְדָעַר רַי יַעֲבָה האַט זַיְד גַּעֲהָאַט אַוְּ פְּרִינְהַן, בַּיּוֹ וּוּעַמְּנָן דַּעַר בְּלִינְדָעַר רַי יַעֲבָה האַט אַזְּוֹנְפּֿגָּהָלָטָעַן, אַיּוֹ צְוַרְקָעָנָגָנָגָעַן אַיּוֹ דַּעַר גַּעַטָּא, נָור דַּי גַּעַטָּא אַיּוֹ שְׂחוּזַן נִיט גַּעֲוָוָן זַיְכָר. דַּי אַידָּעַן, וּוּלְכָבָעַ עַמ אַיּוֹ גַּעֲוָאַרְעַן אַונְעַר טְרַעְגְּלִיד דַּאֲס לְעַבְעַן אַיּוֹ רְוִים אַונְטָעַר דַּעַר הַעֲרִישָׁאָפָט פָּוּן פָּאָוּ דַּעַם פֿיְוָרָטָעַן, וּוֹאוֹ דַּעַר פֿירְשַׁת האַט זַיְיַעַן גַּעֲהָאַט אַיְנְגָּלָדָעַן צַו בְּעַזְעַצְעַן זַיְד באָנָא, וּוֹאוֹ דַּעַר פֿירְשַׁת האַט זַיְיַעַן גַּעֲהָאַט אַיְנְגָּלָדָעַן צַו בְּעַזְעַצְעַן זַיְד אַיּוֹ פֿעַנְזָוָא, אַיּוֹ פֿהְכָּעִים זַיְהְכָּעִים דַּעַם פֿאַבְּסָטָם.

אויף' טוילענעם וועג און בענלייט מיט שומרים און פעלדרייטערם. און די וועגען זייןגען געווען און סכנה, און פאר א אידען מיט א פער-מעגען ואלט עס געווען א ויבערער מoit. פֿינְיַהָאַט אַבְשַׁר נַעֲמֹזֶת אַיבַּעַרְפִּיהָרָעַן זַיְנָעַן סַחְרוֹת אַוְיַף פֿאַקְּלַיְזָלָעַן פֿאַחְרַום קִיןְיַ אַנְקָאָנָא, אָנוֹ עַרְשַׁת אַיְן אַנְקָאָנָא אַיְן עַד גַּעֲוָעַן אַחַת סַכְּנָה דַּרְקָעָנָט צַו וּוּרְעָנָן פֿוֹן דַּעַר אַינְקוּוּיזִיעַ אָנוֹ פֿעַרְבְּרָעָנָט צַו וּוּרְעָנָן אַנְפִּיסְקִירְט צַו וּוּרְעָנָן. זַיְיַהְךְּבָּעָנָן גַּעֲמֹזֶת די רַיּוּזַע מַכְבָּעָן אַיְן גַּעַד הַיִּם, אַנְטָעַר אַנְדָּעָר גַּעֲמֹזֶן, אַלְסַ וּוּנְעַצְּיַאָנָעַר סַחְרוֹם, אָנוֹ פָּאַסְטִילָאָהָט זַיְיַ זַגְּעַזְאָגָט, אָנוֹ עַד וּוּט זַיְיַ שַׁאְפָעָן וּוּנְעַצְּיַאָנָעַר קְלִיָּה דַּעַר אָנוֹ צַיְגָנָסָעָן אוֹ זַיְיַ שְׁמַעְתָּהָן אַנְטָעַר דַּעַר שְׂזַעַן פֿוֹן די וּוּנְעָנָן צְיַאָנָעַר רַעֲפּוּבְּלִיךְ.

עס אַיְן זַיְיַ אַיְנְגַּנְטָלִיךְ נִיטַּלְאָהָר גַּעֲוָעַן די בענְיהָנוּנָעַן פֿוֹן פָּאַסְטִילָאָה צַו זַיְיַ: פֿאַרְוָאָס עַד שְׁטָעַטַּת זַיְד אַיְין פָּאַר זַיְיַ, פֿאַרְוָאָס עַרְטָוֹת דָּאַס אַלְיַזְעָר זַיְיַ. אָנוֹ בָּאַטְשַׁת עַס אַיְן דָּאַמְּאָלָס נִיטַּגְעָוָן קִיןְיַ זַעֲלַעַנְהָיִים, אָנוֹ אַיְנְצָעַלְנָעַן קְרִיסְטָעָן זַעֲלָעָן שְׁתָעָהָן אַיְן זַעַהָר נַאַחַעַנְטָעַ פֿעַרְבְּינְדְּרוֹנָגָנָעַן מִיט אַיְדָעָן. דָּאַר הָאָטָה דַּעַר אַלְטָעָר רַיְיַעַבְּ, וּוּמְעָס אַיְנְצִיגְעָר גַּלְיכָ אַיְן גַּעֲוָעַן זַיְיַ אַיְנְקִיקָלְעָר יַעַפְתָּה, אָנוֹ זַיְיַ אַיְנְצִיגְעָר צַוּעָס אַיְן לְעַבְעָן אַיְן גַּעֲוָעַן אַבְצָהִיטָעָן זַיְיַ אַיְנְיסְעָלָ, די טָאַכְטָעָר פֿוֹן זַיְיַ גַּלְעַבְטָעָן זַוְהָן יוֹסָף, וּוּסָ אַיְן פֿעַרְבְּרָעָנָט גַּעֲוָאָדָעָן אַוְיַף יַדְרֵוֹשָׁהָט אַיְן לִיסְבָּאָן, הָאָט זַיְדָפָר עַפְעָס גַּעֲשָׁרָאָקָעָן. אַיְן דַּעַר אַנוּעַזְעַנְהָיִים פֿוֹן פָּאַסְטִילָאָה פְּלַעַגְטָה דַּעַר אַלְטָעָר הָאַלְטָעָן דַּעַר מִידָּעָלָס וּוּסְיַעַמְעָדָה אַנְדָּר אַיְן זַיְיַן, נִיט אַרְאַבְנָעַמְהָעַנְדָּן זַיְיַ צַוְּיִיטָעָן צַיְּטָרְעַנְדָּה הָאָנָדָר פֿוֹן אַיְהָר אַקְסְעָלָ, וּוּסְוָרָה הָאָבָעָנָרִינָג פָּאַר עַפְעָם, אַבְעָר פָּאַסְטִילָאָס אַוּפְרִיכְטִינְקִיט אַיְן דָּעַם מְאֹן פֿוֹן זַיְיַ רַעֲדָעָן אַיְן זַיְיַ אַיְנְגַּנְהָאַלְטָעַנְקִיט אַוּוּ הַרְלִיכִיקִיט דָּעַם מְאֹן זַיְיַ בְּעַנְהָוָגָן צַוְּזַיְיַ, אַיְן דַּעַר יַעַרְדָּס. וּוּסָ אַחַת הָאָט אַיְנְגָנָעָשָׁט זַיְיַ לְעַבְעָן פָּאַר וּיְעַרְדָּן — דָּאַס הָאָט אַפְּלִיְוָן אַיְןָסָאָלָט טָעַן רַיְיַעַבְּ אַיְנְגַּעַפְלָאָנָצָט אַצְמָרוּישָׁ אַיְן אַגְּלוּבָעָן צֻמָּס פֿרְעָמָדָעָן.

אָנוֹ עַר הָאָט זַיְדָפָרְלָאָזָט אַוְיַף אַיְהָם. אָנוֹ וּיְעַדְעָר, אַיְן דָּאַר נִיט גַּעֲוָעַן קִיןְיַ אַנְדָעָר זַאְד צַוְּזַוְן, וּוּנְדָר אַנְצָוּנְהָמָעָן פָּאַסְטִילָאָס הַיְלָאָ. די אַינְקוּוּיזִיעַ הָאָט גַּעֲמָאָכָט אַגְּעוּג אַוְיַף דַּעַר גַּעַטָּא. יְעַדְעָן אַבְעָנָד אַיְן מַעַן בְּעַפְאָלָעָן אַנְדָעָר אַיְדִישָׁע הַיּוֹזָע אַיְן אַרְוִיְסְגַּעַשְׁלָעַפְט יְגָנָע וּוּבְלָעָר אַיְן מִידָלָעָר, וּוּלְלָ

כע האבען נעהאט פֿרּוּמָע גַּזְוִיכְטָעָר אָזֶן צְנִיעָתֶן/דִּינָע אָוִינָעָן, וּזְאָסֶה חָאָז
בָּעַן נֵוֶר מֵיטָן עֲפָעָם דִּירְמָאָנָט אָזֶן יַעֲנָעָר גַּעַשְׁטָאָלָט, וּזְאָסֶה חָאָזֶן זַיְדָן גַּעַד
חָאָזֶן בְּעֻזְוּיְעָן אַוְיְפִין זַוְאָסָעָר, אָזֶן זַיְיָ גַּעַוְאָרְפָּעָן אַיְן דַּי טַאָרְטָוְרְ-קָעָדָ
לְעָרָעָן פָּהָן דַּעַר אִינְקָוְזִיְצִיעָן אָזֶן גַּעַצְוָאָונָגָעָן זַיְיָ מַוְרָה צָוּ זַיְיָן, דַּוְזָדָ
כְּלַעַרְלִיָּן מִינִים יְסָוְרִים, אָזֶן זַיְיָ האָבָעָן גַּעַקְרָאָגָעָן זַיְיָעָר שַׁעַתְנָמִיָּט פָּהָן
שְׁטוֹן אָזֶן זַיְיָעָר אִירְדָּעָלָעָן אוֹיְסָוְהָן דַּוְדָן כְּשָׂוָה, אָזֶן דַּעַרְנָאָד חָאָזֶן
זַיְיָ עַפְעַנְטָלִיךְ פַּעַבְרָעָעָט אַוְיָף דַּי גַּאַסְטָעָן פָּהָן רְזִים.

ק א א י ט ע ס 8.

דָּם דְּאֶפְעַלְתָּעַ הָאָרֶץ.

אין דער קאָפְּלִיאַזָּא פֿון קְלוֹיסְטָעֵר „דָּם חַיְלִינָּעַ הָאָרֶץ“. וְאֵוָאַ
פאָסְטִילְיאָה הָאָטָם גַּעֲמָהָלָעָן זַיְנָעַ פְּרָעָסְקָאָם — הָאָטָם אַיְזָן דִּי פָּאָרָנוּאַבָּ
טַעַן דָּוָרָד דָּעַם טַיְעָפָעַ בְּלָאָהָעָן אַזְּן גַּאֲלָד. מִיטָּן וּוּלְכָעַ קָאָלְרָעָן עַט
זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן אַוְיסְגַּעַזְעַצְטָן דִּי פְּינָוָרָעַן פֿון דִּי חַיְלִינָּעַ אַיְזָן דִּי פְּעָנְסְטָעֵר
פֿון קְלוֹיסְטָעֵר — אַרְיוֹנְגַּעַדְרַעַמְלָטָן אַוְאַרְיָמָעַ צִימְרָעָנָטָן לִיכְטָן. וְאֵסָם
חָאָטָם וּוּי אַוְאָלָקָעַן פֿון שְׁטוּבָקָעַן גַּעֲהִיבָּעָן וְזָד אַיְזָן דָּעַרְטָפָטָן פֿון דָּעַרְטָ
קִירְכָּעָן. צַוְּיִי שְׁטוּבִּיזְיְילָעָן. וּוּלְכָעַן האָבָעָן אַרְיוֹסְנְגַּעַזְיָינָטָן דָּוָרָד דִּי
אוּיְנָעַן פֿון דִּי חַיְלִינָּעַן. וְאֵיסָם טַיְעָפָעַ קְוָאָלָעָן. זַיְנָעַן גַּעֲפָאָלָעָן דָּוָרָבִּיָּ
חַלְלָ פֿון קְלוֹיסְטָעֵר. אַיְבָּרְגָּעַן אַדְבָּעָן זַיְד פֿון אַיְזָן עַסְקָלְעָטָר צָום
אַנְדָּרְעָן. אַזְּן האָבָעָן אַזְּן זַיְעָרָד וּוּגָן בעַלְיָאָכְטָעָן מִיטָּן אַכְּדָרָעָן אַגְּרָ
הַיְּטָלִיכְעָן לִיכְטָט דִּי פָּאָמְרִיאָרְכָּעָן. דִּי נְבָאִים. דִּי אַפְּאָסְטָאָלָעָן אַזְּן דִּי
הַיְּלִינָּעַן. וְאֵסָם האָבָעָן אַרְאָבְּנָעָלָקָטָן פֿון דִּי וּוּנָרָן. פֿון פָּאָסְטִילְיאָסָטָן
אַפְּרָעָסְקָאָם. אַיְזָן אַוְוַינְקָעָלָן דָּעַרְטָפָטָן דָּוָרָד דָּשָׂרָלָיְקָטָן גַּעֲנָעָנוֹאָרָטָן
גַּעֲנָעָנוֹאָרָטָן פֿון דִּי אַלְעָזְיָהָלָעָן. וְאֵסָם האָבָעָן דָּעַרְטָפָטָן גַּעֲנָעָנוֹאָרָטָן
סְדָרָאָנָעָן אַלְעָבָעָנָסָיְבָּעָנוֹגְנִיסְיָים. הָאָטָם זַיְד גַּעֲפָגָעָן דָּעַרְטָפָטָן בְּלִינְגָן
דָּעַרְטָפָטָן רַיְעָקָם. וְאֵסָם אַזְּן צִיְּטָן דִּי בְּהָלָה פֿון דָּעַרְטָפָטָן, אַבְּיָסְטָלָן וְזַיְד
מִישָּׁטָן גַּעֲזָאָרָעָתָן. אַזְּן נִישָּׁטָן גַּעֲזָאָסָטָן וּוּאָזָן עַר גַּעֲפָגָטָן זַיְד. עַד אַיְזָן
אַיְמָעָד גַּעֲלָעָן אַוְנְבָּעָנוֹעָנְלִידָן אַזְּן וּוּינְקָעָלָן — אַזְּן גַּעֲקָלָאָפָטָן מִיטָּן דִּי
לִיפָּעָגָן אַזְּן גַּעֲבָעָן אַיְהָם אַזְּן וְזַיְד חַמִּיד גַּעֲוָעָן זַיְוּן אַיְינְנִיקָּעָלָן יַעֲפָתָה.
אַיְיבָעָן אַיְזָן דָּעַרְטָפָטָן אַזְּן אַוְיָפָטָן אַזְּן אַיְפָגָנָהָאָקָטָעָן גַּעֲשָׁטָעָן. אַיְזָן גַּעַד
זַעַסָּעָן דָּעַרְטָפָטָן מַאְהָלָעָרָפָטָן. בְּיַי זַיְוּן אַרְבָּיִיטָן. שַׁר הָאָטָם אַרְאָבָעָן
סְקָטָן פֿון דָּרָהָזָן אַזְּן בְּעַטְרָאָכָטָן דִּי לִעְבָּרְגָּיָנָעָן גַּרְוָעָפָעָן דָּאָרָטָן אַזְּן
וּוּינְקָעָלָן.

די שטובי-שטראהלען, דורך הייענדריג דעם חלֶל פון דער קיר בע, האבעו פערכאנט יעהטהס האר אונז אַחלַב נועזיכט. ער האט געוזהו די זיידענע געקריזעלטער דינען לאקען, וועלכע באפערן זיך אַראָויס פון אַיהָר נלאט-פערסטעטען קאָפּ, אָנוּ פֿאלַען מיט צערטלייכִיסיט אַיבְּער אַיהָר זוייסען נאָקען. ער האט געוזהו אַיהָר אַירְדַּעלַע טוֹנְקָעֵלּ פֿאלַרְטָעֵה הייט. די טרוּוּרִינְקִיט פון אַיהָר שְׁמִיכְּבָּעַל, אָנוּ די פֿערטְּהָרְעִירְשָׁע צְנִיעָת, וואָס שְׂוּבָּגְּטָט אַרְוֹסְטָפּוֹן אַיהָרְעָאָזְוָגָעָן.

דאּ, אַין דער לִיכְטָפּוֹן נאָלְדָעָנָם שְׁטוּבִּי, וואָס שְׁטְרָאָמָט אַרְיוֹן דָּוָרְדּ די פֿעַנְסְטָעָר. דָּאּ אַין די מִיעַפְּקִיּוֹת פֿוֹן די ווֹינְקָעָן. אַין דער שאָר טְעַנְקִיּוֹת פֿוֹן די זְוִוִּיסָּעָה קָאָלְמָנָעָן. אַין בְּגַלְיְּוִינְמָנָגּ פֿוֹן די אַלְעַז הַיְּלִינְגָּעָן אַוְן פְּאַמְּרָאָרְכָּבָעָן, וואָס פּוֹקְעָן אַרְאָבּ פֿוֹן די ווֹעֲנָד — האָט זַי, די אַיְּדִישׁ טְאָכְטָעָר, נָאָד מַהְרָה זַי תְּמִיד אַוְיְגָנְזָעָהוּ זַי די הַיְּלִינְקִיּוֹת אַלְיָיָן. די גְּרוּפְּעָגְּזָאָרְט אָנוּ ווֹינְקָעָלּ, דָּעָר בְּלִינְדְּרָעָר אַיז, מִיט זַיְוָן שְׁיטְעָעָגְּגָה בְּאָדָר, אָנוּ האַרְאָזָעָן קָאָפּ, וּוּלְכָבָר קָוקְטָהָם' עַוָּאָט טָעָאָרְזָמָז זַי — אָנוּ נָבְעָן אַיְּהָם די פֿערְלָאָרְעָנָעָט טְרוּוּרִינְגָּעָן טְאָכְטָעָר — האָט גַּעַמְּאָכְט אָנוּ אַיְּנְדָּרְזָקָּז זַי אַיְּנְדָּרְזָקָּז פֿוֹן זַיְנָעָן סְצָעָנָעָט, וואָס. ער האָט עַרְשָׁת אַבְּגָנְעָמָהָלָט אַוְיָף די ווֹעֲנָד פֿוֹן קְלוּסְטָעָר. אַין אַרְאָבּ פֿוֹן דָּעָר וּנְאָד אָנוּ בְּצָעוּנָט זַי דָּאָרְט אָינוּ ווֹינְקָעָלּ... אַזְוֵי האָט זַי אַוְיְגָנְעָה זַעַהָן — די הַיְּלִינְגָּעָן מָאָרְעָץ, די מַעְנְשָׁעָן-טְאָכְטָעָר, אַין וּוּלְכָבָר גַּאֲטָהָט זַיְד פֿערְלִיעָבָט; וּוּלְכָבָר גַּאֲטָהָט בְּעוּלִינְגָּט, אָנוּ זַי זַאְל בְּרָעָנָעָן צְוָם מַעְנְשָׁעָן דָּעָם טְרוּיְסָט פֿוֹן דָּעָר וּוּלְכָבָר.

אַזְוֵי האָט זַי גַּעַמְּוֹת אַוְיְגָנָהוּ, מָאָרְעָץ, אַין יַעֲנָד נָאָכָט, וּוּנְאָמָּה זַיְד בְּעַהְאָלְטָעָן אַין אַגְּזָעָלָט צּוֹשִׁיעָן די פְּאַסְטּוּבָּר, אַוְיָף דָּעָם פְּעַלְדָּא אַין בֵּית לְחָמָם, צּוֹבְּעַרְעָא אַיהָר קִינְדָּר — אַזְוֵי האָט זַי גַּעַמְּוֹת אַוְיְגָנָהוּ אַוְיָף דָּעָם וּוּבָגָעָן, וּוּנְאָזְיָה אַנְטָאָפָעָן מִיט אַיהָר מְאָן יוֹסְף קִיּוֹן מְצִידִים. אַזְוֵי האָט זַי גַּעַמְּוֹת אַוְיְגָנָהוּ דָּאָמָּלָס, אַין יַעֲנָם מַאְמָעָנָט — אַין גַּרְעַסְטָעָן כְּאַמְּעָנָט פֿוֹן דָּעָר וּוּלְטָטָס עַרְחוֹרְבָּן, וּוּנְאָמָּה האָט זַיְד פְּאַרְקָוּסְטָה אַוְיָף אַיהָר — אַזְוֵי אַוְיְסְגָּעָלִיּוֹת, בְּעָן, אַזְוֵי זַיְן די אַוְיְסְעָרוּוּחָלָטָע.

פְּאַסְטִילָאָה האָט גַּעַרְבָּט צּוֹיְעָנָעָז רַעֲלִינְגָּעָז מאָהָלָעָר, וואָס זַיְעָר בְּעַנְיִסְטְּרָוָנָגּ פְּאָר דָּעָר הַיְּלִינְגָּרָאָרְיָע אַיְּזָעָן גַּעַנְגָּעָן אַזְוֵאָמְעָנָעָן-מִישְׁטָעָס פֿוֹן הַיְּמִילְשָׁע אָנוּ רַדְיְשָׁע לְיַעַבָּע. זַיְעָנְדִּיגָּס פֿוֹן נָאָטָר אָנוּ עַרְצִיהָוָגּ רַעֲלִינְגָּעָז, האָט ער פְּאָר גַּאֲטָסָס מָוֹטָעָר פְּעַרְמָאָגָט יַעֲנָעָם

געפיהל פון פערהערליךונג, זואס עם קענען נור בעזיצען רעליגוועז גאטטורען איין זיינר היילינטטען עלהסטאָן. נור וואס טיעפער דאס רעד' ליגיעז געפיהל האט זיך בי איהם געשטאָרט. אלץ זינדיגער האט ער געפיהלט — ער האט געפיהלט איין דעם גאנן פון זיין בלוט דעם מענשליכען ברום. דאס וועבען פון טיפעל איין דעם פערלאָנג נאר פאה... קוּקענדיג אין איהר פנים, אוּפּהוּבּעַנְדִּיגּ די הענד צו איהר. סגינדריג פאר איהר, האט ער געבעטען. אז זי זאל איהם אויסטן פון יעדער מענשליכער שוואָאַקְּיִיט — אז זי זאל איהם ערהייבען אין אריינברענגן אין די הימליישׁ ריבּיכְּלִיטְּעָן פון רײַנְקְּיִיט און אוּסְּנְעָר לְּיוּטְּרְּטְּקִּיט. נור אריינקְּמְעַנְּדִּיג און זיין פָּאנְטְּאַזְּיִיט אין די הימְּ לְּיִשְׁעָרְּטְּקִּיט פון רײַנְקְּיִיט און אוּסְּנְעָר לְּטוּטְּקִּיט. האט ער זיך געפיהלט אזי נאהענט צו איהר — אזי אַרוֹמְּגָּנְּמוּנָּה מיט איהר לְּיַעֲבָּע אָוּנוּ נְטְּפִּיְּת — אָזְּיִי צְּוֹאָמָּעָן אָוּנוּ אַיִּינָּס מיט איהר, אָוּ ער האט ניט מעהר געוואָסֶט אַויֵּבּ עַס אַיְּזָן זינְדָּה, אַפְּרְּוֹעַנְגְּנָגְּן פון די העכטָעָן רײַנְקְּיִיטָן. אַדְּרָע עַס אַיְּזָן אַוְּסְּצִּיבְּנָגְּן. אַסְּפְּצִּיעְלָעָר חְּסָר, זואָס זוּ בְּעוּלִינְגָּט אַיהם... אַילְּוֹזְּאַנְּגָּן אָוּנוּ גַּעַשְׁטָאַלְּטָעָן פְּלָאָנְגָּן אַיהם פְּיִינְגָּן בְּיִנְאָכְּט — ער פְּלָעָנְט זיך גַּעֲפִיכְּנָן אָוּ נְאַהְעַנְטָעָר מְעַנְשְׁלִיכְּרָבּ פְּעַרְלִיְּבָּוּנָּג מיט זיין גַּעַטְּוֹן. שְׂוּעַבְּעַנְדִּיגּ הַיְּנְטָעָר אַיהְרָע בְּרִיסְטָעָן אָוּן הַיְּמְלִישׁׁ הַעַרְלִיכְּקִּיטָּעָן... אָזְּיִי גַּעַוְּסָעָן אָוּ גַּעַעַנְשָׁאָפְּטָן...

איין יעדתָה, איין דער מײַידָלָלָן דער אַרְיְשָׁעָר גַּעַטָּאָ, האט ער גַּעַזְוָהָן די קְּעַרְפְּלִיכְּבָּעָר פְּעַרְלִיְּבָּוּנָּג פון די הַיְּלִינְגָּעָן מָאָרָעָ. ער האט גַּעַלְוִיבָּט, זוּ פְּיעַלְעָהָאָכְּבָּעָן דָּעַסְמָאָל גַּעַלְוִיבָּט. אָוּ די גַּעַטְּלוּקִּיטָּה לאָזְט זיך אַרְיאָפּ אַוְּיפּ דָּרְעָרָד אָזְן גַּעַחְמָת אָוּ מַעַנְשְׁלִיכְּבָּעָן גַּעַשְׁטָאַלְּטָעָן. ער איין גַּעַוְּזָעָן אַיבְּעַרְצִּינְגָּט, אָזְן הַיְּלִינְגָּעָן מָאָרָעָהָאָט בְּעוּלִינְגָּן, צָרָ לְּיַעֲבָּע עַפְּעָם אָוּ אַונְבָּעוּוֹאָסָטָעָן טָעָם, צָוּעַנְטְּפָלְעָעָן זיך איין דער מִירָ דָעָל — דער נָסָם, וואָס אַיְּזָן גַּעַשְׁהָזָהָן דָּוָרָד אַיהְר אַוְּפִּזְזָן וָאָסָעָר, וואָס דָעָר נַאֲנְצָעָר פְּעַבְּלָלָן דָוִים אַיְּזָן מִיט אַמְּאָלָל פְּעַרְבְּלָעְנְדָרָעָט גַּעַוְּאָרָעָן אָזְן גַּעַלְוִיבָּט, אָזְן זַיְּהָעָן די הַיְּלִינְגָּעָן מַוְתָּעָד אַיהְר לְּיִבְּ — דאס האט אַיהם נַאֲדָמָעָה אַיבְּעַרְצִּינְגָּט, אָזְן הַיְּלִינְגָּעָן נַיְסָט שְׂוֻבָּט אַיבְּעַר דָעָר מִירָעָל. ער האט זיך פְּרָגְּנְעַטָּרָט נִיט נָר דָעַפְּאָר, וְיַיְלָן זַיְּהָעָן אַזְיִי גַּעַוְּזָעָן אַזְיִי נְאַהְעַנְטָמָת מִיט אַיהְר אַוְּסְּזָעָהָן אָוּ גַּעַשְׁטָאַלְּטָמָת זַיְּ דָעָט בְּילָד פון זַיְּרָהָיְלִינְגָּר מַוְתָּעָר, וְעַלְכָּעָם ער האט גַּעַטְּרָאָגָּן אָזְן זַיְּן

פאָנטאָזְיַע, — נוֹר זעהַנדִיג דָּאָס בֵּילֶד אַיז בְּלוֹט אָוּן פְּלִישַׁ, בעוועגענַּד
דיַג זַיְד, רַעֲדַעַנְדִּינַּג — קוּקָעַנדִּינַּג אַוְיָף אַיְהָם — האָט זַיְן צַוְּהַוִּיצְטָעַר
אוֹנוֹרְפִּילְטָעַר פֻּרְלַאֲנַג, וּוָאָס האָט גַּעֲבַרְעַנְט צַו יַעֲנַעַם הַיְוַילְגַּעַן גַּעַךְ
שְׂמַאלַט, צְוַאנְסָעַן זַיְד וּוּי גַּלְיַהַעַנְדָּעַס בְּלִי אַיז זַיְן בְּלוֹט אָוּן זַיְנַע
אַדְרַעַן — אָוּן עַס האָט אַיְהָם גַּעֲצִינְגַּעַן צַו אַיְהָר — אָוּן עַר האָט גַּעַךְ
ברַעַנְט צַו אַיְהָר מִיט אַתָּהּ, וּוָאָס אַיז גַּעֲצִוְמַט גַּעֲוֹאָרַעַן דּוֹרְד זַיְן רַעַד
לַגְּנוּעַעַן אָוּן אַיְסְגַּעַדְרַעַט זַיְד אַיז דָּעַם בֵּילֶד, וּוָאָס עַר האָט גַּעֲמַהְלַעַן
פָּוּ אַיְהָר, אַיז גַּעַהְיִים, אלְסַס די "היַילְגַּע מַוטָּעַר" פָּאָר די נַעַגְעַס פָּוּ
סְלִוְיסְטָעַר דָּאָס "היַילְגַּע הָאָרֶץ".

ק א פ י ט ע 5 . 9 .

ד א מ ב י ל . ד .

ער האט זיך געמאכט צייבונונגנו און שאטירונגנו פּוֹן יַעֲפָתָהֵס' קאָפֶן, פּוֹן אַיְהָרָן פְּנִים אָנוּ בעעוּנוּנוּנוּ. ער האט מיט החטדה נאָגָנָעַ פָּאַלְגָּנטָן יַעֲדָעַן רִיחָרָן אַהֲרָעַן דָּוָרָךְ דָּעַר צַיִם, וְאָסְן זַיְהָאָט זַיְהָאָיִפֶּן גַּהְאַלְטָעַן אַיְן קָלוּסְטָאָר אָנוּ ער האט גַּהְאָט דִּי מעַלְיכָקִיט זַי צַו בעטראָכָטָעַן.

איַז דָּעַר הַוִּיךְ, אַיְוֹפֶן גַּעַשְׁטָאָנָר האט פָּאַסְטְּרִילָא גַּעַהָאָט זַיְזָן בִּיתָּהָמְלָדָשׁ וּוַינְקָעֵלָ, אַיְן וּוּעַלְכָבָעַן ער האט אלְעַטְמָאָן גַּעַמְאָהָלָעַן וּוֹי אַגְּעַד בעט דָּאָס בַּיְלָד פּוֹן דָּעַר אַיְדִישָׁר מַאֲכָטָעַן פּוֹן דָּעַר גַּעַטָּא, אַלְסָה חַיְידָה לִינְעַזְמָעָר. עַס איַז גַּעַוּוֹן זַיְזָן תְּפָלָה, זַיְזָן אַרְעָם בִּיסְעָלָן לִיעְבָּעַן אָנוּ זַיְזָן בעשְׁרָעָנְקָטָעָן מַעַנְשָׁלִיכָבָעָן אוּפְּפָאָסְגָּוָן פּוֹן דִּי אַונְגָּנְדִּילְכִּיטִּים, אָנוּ דִּי אַרְעָם מַתְהָנָה, וְאָסְן ער האט גַּעַרְבָּאָטָם צַו נָאָט פּוֹן זַיְזָן אַיְגָעָנָם. ער האט דִּי הַיְּלִינְגָּעָן מַאֲרָיָה אָנוּ אַזְוִי אַוִּיד דָּאָס מִידָּעָל פּוֹן דָּעַר גַּעַטָּא קִינְמָאָל נִיטָּגָעָנָט זַעַהָוָה אָנוּ פָּאַרְשָׁטְעָלָעָן זַיְהָאָט מִיטָּא קְלִיוֹן קִינְדָּר אַוִּיפֶן דָּעַר הַאנְדָּה. ער האט זַיְהָאָט זַיְהָאָט דָּאָס אַיְבִּינְגָעָן מַוְטָּרְלִיכָבָעָן. זַיְהָאָט גַּעַוּוֹן אַמְוֹטָעָר בִּים עַרְשָׁטָעָן טָאָגָעָן פּוֹן אַיְהָרָן גַּעַבְוִירָעָן. דָּוָרָךְ דָּעַם האט ער בעסְעָר פָּעָרְשָׁטָאָנָעָן דִּי בִּיזָּאָנְטִישָׁעָן פְּרִימִיטִיוּוֹן, וְאָסְן הַאֲבָעָן אַיְהָרָן גַּעַמְאָהָלָעָן אַלְיוֹן. אַדְרָעָר וּוֹעַן מִיטָּא דָעַם פִּינְדָּה, אַיְזָן דָּאָס קִימָט גַּעַוּוֹן אַמְּאוֹן מִיטָּא בָּאָרָד. אַקִינְדָּר מִיטָּא גַּעַד זִיכְטָט פּוֹן אָזְן עַרְוּאַקְסָעָנָעָם מַעַנְשָׁעָן. זַיְהָאָט אַוִּיפֶן דָּעַר הַאנְדָּה נִיטָּגָעָן אַיְהָרָן פִּינְדָּה, נָוָר דָּאָס קִינְדָּר פּוֹן דָּעַר וּוּעַלְתָּמָן. דָעַם מַעַנְשָׁעָן. דָּוָרָךְ דָעַם האט ער נִיטָּגָעָן דָּאָס קִימָט גַּעַמְאָהָלָעָן דִּי. אַיְדִישָׁעָן מִידָּעָל, וְוֹי דִּי אַנְגָּעָנוּמוּעָן טְרָאָזָה דִּיזְיָעָן צַו מַאָהָלָעָן דִּי "הַיְּלִינְגָּעָן מַוְטָּרָה" אַיְזָן אַיְגָעָן פּוֹן דִּי סְצָעָנָעָם: "מִיטָּזָה" קִינְדָּר אַוִּיל דָּעַר הַאנְדָּה" אַדְרָעָר "מוֹטָעָר אַיְזָן רַחֲמָנוֹת" דָּאַמְּאָלָס

אווען זי בעוינט איהר געקייציגטען זוהו, נור ער האט זי געמאחלען אלס „די אונגעפלעקטן אויפאנסונג“, ווי די בעוונונג צו מאהלווע די הייליגע מאריע האט דענסמאל ארכומגענאמט די יונגע קינסטעלער.

פונ אַוְאלקען פון רoid, וועלכער געתט אויף און קוילערט זיך און רינגעט זיך איבער דעם ערדי-קוגעל — שטינט אוייך אַטיזעלשע געשטאלט, וועלכעם שועבט אַחן פליינעלען, נור מיט איהר לויוכטנע סנדיישען קערפער, איזן הימעל אריאן. פון איהר פלייעצעם פאלט אַמאנטעל פון בלאהען הימילישען סאמעט, ווי אַפְּלאַס-פייער, צורייך אַראָט אוייך דער ער. זי גיט אַב די ער דאס בעטצע, וואס האט זיך געמאכט פאר ערדיישעס און עטנפֿלעקט זיך איזן דער הערליךער זוּן אַיונגער, כמעט נאָד קינדרישער, ערישט וואס נור רייף ואַקסענדער מיידעלשער קערפער. זי איזן נור איזן איינגענבליס נאָקעט, באָל וועַי דער דא און דרטט די טילען פון איהר נאָקעטנע קערפער פערשטעלט איזן דעם רוייכערדייגען וואָלקען פון איהרער האָר, דורך וועלכער עס שיינט דורך, ווי זונען-שטראהלען דורך וואָלקען אַזְהָר. די טונקעל שיינגענדיגע פערעלמווערטנען הויט. פון איהר קערפער. זי איזן נאָקעט, די געטלוייקיות וויסט ניט פון קיין קלידונג, נור איהר נאָקעטער קערפער איזן אַקינדרישער (ווי עס האט זיך געמאחלען בראָאנזושילוקא, וועמעס פערגעטערער ער איזן געוווען). נור אַפְּערברענבען, צניעות/דיגע לויידענשאפט בעהאלט זיך איזן די אַונשלידינגיקיט, איזן דער אונבעהאלט פענקייט פון דעם יונגען קינדרישען ליב. זי אלין וויל גאנרנישט, וויסט פון גאנרנישט, נור זיך ברעננט זיך איזן גאנצען ביז צום בעטצען טראָפּעו בלוֹט איהרעו אַזְהָר תמייח, אַקרְבָּן צו גאט. אַזְהָר געהט זיך אַרײַף צו גאט, ווי אַכְּלה. אַזְהָר צו גאט. צו איהר זעדען לִיְּבְּקָעְמָעָרָעָל, וועקט זיך און קלאָפְּט דורך דורך די פערלמור בערנע הויט...).

פליהט זיך מיט איהר לייבטנע קינדרישען קערפער איזן הימעל אַרייזן, — איזן אַבְּער איהר בליך אוֹוֶוֶש שטענדיג צונעשמידט צו דער ער, איהר קאָפּ האָלט זיך אַראָבְּגָעְבָּוּגָעָן אַזְהָר זיך קוקט אוייך דער ער — די ער, מיט וועלכער זיך איזן אוֹוֶוֶש שטענדיג געוואָרְעָן צו נוֹפּ געבענדוּ דורך בלוט, פאר וועלכער עס איזן איהר בעשטיימט צו טראָפּ גען איהר גוּרֵל, איהר צער אַזְהָר דְּחַמְנוֹת. אַזְהָר בליך האט ער געגעבען די קראָפּט פון זעהן, צו זעהן דאס אַונזועהַי

בארען, דאס פערהוילענע. עם האט זיך געדאכט, או די אונז גשל זעהנו דעם גורל, וואס איז בעשרט יעדען אינעם — דעם גורל. וואס געתט נאך אונזער ערטיט. זיך געתט דעם פיזי און דעם צעה און דאס אונבעהאלפנטקייט פון אונזער קארגנעם ליעבען, דאס בלאנץ דושען פון אונזער ערטיט — אווז דאס ריסטען זיך, וואס איז איבעל אונזער ערעפטען — אווז איבעל דעם, וואס איזהער אונגען זעהנו. טרייערט איזהר מוייל. וויפיעל צער און וויפיעל רחמנות האט ער איזויכן סגעטען איזן דעם דינעם, איזונגעצרטעלטען. פרישען שנטט פון איזהה מוייל. די געטליכע טרייערטקיט און די מענשליכע חרטה. די אונז בעהאלפנטקייט, וואס מיכעל אונושעלא האט איזונגעטען איזן דעה נריםאסע איזוף דער מוייל פון זיזו „מווטער איזן רחמנות“. ווען די זיין ליגע מוטער, אלס יונגע מיידעל, האלט איזוף איזהער ער-וואקסענען געקריזיגטען זהו זיין קליאן קינד. די גריםאסע האט ער געשאנקען דער איזדישער מײידעל פון דער געתט. נווז די גריםאסע פון צער איזן נאך ניט געווען רײף זוי זי איזן בי מיכעל אונושעלא. ער האט זי איזוף די ליפען פון זיזו בילד פערהוילען איזן אונערקלעעהרד-בראען שמייכעל, זוי זו ואלט געווען געוואסט דעם סוד פון אונזער ערלייזונג, דעם סוד פון די לאצעט ערטיט ערטיט, און זיך געתט דעם איביגען פרירעדען איזן די שטנדינען שטילקיט נאך אונזער ציוטוויליגען, ארי-cum, פערלייזענען בלאנדרשען... זי וויסט דעם ווען. בי איזה איז דא די רוה איזן די זיבערקייט, בי איזהר איזן דא דער ציעל איזן די עדן. איזן ווער עם געתט נאך איזהר, נעהט זי איהם מיט זיך איזן די הימד לישע ריבבקיט. איזן די איזיביגניט. וואס איז פאר אונז איז נאך אונז...

עם איז שווי געווען נאכט, איזן די קאפליצא איז געווען איזומגען זועבט מיט שועבענדע. ריהרוודיגע שאטנען, וועלכע האבען זיך פערנלייזער-שועבר בעוואוינגען פון איזן קאלוּמן צום אנדרען — איז בער דער גאנצער לענגן פון קליסטער. איזיבען. איזן דער הויז. איזוף זיזו געשטאנד, איז געזעטען דער מאהלאער איזן האט ביים שיין פון דיקע זועקסענע ליבט בעטראקט דאס בילד, וואס ער האט פערפערטיגט. פלאזים איז זעם געקומען איבער איהם, ער האט פערגנעטען, איז ער איז דער מוייסטער פון בילד, איז זעם זייןען נאך נאש די פונזולען, מיט וועל-בע ער האט זעם געמאטהלען. עם האט זיך געדאכט, איז ניט ער

האט געשהפערן דאס בילד, נור דאס בילד האט איהם געשהפערן. איזו איזו עם בעוווען פון ערשותען טאנן און, וווען עם איזו געווארען. און קיינער וויס ניט ווי איזו עם איזו געווארען. עם האט זיך איהם געהוכט. און אן ערשיינינג האט זיך בעווייעונן אויפז זיין ליוווענט, וועלכע איזו געלומען פון אונבעוואסטט שפערען, די מענשען צו טרייסטען און צו בענלייקען. פון דעם יונגען מידייעלשלען קערפער האט געללאזען אַ גרויס גליק, וואס איזו געקומען פאר יעדען איינעם. און עם האט זיך איהם געהוכט, און דער קערפער איזו זייןער, פאר איהם און צוליעב איהם גע-קומען, און פעראייניגט מיט איהר איזן און אייביגען באנד, פליהט ער מיט איהר פון דער וועלט איזוים, און אנדרער אונבעקאנט און הימ לישע שפערען. עם האט זיך געדאקט, און דער בלוק, דאס פנים, די אוינגען, דאס מoil — אלץ איזו זיין, פאר איהם און צוליעב איהם זיך בעווייעונן, און דאס זעהט זיך איזו זיין איהם, זיין לאבען, זיין גורוד, זיין גארישקייטן און זיין אונבעהאלטונגיט. און איבער איהם טרייערט זיך, אויפז איהם האט זיך רחמנות, און זיך געקומען איהם אויסלייזען פון די ענשאפטען פון דער וועלט און מיטנעמאן איהם און אנדרער וועלטען, און זיך שמייכעלט זיך איהם, און ואנט איהם צו אלעט, אלעט. הימליךען און ערדיישען גליך אהן אַ מאס און אהן גרענצען.

— אַ, הימליךען גליך, דו, וואס דו קענסט בענאנדריגען, אונגענד-ליד מיט די זעליגקייטן פון דיין הימליךען ריביכטום! זיך געלובט פאר דעם, וואס דו בייזט געקומען! אַ, לאָן מיך אויסגעהן איזו מיין גאנ-צער אונמאקט הינטער דיינע געליגעלט בערטען. פיהר מיך אירבער פון דער וועלט איזו דיין גנעריגקייט איזוין, אויפז דיינע לייבטער פליינען. און פאסטיילא איזו געפאלען איזו אונמאקט פאר איהר...

אַראָבעהענדִוֹג פון זיין הויכען געשטאנד מיט דער ליכט איזו האנד, האט זיין שיין בעליךטען דאס אידישע מידייע, וואס איזו גע-לענען אַבערוכט פיז'ט אלטער אידערן, אויפז קלויידער און קישען איזו זוינקעל פון דער קאָפלֵיכֶע, אונטער אַ קאָלומן. דער בלוייער הימליך שער מאנטעל. וועלכען זיך האט געהאט, אויפלייזענד זיך, אַראָבע-

איך ליב איז געועןעה הילנדער צו דעם ליב פון זיין געטען. זי
אייז אויר געועש מיידעלש, לייכט איזן קוים וואט רײף געועאָרערן, ווי
דער קערפער, וואס ער האט גענומען פון פרא אַנטשעליקא. נור דער

מענשליכער. און דערפער מעהר הייליגער... און די פאלדרען פון אייהר שויים. און די חיזיריכער פון אייהר בוויר איין געלעגען אויסגעגענסען דאס נלומטונג צוואמען מיט די אויסלוייזונג פון מענשען. אונזער ווילען און אונזער בענעהרעו. און עס האט זיך געדאכט פאטטילאָן. און דיינט דעם לאכענדען לאכעראגען קערפער ליגט די אויסלוייזונג און מעהר דער ציעל פון אונזער לאבען — מעהר ווי און דעם בילד. ער האט געניחסט פאר דעם קערפער. קייז תפלה האט ער ניט געזאנט. נור ער האט מיט פערברענטע ליידענסאפטליךע לייפען גע- קושט דעם זוים פון דעם היילישען בלוייען מאנטעל, וועכלכען ער האט ארaabגענעמען פון דער מידעל, און וועכלכער איז נאך געווין ווארעם פון דעם לאכעראגען לייב. און ער איז צורייך אroiיפגעגענגען אויהה זיין געשטאנד, צום בילד, צו בעשענ侃ען דעם לייב פון זיוו געטינ מיט די הייליש רײַיכּ טימער, וועכלכעעס בעזיצען די מענשען-טעכטער...

ק א פ י ט ע ۶ ۰ ۱۳

ווען די גלאקען קלינגען.

פון פריהמארכגען און האבען רוייס'ס גלאקען געלטונגגען פון אלע זוינקלען פון שטאדט. פון אלע בערגנער אוון טאלען. איבער וועלכע די שטאדט איז אויסגעשפֿרייט, האט זיך גענאטען אַ שאָלען פון קלאנַגַען. אַ טִיֵּל פון זוי האבען הוּדָה, ערנטט, מיט אַ גַּבְּיוֹזָעָר גַּוְּיאָטָט גַּעַן. אַ שְׁרָעָס מִיט זַיְעָרָב אַסְּאָוָעָ, מַעֲטָלָעָנָעָ קוֹלוֹת. אַנדְרָעָג, וַיְעָדרָה, האבען זיך עַפְּעָס גַּעַבעָטָעָן מִיט יְוָנָגָן מִידָּלְשָׁעָן קְלִינְגָּנוּנְדִּינְגָּעָ שְׂטוּרָמָעָן. אַנדְרָעָג, וַיְעָדרָה, וַיְאַבְּגָרִיסָעָן זיך פָּוּ דָעָרָה, האבען גַּעַרְוָפָעָן בְּעוֹנוֹנְדָעָר צָו אַיְינְגָעָן גַּעַטְמָרָט מִיט אַיְינְגָעָן תְּפָלוֹת. אַיְיָזָן גַּלְאָקָהָט אַרְיָיבָּרְגָּעָשְׁטִינְגָּן דָעָם אַנדְרָעָן. אַיְינְגָרָהָט אַזְמָעָט דָעָם אַנדְרָעָן אַיבָּרְשְׁרִיּוֹן. אַ טִּיְּלָ פָּוּ זוי האבען גַּעַרְאָהָט אַזְמָעָט האבען זיך גַּעַבעָטָעָן. אַיְזָן דָעָרָ לְוָפָט אַיבָּרָהָרָיָה קַעַפְּ פָּוּ דִי מַעַנְשָׁעָן, האט זיך גַּעַדְאָכָט, שְׁרִיּוֹן אַונְזִיכְטָבָּאָרָעָ בעַסְטִיעָם, וַיְעָלָכָעָ דְּעַרְנָעָה הענטָעָן זיך וּזְאָם אַ מָּאָל גַּעַהְעַטְנָעָר צָו זַעַטְגָּעָן זַיְעָרָ דְּרוֹשְׁטָנָעָן בעָם. אַזְמָעָט הָעָרָעָן זיך דִי בְּעַטְעַנְדִּינְגָּעָן, לְעַצְטָעַכְהָוֹתָדְגָּעָן אַוְּיָסְגָּעָן שְׁרִיּוֹן פָּוּ זַיְעָרָעָ בְּעַדוֹרָהָטָמָעָ קְרָבָנָותָן...

אַזְמָעָט פָּוּ פְּרִיהָמָאָרָגָעָן אַזְמָעָט זיך אַיבָּרָהָרָיָה רְוִיְּסָ'ס גַּאֲסָעָן גַּעַצְוִיָּה גַּעַן פְּרָאָצְעָסִיעָם. פָּוּ אַלְעָ קִרְכָּבָן אַזְמָעָט טָרָסָהָטָמָעָן גַּעַן הַיְּלִינְגָּעָן בְּיַדְעָר אַזְמָעָט לְיַיְכָּבָן בְּאָהָנוּן אַונְטָרָרָה חֻופָּות, בְּעַגְלִיּוֹת מִיט דָעָם ערַנְסָטָעָן טְוִיטִיּוֹם-טְבוֹבָדְגָּעָן שִׁין פָּוּ גְּרוֹיְסָעָן וּאַסְּמָעָנָעָ לְיַכְתָּם, וַיְעָלָכָעָ עם האבען גַּעַטְרָאָגָעָן אַזְמָעָט דָעָם רְיִיָּהָעָן גַּעַנְגָּהָמָיָה אַזְמָעָט וּוַיְסָעָן גַּעַלְיְידָעָט. עַס האט זיך גַּעַהְעַטְנָעָר דָאָס שְׂטִילָעָט טְוִיטִיּוֹשָׁאָלָעָן פָּוּ דִי קְלִינְגָּעָן זַיְעָרְגָּרָן גַּלְעַלְלָעָ, מִיט וַיְעָלָכָעָ קִינְיָהָדָעָן דְּעַרְגְּלָחִים האבען גַּעַלְלָגָעָן, גַּעַהְעַטְנָגָן פָּאָרָאָוִיס פָּאָרָה דִי הַיְּלִינְגָּעָן בְּיַדְעָר. לְאַרְדִּינְגָּלָעָן אַזְמָעָט בְּלוֹמְדְרִוְיטָעָה הַיְּטָמֵן מִיט זַיְעָרָעָ שְׁעַפְּרָעָ שְׁמָעָ...

קענס אין די הענט, האבעו אַנְגַּעַפִּיהֶרט דַּי קִירְכָּעָן-פּוֹרְצָעָסִיעָם. אָנוֹ פָּנוֹ וּוּיוֹהָרוֹדִיוֹאַלְקָעָנס האבעו זִיד גַּהְוִיבָּעוֹ אָינוֹ דָּעַר הַוִּיד נִיפְסָעָנָעַ פִּינְגָּרָעַן פָּנוֹ אַבְגָּעָטָעָה, גַּעֲטָרָגָנָעַן אוֹיף מַעֲנְשָׁלִיכָּבָעַ פְּלִיאַיצָּעָס; גַּעֲקָרִיָּה צִינְגָּטָעַ מַעֲנָרָה, וּוּעַלְכָּבָעַ האבעו פֻּרְקָרִימָט זִיְעָרָעַ גַּעֲזִיכְטָעַר אָינוֹ נְרִיָּה מַאֲסָעַן פָּנוֹ פִּיזְיָשָׁעַן צָעָר. פִּינְגָּרָעַן פָּנוֹ נַאֲקָעָטָעַ מַעֲנָשָׁעַן, וּוּעַלְכָּבָעַ טְרָאָרָה נַעַן שְׁטָעַכְעַנְדִּינָעַ שְׁוּעַרְדָּעַן אַרְיִינְגָּעַנְשָׁטָעַקָּט אָינוֹ זִיְעָרָעַ לִיבָּעָר אָנוֹ פֻּרְגָּלְיוֹוּעָרָט בְּלֹטְ רִינְטָן פָּנוֹ זִיְעָרָעַ נַאֲקָעָטָעַ וּוּאַנְדָּעַן. טְיֵילָ פָּנוֹ זִיָּי האבעו גַּעַוְיָזָעַן מִיטְ פָּעָרְוִינְגָּטָעַ, פֻּרְקָרִימָטָעַ פְּנִים־עַר אָוֹיף זִיְעָרָעַ וּוּאַונְדָּעַן, אָוֹוֹף דַּי הַעַנְדָּז זִיְעָרָעַ, אָינוֹ וּוּעַלְכָּבָעַ עַסְמָאַטָּה נַאֲדָר גַּעַשְׁטָעַקָּט אַרְיִינְגָּעַנְחָאַקָּטָעַ גַּעַנְגָּלָה. אָנוֹ נַאֲדָר זִיָּי זִיְינָעַן נַאֲכָנְגָּנָעַן מִילְעָדוֹיָהָת רִיחָהָעַן פָּנוֹ מַאֲנָאָכָעַן, פֻּרְקָלְיִידָט אָינוֹ טְוִיטָעַן-מַאֲסָקָעַן, אָינוֹ שְׁוֹאָרְצָעַ מַאֲנְטָלָעַן, מִיטְ שְׁוֹאָרְצָעַ קָאָפְּ-בְּעָרְקָעַנְמָן, דָּאָסְ פְּנִיםְ פֻּרְהָלִילָט אָינוֹ שְׁוֹאָרְצָעַן, אָוֹיף וּוּעַלְכָעַן עַסְמָאַטָּה גַּעַוְיָזָעַן אָוֹיָנָעַן פָּנוֹ סְקָעַ מַאֲסָקָעַ פָּנוֹ אַסְקָעַלָּט. אָנוֹ דָּוָרְדָּ דַּי אַסְוִיסְגָּעַקָּטָמָן אָוֹנְהִיְמִילְכָעַ, שְׁרַעַקְעַנְדָּעַ אָוֹיָנָעַן... דַּי לְעַטְתָּ האבעו אַרְיִינְגָּעַקָּטָמָן גַּעַהְאַלְטָעַן נַרְוִיסָעַ גַּעַלְוָה וּוּאַקְעַנְעַן לִיכְטָ אָינוֹ טְוִיטָעַן-מַאֲסָקָעַן האבעו גַּעַהְאַלְטָעַן נַרְוִיסָעַ גַּעַלְוָה וּוּאַקְעַנְעַן לִיכְטָ אָינוֹ דַּי הַעַנְדָּז אָנוֹ עַסְמָאַט זִיד גַּעַדְאָכָט, אָנוֹ דַּי טְוִיטָעַן האבעו זִיד אַוְפְּגָעָדָה הוּיְבָעַן פָּנוֹ זִיְעָרָעַ טְרָוָנָעַ אָנוֹ זִיָּי גַּהְוִיבָּעַן אַיְבָּרָעַ אָנוֹ פָּנוֹ פְּרִיהָמָאָרָגָנָעַן אָנוֹ הַמָּטָמָעָן גַּעַהְעַרְתָּן אַזְיָנָעַן. אַבָּעָר סְאָיוֹן נִיטְ גַּעַוְוָעַן אַזְיָנָעַן, נֹור אָנוֹ אָוֹנְהִיְמִילְכָעַ, שְׁרַעַקְעַנְדָּעַ אָהָט שְׁוֹעָם, וּוּאָס אָיוֹ בַּעַפְּאַלְוָן רְוִיםְ פָּאַר עַפְּעַט אָוּנְבָּעַוְאָוּסְטָעַם, וּוּאָס דָּעָרָעַ גַּעַהְעַנְטָרָט זִיד צָו אַיְהָרָה... אָנוֹ דַּי טְוִיטָעַן פָּנוֹ קְלִוְיָהָטָרָעַ "דָּאָס הַיְּלִינָעַ הָאָרֶץ" זִיְינָעַן אַלְעָן פרָאָצָעָסִיעָם אַנְגָּעָקָומָעַן אָנוֹ אַרְאָבָּגְּעָלָאָזָט זִיְעָרָעַ קִירְכָּעָן-פְּהָאָהָנָעַן, הַיְּלִינָעַ בַּיְּלָדָעָר אָנוֹ נִיפְסָבְּגָוְרָעַן פָּנוֹ זִיְעָרָעַ אַסְלָעָן אָנוֹ זִיָּי אַרְיִינָעַ גַּעַטְרָגָנָעַן אָינוֹ דָּעַר קָאָפְּלִיאָעַ, אָינוֹ וּוּעַלְכָּבָעַ אַסְטָמִילָא הַמָּטָפְּרָטָיָן גַּעַמְאָכָט זִיְינָעַ פְּרָעָקָסָמָן אָנוֹ זִיָּי אַוּוּקָעַנְשָׁטָעַלְתָּ בַּיּוֹם אַלְטָאָר פָּנוֹ דַּי "הַיְּלִינָעַ מַוְטָּעָר", וּוּאוֹ עַסְמָאַט אַיְגָנְגָוְוִוִּיחָתָדָה דָּאָס נִיאָצָ בַּיָּלְדָה פָּנוֹ נַאֲטָסָמָטָעָר, וּוּעַלְכָּבָעַ וּוּטָה בַּאֲלָדָעָר שְׁיָינָעַן אָינוֹ דָּעַר לְוַפְּטָעָן, נַאֲדָר אַגְּהִיְמָעָן מִיטָּעָל, וּוּאָס אַמְּעָכָנִיק הַמָּטָמָעָן אַוְיִסְגָּנוּפָנוֹן. עַס אָיוֹ פּוֹלְ דַּי קִירְכָּעָן מִיטְ קָאָרְדִּינְאָלָעַן, בִּישָּׁאָפָעַן, גַּלְחוֹם, מַאֲדָר נַעַמְבָּעַן אָנוֹ מַאֲנָאָשָׁקָעַם. אַלְעָן זִיְעָרָעַ גַּלְחוֹסִקְלִיְיָדָר קִנְיהָעַן זִי

אויפִּין דער ערֶה, אָזֶן וואָרטען אויפִּין גְּרוֹיסָעַן מְאַמְּנוּנָם, וְעוֹן דָּאַס
חַיּוֹלִינָג מִירְעָלֶלׂוּ וְעוֹטֵר עַרְשִׁינָעַן פָּאָרֶן אַלְטָאָר. עַס שְׁפִּילְעָן דַּי אַדְּרָ
גָּאנְגָּן, אָזֶן זַיְנְגָּעַן דַּי קִירְכָּעַן-כָּאָרָעָן, אָזֶן דָּאַס פָּאָלָה, מָצָן, וּוּבָ
אָזֶן קָנָה, וּוּשְׁטוּרְמִידִינָג בְּוּאָלְיָעָס פָּוּן יִם, שְׁלָאָגָעַן אַיבָּעָר דֻּעַם אַפְּעָ
גָּעָס טְוִיעָר פָּוּן דַּעַר קִירְכָּעָ, אָזֶן וּוּלְעָן אַרְיוֹן. דַּי קִירְכָּעָ אַיז שָׂוִין
אַיְיבָּעָגְנָעָפְּאָקָטָם, אָזֶן דַּי טְוִיזָּעָנְדָּרְקִעְפִּינָּג מַאֲסָע נִסְמָט זִיךְ אָוִים וּוּי
אָזֶן אַיְיבָּעָגְנָעָפְּלִיצְטָעָר טְיִיד אוֹיפִּין פְּלָאָצָא אַיבָּעָרָן גְּרָאָז פָּאָר דַּעַר קִירְ
כָּעָ. זִיךְ וּזְהָעָן נָור דַי בְּרָעָנְדָּגָע גַּעַלְ-וּוּאָקְסָעָן לִיכְתָּא אַוְיָהָר דַי הַוִּיכָּעָ
הַיְּלָצְעָרָעָן לִיכְתָּא, וּוּי בְּרָעָנְדָּגָע וּוּלְעָן, זִיךְ חַוְּבָּעָן אַיבָּעָר דַי קָעָ
פָּוּן דַי וּוּיְסָעְקָלְיְוָרְטָע גְּלָחִים אָזֶן אַיבָּעָר דַי שְׁוּוֹאָצָע, טְוִיטְ-פָּאָרָ
מְאָסְקִירְטָעָן פָּנִים/עָרָפָן דַי מְאָגָאָכָן. זִיךְ הַעֲלָעָן דָּאַס גְּנוּזָאָגָן וְאָסָ
נִסְמָט זִיךְ אָוִים פָּוּן דַּעַר קִירְכָּעָ. אָזֶן אַלְעָשָׂוִינָעַן אַין עַרְנְמָטָר
שְׁמִילְקִיּוּט.

עם דערעהרט זוז דאס שראעכערנרגע קליינגע פון דעם מושטזוניגלאעמעל — דאס קליינגען, וואס דערמאנט יעדען גלויביגען קרייסט איז די לאצטע מינוטען פון זיון ליעבען, וווען דער גלח ווועט קומען זיין נשמה אבןעהמען. און די נאנצע קויכען מיט נלחים און מאנאשעס וואפרפען זיך אויף דער ערדר, זינקען די קעפ טיעפ צו דער ערדר און שויוינגען. איבער זיינערע קעפ הויבט זיך אַ געדיכטער וואלקלען פון וויויז. און פון זואלטען, זוי דורך אַ נס. שטיינט אויף לאַ לייכטען דער קערפער פון אַ יונגע מירעל, פלאהט איבער זיינערע קעפ און שטעלט זיך צוישען די היילונג בילדער און גיפסענע פינגרען אויף זיין זידיגגען פלאץ פארץ סאקרמאמעט פון אלטאר פון "די היילינג מוטער".

דר בישאָר פון סט. מאָרכּוֹס קְלוֹיסְטוּר, וואָס האָט אַנְגְּפִירְהֶדְרִי פֿרְאָצְעֵסְטִיעַ, האָט דער ערְשְׁטָר אַוְיְגָעְחוּבוּן זְיוּן גְּרוּוּן בעְלְרוּנְלִינְסְטִיעַן פְּלִיכְבּוּ�וֹאָטְעַן קָאָפְּ אָזְנוֹ גְּעוֹאוֹרְפָּעַן אֲבָלְקָ אַוְיָף דֻּעַם נְיִיעַם גָּאָט, וואָס האָט זַוְּד בעְוּזְוּן פְּאָר זַוְּיִי. ער אַיזְוּ עַרְשְׁטָוִינְטַ גְּעוֹאוֹרְעַן פָּוּן דָּעַם אַונְבְּעָקְאָנְטָעַן אָזְנוֹ צְוָנְעָוָוָיְנָטְעַן בְּיַדְרָ פָּוּן דִּי "הַיְלִינְגְּ מְרָטָעָר". וואָס האָט זַוְּד עַנְטְּפָלְקָטְ פְּאָר זַיְעַן אַוְיָגְעַן: אֲ נַאֲקָעַטָּע יְוָנָגָגְמִידְעָל, וואָס אַיזְוּ מַעְהָר עַחְנְלִיךְ אַוְיָף אַיְדִּישְׂ מִידְעָלָ פָּוּן דָּעַר גַּעַטָּא. אָזְנוֹ אַיְדִּיעָר אַוְיָף דִּי אַנְגְּנוּמוּנָעָ בְּילְדָרְ פָּוּן דָּעַר הַיְלִינְגְּ מְוּטָעָר. נַאֲדָ אַיְהָם האָט זַוְּד גַּעַהְרָתְ אֲ שְׁטָילְ מוֹרְמָלְעָן. אֲ מִינְיָס אַיזְוּ גַּעַוּעַן זְווּזָאָסְטִין אֲ הַפְּסָקָה אַיזְוּ דָּעַר נַאֲטָעְדְּרִיעְנָסְט אֲזָּן קִינְעָרְ האָט נִימְזָהָבְּ.

וואס עס וועט זיין. די גלאים און די גאנגע האבעו ניט דערקענט אין איהר זיינער גאט און געקופט פערפרעםרט מיט אונרוהינקייט איז ער אויפֿן אנדערען. אבער פֶּלְצְלָזְגַּן האט אײַנְעַר פֿוֹן די יונגע גלאים, וואס האט זיך צונגעקופט צו דעם ניעם בילֵה, גזעהן דעם טריַַז עריגען שמייכעל אויף איהרע איסגעצערטעלטע לִיבּעַן און דעם טריַַז ערינגעַטיפֿען בלֵיך, וואס גַּלְמַשְׂתַּחֲוָתַן זיך אַרְזָוִם פֿוֹן איהרע אוינגעַזְהיַיטַן לעַה, און עס האט זיך איהם געדוכט. אָז אָס יונגע מירידעל קַפְּט אַוְיפֿ איהם, און זי רעדט צו איהם דורך איהר בלֵיך און איהר שמייכעל. און פֶּלְצְלָזְגַּן האט ער דערפִַַָּהְלָט אָז זיַּן הָאָרֶץ אַטְרוּיְרַעְגַּע אַיְדָעָלְכִּי סִיט אָז אַוְיסְגַּעַלְיְּטְרַמְּטִיקִי אָז אָז עַרְחָאַבְּעַנְקִיטִי, וואס אָז דורך גאנגען דורך זיַּן נְשָׁמָה ווי אַצְטַעַר פֿוֹן איהר בלֵיך און איהר שמייכעל. און ער האט זיך געפִַַָּהְלָט מיט איהר פֻּרְאַיְינְגִּט אָז זיך געכְּנִיפֿט צו איהר אויף אַיְבִּין, אַיְבִּין... האט ער אַוְיסְגַּעַלְיְּטַעְמַעְטַע פֿנִים, און אַוְיסְגַּעַלְיְּטַעְמַעְטַע מיט אָז אַונְמַעְשְׁלִיכְעַן קָול, ווי ער זוֹאלְט דערזעהן אַז אַוְנדְּרַעְפַּעְן נִיט דער וועלְט.

— אָוֹא מְאַרְיוּ! אַ, הַיּוֹלֶגֶן מָטוּעָ, אַיְבִּיגְעַן רַיְנְקִיטַן, אַ, הַיִּידְלִינְגֶּרְן קְוֹאָלֶן, אַיְדַּבְּין דַּיְוִין!

זיַּן שטימע האט אַנְגַּעַשְׁטַעַט ווי מיט אַכְּשָׁוָף. אַיְנְעַר נַאֲכִ'ן אַנְדְּרַעְן האבעו זיך אַנְגַּעַהוּבָּן אַיְנְצְקָעָן אָז אַיְהָר זיך אַקְּרָדִינְאָן לעַן, די בִּישְׁאָפָעָן, די גְּלָחָם, די מְאַנְכָּבָעָן. צוּוֹרַשְׁת האבעו עס דורך פִּיהְלָט די יונגען, דערנְאָר די גְּנָעָן אָז דערנְאָר די אלְטָעָן. יעדען אַיְנְעַם פֿוֹן זיך האט זיך גַּעַדְאָכָם, אָז זיך קַפְּט אויף אַיְהָם בעזונְדָּרָעָן, אָז זיך מִינְיָת אַיְהָם מיט אַיְהָר בלֵיך. יעדער אַיְנְעַר פֿוֹן זיך האט דורך פִּיהְלָט ווי ווֹיט ער אָז מְסֻוֹן צו די אַיְדָעָלְקִיטִים אָז דַּי עַרְחָאַבְּעַנְקִיטִים פֿוֹן איהר נַאֲקָעָטָעָן, לְעַבְּדוֹגָעָן קַעְפָּהָרָה, פֿוֹן איהר וועהַטְאַגְּרִינְגָעָן בלֵיך אָז אָז אַיְהָר זעלְיִשְׁעָן שְׁמִיכָעָלָן. יעדער אַיְנְעַר האט דערפִַַָּהְלָט, זיך ווֹיט ער אָז גְּנוּוּן מְסֻוֹלָל דָּרָצָן, אָז אַוְיסְגַּעַלְיְּטַעְמַעְטַע וְעַלְגְּנִיקִיטַע פֿוֹן עַרְדִּישָׁעָן אָז הַיְמָלִישָׁעָן גְּלִיאָס. איהר נַאֲקָעָטָר, רַיְפִּידְוּאַקְּסַעְנְדָרָעָן קַעְפָּהָר האט גַּעֲרִיְּצָת ווי אַגְּזָוּנְטָרָעָר, יונגעַר עַפְּגָעָל, אָז אַיְהָר פֿנִים, איהרע טַרְוִיְּרַעְגַּע אַוְינְגָע אָז איהר בעטַעַנְדִּינְגָּעָר שְׁמִיכָעָל האט פֻּרְעָן וְאַנְדְּלָט דעם עַרְדִּישָׁעָן רַיְיָ אָז הַיְמָלִישָׁעָן גְּנוּנָס. אָז עס האט זיך גַּעַדְאָכָם, אָז זיך צִיהָת צו זיך מיט עַרְדִּישָׁעָם אָז הַיְמָלִישָׁעָם, מיט איהר

קערפער און מיט איהר נשמה, און מען האט געדיענט צו איהר מיט
קערפער און נשמה...
און איינע נארדי אנדערע האבען זיך אויסגעטען-הענרד פון פאסטענדיגע
הענרג, ביינערדיינע, אויסגעומוטשטעט סקעלעטען-הענרג פון פאסטענדיגע
מאנאכען; בעטער בעהארטער הענרג פון עולדז-הוניקעס-ביבישאפען;
וינגע מידיעלישע הענרג פון נאנט, און פערבענקט אוייסגעמאנערט
הענרג פון דורך צניעות אויפגעגעגעגען מאנאשקען; און פניכסער בעי
שיינט פון חימליךען און ערדיישן גענס און נליך האבען זיך געווענדט
צו איהר, און אלע האבען אングעהויבען צו שרייען צו איהר, און צו זיך
פער און צו איהר:

— אוא מארייע!

דאם פאלק פון דוריישן האט דערהערט די געשרייען, דאסם רופען
און דאס זינגען איז דער קירכען, זינגען זיך געוויארעדן אונטערגענצעאטפֿט
ווײַ טְרוּקָעַן האַלְעַז פְּוֹן פִּיעַר, אַנְגְּנַעַשְׁטָקַט זיך מִיט דָּר בעגִּיסְטֶּרֶן
זָוָּס האַט זיך אַרְוִיסְגָּנָאַסְעָן פְּוֹן די אַבְּרֶפְּלִיטָן, אַיז לִיכְתְּשִׁין
בעגָּסָעָן קָאָפְּלִיצְעָם. אַיז ווֹי אַ כּוֹאָלִיעַ וּאַסְעַר האַבָּעַן זיך זיך אַנְיַי
געהויבען אַרְיִינְצְּוִוִּישָׁן אַיז די קִירְכָּעָן אַוְיסְגָּזְיוּנָן זִיעַרְעַה הענֵי
און פְּנִים עַד נָאָר דָּעַם לִיכְתָּן וּאַס האַט זיך דָּרְטָעַן בעוֹיְזָען. די קִירְרַ
כָּע אַיז אַבְּרֶגְעָנָאַסְעָן גַּעַוְאָרָעָן מִיט מעַנְשָׁן לִיבְעָר. שְׂטָאָרָקָע מַעַי
גער האַבָּעַן צְוִירִקְגָּנָה אַלְטָעָן די כּוֹאָלִיעַם, אַיז דאס פָּעַבְלָעַ פְּוֹן דָּרְיָוָן
הַאַט אַנְגָּהוּבָּעָן צו רָפָעָן נָאָר גָּטָט:

— בעוֹיְזָט אַיז דאס היַילְיָגָע בַּילְד!

— אַ נְסָמָא גַּעַשְׁעָהָן, אַ נְסָמָא — הַאַט מעַן פְּוֹן אַינְוּנִינְג גַּעַי
שריען.

— לאַט אַונְזָעָהָן דָּעַם נְסָמָא, דָּעַם נְסָמָא! — הַאַט דאס פְּאָלָק גַּעַי
ברומט, ווֹי אַ שְׁטוּרְמְרִינְגָּר יִם.
און באָלְד האַבָּעַן גַּלחִים גַּעַנוּמוּן דאס אַידִישׁ מִידְעָל פְּוֹן דָּר
געטָא אַיז זיך האַבָּעַן זיך גַּעַטְרָאָגָעָן אַוְוָא זִיעַרְעַ פְּלִיצְעָם. פָּאָר אַיהֲר
זִינְגָּעָן גַּעַנְגָּעָן אלְעַ קִירְכָּעָן פְּהָנָעָן, מִיט אלְעַ היַילְיָגָע בַּילְדָּר. נָוָר
זיך אלְיָוָן, איינְגָע אַיז אַיהֲר מַאיְעַסְטָעָט, אַונְטָעָר אַ רְוִיטִיסָאָמָעָטָעָג
חוֹפה מִיט גַּאֲלָעָנָע מַרְאָלְדָעָן, אַיז גַּעַוְאָרָעָן אַוְיסְגָּזְיוּנָן צָוָם פְּאַלְתָּן,
בעגְּלִיטָט פְּוֹן די מעַכְטִינְגָּעָן פְּוֹן רְוִים מִיט קָאָרְדִּינְגָּלָעָן אַיז בִּישָׁאָפָעָן.
און ווֹי דאס פְּאָלָק הַאַט דַּעְרוֹזָהָן די נַאֲפָעָט פְּלִיהָעָנָרָע פִּינְגָּר פְּוֹן דָּעַם

יונגען מײַודעל, מיט איזהר צוּצִיהָענְדָען שמייבעל און טרוועזִיגָען בלֵיךְ
וואָס האָט זיך געדאָכֶט, אָז זיך קָוֶט אַיְיף יעדען בעזונדער, אָז פָּאָר
יעדען אַיְינָעָם בעזונדער אַיְזָא אַיְהָר צָעַרְטָלְיבָּקִיט בעשָׂהָרטָן, אַזְוִי האָבָעָן
זַיִן פֿערָאָנוּווּוּרְדִּינְגָּט דִּי אַנְדָּרָעָה הַיְּילְגָּעָה בְּוּלְדָּרָעָה. זַיִן האָבָעָן נִיט גַּעַד
וּוְאַלְתָּן מַעַהֲרָ קָוְקָעָן אַיְיף דִּי פֿערְקָרְמָוּטָה, פֿערְצָעַרְטָעָה פְּנִים/עָרָפָן דִּי
גַּקְרָעִינְגָּטָה גַּעַטָּרָה. זַיִן האָבָעָן נִיט גַּעַוְאַלְתָּן מַעַהֲרָ זַעַהֲעָן דִּי מִיט
שְׁוּעָרְדָּעָן אַרְיוֹנְגָּעְשָׂטְעָקְטָה לִיְבָּרָפָן דִּי הַיְּילְגָּעָה מִיט זַיְעָרָעָה פֿערָדָה
בלְטִיכָּעָן וּוּאָנְדָּעָן. זַיִן האָבָעָן אלְעָ גַּעַקְוָט אַיְיף דֻּעָם נַאֲקָעָטָה.
יְוָנְגָּעָן לִיְבָּפָן דִּעְרָ אַיְדִּישָׁרָה מַיְרָעָלָה פְּנִים דִּעְרָ גַּעַטָּה. צַו אַיְהָר האָבָעָן
זַיִן אַוְפְּגָּהָהָוּבָּעָן זַיְעָרָעָה הָעָנָה, צַו אַיְהָר האָבָעָן זַיִן גַּעַוְוָנְדָט זַיְעָרָעָה
אוּינְגָּעָן אָזָן גַּעַוְאָרְפָּעָן זַיִן פָּאָר אַיְהָר אַיְוף דָּרְעָרָד אָזָן גַּעַבְעָטָה בְּיַיִן
אַיְהָר הַיְּמָלִישָׁעָן אָזָן עַרְדִּישָׁעָן גַּלְיָה.

— אָזָא מַארְיעָ! אַיְבָּגָעָן שְׁעָהָנְקִיט!

אָזָן עַס אַיְזָא גַּעַוְוָעָן, זַיִן זַיְוָאַלְתָּן גַּעַוְוָעָן גַּעַוְטָמִינְגָּט דֻּעָם חַוְּנָגְרִינְגָּעָן
פֿערְבָּעָלָה פְּנִים נַאֲדָר לְקָסְטָה אַוְן זַעֲלִינְגִּיטָה מִיט אַיְהָר יְוָנְגָּעָן נַאֲקָעָטָה
שְׁעָרְפָּעָר אָזָן מִיט אַיְהָר הַיְּמָלִישָׁעָן פְּנִים, וּוּאָסָה האָט זַיִן גַּעַזְאָסָה פְּנִים
אַיְהָר יְוָנְגָּעָן גַּעַפְּלִיְגָּעָלְטָה כְּרָפְּרָה, זַיִן אוּסָה שְׁטוּרְעָמְדִינָה קוֹזָאַלְעָן
מִיט הַוְּמָלִישָׁעָן אָזָן עַרְדִּישָׁעָן גַּלְיָה.

הַינְטָעָר דִּי מַוְיָּרָעָן פְּנִים דִּעְרָ גַּעַטָּא זַיְנָעָן דִּי אַיְדָעָן פְּנִים רְוִיָּה
גַּעַוְוָעָן אַיְינְגָּעָלְאָסָהָן דָּוְרָ דִּעְרָ גַּעַנְצָעָרָ צִיְּמָה, וּוּאָסָה דִּי פֿרְאָצְעָסִיעָה האָט
אַנְגָּהָאַלְעָטָה. מָוְרָא האָבָעָנְדָה פָּאָר גַּעַוְאָלְדָהָאָטָהָן פְּנִים רְוִיְּמָשָׁעָן
פֿערְבָּעָלָה, זַיִן עַס פְּלָעָגָט זַיִן שְׁטָמְנָדָהָגָט טְרָעָפָעָן אָזָן דִּעְרָ צִיְּמָה פְּנִים קְרָכְבָּ
לִיכָּעָבָרָה, זַיִן אַיְדִּישָׁבָה בְּעַפְּעַלְקָעְרוֹנוֹגָן אַיְזָא נִיט גַּעַוְוָעָן עַרְלְוִיְּבָטָה
צַו פְּעַרְלָאַזְוָעָן דִּי טְוִיְּעָרָעָן פְּנִים דִּעְרָ גַּעַטָּא אַיְזָא דֻעָם מָאָן פְּנִים קִירְכָּעָן
יּוֹם טָובָה, זַיִן האָבָעָן נָור גַּעַהְעָרָטָה דִּי אַוְנָהִימְלִיכָּעָמָרָא/דִּינָעָן קְלָאַנְגָּעָן
פְּנִים רְוִיָּהָס אַוְנְצָעָהָלִינְגָּעָן קִירְכָּעָן אָזָן קְלוּסְטָעָרָ גַּלְאָקָעָן, וּוּעַלְכָּעָה האָבָעָן
זַיִן פְּנִים אַלְעָטְיָלָעָן פְּנִים רְוִיָּה אַרְיוֹנְגָּעְנָאָסָהָן אַיְזָא דִּעְרָ גַּעַטָּא אַרְיוֹן אָזָן
גַּעַפְּאַלְעָן אַיְבָּרָ זַיְעָרָעָה קָעָפָה וּוּגַעַשְׁרִיְּיָהָעָן פְּנִים רְוִיְּבָפְּוִוְוִילָעָן אָזָן צָוְנוּפָה
זַיִן אוּסָה אַיְבָּרָ זַיְעָרָעָה קָעָפָה וּוּגַעַשְׁרִיְּיָהָעָן פְּנִים רְוִיְּבָפְּוִוְוִילָעָן אָזָן צָוְנוּפָה
הַעֲרָטָה אָזָן דֻעָם קְלִינְגָּעָן פְּנִים דִּי גַּלְאָלָעָן דֻעָם לְעַצְמָעָן וּרְיוֹדָאָוּטָגָעָשָׁרָיָה

זיציע האט געוזנט, האט זיך א בימעל געהאט איזינגעשטילט. און זוי האבען ניט געהאט ווואו צו געהן נאדר דעם ווי דער קלויסטער אויז פער-ענדינט געווואראען. זוי, ווי די אלע אנדער אידען, האבען ניט געד וואסט צויעב וואס די גלאקען קלינגען איזוי היינט. און דאס יונגע מיידעל, ווי די אנדער אידען, האט זיך איזינגע ארטשטט איז שרעך פאר דעם מורה'דיגען קלינגען, און מיט ציטערדיגע ליפען געבעטן נאם, און ער זאל זוי מיט אלע אנדער אידען בעשיצען איז דעם שרעך ליכען קירבען יומטוב. און זי האט ניט געוואסט, און צויעב איזה ראייז דאס דער קירבען יומ טוב היינט; און פון איזהרט וועגען קלינגען טינע פון רום, און צו איזה נאקטט לוייב דיענט יעצעט דער פַּעֲבָעֵל פון רוים...

ק א פ י ט ע ۶ ۱۱.

די פעריל פון דער מאדראנא.

אייבער גאנץ רומים, אייבער איטאליען אויז פערשפריטט געווארען דער רוחם פון דעם ניעים הייליגען בילד, וואס מען האט אריינגע שטעלט אויז קלוייסטער „דאס הייליגע הארץ“. עם זיין גענאנגען אויז דעם פאלק אייבער דעם בילד לעגענדען, אויז מען האט גענלייבטן, אויז אונטער דעם ליאווענט אונטער די פארכבען פון פלייש אויז האר אויז אויגען געפינט זיך לעבען. די מאנאשקעס פון קלוייסטער האבען דער צעהלט, אויז דאס בילד ווינט ביינאכט, אויז עס ניסען זיך איהרע טערערע אויף דעם ערדי-קונען. אויז די מאנאשקעס האבען אויסגעהעט זיידענע טיכלער פאר איהר, מיט וועלכע זוי האבען איהר יעדען פריחמאָרְגַּנָּען די טערען אויסגעווישט פון די אויגען... אויז האבען אַנְגְּוֹזִיעַן אויף דעם באָל פון דער ער, וואז עס געפינען זיך פלאפען פון איהרע טערערע דען.

דאס פאלק אַבְּעֵר האט זיך ניעוואָלַט זעהן ווינגענדיג; האט זיך ניכער געווואָלַט זעהן אויז איהר יונגענדייביט, אויז איהר מירעלש-קייט. זוי האבען איהר אַנְגְּמַעַן געגעבען „מאדראנא פון לייעבע“ אויז גענלייבטן, אויז אויז געקוּמען אויף דער וועלט צוֹרִיךְ אַינְצּוֹפָּלָאנְצּוּן די אַבְּגָעָשְׁטָאָרְבָּעָנָעַ לייעבע אויז דעם מנענשען'ס הארץ. זוי האבען איהר צונעשריבען די קראָפט, אויז קען אויפֿלְעָבָעָן אין יעדען הארץ די אויסגעָלָאַשְׁעָנָעַ פְּלָאָמָעָן אויז צוֹרִיךְ בעניין אונז מיט יונגען אויז לע-בען. האבען מחנות הונגערינע מענער אויז פרויין געהוירט אַבְּעֵר די טוּירען פון איהר קלוייסטער, געלעגען פאר איהר אויף די קנייע אויז געבעטען בי איהר אויפֿצּוּלְעָבָעָן צוֹרִיךְ זיידער אויסגעָלָאַשְׁעָנָעַ הערד-צער... צו ערפּוּישָׁן אויז זוי דעם אויסגעָטְרִיקָעָנָטָעָן סוֹאָל פון לעבען

או לומט... גבעטען נאך א מאן או נאך א שעה, או נקייפט זי
מייט געשאנקען, וואס זי האבען איהר געבראקט פון זיעירע אבען-
שפארט אוצרות...

עם זיינען געקומען פון לעבען אויפגעצעערטע מענער, פערבענק-
טע פרויען, צניעות/דיגען, פערזענען מיידלער, פערלייעבטע יונגע ליטט,
פערלייעבטע מירלער, פערברענטע פון דורךט נאך לוייבע זיינען זי
געקומען צו איהר נאך רעטונג, או נאך בעהאנגען זי מיט דעם בעטטען
או טיערטטען וואס געפינט זיך איז זיעירע פאמוליעז-קאסטען; גע-
בראקט איהר טיעירע בראקטערן, דאמאקס אויסגעעהפעט טיעירע
זירענשטייקער. יעדעם שטיך איז גבעראקט געווארטע מיט לוייבע. או ניט
איינמאל האבען די נאנען געפונען אויפ' אלטאר אונטער דעם בילד
אונטערגעשטעלט פודעלער מיט פודיער, רוייטע ליפען פארב, לייב-אייל
או נאדרע וויבערש שעהנהייטס-טיטלען, וואס די קוטיזאנקעס
פון רומים האבען איהר גבעראקט פון זיעירע טיערטטען טואלטען-
געהיימנישען, או זי זאל האבען מיט וואס איהר שעוז געיצט צו טרי-
געגען פון איהרעו טרעדען, וואס רינען ביינאקט פון איהרעו אוינגען.

נאך איהרעו הויפט אנהגענער זיינען געוווען די מענער פון רומים.
ארעם או ניד, פון אלע שטאנדרען. זי האבען זי אראפטייט אלט
זיעיר בעשיצערין, אלט זיעיר געטין. זי זיינען געקומען צו איהר או נ
זיך פערטורייט פאר איהר. גאנצע טאג לאנג האט מען געוזה זיעירע
איהר בילד לנען מענער, וועלכע האבען זיך אינגעגעסען מיט זיעירע
דורשטייג אונגען איז דעם ריאזען קלאר פון איהר נאקטער הויט.
דאם בלוט פון איהר קערפער, האט זיך געראקט, שלאנט זי ליעבעדיגע
וועלען דורך די פערלטומטרגען שיין פון איהר הויט ארוים. או ניט
האט געגעבען די קלאר פון איהר ליב א פערלידינגראזו פארב, ועל-
כעם האט געהויכט מיט ליעבען. איהר בילד איז פערשפריט געווארטע
מעהר ווי יעדע אנדרער בילד פון יעדען הייליגען אדרער גאט, איבער
רומים או ניטאליען. די מענער האבען אנסטאט דעם גארנט זאנגען-
דיינען צלים אויפ' זיעיר הארץ, געטראגען איהר בילד וואס זי האבען
צונדריקט מיט ברעננדער ליעבע ביןאקט צו זיעיען ברוסטער....
די בישאפען או ניט קלארדינאלען או נאדרער גויסטליך האבען איהר
בילד אינגעפאסט איז טיעירע שטינער, געלאזט אריינזעצען או זיך

ערע צלמיים. און ווען זי האבען געלוקשט דעם צלט, האבען זי גע-
קושט זי מיט איניגסטער פערברענטער לֵיידענסחאָפט...

די מענער האבען איהר געדראָכט ציערונג, ווי מען ברעננט צו א
געפֿיְעַרטַּע גַּלְּיְעַבְּטָע. עם איז אַנְגַּעַנְגַּעַן אַ גַּעֲיָגְּן צוּוַּישָׁעַן די
רייכְּסְטַּעַטַּע מענער פון רוּם אָנוּ אַיְתָּאָלְיָעַן צוּ גַּעֲוִינְגַּעַן די גַּעֲנָאָרְפַּן די
„מַאֲדָאָנָא פָּוּ לִיעְבָּעַ“, ווי צוּ גַּעֲוִינְגַּעַן די לִיעְבָּעַ פָּוּ אַ בְּרִיחְמְטַעַט
קוֹרְטִיְּזָאָנְקָעַ. אָנוּ אַיְנָעַרְתַּע האָט דֻּעַם אַנְדָּרְעַן גַּעֲוָאָלְט אַיבָּעַר יָאָנוּן,
אוּיסְדִּינְגַּעַן די גַּעֲנָאָרְפַּן דַּעַר מַאֲדָאָנָא, מִיט דֻּעַם, ווֹאָס ער ווֹעַט
איהר ברעננטן טַיְ�וִירַעַט מְהֻנּוֹת אָנוּ אוּסְדָּרְעוֹהַלְטַע גַּעֲשָׁנְקָעַ.

איהר גַּלְּיְעַבְּטַע צִיעָרָונְג אַיז גַּעֲוָוָן — אַזְוֵי האבען די נַאֲנָעַס
פָּוּן קָלוֹסְטַּעַט „דָּאָס הַיְּוִינְגַּן הַאֲרַצַּ“ גַּעֲזָאָגְּט — פָּעָרְגַּל, וּוּלְכָעַן זָאַלְעַן
זַיְּוִן אָווּי פָּוּל אָנוּ אָווּי לִיכְטִיגְג וּיְ אַיְהָרָעַ טְרִערָעַן. וּוֹאָס רַיְּנָעַן אַיבָּעַר
אַיְהָרָעַ שְׁעהָנָעַ באָקָעַן. אָנוּ עַס אַיז אַנְגַּעַנְגַּעַן אַ גַּעֲיָגְּן צוּוַּישָׁעַן די
מענער פָּוּן רַוִּים נַאֲדָר דַּעַר מַאֲדָאָנָא פָּוּ לִיעְבָּעַ. מַעַן האָט
זִיךְרָאָרְבָּגְּנָעָלָאָזָט אִין דַּעַר אַיְדִישָׁעַר גַּעֲטָא אָנוּ גַּעֲהָוִים אַוְיְסָגָעַ
קוֹיפֶּט פָּוּן די אַיְדָעַן די טַיְ�וִירַעַט פָּעָרְגַּל וּוֹאָס מַעַן הָאָט גַּעֲקָעַנְטַט קָרִידַ
גַּעַן. מענער האבען אַוְעַקְגָּנוּרְוִיבַּט די פָּעָרְגַּל פָּוּן זַיְּעַרְעַ פָּרוּעַן. פָּעָרְגַּל
לִיעְבָּטַע האבען נִית נַעַלְאָטְלָעַן מַעַהְרַ זַיְּעַרְעַ פָּעָרְשָׁפְּרָעַעַן צוּ די קוֹרְדַ
טוֹזָאָנְקָעַס פָּוּן רַוִּים, אָנוּ זַיְּעַרְעַ אַוְיְסָגָעַוְכָּטַע פָּעָרְגַּל האבען זַיְּ
אַוְעַקְגָּנוּרְאָגָעַן צָוֵם „הַיְּוִינְגַּן הַאֲרַצַּ“ אָנוּ בעַהְאָנְגָּעַן די „מַאֲדָאָנָא פָּוּ
לִיעְבָּעַ“ מִיט שְׁנוֹרוֹעַן פָּעָרְגַּל. אַיְהָרָעַ נַאֲסָעַטַּע לִיְּבָ אָיז בְּעַדְקָעַן גַּעַן
וּוּאָרָעַן מִיט פָּעָרְגַּל, וּוּלְכָעַן האבען גַּעֲפִינְקָעַלְטַט וּיְיַוְּסָעַ טְרִאָפְּעָנָס
פָּעָרְגַּלְיוּוּעַרְטַע טְרִערָעַן. אָנוּ פָּוּן די פָּעָרְגַּל האָט אַרְיִסְגָּשִׁינְט אַיְהָרָעַ
רוּזְעַנְדְּשִׁימְעַרְעַנְדָּע הַוִּיטַּ. עַס אַיז גַּעֲוָוָן וּיְ אַיְהָרָעַ דַּוְיְוִוָּן בְּלַעַטְעָרְדַּ
דִּינְגַּר לִיְּבָ אָיז בְּעַהְוִיכְטַט מִיט אָמוֹן פָּוּן שִׁוְּיְנְגַּנְדָּע פָּעָרְלִילְ-טְרָאָפְּעָנָס...
עַס זַיְּנָעַן גַּעֲוָאָרָעַן אַיְפָעְרְזִיכְטִינְג אַזְוֵי אַיְהָרָעַ וּוּיְבָעַר אָנוּ קָרְטִידַ
זָאַנְקָעַס, גַּלְּיְעַבְּטַע אָנוּ כְּלוֹת, וּיְ זַיְּ וּוּאַלְטַט גַּעֲוָוָן אַ גַּעֲבָעְדִּינְגָּס וּוּעַ
זַעַן, אָנוּ זַיְּ האָט אַוְעַקְגָּנוּרְוִיבַּט די לִיעְבָּעַ פָּוּן זַיְּעַרְעַ מענער, חַתְּנִים
אָנוּ גַּלְּיְעַבְּטַע פָּוּן זַיְּ. די וּוּיְבָעַר פָּוּן רַוִּים, די, וּוּלְכָעַן האבען זִיךְרָאָרְ
מִיט זַיְּעַרְעַ גַּעַטְיוֹן גַּעַפְּיְהָלָט גַּאֲנַץ פָּאַמְּוִילְיאָר, האבען אַיְהָרָע אַ נַּאֲמָעָן
גַּעֲנָבָעַן „די הַיְּוִינְגַּן אַוְיְסָגָעַלְאָסְעָנָעַ“. אָנוּ נִית אַיְנָמָאָל האָט זִיךְרָאָר אַ
איְפָעְרְזִיכְטִינְג דַּוְיְמִישָׁע מַעְטְּרָסָא אַרְיִינְגְּנָעַרְיִיסָּע אַיז קָלוֹסְטַּעַטַּר פָּוּן

"היליגנון הארץ" און געויזען אַ געביילטע פויכט די מאדראָנאּ אַין פְּנִים אֲרֵין;

— דו גאטס זונה ! זא אויגען וועל איד דיר אויסדרדאפען !
דיינע האר דיר אויסדרויסען, וואס זו פערפיהרטט מיר מיאן געליעבע-
טמען ! וועניג דיר דיין הימילישער ליעבאהאכער, ווילסטו אונז אונזעגע-
טמען פערפיהרטן ? ! ...

איין דער זעלבער צויט האט דער פאַבָּסְטָפָאָל דער פערטער אַרוֹזִיסְגֶּעֲבָעָן אַ בעפֿעל צו די אַידָּעָן פָּוּן רְוִים, אָז אַלְסָ אַ דְּאנְקָן, ווָאָסָ גָּאטָה האט זַיִן מֵצִיל גַּעֲוָעָן פָּוּן דָּערְטְּרְוִינְקָעָן ווּועֲרָעָן אִין די פֻּעְרְפְּלִיזְזָונָגּ בָּפָּוּן דָּער גַּעֲטָא, אַולְעָן זַיִן צּוּשְׁטָעָלְעָן דָּרְרִי שְׁנוּרָעָן, צו דָּרְרִי הַוְּנְדָרְעָטָפָּרְלִי אַיְן יַעֲדָעָן שְׁנוּרָ, אָזָן יַעֲדָעָ פָּעְרִיל אַולְוִין אַזְוִי גְּרוּסָן, ווִי דָאָסָ אַזְוִיגָן פָּוּן דָּער מַאְדָּאָנָא: גַּאנְצָעָן, פּוֹלְעָן, רַוְּנְדְּגָעָן אַזְוִהָאָבָעָן דָּעם קָאָרְ פָּוּן רַעֲגְעַנְבּוּיָעָן, ווָאָסָ האט זַיִן בעוּזְוּעָן צּוֹם עַרְשְׁטָמָן מַאל צָוְחָהָן, ווּעַן גָּאטָה האט אַיְהָם גַּעֲרָאָטוּווּטָפָן מַכְבָּה. די שְׁנוּרָעָן פָּעְרִיל זַאֲלָעָן זַיִן בַּרְעָנְגָעָן אַ מְתָחָה צַוְּ דָּער נַיְעָר „מַאְדָּאָנָא פָּוּן לִיעְבָּעָ“ אִין קְלוֹסְטָמָעָרָפָן, „חַילְיָגָעָן הַאֲרִיךָ“, ווֹאָרִים דִּי מַאְדָּאָנָא, אַזְוִי ווִי דָאָסָ פְּאָלָקָ זָאָגָט, האט זַיִן צּוֹם עַרְשְׁטָמָן מַאל בעוּזְוּעָן אִין דָּער אַיְדִישָר גַּעֲטָא אַזְוִיגָן מֵצִיל גַּעֲוָעָן די אַידָּעָן פָּוּן דָּער פֻּעְרְפְּלִיזְזָונָגּ.

ווען די אידען פון דויום האבען געקראנגען די גורה פון פאבסטן האבען זוי ניט געוואסט ווי צו האנדרלען. עס איז זוי ניט געאנגען איזוין די פעריל, גור ווועגען מעהר וויבטינעם. זוי האבען ניט בענוואסט, צי מיט דעם, וואס זוי ווועלען צשטעלען די פעריל צו די מאָדאנא פון קלומטער, הייסט עס, אzo זוי דיענען דערמיט אַ פרעמדען צוליעב ווועלכען מען דארך בעסער שטעהז אויף קידוש השם, איזידער מחלל זיוין גאטטס נאמען. איז רויום האבען זיך נישט געפונגען קיזן ספרים. ווארים איזן די צייטען פון פאָל דעם פערטען, ווי געזאגט, האט זיך ניט געטארט געפינגען קיזן איזין אידיש ספר, ניט קיזן נמרא, גיט קיזן רמב"ס — קיזן ספר, אַ חמוץ דער זהה, אויף ווועלכען דער

פאכסט אליאן האט גענבען רשות צו דורךן, וויל, וו די גלחיט
מושמרים האבען נעזאנט. איי דער זהאר א קרייסטלייך ספר או ניט
אנצוהערעניש אויפֿ די דריינאייניגשיט.

ר' יעקב האט צויניבאגערופֿן די עריה פון קאסטיליאן צו ר' יוספֿ
פינזוי אין קעלער. אהין זייןנען אויך געקומען די פאראשטעהער פון די
אנדרער ערות אונז קהלוֹת, וואס האבען זיך געפונגען איין רויַם, זיך מושב
או זיין וואס צו טאן אונז וואס פאָר אונז ענטפֿער צו געבען דעם פאָבָּסְטָן.
איין דער נאָכָּט פון הווענָה רבָּה איין געווּן די גרויסע פערזאמָן
לונג פון די ראָשי ערות אונז קהלוֹת איין רויַם בי יוספֿ פֿינזוי.
בעאנטגען קעלער זייןנע געוואָרָען וואָלְסְעָנָע לִיכְתָּן אַגְּנָזְוָנְדָּן. עט זײַר
גען נור געווּן געקלְיְבָּעָנָע מענשען, די זקנִין אונז די ראָשי עריה, אַידָּעָן
מיט גרויסע שטערען, שטערען, וועלכָּע האבען געטראָגָען אויפֿ זיך
שפּוּרָעָן פון גְּרוּשִׁים פון אַלְעָט לְעַנְדָּרָעָן; אַוְּגָעָן, וועלכָּע האבען גַּלְוִיכְּ
טָעָן מִיט דָעַם פִּיעָר פון אַמְנוֹנָה, וואָס אַיז שְׂמָאָלְקָרָעָר פון דָעַם פִּיעָר
פָּוֹן טְוִיט; בָּעָרָה, וועלכָּע זַיְנָעָן פָּוֹן צְרוֹת וּוּסְמָעָר אַוְן רֵינְגָּרָן גַּעַד
זַיְנָעָן, ווֹי דָעַר שְׁנָעָן, וואָס פָּאָלֶט פָּוֹן הַיּוּמָל. אַיז לְאַגְּגָע, זַיְדָעָנָע,
סָאָמָעָטָעָן אַוְן גְּרִיזְבּוֹרְשְׁטִין קָאָלְרִיטָע אַטְלְעָטָעָנָע רָע, מִיט בְּרִיטָע
גַּאֲלָדָעָנָע גַּעַוְעָבָטָע גַּאֲרָטָלָעָן, מִיט שְׂוֹאָרְץָע, בְּכָבוֹדָע בְּעַדְעַטָּע קָעָפָּה,
זַיְנָעָן גַּעַוְעָן פָּוֹן פֻּרְשִׁיעָרְדָּעָנָע לְעַנְדָּרָה, וועלכָּע
זַיְנָעָן גַּעַוְעָן מְוֹצָאִי קָאָסְטִילְיאָן, ווֹי ר' יַעֲקֹב, ר' יַוסְפָּה אַוְן די אַנְדָּרָעָ
בְּכָבוֹדָע לִיְּטָם. פְּרָאָנְקִישׁע אַידָּעָן, וועלכָּע זַיְנָעָן גְּרוּסָע גַּעַלְהָרְטָע
בְּעַרְיחָמָטָע דָּאָקְטוֹרִים, תַּלְמִידִים פָּוֹן דָעַם בְּעַרְיחָמָטָע אַדְרִישָׁעָן דָּאָקָד
טָאָר אַמְּאָטִים לְזֹאַיְזָטָאָנִים; סְטוֹדָעָנָע פָּוֹן די פְּאָדוֹאָר אַוְן יוּזָעָר
זִיטָעָט; דִּיְתְּשָׁע אַידָּעָן, וועלכָּע האבען אַרְיִינְגְּבָּרָאָכְּטָן די תּוֹרָה אַיז
רוּוֹם. די יַוְּנָגָע לִיטָּה זַיְנָעָן גַּשְׁתָּאָנָע אַוְן דְּרוּסָעָן אוֹיפֿ די עַקְעָן
פָּוֹן גָּאָס אוֹיפֿ דָעַר וּוֹאָה, אַוְּבָּעָן בְּאַפְּאָלֶט זַיְנָעָן. אַוְן וּוֹעָן די
אַסְפִּחָה האט זַיך אַגְּנָהָוּבָּעָן, האט זַיך דָעַר בְּלִינְדָרָעָן ר' יַעֲקֹב אַבָּ

גְּרוּפָעָן :

— בעונותינו הרבים זַיְנָעָן מִיר גַּעַלְיָבָעָן אַחֲן לִיכְתָּן פָּוֹן דָעַר
תּוֹרָה. מִיר וּוּסְמָעָן נִיט וּוֹאָוָן אַיז אַוְן וּוֹאָוָוָים. וּוּ שְׁעַפְסָעָן אַחֲן
אַ פָּאָסְטּוֹר אַיז גַּעַלְיָבָעָן די סְטָאָרָעָן חַלְתָּן רָוּם. וּוּרָע וּוּטָע אַוְן
גַּאֲטָמָס וּוּרָטָע עַרְקָלָעָרָעָן אַיז לְעַרְנָעָן אַוְן. וּוּאָס מִיר זַאלָעָן טָאן אַיז
אַז עַת צְרָה?

— לאמר שיקען שלוחים צו ר' יוסף אטאלענגהי, קיון קרא
במאנה, אין דער געגענד פון מילאן, וואס האט צוניגענעםעלט די
רעשת פון ישראל און דארט אויפגעפענט אַישיבָה, כדי גאנטָס ווארט
זאג ניט פערנעםען ווערטן פון אַיטאַלעַנְס ערָד, פֿרְגּוֹן אַשְׁלָתָה
מִרְזָקָן האַגְּדָה — האַרְבָּנוּן זֶבְּרָהָנוּן

— צו לאנג צו ווארטען ! די וועגען זיינען אונזיבער פאר אָידיען. אונז ביז דיא שלוחים וועלען קומען קיון קראמאנא און צורייך, וועסט דער טערמײַן פערבייגעהן, ווארים ביזן צו זיעיד קאָרנְאָוָאָל מועען
— די פֿערִיל זיין צונעשטעלט.

— האט זיך גאנטס קלונגשאפט איזן גאנצען אַבעגעטן פון אונז? געפינט זיך ניט איזן דער גרויסער קהלה פון רויטס קלונג לײט, וואס זוינען בעשאנמען מיט גאנטס חכמה, און ווייסען ווי צו פירערן אונז? אַנְיָן דער פֿוֹנְסְטֶרְגִּינְשִׁיך?

— גאנטס ווערטער זייןען אבענטאָן פון אוֹן. שווין לאָנגַג ווי
קיינער פון אוֹן האָט אַ אַידִישׂ ספר נִיט גּוֹזְעַהַן. מעוֹ טָאָר זִיךְ נִיט
פֿערלְאוֹעַן אוֹפֶּן זְכֻרְוָן אוֹן אַזָּא וּכְתִּינְגָּעַן עֲנֵיהָ, וּוֹעֵן עַם שְׁמַעַתְּהָט אַיִּין
סְכַנְנָה אַוְנוֹעַר לְעַבְּעָן.

— בַּי מִימָנִידּוֹס אֵינוֹ דָא אֲבִירֶשׁ עַד דַיְן וּוּגַעַנוּ דַעַם עֲנֵין.
אַיְד גַּדְעָנָק אַיְהָם אָוּסְעוּנָג, נָור אַיְד וּוַיְל זַיְד נִימְפָרְלָזְעָן אַוְיָף
מַיְוָן וּכְרוֹן, הַאט זַיְד אַנְגְּנוּרְפָּעָן אַלְגְּטָעָר מָאן.

— דער היילינגער רמַבָּה, ואַס אונזערע קינדרער פֿלעגען אַיהם
לענגען פֿון קליענערהייט אָז, האט מען מיט זיינע ספרים רוםָס גאָסען
בעליוכטן — האט אַיד געקרעכט.

— האט קיינער ניט אַסְפֵּר, אַ יָּד הַחֲזֹקָה? גַּעֲפִינֶט זִיךְן נִיט
איין גַּאנְצַן רְוִים קִיּוֹן אַירִידִישׁ וְאַרטְמַן? קַעַן דָּאָס מַעֲגַלְיךְ זַיְוִין?
דָּעָרוֹוילְהַאט דָּעָר אַלְטַעַר בְּלִינְדְּעַר דִּי יַעֲכֵב עַפְעַם זַוְּגַעַד/^{עַט}
בִּימִיטַּר דִּי יוֹסֶף פִּינְגַּן. אָנוֹ נַאֲרָא אַ לְאַנְגָּעַן וְוַיְלָעַהְתָּה אַהֲטָה וְסַחְ פִּינְגַּן אַוְועַךְ
גַּעֲרוֹפְּעַן אַ פָּאָר זְקָנִים אָנוֹ אַ זַּיִיט אָנוֹ הַאטָה זַיְיַע עַפְעַם פֻּעַרְטוֹוִיט. זַיְיַע
זַיְגַּנְגַּעַן נְשָׁתּוֹם גַּעֲוַאְרוֹעַן אָנוֹ הַאֲבָעָן נַאֲרָא אַנְגַּדְעַע צַוְּגַעְרוֹפְּעַן אָנוֹ גַּעַד
רַעֲדַת אַיְן דָּעָר שְׂטִיל. עַנְדְּלִיךְ הַאֲבָעָן זַיְיַע אַוְיסְגַּעְלִיבָּעַן אַיְינְגַּע פָּוּן
זַיְהָ, דִּי, וּוְלְכָעַ קַעְגַּעַן אָסְ בעַסְטָעַן לְעַרְגַּעַן, אָנוֹ יוֹסֶף פִּינְגַּן הַאטָה זַיְיַע
אַרְיוֹנְגַּעְפִּיהָרֶט אַיְן זַיְיַע אַנְגַּדְעַר חַדְרַ פָּוּן קַעְלַעַר.
עַר הַאט זַיְיַע דָּרְכַּגְּפִּיהָרֶט דָּרְדָּר אַ גַּעְהִימָּעָן, פִּינְסְטַעְרָעָן, גַּעַד

דרעהתען קאָרִידָאָר, וועלכער איז געווען איז שמאָל און ענג, ווי אַהייל. בעליךטען מיט איז אויל-לאָמֶפּ און אַוְאַקְסְּעָנָעַ לְיכְטַ, זיינען זוי אַגְּנָעָקְמָעַן אַיז אַזְּיַזְאָמָעַן חֵדֶר, וועלכְּסַסְּ יְסֻפּ פִּינְזִי הָאָט אַזְּיַפּ־ גַּעֲפַעַנְטַ זַוִּי דּוֹרֶד אַ צְּיַבְּעַדְזָוָאָרט, וְאַרְתִּים מַעַן הָאָט נִימְטַ גַּזְעַהַן נִימְטַ קִיְּין טִיר, נִימְטַ קִיְּין אַזְּיַזְאָמָעַן גַּרְדָּר אַ גַּעַהַיִםְעַ מַאֲכַבְּנָצְיַעַן הָאָט עַד אַזְּוַעַקְגָּרוֹקְטַ אַ שְׁמִינִי פּוֹן דּוֹרֶד וּזְאָנָה, אַיז זַוִּי זיינען אַרְיוֹן אַזְּ פִּינְסְּטָעָרָעַן צִימָעָר. דּוֹרֶר צִימָעָר אַיז גַּעַוּעַן בְּעַלְיִינְטַ מִיטַּ גַּרְוִיסְעַ אַזְּוַעַרְנָעַ קָאַסְטָעָנָם, וּוּלְכָעַ זַיְינָעַן מִיטַּ גַּרְוִיסְעַ שְׂוּעָרַעַ קִיְּטָעַן נַעַן זַוְּנָעַשְׁמִידַטַּ צַוְּ דִּי גַּרְוִיעַ, שְׁטִינְעַרְנָעַ וּוּנְעַטַּ פּוֹן צִימָעָר. יוֹסְפַּ פִּינְזִי הָאָט אַזְּיַגְּנָעַפְּעַנְטַ פָּאָר זַוִּי דִּי קָאַסְטָעָנָם זַיְינָעַן גַּיְטַ פּוֹלְ גַּעַוּעַן מִיטַּ גַּלְדָּר אַיז טִירַעַ שְׁטִינְגְּרַ — דִּי קָאַסְטָעָנָם זַיְיַ גַּעַוּ פּוֹלְ גַּעַוּעַן מִיטַּ אַידְיּוּשׁ סְפָרִים.

דאָס אַיז גַּעַוּעַן דִּי גַּעַהַיִםְעַ בְּיַבְּלַאְטַעַקַּ פּוֹן דּוֹרֶר פִּינְזִי, וּזְאוּ עַם אַזְּיַזְאָמָעַן גַּעַוְאָרָעַן דִּי אַידְיּוּשׁ סְפָרִים, האַנְדְּגַעַשְׁרַבְּעַנְעַ גַּמְרוֹתַ, דִּי עַרְשְׁטָעַ אַפְּרוֹקְעַן פּוֹן רַמְבָּמַ, תְּפִילּוֹתַ, תְּחִנּוֹתַ, גַּרְוִיסְעַ כְּנִילּוֹתַ אַזְּוֹאַ פָּאַרְמָעַטַּ אַיז אַנְדְּרָעַזְ עַלְטָעַנְעַ תְּחִבְּרַיְדַּ, מַאֲנוֹסְקְּרַפְּטַעַן, אַזְּוֹאַפּ וּוּלְכָעַ עַם אַיז גַּעַשְׁטָאָנָעַן גַּשְׁרִיבְעַן דִּי אַידְיּוּשׁ דִּינְיִיםַ, מַנְהָגִיםַ, אַזְּוֹאַ וּוּיְ אַידְעַן זַאָלָעַן זַיְדַּ פִּיהָרָעַן. אַנְדְּרָעַן הָאָבָעַן בְּעַשְׁרִיבְעַן דִּי אַידְיּוּשׁ דִּישְׁעַ צְרוֹתַ פּוֹן פְּעַרְשִׁידְעַנְעַן מְדִינְיַוֹתַ; גַּרְוִיסְעַ מְגִילּוֹתַ אַזְּוֹאַ הָאָרְטָעַן פָּאַרְמָעַטַּ הָאָבָעַן בְּעַזְוֹנִי גַּעַן מִיטַּ גַּעַרְיִמְטָעַן שְׂרִירַם פְּעַרְבְּרַעְנָטַעַנְעַ נְשָׂמוֹת אַיז פִּיעַרְעַן פּוֹן דּוֹרֶר אַיְנְקוֹזְוִיזְיִיצְיַעַן, פִּוּטִים אַיז קְנוֹתַן, וּוּלְכָעַ הָאָבָעַן גַּעַרְיִמְטָעַן דַּעַם מְאַרְטִיַּ רְעַדְתִּיַּ פּוֹן הַעַלְדָּעַן. דִּי בְּיַבְּלַאְטַעַקַּ, וּוּלְכָעַ אַיז גַּעַזְאַמְלָטַעַן גַּעַוְאָדַרְעַן פּוֹן דּוֹרֶר דְּרוֹתַ אַיז אַזְּיַזְאָמָעַן אַזְּיַגְּנָעַפְּעַנְטַ פָּאַרְמָעַטַּ הָאָבָעַן גַּעַוְאָרָעַן גַּעַוְאָרָעַן מִיטַּ גַּרְוִיסְעַ מִסְרָתַנְשָׁלַחַ, אַיז אַזְּיַבְּרַגְעַלְפִּיהַרְטַן גַּעַוְאָרָעַן פּוֹן קָאַסְטִילְיאָן נַאֲדַ אַיְטָאַ לִיעַן, אַיז אַיז בְּעַהְאַלְטָעַן גַּעַוְאָרָעַן דָּא אַיז דַּעַם צִימְעַרְקְּעַלְעַרְ, וּוּעַ פָּאָל הָאָט נַעַלְאָוֹת אַזְּיַזְאָמָעַן דָּאַס אַידְיּוּשׁ סְפָרַ פּוֹן גַּאנְצַ אַיְטָאַלְעַן. דִּי חַכְמִיםַּ הָאָבָעַן לְאָנָגְגָעָקְוֹתַ אַיז דִּי סְפָרִים אַיז אַזְּיַזְעַוְכְּטַ פּוֹן רַמְבָּמַ דָּאַס, וּאַס זַוִּי הָאָבָעַן גַּעַדְאָרְפַּטַּ צַוְּ זַיְעַרְעַן, אַיז נַאֲדַרְ לְאָנְגָעַרְ צִימְטַ זַעַמְעַן זַיְדַּ אַזְּ דּוֹרֶד גַּעַהַיִםְעַ בְּיַבְּלַאְטַעַקַּ, הָאָבָעַן זַיְיַ אַזְּיַגְּנָעַרְאָכְטַ דַּעַם פְּסַקְדִּיַּ:

— דִּי פְּעַרְיָלְ מְעַגְעַן זַיְיַ אַזְּיַבְּרַגְעַלְפִּיהַרְטַן דַּעַם פָּאַסְטַן, אַלְסַ מַמַּ, אַלְסַ קְנַמַּ, אַלְסַ אַזְּיַזְיִוְוַן גַּעַלְרַ פָּאָרַ זַיְעַרְעַלְעַבְּעַנְמַן, פָּאָרַ אַלְצְדִּינְגַּן, וּאַס

ער וויל. ער מעג תאָן מיט זוי וואָס ער וויל. אַבער בשום אופּן
טָאָרָעָן זוי נִיט אַיבָּרָגָעָבָן דֵי פָּרָוֵיל צַו דֵי מָאָדָנָא. אַלְמָ אַדָּאנְ
גַּשְׁאָנְקָ פָּאָר דַּעַם, וְאָס זוי זִינְעָן גַּרְאָטָעוּוּט גַּעֲוָאָרָעָן פָּוּן דָּעַר
פָּעָרְפְּלִיוֹצְנָג, וְאָרִים דַּעַמְּאָלָס הַיּוֹסֶט עַס דִּיעַנְעָן צֻוּם פָּרָעָמָדוּן אַבְּ
גַּאֲטָמָן. זוי דָּעַר הַיְּלִינְגָּר רַמְּבָּמָט פָּסְקָעָנָט אַיְּן אָזָא פָּאָל, דָּאָרְפָּעָן זוי
לַיְּעָבָרְשָׁט אָוּמְקוּמָן אָוּפָּ קְדוּשָׁה הַשָּׁמָן, אַיְּדָעָר דִּיעַנְעָן צַו עֲבוֹדָה זָרָה.
דֵי עֲרָה הַאָט אַוְיסְגָּהָעָרָט דַּעַם פָּסְקָדָן. קִין אַיְּן וְאָרָט אַיְּן
נִיט גַּעֲרָעָט גַּעֲוָאָרָעָן. אַ טַּיעָפָּע שְׂטִילְקִיּוֹת הַאָט גַּעֲהָרְשָׁט צְוּוִישָׁעָן
עָלָם.

— מִיר וּוּלְעָן גַּאֲרָנִיט זָאָגָן, מִיר וּוּלְעָן אַיבָּרָגָעָבָן דֵי פָּעַ
דָּעַל דַּעַם פָּאָכְסָט אַחְוָן וּוּלְעָטָר.

— אָוּן וּוּעָן זַי וּוּלְעָן אָוּנוֹ פָּרָעָנָן?

— וּוּלְעָן מִיר זַי אַבְּנָאָרָעָן, זַי וּוּסְמָעָן דָּעַן וְאָס זַי טָוָעָן, זַי
זִוְּנָעָן דָּאָרָן זַי צְוָלָאָזְעָן קִינְדָּרָעָן?

— אָוּן פָּוּן וּוּאָגָעָן וּוּלְעָן מִיר גַּעֲהָמָן אָזְעָלָכָעָן גַּרְוִיסָעָן פָּרָוֵיל?
הַאָט וּדְרָעָן גַּעֲרָעָנָט.

ר' יַעֲקֹב הַאָט זַי אַוְיסְגָּהָעָרָט אָוּן הַאָט אַרְיוֹנָנָעָרָפָעָן זַי
אַיְּנִיקָעָל יִפְתָּחָה אָוּן גַּעֲזָגָט צַו אַיְּחָר:

— נִעְמָ אַרְוִים, מִיּוֹן מָאָכְטָעָר, דִּיְנָעָ פָּרָוֵיל אָוּן נִיב זַי אַבָּ דֵי עֲרָה
פָּוּן דַּוִּים — הַאָט דָּעַר אַלְמָטָעָר ר' יַעֲקֹב גַּעֲזָגָט צַו יִפְתָּחָה? — עַס
פָּאָסָט נִיט פָּאָר אַ אַידְיָוָשׁ מָאָכְטָעָר צַו טָרָאָגָעָן פָּרָוֵיל, וּוּעָן נִוִּים בְּעַ
פָּזָעָן מִט זַי זַיְוִירָעָעָבָן עֲבוֹדָה זָרָה.

אָוּן דֵי לַעֲבָדִינוּ יִפְתָּחָה הַאָט פָּוּן אָוּן אַיְּזָעָרָן קַעַםְטָעָלָעָ אַרְיוֹסָ
גַּעֲנוּמוּן אַיְּהָרָ שְׁפָחָדְבָּעָל אָוּן הַאָט זַי אַבָּנָעָבָן צַו בְּעַפּוֹזָעָן מִט
זַי דֵי טַוְוָטָעָ יִפְתָּחָה אַיְּן קְלוּסָטָעָר פָּוּן „חַיְּלִינָן הָאָרֶץ“.
אָוּן וּוּעָן דֵי „מָאָדָנָעָ פָּוּן לַיְּבָעָ“ הַאָט גַּעֲמָרָאָגָעָן דֵי פָּרָוֵיל פָּוּן
יִפְתָּחָה, הַאָבָעָן זַי אַרְיוֹסְגָּהָעָנָט מִיט אַ צְנִיעָתָדָגָעָן כְּשָׂרָעָן שִׁין
פָּוּן אַלְעָ אַנְדָּרָעָ שְׁנָרָעָן פָּרָוֵיל, וְאָס אַיְּהָרָעָ פָּעָרְהָרָעָרָה הַאָבָעָן זַי בְּעַ
שָׁאָנְקָעָן...

ק א פ י ס ע ל נָהָר.

דער קארנוואל אין דז'יט.

רוים'ס גאסען האבען געללאקערט איז א פיעער פון פאלרבען. ניט
נור די מענשען, נור אויר די גאסען, די הייזער, די דענקמעלער איז די
קייבען. די קאלאנען איז די מארכברונימער זייןצען געווען פערקליגויט.
פארשטעטלט ל'כבוד דעם גראיסען יומ טוב פון קארנוואל. די ווענט
פון די הייזער האבען זיך פשטוט געטונגט איז א ים פון פארבען. וואס
האבען אroiיסגעפלאכט פון די טיעדר אריינטאליש דיוואאנען איז טע
ביבען, מיט וועלכען די ווענט זייןצען געווען בעפוץט. די קאלירען פון
די טעפיקען האבען איז שימירירט איז דער זוּן, ווי זיין זאלטונג געווען
זובעלען ארבייט. יעדעס שטייקל ליכטפֿאַרכְּ האט אroiיסגעלייבטען
פון זיין, ווי עס זאלט געווען בעזעט מיט טיעער שעטיגער. פענס
טער איז טירען, באַלְקָאנָען איז דעכערגאַלערען זייןצען בעשטעטלט געֶ
זען מיט גרויזבלעהנדען אַרְלַאַנדָען. די גאסען. וואו עס האבען
זיך געזאלט ציהען די קארנוואל פראָצעיסען. זייןצען אוייסגעשטעלט
געווען מיט פאלמעזובוימער, מיט מירטען איז כרייזנטעמעזובולמען
אם אנדערע אריינטאליש געווקסטען. עס האט זיך געדאַקט, איז רוים
אייז פערוואנדעלט געווארען איז לוסט-גאַרטען פון איז אריינטאלישען
הערשער. די איזינו אינער פון רוים האבען ניט געוואסט מעחד וואו
זיין געפינען זיך. פיעלע הייזער זייןצען פערוואנדעלט געווארען אייז שיד
פען; בעפֿלְגָּעָלְט מיט גראיסע זענעַלְמָאַסְטָעָן. האבען זיין אroiיסגעזען ווי
בלאנדזשנידיגע שיפען, וואס וערען פער'בִּישְׁוֹפְּט איז אַפְּנַטְּסְּטִיעָן
קאלירדייכען ים. קירכען זייןצען פערוואנדעלט געווארען אייז טעטפֿ
לען פון אַבְּגָּעָטָעָר, פון אַפְּלָאַקְּ איז ווענו. קרטיסטיליכע דענקמעלער
איז מארכברונימער זייןצען פערשטעטלט געווארען פאָר ווילדע אַבְּגָּעָן

טערדרשע פאונען און זאולד-פערען. אנדערע — פאר שיכור'ע באקס'זען, וועלכע טרינקען פון אייבערגעפּילטע בעכערם, און נאקסעט לינדרע מיט ווינטראובּען און ווייזרכונגען אייז דיע הנדר טאנצען ארטום זוויז... יעדער קאלאן און יעדער זויל פון רוייס'ס גאנסען זייןען בעופצט גלעווונן מיט גאנע בלעטער, בעקראנציג געוארען מיט ברענאנדען זוויי בעץ ריזען.

די קרייטליכע הייליגע זייןען אונגעטאו געווארעו אין רומיישע טאגעס מיט קראנצעו פא אויל-בלטער אויף זיירע קעפ און אריכע בעוצם געווארעו אין רומיישע טראומטיזונגען. איזונגעשפאנט צו פיער פיערדיגע פער. עס האט זיך געדאלט. עס זייןען בערואנדרעלט געווארעו זיך איסגעט-סיטט דען. רוים האט אראפנואורפונ פון זיך דעם הארט בעזקינען יאר, אין וועלכען עס האט איהר אינגעשמידט דער איד פון ניצרט... רוים האט זיך בעפריט פון די קידליך בעזעצען און אין געווארעו צורייך דאס, וואס זיך איז שטונרג געווען אין הארץן — די דינערין פון אלטטען „פאן“. זיך איז געווארעו צורייך אונגעטעריש. עס איז געווען אַמָּס, וואס איז טען פון קראנאואל. עס איז געווען אַבְּגַנְּטִירִישׁוּן רוים האט איסונגעשרין געגען דעם טריירינען און בפראטטעט. וואס רוים האט איז טען פון קראנאואל. עס איז געווען אַפְּרֶדְמְדָעָן נאמ, וואס די קרכע האט מיט פיער און שעודר איזוף געצוואונגען אויף זיך, איז די טען פון קראנאואל. רוים האט גבענקט נאדר די אלטע אַבְּגַנְּטִירִישׁ פון זייןע ערלטערען; נאדר די איז זיך און ליבט באַדְעַנְדִּיגַע געטער פון די אלטע גוטע צייטען. איז די טען פון קאָרָאָרָאָוָל זייןען די אלטע געטער צורייך אויפגעשטאנען תחית המהיטים זיך זיירע איז שטובי איז ער דער פערגעסנע טעטפלען און זיך זייןען באַדְעַנְדִּיגַע געטער פון זיך. פערטריבען דעם טריירינען איז פון אַרְאָרָיָוָן די קרכען פון רויים. אונ געועצט זיך איזוף צינחת מיט זיין לאָגְנוֹוְילִינְגַּן בְּלָטִינְגַּן וְאָנְדְּגַּן. אונ געועצט זיך איזוף ציינו שטול, און וויעדר אמאָל האט דער מענט געדיענט צו דעם אַינְ... צינגן לעבעדינען גאט, וואס ער האט געקענט — צו זיך אלֵין... וואָכְעַדְתָּ אֲנֵן האט מען זיך גענרייט אויף דעם קראנאואל יומ טוב. מענשען האבען זיך אַרְמוֹנָעָדָה איז מאָקען. פערשטעלט אַאלְסָקָל אַלְטָע רויינער איז טאנען. בעריהמת פערענעל-קיקיטען פון דער דריימישער גשוויכט. צעווארעו און אַזְגְּסָטָען. זייןען אַרְמוֹנָעָנָגָן

איין די שענ keen פּוֹן רְוִים אוֹנוֹ גַּע'שִׁיכּוֹרְטַם... פֿערְסִיעַר אָוֹן טֻוקְעַן האַזְבָּעַן גַּעֲשַׁלְעַפְטַם לְאַסְטְּרִיסְחוֹרָה אַיבָּעַר די נְאַסְעַן. אַנדְרָע, וּוּיעַדְרָע. האַבָּעַן זִיד פֿערְקְלִיְידַעַטְמַט אלָס די זַוְילְדַע אַיְנוֹאַהְנָעַר פּוֹן די אַינְדְּיוּשַׁעַן. וּוּאַס קַאַלְאַמְבָּס האַט עַנְטְּדַעַט אַוְיףַּ זַיְזַי וּוּגַּן קִיְזַן. לְעַנְדָּרָע, וּוּאַס קַאַלְאַמְבָּס האַט עַנְטְּדַעַט אַוְיףַּ זַיְזַי וּוּגַּן קִיְזַן. אַינְדְּיוּשַׁע, וּוּאַס האַבָּעַן אַנְגַּעַנְהוּבְּעַן דַּעַנְסְמַאל בְּאַקְאַנְטַס צַו וּוּעַרְעַן אַיְזַן דַּעַר וּוּעַלְטַס. אַיְזַן די זַוְילְדַע קָאַסְטְּוּיְומַעַן פּוֹן די אַינְדְּרוּן. דִּיאַנְעַר מִיטַּ רְוִיטְעַן אַבְּגַעַשְׁמִירַט אָוֹן מִיטַּ פֿעדְרָעַן בְּעַפְזָטַם. זַיְינְעַן אַיְזַן קָאַרְנָאוֹוָאַלְעַן גַּעֲוָאַרְעַן אַזְוָהָר אַפְּטַע עַרְשִׁינְנוֹנֶן; רְווּכְעַנְרִינְגַּע גַּרְוִיסַּע שְׂטִיקְעַר טְאַבָּאַלְקַע, פּוֹן וּוּאַס די גַּעַוּוֹאַיְנְהִיְתַם פּוֹן רְווּכְעַרְעַן האַט זִיד בְּאַלְדַּ אַגְּנַשְׁהִוְבָּעַן צַו פֿערְשְׁפְּרִיטְעַן אַיְזַן בְּעַרְעַר דַּעַר וּוּעַלְטַס, וּוּיְיַעַן האַט עַס נְוּרְגְּבָאַכְּטַמְּ פּוֹן אַמְּעַרְקָאַס — האַבָּעַן זִיד אַינְדְּיוּאַנְעַר אַוְיסְנַעְמִישַׁט מִיטַּ רְוִימִישַׁע סְעַנְתָּאַתְּאַרְעַן. אַיְזַן אַיְזִיגְעַם האַנְדָּעַל אָוֹן וּוּאַנְדָּעַל גַּעַפְּהִרְתַּט. די פְּרוּזַע, פֿערְקְלִיְידַט אלָס גַּרְבִּיכּוּשַׁע גַּעַטְנִינְעַן, אלָס בְּהַנְּטַעַס פּוֹן די פֿיְעַרְטְּמַעְפְּלַעַן וּוּעַסְטְּלַעַן אָוֹן נְבִיאַטְעַס סְעַבְּיָלְעַן, זַיְינְעַן גַּעַנְגַּנְשַׁע גַּעַעַרְעַמְטַמְּ מִיטַּ שְׂכִירַע בְּאַלְדַּ כּוֹסְעַן, בְּיַיְזַעְלְכַּע עַס האַבָּעַן גַּעַטְאַנְצַט אַוְיףַּ די קַעַפְטַמְּ דַּעַר דַּעַטְמַעְרַע דַּעַזְוּזַע קְרַאַנְצַען. אַיְזַן די זַיְתְּגַע גַּעַסְלַעַר האַבָּעַן פֿערְקְלִיְידַעַטְמַעְרַע פְּאוֹנוֹעַן אָוֹן וּוּאַלְדְּפְּעַעַן פֿערְפִּיהְרַטְמַעְרַע די יְוָנְגַע טַעַמְפְּעַלְמִיְידְלַעַר אַיְזַן לְוּסְטִינְגַע הַיּוּזְרַע אָוֹן עַפְעַנְטְּמַלְיִיכְעַבְעַדְמַלְעַצְעַר... לְוּסְטִידְאַנְגְּלַעַד אַגְּנַעַטְמַאְזַן אַיְזַן קְרַעְצַע זִיְידַע דַּעַנְעַן הַעַמְדָלַעַד, מִיטַּ עַנְטְּבִלְיְוּזְטַע הַעַנְטַמְט אָוֹן פְּיַסְמַעְרַע, האַבָּעַן בְּעַגְלִיְתַמְט זִיְידַע עַרְעַע אַלְטַע אַנְחָעַנְגַע, גַּרְבִּיכּוּשַׁע פְּילְאַזְוָאַפְּעַן מִיטַּ פְּלִיכְבּוֹוָאַטְמַע קַעַפְט אָוֹן טְרַאַלְדַעַן גַּעַלְאַקְטַע בְּעַרְדַע, וּוּלְכַעַבְעַן האַבָּעַן דִּיסְקְוּסִים גַּעַפְּהִרְתַּט אַיְנְעַרְעַט עַרְאַסְעַן אַוְיףַּ די עַפְעַנְטְּלִיכְעַבְעַדְמַלְקְפְּלַעְצַעַר אַיְזַן רְוִים... אַזְבָּעַן בְּיַיְנָאַכְטַמְט אַיְזַן דַּאַס אַלְעַטְמַע בְּעַלוּוִיכְטַעַן גַּעַוְאַרְעַן דָּוְרַד פְּאַנְטַמְטַמְטַמְט טַיְשַׁע פְּיַיְעַדוּעַרְקַע, וּוּאַס האַבָּעַן זִיד גַּעַנְגַּסְעַן מִיטַּ דַעַם לְכַטְמַעַן פּוֹן רְעַגְעַן בְּוּגְעַנְס אַיבָּעַר די פֿערְשְׁטַעְלַטְמַע הַיּוּזְרַע אָוֹן דַעַנְקְמַעְלַעַר. קַנְעַבְטַמְט האַבָּעַן נַאֲבַגְעַמְדַאְגַעַן נַאֲרַ די מַאֲסְקַעַן שְׁטוֹלְקָאַצְעַן, וּוּלְכַעַבְעַן האַבָּעַן מִיטַּ אַזְוִיכְבַּעַן לִיכְטַמְט, וּוּאַס האַט זִיד גַּעַנְגַּסְעַן וּוּיְיַעַטְמַעְרַע וּוּיְיַעַטְמַעְרַע בְּעַלוּוִיכְטַעַן די פְּאַנְטְּאַסְטִישַׁע מַאֲסְקַעַן. גַּרְוְפְּעַן גַּאנְצַן לְסְטִינְגַע פְּעַרְדַע שְׁטוֹלְטַעְלַטְמַע חְבוֹות האַבָּעַן בְּעַלוּוִיכְטַעַן זַיְעַר וּוּגַּן מִיטַּ פְּאַנְטְּאַסְטִישַׁע וּוּגַּן צַיְאַנְעַר פְּאַרְמַעְטַמְט, לְאַמְטַעְרַנְס, וּוּאַס זַיְינְעַן דָוְרַד דַעַם לִיכְטַמְט גַּעַזְנְדַעַלְטַמְט גַּעַוְאַרְעַן אַיְזַן מִיסְטִישַׁע שְׁאַטְעַזְבְּיַלְדַעַר. זִיְיַהְעַן גַּעַזְנְדַעַלְטַמְט וּוּיְיַהְעַן אַיְזַן גַּעַסְעַן אַיְזַעְרַעַן די גַּעַסְעַן אַיְזַעְרַעַן גַּעַוְאַזְבָּעַן

אוֹן בְּיַיְנָאַכְטַמְט אַיְזַן דַּאַס אַלְעַטְמַע בְּעַלוּוִיכְטַעַן גַּעַוְאַרְעַן דָוְרַד פְּאַנְטַמְט טַיְשַׁע פְּיַיְעַדוּעַרְקַע, וּוּאַס האַבָּעַן זִיד גַּעַנְגַּסְעַן מִיטַּ דַעַם לְכַטְמַעַן פּוֹן רְעַגְעַן בְּוּגְעַנְס אַיבָּעַר די פֿערְשְׁטַעְלַטְמַע הַיּוּזְרַע אָוֹן דַעַנְקְמַעְלַעַר. קַנְעַבְטַמְט האַבָּעַן נַאֲבַגְעַמְדַאְגַעַן נַאֲרַ די מַאֲסְקַעַן שְׁטוֹלְקָאַצְעַן, וּוּלְכַעַבְעַן האַבָּעַן מִיטַּ אַזְוִיכְבַּעַן לִיכְטַמְט, וּוּאַס האַט זִיד גַּעַנְגַּסְעַן וּוּיְיַעַטְמַעְרַע וּוּיְיַעַטְמַעְרַע בְּעַלוּוִיכְטַעַן די פְּאַנְטְּאַסְטִישַׁע מַאֲסְקַעַן. גַּרְוְפְּעַן גַּאנְצַן לְסְטִינְגַע פְּעַרְדַע שְׁטוֹלְטַעְלַטְמַע חְבוֹות האַבָּעַן בְּעַלוּוִיכְטַעַן זַיְעַר וּוּגַּן מִיטַּ פְּאַנְטְּאַסְטִישַׁע וּוּגַּן צַיְאַנְעַר פְּאַרְמַעְטַמְט, לְאַמְטַעְרַנְס, וּוּאַס זַיְינְעַן דָוְרַד דַעַם לִיכְטַמְט גַּעַזְנְדַעַלְטַמְט גַּעַוְאַרְעַן אַיְזַן מִיסְטִישַׁע שְׁאַטְעַזְבְּיַלְדַעַר. זִיְיַהְעַן גַּעַזְנְדַעַלְטַמְט וּוּיְיַהְעַן אַיְזַן גַּעַסְעַן אַיְזַעְרַעַן די גַּעַסְעַן אַיְזַעְרַעַן גַּעַוְאַזְבָּעַן

דען איז זויטונגע געלסלאער. עס האבען זיך נאכגעטראגען נאר זיין, וויז
ויזיטע בעכאמ. שטילע, לירענשאפטליךע געזאנגען און א געמאך פון
אנגענעהמע. אויפרייצענדע פערפיומען. געווקעלט זוינגען געווארען
די נאסען פון רויים איז שועבענדע, פערפיימרטען ואלקענדער, וואס
האבען זיך געטראגען פון די הויכע פיעירדען איז די שטולקאלדער, דיאס
די מאסקען. פון די ווינישענקיין האט זיך איז איזיסגעאסען גרעעלעס
לייכט אונגעמיישט מיט נאכבע שכוביע געזאנגען און א פערפער-גער-
שמאלס פון געוויזצטעה עסנען און זויערעדן וויז. און די געמאקען
האבען זיך איזסגעמיישט מיט די פערפיומען און די לייכטער פון די
ויזיבען ווונעציינער לאנטערנעם מיט דעם גרעעלען שריעינדריגען שיין
פון די בעליךטערנעדן וויז-שענקיין און לוסט-הייזער. איזסגעמיישט
האבען זיך מענשען און הייזער, טויט און לייבען. און אלע האט זיך
בעוואוינגען זיך א שיענערניד-פערגלויזערטער ים איז א שווימענדען.
פערגלויזערטער זויכטערנעדן געבעל... .

פון אלע נאסען פון רויים איז נור איזן זוינקל גיט געוווען בעליך-
טען מיט דעם פאנטאסטיישן לייכט. און נור איזן נאס האט געזונקען
אייז די פינסטערניש. שוואראצקייט און נאכט איז שוער און טיעך
געלעגען איבער דער אידישער געהטא. די לייכט איזן די פאנסטער
אייסגעלאשען. איינגעלארטשטט מיט זויב און קינדרער איזן די זוינק-
לען פון זויערעד הייזער. האבען זיך פערנומען פון דער זויטענס דעם
רשע און דעם רוייש. וואס טראנט זיך פון רויים איבער די מוייערעדן פון
דער געהטא. עס האבען די פיעירדויזאפרער איריבערנונגואורפער זויער
לייכטער-שיין איבער דער געהטא. און בעליךטען די שטומען, דערשרא-
קענע הייזער. דאמאלס האט א שרעק איזומגענעלאט די איינזואוינער
פון דער געהטא דורך דעם אונגענשליכען רוייש. וואס האט זיך גער
הערט פון יענער זויט. איינער האט אונגעקופט דעם אנדערען מיט
שרעך. און יעדער איינער האט א תפלה געזאנט איז זיין הארץ:
— גאטם, דערבאוועט זיך איז שיז אונז איז טאג פון קארנאוואל.
רוים איז אהן א גאט...
נור איזן קעלער איז געוווען בעליךטען. דער קעלער פון יומא
פינז. דארט זוינגען איז דעם אבענער ערבית קארנאוואל וויעדר געוווען

פֿערזאמעלט די פּני פּון אַרְדִּישׁען רֹום. דָא אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן דָּאָס אַיִינְצִינְגַּן
וַיַּמְשַׁל אַיּוֹ דָרֶר גַּהְעַטָּא פּוֹן רֹום, וַוֹאַ מַעַן הָאָט זִיד אַויֵּד פֿערְטִינְג
געמאכט צָוּם קַאַרְנָאַזּוֹאַל.

אוֹיפּ'ז טִישׁ זַיְינְגַּן גַּלְדָּעָנָן אַנְגַּעַשְׂתָּאָטָן גַּלְדָּעָנָן טַאַלְעָרָט, פֿיעַל
זַיְלָבְּעָרָנָן אַזְּנָן גַּלְדָּעָנָן צַיְעָרָנָג, יַבְּעָלָעָן-שְׁטִיקָעָר פּוֹן אַלְעָן לַעֲנָדָר
פּוֹן דָרֶר וּוּלְטָם, וַואָס אַיְדָעָן הָאָבָעָן צַוְּנוֹיְנְגַּעַבָּרָאכְטָן אוֹ יַסְף פִּינְזִי אַיּוֹ
קַעְלָעָר אַרְיוֹן. אַוְיָף דָרֶר שְׁטִיגְעָרָנָר שְׁפָדָלָאַגָּעָן אַיּוֹ גַּעֲוֹעַן אַנְגַּעַנְט
טוּעָרָע זַיְדָעָנָן שְׁטִיקָעָר סַחְוָרָה, אַוְסְגַּעַה אַפְּטָעָטָן טַאַפְּעָלָעָדָאַמָּאָסָק אַזְּנָן
טַאַפְּעָסְטָרְיוֹן אַזְּנָן אַרְיָעָנְטַאַלְשָׁע טַעֲפִיכָּעָן, שְׁטִיקָעָר סַעְמָעָטָ-צִיְגָן, בְּלָהָן
גַּעַשְׁאַגְּקָעָן, יַרְשָׁוֹת פּוֹן עַלְטָעָרְעַטְעָרָן, וַואָס מַעַן הָאָט צַוְּנוֹיְנְגָעָן
שְׁלָעָפָט פּוֹן אַלְעָן אַיְדִישׁעָן הַיּוֹזָר. דָאָס גַּאַלְד אַזְּנָן דִי טִיעָרָע זַיְדָעָנָן
סַחְוָרָות זַיְינְגַּן גַּעֲוֹעַן אַמָּן, וַואָס דִי אַיְדָעָן הָאָבָעָן גַּעֲמֹזָט בְּרָעָנָן
פָּאָר דָעַם קַאַרְנָאַזּוֹאַל. דֻּרְפָּאָר, וַואָס יוֹדָאָס הָאָט פְּעַדְקָוִיפָט יְעוֹזָס
קְרִיסְטוֹם פָּאָר דְּרִיסְיָגָן זַיְלָבְּעָרָ-שְׁטִיקָעָר, הָאָבָעָן דִי אַיְדָעָן פּוֹן וַוִּזְמָעָן
מוֹזָט בְּעַצְחָלָעָן יְעַדְעָן יַאֲחָר עַלְפָּה הַונְּדָרָתָן אַזְּנָן דְּרִיסְיָגָן גַּלְדָּעָן פְּלָאָלָן
דִּינְס אַיּוֹ גַּאַלְד אַזְּנָן יוֹבְּעָלָעָן — יַוְדָאָס-גַּעַלְד. דִי אַיְדִישׁעָן טַעַכְטָעָר
הָאָבָעָן גַּעַמּוֹזָט בְּעַפְזָעָן טִימָוֹסָעָם טְרִיאָוָמְלָבְּוִינְגָעָן סִיטָם טִיעָרָע טַעַע
פִּיכְעָן אַזְּנָן טִיעָרָע זַיְדָעָן אַזְּנָן סַעְמָעָטָן שְׁטִיקָעָר לְכָבּוֹד דָעַם יְוָם טָוב
פּוֹן קַאַרְנָאַזּוֹאַל, וַואָס דִי דַעְפְּטָאַצְיָעָן פּוֹן דִי דְבָנִים מִיטָם דִי אַלְמָטָע אַיְרָה
דִּישָׁע לְיּוֹטָם וּוּלְעָלָעָן שְׁטָעָהָן אַזְּנָן אַבּוֹאַרְטָעָן מִיטָם סְפִּירִי תְּרוֹתָהָן אַיּוֹ זַיְיָן זַיְוִינְגָעָן
הַעֲנָד דָעַם פְּאָפָסָט, וּוּלְכָבָר וּוּטָם קְוֹמָמָן דַיְוָטָעָנְגָן אַיִּיף זַיְיָן זַיְוִינְגָעָן
פֿערְד אַזְּנָן דָרֶר שְׁפִּיְזָן פּוֹן דָרֶר קַאַרְנָאַזּוֹאַל-פְּרָאַכְעָסִים.

אַוְמָעָטָן אַזְּנָן שְׁטִוְלָשְׁוִיְגָן גַּעַנְדָּרָן הָאָבָעָן דִי אַיְדָעָן גַּעַצְחָלָט דִי גַּאֲלָן
דַעַעַן פְּלָאָרְנָעָן, דִי יַבְּעָלָעָן גַּעַשְׁאָצָט אַיּוֹ גַּאַלְד, דָעַם יַוְדָאָס-קַנְמָן,
וַואָס זַיְיָ דַאְרָפָעָן צַוְּשִׁטְיָעָר גַּעַבָּעָן פָּאָר דָעַם קַאַרְנָאַזּוֹאַל, אַנְדָרָעָהָן
בָּעָן אַוְסְגַּעַלְיִיכָּט דִי טִיעָרָע טַעַכְטָעָר אַזְּנָן אַיִּיףָן תְּרוֹתָהָן מִיטָם
זַיְלָכָעָן דִי אַיְדִישׁעָן טַעַכְטָעָר וּוּלְעָלָעָן צַוְּמָאָרְגָּעָן אַוְסְפּוֹצָעָן דָעַם טְרִידָן
אַוְמָדְבָוִינְגָעָן פּוֹן טִימָוֹסָעָן, פּוֹן דָעַם הַעֲלָד, וַואָס הָאָט צִוְשָׁטָרָט זַיְעָר
בְּרִיחָהִיטָן. חַרְוב גַּעַמְאָכָט זַיְעָר לְאַנְדָר אַזְּנָן פְּעַרְבָּרָעָט זַיְעָר בֵּית
חַמְדָשָׁה. קִיּוֹן אַיּוֹ וּוּאָרָט אַיּוֹ נִיטָם גַּעַרְדָט גַּעַזְוָוָרָעָן. עַס הָאָט זִיד נָור
גַּעַחְשָׁטָט דָאָס קַלְיָנְגָעָן פּוֹן גַּאַלְד אַזְּנָן סְחָאָט זִיד גַּעַזְוָהָן דָרֶר גַּלְדָּעָנָר
בְּלָיָאמָל. וַואָס הָאָט גַּבְּלִישְׁטָשָׁעָט פּוֹן דָעַם קַאַרְנָעָן בּוּיְמָאוּלְ-לְלִיְּבָטָן,
וַואָס הָאָט גַּבְּרָעָנָט אַוְיָפּ'ז טִישׁ. נָור פּוֹן צִוְיטָזָן צִוְיטָזָן זִיד גַּעַזְוָהָן

הערט דאס רויישענדע שאלאו, וואס האט אריינגענדראונגען פון די שיכור'ע
קארנאוואל-נאסטען פון רוים. ווי דאס שטומדריגע רויישען פון א שטומדר
זוינט אויפגעקאנטען ים. און די פענטטען פון קלער זייןעו בעד
לייבטען געווארען מיט א פלאט-פייער, וואס האט אריינגענקאנקט ווי
א דונעדריגער בליע פון די רקעטען און פיעירזואפרער, וואס האבען
اريינגעשאסטן איין דער פינסטערער גהעטֿא פון רוים.

דאמאלאס האט איין איד דעם אנדרערן בליער אונגעיקומט און אלע
האבען געטראכט איין געדאנק:
„רוים איין אהו א גאט.“

איין א ווינקלל פון קלער-שטוב, אײַנעהילט איין די טונקלקיט.
זייןעו געועסען די „לויפער“ און האבען זיך געשמירט די נאקסעט
פיס מיט חלב און זאלבן צום מארגענדיגען געלאת. עס זייןעו געועעו
חוים אדרוני און מרדכי אלפי, די צווויי „נאראנים“ פון דער אידישער
גהעטֿא, וועלכע די קהה פון רוים האט גערדןגען יעעס יאהר, און זוי
זאלען „לויפען“ איין „וועט געלאָה“, און וואס די אידען האבען געמוות
אנטיל נעהמען איין קארנאוואל, צו די פערוילונג פון די רוימער.

פון דער פידאָפֿיאָ האט זיך אַראָבְּנָעָלָאָזָן אַוִיסְטָעָרְלִישָׁעָר צוֹן.
פון דער וויטענען האט מעו געמיינט. אָז אַשְׁטוּמְדוּגֶּר אוֹפְּנְעָרוּזָד
טער בְּלוֹטְדוּזְטִיקָלְרְיְעָנְדִּינְגָּר טִיךְ נִיסְט זיך אַיְזָן דָּעָר נַאֲס אַרְיָן. מעו
האָט נַאֲרְנִישָׁט גְּזֻעָהּ, נָוֶר אַוְאַקְלְעָנְדִּינְגָּר, נַעֲבָלְדִּינְגָּר אַלְיְזְרְאַקְעָטָעָן
רוּיךְ הַיּוֹכֵט זיך אַכְבָּעָר קָעֵפְּ. פָּוּ רְוִיךְ שְׁלָאָגָעָן אַרוֹיִם בְּלִיזְרְאַקְעָטָעָן
אוֹזְוֹאַרְפָּעָן וְעַנְבּוֹיְגָעָנס אַיבָּעָרְזָן הַיּוֹמָעָל. דָּעָר גַּאנְצָעָר חַלְלָאַיְבָּעָר
די קָעֵפְּ האָט גַּעֲפִינְקָעָלָט אַיְזָן לִיכְטִישְׁפְּרִיצָעָן, נָוֶר וְוָאָס וְוִוִּיטָעָר אַיְזָן עַס
אַלְזָאַרְיוֹסְגָּעָקָומָעָן בְּלוֹטְעָר פָּוּ נַעֲבָעָל אַרוֹיִם. פִּיעָר צַאַפְּעָלְדִּינְגָּר
פָּעָרָד, אַנְגָּטָאָזָן אַיְבָּעָר די קָעֵפְּ מִיטְּ הוֹיכָע בּוֹשָׁע קָלְיְרָטָע פָּעָדְעָרָעָן.
פָּעָרָוְאַרְפָּעָן מִיטְּ טִיעָרָע זַיְעָנָע צְוֹדָקָעָכָם, אַיְנְגָּעָשְׁפָּאָנָט אַיְזָן אַרְזָה
מִישָׁעָן טַוְאָמָּזְזָוָאָגָעָן, זַיְעָנָע אַרוֹיִם פָּוּ נַעֲבָעָל. אַוְיָפְּזָן זַוְאָגָעָן זַיְזָה
פָּוּ גַּעַשְׁתָּאָנָעָן פִּיעָר טְרָאַמְּפִיְּטָאָרָם, אַוְסְגָּעָשְׁטָעָט צַוְּ די פִּיעָר עַקְעָן
פָּוּ דָּעָר וְוּלְטָן מִיטְּ גְּרוֹיסָע זַיְלְבָּעָרָע טְרָאַמְּפִיְּטָעָן אַנְגָּזָאָגָט די

בשורה, אז דער גראיסער מארש פון קארנאוואל האט זיך אונגעוויבען.
 און דאָן איז גענאָנגען דער קארנאוואָל-מאָרְשׁ.
 לוייט אַ בעשטיינונג פון הויפט שטערעןיזעהער, וואָס האט אוֹיסֶ
 געוקט דִי שטערען אָז נְבָיאָות גְּעוֹאנְט פָּאָרְץ פָּאָפְּסִט, וְעוֹז עֲדָע-
 דָּאָרָף אַנְהוּבוּן יְעָדָע זָאָר, האט זיך דער קארנאוואָל-מאָרְשׁ אַנְגַּעַהוּבוּן
 מִיטּ דָּעַם סִימְבָּאָל פָּוּ דָּעַר עֲדָע אָז דִי פִּיעָר יְסָודָות פָּוּ דָּעַר עֲדָע,
 וּעְלָכָע זַיְנָעָן גְּעוֹועָן סִימְבָּאָל-זְיוּרט אָז לְעַבְּדִינְגָּעָן מְעַכְּאָנְצִיעָם. דָּעַרְנָאָר זַיְנָעָן
 פְּלוֹוֹגָעָן אַיבָּעָר דִי עֲדָע, לְוִיּוֹת גַּהְיִים מְעַכְּאָנְצִיעָם. דָּעַרְנָאָר זַיְנָעָן
 גַּעַנְגָּעָן לְעַבְּדִינְגָּעָן גְּרוֹפָעָן, וְואָס האָבעָן פָּאָרְגַּעַשְׁטָעָלָט צְעָנָעָם פָּוּ
 אַלְטָעָן אָז גַּיִים טְעַמְּאָמָעָנָט. אַבָּעָר אַלְעָכָעָן צְעָנָעָם, וּעְלָכָע
 האָבעָן דָּעַרְמָאָנט אָז פְּרֻעְהָלִיכִיקִיט אָז לְוִסְטָט צָוּמָעָן. וַיִּאָבֵנְיָל
 פִּירָהָרָט אַ קְעָמָעָל, אַנְגַּעַלְאָדָעָן מִיטּ אַלְעָרְגָּעָן רִיוְכְּטִימָעָר פָּוּ מְוֹרָחָ צָוּ דָּרְיָזָז
 לוֹט מִיטּ זַיְנָעָן טְעַבְּדָעָר. דָּעַרְנָאָר האָבעָן זיך גַּעַוְיָזָעָן לְעַגְּנָעָן גְּרוֹפָעָן
 פָּוּ דִי גְּרִיבִּישָׁע מִיטָּאָלָאָגָּיָע. פָּאָרְיוֹן מִיטּ דִי גְּרִיבִּישָׁע. סְהָאָט
 אוֹירָן נִיטּ גַּעַפְּהָלָט הַעֲלָעָנָאָ פָּוּ טְרָאָיָה, צְוִילְעָבָּן וּעְלָכָעָר מְלָכִים אָז
 לְעַנְדָּעָר האָבעָן זיך גַּעַשְׁלָאָגָּעָן. צְעָנָעָם פָּוּ אַדְרָסָעָן אָז אַלְיָאָדָעָן
 גְּרוֹפָעָן, וּעְלָכָעָן האָבעָן פָּאָרְגַּעַשְׁטָעָלָט דָּעַם בָּאָרגָּן אַלְיָוָמָפּ מִיטּ אַלְעָרְגָּעָן
 טָעָר אָז גַּעַטְיָנָעָן. עַמְּ האָבעָן אוֹירָן נִיטּ גַּעַפְּהָלָט גְּרוֹפָעָן-סְצָעָנָעָם
 מִיטּ אַ פְּאַלִּיטִישָׁעָן בָּאָרָקְטָעָר, וַיִּדְיְוִי דִי גַּעַפְּהָרָהָרָפּוּן דִי אַטְמָאָנִישָׁעָן
 מַאָכָּט, וַיִּדְיְוִי דָּעַרְסָוּלְטָאָן בָּעַדְרָאָהָט דִי קְרִיסְטָלִיכָּעָן אָמוֹנה. אַנְדָּרָעָן
 האָבעָן חֹזֶק גַּעַמְּאָכָּט פָּוּ דִי רְעַפְּאָרְמָאָטָאָרָעָן אָז דִי פְּרָאָטְעָסְטָאָנָטָעָן;
 זָהָבָעָן פָּאָרְגַּעַשְׁטָעָלָט לְוַתְּהָעָרָיָן מִיטּ זַיְבָּעָן קָעָפּ פָּוּ שְׁטוֹן; אַ סְצָעָנָעָן
 וַיִּזְיְוִי דִי פְּרָאָטְעָסְטָאָנָטָעָן בְּרַעְגְּלָעָן זיך אָזֶן נִיהְנוּם. מְלָאָכִים אָזֶן טִיְּדָיָן
 וּזְאָלִים. בְּשָׂוִיאַ-מַאָכָּעָרִינָס אָזֶן נִבְּאָהִי-אָגָּעָרִינָס. גְּרִיבִּישָׁע כְּהַנְּטָעָס אָזֶן
 גַּעַצְעָנְדִי-עָנָעָן. אָזֶן דָּאָס אַלְעָס האָט גַּעַטְנָצָט אָזֶן גַּעַוְנָגָעָן אָזֶן גַּעַדְעָן
 שְׁפִּיעָלָט מִיטּ דָּעַרְ פָּאָרְבָּעְזָרְדִּיְכִּיקִיטָּפּוּן וַיְיָעַרְ קְלִידָעָר אָזֶן מַאָסְקָעָן.
 אָזֶן דָּעַם לְעַבְּדִינְגָּעָן יִם פָּוּ קָאָלְיָרָעָן האָט זיך אַוְיְפָנָעָהוּבוּן אָזֶן
 בָּעָר דִי קָעָפּ אַ טְרָאָנְשָׁוּהָל, רְיִיךְ דָּרְאָפְּיָרָט מִיטּ טְיִיעָרָעָ שְׁטָאָפְּגָעָן.
 אָזֶן אִיז אַיְהָם האָט זיך גַּעַוְיָעָנָט, אָזֶן גַּאנְצָעָן אִיז שָׁאָרְלָאָדְרָזְוִיטָעָן
 אַנְגַּעַתָּאָן. דָּעַרְ פָּאָפְּסִט פָּאָלוּס דָּעַרְ פִּיעָרְטָעָר, זַיְנָעָן וּזְאָסְעָדְאָוִינָעָן.
 טִוִּיט אַרְוָמְקוּעָנְדִי זיך אַבָּעָרָיָן עַולְמָן, זַיְוִי וּוֹיְסִעְעָן בָּאָרְדָּרְזְוִיטָעָן
 אַיְבָּעָר דָּעַרְ שָׁאָרְלָאָדְרָזְוִיטָעָר רְעַטְוֹנְדָעָן, בְּעַגְּלִיטָמִיט זַיְוִין סְוִוְּטָעָן פָּוּ
 קָאָרְדִּינָאָלָעָן אָזֶן הוַיְכָעָ קִרְכְּלִיכָּעָ בעַמְּטָע. גְּלָחִים אִיז וּוֹיְסִעְעָן אַנְגָּעָן

טאו האבעו געהאלטען גאלדענע קאנדיילאברען איז די הענד או רווייטע זואקסענע ליכט האבעו געברענט או בעלייכטען זיוו היילינקייט, דעם פערטרעטער פון יוזס קרייסטום אויף דער ערעד. איז דעם צווג פון קארד נאלאאָל...⁹¹

בײַ דעם אַריינגענגן פון דער גהעטָא בַּיִם טְרִיאָמָּפְּ-כּוּנְגָּעָן פון טיטומ, איז געשטאנען די אַידִישׁע דָּפְטוּטָאַצְּיעָ אַבְּצָאָוָוָאָרטָעָן זיוו היילינקייט. בעפּוצְטָמָן אַזְּנוּ בעצְיָעָת אַזְּנוּ דָּעָר טְרִיאָמָּפְּ-כּוּנְגָּעָן פון דעם צווטראָטָעָר פון יִשְׂרָאֵל מִיט די פְּרָעָטִיגָּסְטָעָן טָאָפְּעָסְטָרָיעָן אַזְּנוּ טְעִיפְּכָּעָן אַזְּנוּ זַיְדָעָן שְׁאָלָעָן אַזְּנוּ גַּלְדָּעָן שְׁטִיקָעָר גַּעֲוָעָכְטָמָן, זַוָּאָט מְעַן הָאָט גַּשְׁלָעָפְּטָמָן אַזְּנוּ אַידִישׁע טָעָכְטָעָר האבעו גַּעַמּוֹת דָּרָאָפְּרָעוּ דָּעָם בּוֹנְגָּעָן. אַזְּנוּ וַיְיִנְعַן אַגְּנָגָעָטָאָן מִיט די טְלִיחָתִים אַיבָּעָר די קָעָפֶן, זַיְנָעָן גַּעַשְׁטָאָנָעָן די אַלְטָעָן אַזְּנוּ בְּכָבְּרוֹסְטָעָן לִיְוִית פון דער אַידִישׁע גַּהְעַטָּא. דָּעָר אַלְטָעָר בְּלִינְדָּרָר' מְרָדְכִּי הָאָט גַּהְעַטָּעָן דָּאָס סְפָּר תּוֹרָה, מִיט וּוּלְכָּעָר די אַידָּעָן גַּרְעָונִיטָּרָט דָּעָם פְּאָפְּסָטָבְּיִי יַעֲדָעָן קָאָרְנוֹאָאָל. אַרְוֹם אַיִּהְמָן זַיְנָעָן גַּעַשְׁטָאָנָעָן די אַלְטָעָן אַזְּנוּ חַשּׁוֹבְסְטָעָן לִיְוִית פון דָּעָר קָהָלָה אַזְּנוּ רְוִיָּה. אַוְיָל אַטְיוּעָר בְּעַדְעָקָד מְעַן טִיש אַזְּנוּ גַּלְעָעָנָעָן אַיְינְגָעָפָקָט אַזְּנוּ זַיְדָעָן בְּיַטְלָעָר די עַלְהָ הַוְּנָה דָּעָרָת אַזְּנוּ דָּרְיוֹסִיָּן גַּלְדָּעָן פְּלָאָרִינָם, יַוְרָאָסְ-גַּעַלְד. אַבְּיָסָעָל וּוּיָיָר טָעָר זַיְנָעָן גַּעַשְׁטָאָנָעָן די אַידִישׁע מִידְלָעָד מִיט טִיעָרָע אָזְסִי גַּעַשְׁטָרִיקָעָן זַיְדָעָן שְׁטָאָפָעָן. מִיט בְּלוּמָעָן צָוּ פְּעַרְשְׁפְּרִירִיטָעָן פָּאָר דָּעָר טְרָאָגְ-שְׁמוֹתָהָלָן פון פְּאָפְּסָטָן, זַוָּעָן עַד זַוָּעָט זַיְדָעָן הַעֲנָטָעָרָעָן צָוּ דָּעָר אַידִישׁע דָּפְטוּטָאַצְּיעָן.

אוֹ בָּאָלְדָה הָאָט זַיְדָעָר קָאָרְנוֹאָאָל-צָוּגָּן אַגְּנָגְעָשְׁטָעָלָט. דָּעָר פְּאָפְּסָטָבְּיִי אַזְּנוּ אַגְּנָגְוּמוֹעָן צָוּ טְיִוָּסָעָם טְרִיאָמָּפְּ-כּוּנְגָּעָן, וּוּסָם. דָּאָס אַזְּנוּ גַּעַוּעוֹן די מְעַטָּא, וּוּאָו דָּעָר צִוְּגָה הָאָט זַיְדָעָר אַפְּגָעָשְׁטָעָלָט אַזְּנוּ אַוְיִגְעָלְיוֹזָת. דָּעָר פְּאָפְּסָטָבְּיִי זַיְן טְרָאָגְ-שְׁמוֹתָהָלָן הָאָט דָּרְעוֹזָה די אַידִישׁע דָּפְטוּטָאַצְּיעָן, וּוּלְכָּעָר אַזְּנוּ, וּוּיְדָעָס יַאֲהָר גַּעַשְׁטָאָנָעָן פָּאָרָן' בּוֹנְגָּעָן מִיטְיָן סְפָּר תּוֹרָה אַזְּנוּ די גַּלְדָּעָן פְּלָאָרִינָן צָוּ בְּעַצְּאָהָלָן דָּאָס יַוְרָאָס-גַּעַלְד. צְעוּרִישָׁט הָאָט עַד זַיְן קָאָפֶן אַוְוּלְגָעְבָּוּגָעָן צָוּ די אַלְטָעָן אַזְּנוּ עַס הָאָט אַוְסָגְעָוָה, וּוּיְדָעָר פְּאָפְּסָטָבְּיִי וּלְזַיְנָט זַיְהָן. גַּוְרָוּ וּוּזָוּ די אַידִישׁע מִידְלָעָד הָאָבָעָן אַגְּנָגְהָיָבָעָן אַוְסָצְוּשְׁפְּרִיטָעָן די טִיעָרָע טְעִיפָּבָעָן פָּאָר זַיְן טְרָאָגְ-שְׁמוֹתָהָלָן. הָאָבָעָן די טְרָעָנָר אַזְּנוּ די בְּעַלְיָיטָעָר זַיְנָעָן, שַׁוְּיָן וּוּזָוּ אַזְּנוּ אַגְּנָגְנוּמוּמָעָנָר רָעָנָלָן קָאָרְנוֹאָאָל, דָּעָרָנָה הַעֲנָטָעָר זַיְדָעָן

זו די דעופוטאָציע. דער בלונדער ר' יענק האט צו איהם אויסנצע שטרעקט דאס ספר תורה, און די אלטער ובענין האבען די ברעה גע- מאכט.

דאָמָאלָם האט דער פאָפֶסֶט, ווי עס איזו געווען דער מנהג, אָרוֹיףֶס געשטרעקט פון טראָגַנְשָׁטוֹה זיוֹן סָאמָעַטְבָּקְלִידְטָעָן פָּום אָוּן אָרוֹיףֶס געטראָטָעָן אָוּיפֶס' קָאָפֶס פָּום דָּעם בְּלִינְדְּרָעָן ר' יענק און האט געוואָנט דָּעם ווּאוֹיל בעקאנטָעָן שְׁפָרוֹדָה:
— מיר לְיעַבְּעַן אַיְדָה נִימָה, נָור מֵיר דּוֹלְדָּעָן אַיְדָה, ווּוֹיל גָּאת האט אונז געהיסען דּוֹלְדָּעָן אָנוּזָעָרָעָ פִּינָּה.
דערמייט האט זיך גענדיגט די צענַעמאָנִיעָ פָּום צוֹנְעַמְעָן ביּוּ די
אוֹידָעָן דָּאסֶן יְוָאָסְ-גְּעַלָּה.

באלְדָה האבען זיך די גְּרוֹפָעָן פָּום די פָּערְשִׁיעַדְעָנָעָ לְעַבְּדִינְגָּעָ סְצָעָ.
נען, וואָס האבען געהאט צוֹנוּיְנְפָּעַשְׁתָּעָלָט דָּעם קָאָרְנָאָוָאָלְ-צָוָה, אָוּיפֶס געלְיְוָת, אָוּן אלְעָה האבען זיך אָוּיסְגָּעָמִישָׂט. פָּערְשִׁיעַדְעָנָעָ קָאָסְטִילְ-צָוָה,
מָאָסְפָּעָן, גְּרוֹפָעָן-סְצָעָנָן, אלְעָז, אלְעָז אַיְזָן צוֹנוּיְנְפָּעַקְנְּוָילָט אָוּן צָוָאָמָעָן גְּעַמִּישָׂט גְּנוּוֹאָרָעָן. פָּאנְטָאָסְטִישָׂן גְּעַקְלִיְדְּטָעָן פָּאָפְּסְטִילְ-כָּעָן סָאלְדָאָטָעָן
הָאָבָעָן אָוּוּקְגָּעוּרְוִיםָט דָּעם פָּאנְטָאָסְטִישָׂן קָאָלְרִוְטָעָן עַולְמָן פָּום דָּער פִּיְּ אָפִיאָה, צוֹנוּיְנְפָּעַקְוּוּתָשָׂט זַיְּ בִּיְּ דִי טְרָאָטָאָרָעָן גָּעַבְעָן די הַיּוֹזָר אָוּן
גְּעַמְּאָכָט פְּלָאָז פָּאָר די "גְּנוּוּוּטְ-לוּיְפָרָט". מִיט ווּאָס עַס הָאָט זַיְּ.
גְּעַנְּדִינְגָּט יְעַדְעָר קָאָרְנָאָוָאָלְ-צָוָה. אָוּף אֲשָׁרָאָדְ-רוּיְטָעָן טְרָאָן, ווּאָס
אַיְזָן צְוַיְּיָעָב דָּעם אָוּוּקְגָּעוּשְׁתָּעָלָט גְּנוּוּאָרָעָן בִּיְּ דִי עַנְּדָעָן פָּום דָּער גָּאָס.
גְּעַנְּגָעָנְיִיבָּר טִיטָּס' עַס טְרָאָמָוְבִּוְנָעָן. האט זיך דָּער פָּאָפֶסֶט אָוּוּקָה
גְּזַעַצְתָּ, אָוּן אָרוּם אִיחָם זַיְּן סְוּוּיטָן, אָוּן פָּום דָּאנְגָּעָן האט זיך אָנְגָּעָן
הָוַיְבָעָן דָּער קָאָרְנָאָוָאָלְ-גְּעַיְגָּעָן. צְוַרְשָׂת זַיְּנָעָן גְּעַלְאָפָעָן רְוִיכִישָׁע אַיְנָנָה
לְעָרָה, ווי אַמְּאָל אַיְזָן דִּי צְיִיטָעָן פָּום די רְוִיכִישָׁע הַעֲרָשָׁאָפָט. זַיְּן זַיְּנָעָן
אָוּיך הַיּוֹנָט, אַיְזָן גְּעַנְּגָעָוָרָט פָּום קְרִיסְטָוָס' עַס פָּאָרְשְׁטָמָעָהָר גְּנוּוּוּעָן
הַאַלְבִּינְגָּעָט. אַנְגָּעָטָאָן אַיְזָן זַיְּדִינְגָּעָן הַעֲמָלָעָד מִיט קָרָאנְצָעָן אָוּף די
קָעָפָה. זַיְּנָעָן זַיְּ גְּעַלְאָפָעָן אַיְבָּעָר די פִּיאָפְּיָה. גָּאנְץ רְוִים האט זַיְּ
גְּאַכְּגָּעָקָט אָוּן אָוּנְטָעָרְגָּאָנט זַיְּ מִיט זַיְּעָר שְׁפִיעָלְעָנְדָעָס בְּלָוֶט אָוּן
פָּעָרוּוּיְלְגָּוָסָט. אלְעָאוּינָגָעָן האבען גְּעַנְּלָאָנָצָט, אלְעָפָנִים' עָרָ זַיְּ
גָּעָן גְּעוּעָן צְוַחְצָט, צְוַאָוָרִימָט, צְוַפְּלָאָמָט פָּום אָוּיפְּרָעָנָגָן. קָעָפָה האָ-
בעָן אִיבָּעָרְשָׁטִינָגָעָן קָעָפָה. דָּאמָעָן פָּום די רְיִיךְ-בְּעַפְּוּצָטָעָ באַלְקָאנָעָן פָּום
די בְּלִומְעַן-טָעָפָה בעשְׁטָעַלְטָעָ פָּעַנְסְטָעַר האבען זַיְּ צְוַגְּעָפָאָכָעָט מִיט זַיְּ

ערע אויסגעהאפטענע טיכלער, מיט זיעירע שלוייערט, מיט זיעירע פער בערט. מענשען האבען זיך געוועט, אינגעשטעלט זיעיר בערטגענס, זיעיר בריזוית איזיך די לוייפערס. איזיך קומ האט ווער פון די אינגלעד דערנרייכט די מעטה, איזיך רום פערהיילכט געווארען פון גשרויען, פון ליארטען, פון פאטשען מיט די הענד, פון פאכען מיט די היט, מיט די מאסקען, מיט די שליערין. מען האט געפיהרט דעם געווינער, ווי אמאָל איזיך די אלטמײַשע שפיעלען, מיט טראומֿ-מַאָרְשָׁעָן איבער די נאָסָעָן פון רום, אַנגָעָטָאָן אַיָּהָם לאַרְבָּעָרִיךְ-קָרָאָנָעָן אַיָּפָּזָאָפָּז. דָּאָמָעָן האבען אַיָּהָם גַּעֲקוֹשָׁת אַוְן קָוְרָטָאָנָעָן האבען אַיָּהָם צָוְגָּנוּוֹאָרְפָּעָן רְוִיטָע בְּלִמְעָן פון זְיֻיְרָע טְרָאָנְשְׁטוּלָעָן, אַנְדָּרָעָג האבען אַיָּהָם גַּעֲשִׁיקָּט בְּרִיוֹרְעָד. אָוּ נָאָר אַנְדָּרָעָג — שְׁלִיסְלָעָן פון זְיֻיְרָע שְׁלָאָפְּצִימָרָעָן...

דעָר לְיוֹחֶגֶעֶוּט פָּוּן די אַינְגָלָעָד האט ערשות צּוּבָרָעָט דֻּעָם הָנוּנָיָרָאָפְּעָטִים נָאָר פְּעַרְוּוֹיְלָוָג אָוּן אַוְיְרָעָגָנוּנָג פָּוּן די רְוִיְמִישָׁ אַיָּנָיָרָוָהָנָעָד. נָאָר די אַינְגָלָעָד האט זיך אַנְגָּהָוִיבָּעָן אַיְבָּעָר די גָּאָסָעָן סִינְדָּרָגְגָּעָלָאָפָּ, אַפְּעַדְגָּעָלָאָפָּ, אָוּן צָוֵם סָוֵּה — דָּאָס שְׁפָאָטְפְּרָוְיְלָוָגָן, וָאָס דָּעָר קָאָרְנָאָוָאָל האט גַּעֲבָאָטָעָן די גַּלְוִיבָּגָעָן פָּוּן קָרִיסְטָוָס — דָּעָר אַידְעָוָיְנָלָאָפָּ.

עַם אַיָּז גַּעֲוָעָן אָז אַלְטָעָר מְנַהָּג, אָז צָו יְעַדְעָן קָאָרְנָאָוָאָל האבען די אַידָּעָן גַּעֲמוֹת צּוֹשְׁטָעָלָעָן וּוּעְטְּלִיְּפָרָע. נִיט פָּאָר סְפָּאָרָט, נָוָר פָּאָר חֹזֶק אָוּן פְּעַרְוּוֹיְלָוָגָן. אַוְיְסָגְלִילְבָּעָן האט מַעַן דָּוָקָא די עַלְטָעָטָע אָוּן די מַעְהָרְ-שְׁוּעָרְ-לִיְּבָיְגָן. אַידָּעָן מִיט קָרוּמָעָ פִּים אָוּן דִּיקָעָ לִיְּבָהָר. אַידָּעָן מִיט קָרוּמָעָ בְּעַוְונָנוּנָגָן, אָז זַיְיָ זָאָלָעָן מִיט זְיֻיְרָע קָאָמִישָׁע פִּיגְרוּעָן פְּעַרְוּוֹיְלָעָן דֻּעָם הָנוּנָרָיְגָעָן פְּבָעָעָן.

די קָהָלָה פָּוּן רָוִים האט שְׂוִינוֹ גַּעֲהָאָט אַנְגָּנָרָיָה צָוַיְיָ לְיִוְפָּעָר, וּוּלְכָעָ האבען זיך סְפָּעַצְיְּאַלְיְּוָרָט פָּאָר דֻּעָם שְׁפִּיעָל, מִיט וּוּלְכָעָן די אַידָּעָן האבען גַּעֲמָוֹת אַמְזָוִירָעָן די גָּוָיָם צָוַיְיָ זְיֻיְרָעָן קָאָרְנָאָוָאָל. זַיְיָ גַּעֲנוּמָעָן אַיָּופָּ זיך די מִיסְעָץ פְּעַרְוּוֹיְלָעָן די גָּוָיָם בַּיִּם קָאָרָן נָאוָאָל. זַיְיָ פְּלָעָטָמָעָן אַוְיְדָק אַוְיְרָפְּוָעָן צָוַיְיָ דָּעָר תָּוְכָּחָה. דָּאָס זַיְיָגָעָן גַּעֲוָעָן גַּעֲוָעָן די צָוַיְיָ "נְאָרָאָנִים" פָּוּן דָּעָר גַּהְעָטָאָ; חַיִּים אַדוֹנִי אָוּן מַרְדְּכִי אַלְפִּי, וּוּלְכָעָ האבען גַּעֲשְׁפִּילָט די נְאָרָאָנִים אַיָּז די גַּהְעָטָאָ. אַוְנוֹעָרָע צָוַיְיָ בְּעַקְאַנְטָעָ שְׁפָאָס-שְׁפִּילָעָר, וּוּלְכָעָ זַיְיָגָעָן גַּעֲנָגָעָן אַיָּז די קָוְרָכָע אַרְיָן צָוַיְיָהָרָעָן די גַּעֲנוּמָטָע קִרְיסְטָלִיכָּעָ דָּרְשָׁה, מִיט פְּעַרְשָׁטָאָפְּטָע אַוְיָרָן — פָּאָר דָּעָר קָהָלָה פָּוּן רָוִים. פָּוּנָקָט אַזְוִי

וואו די נוים האבעו געדארפט „נאראנים“ זוי צו פערוווילען. אזווי האבעו די אידען געדארפט נאראנים. וועאלען זאלען זוי לומטיג מאכען אויף חתנות או מאלצייטען. די צוויי נאראנים פלעגען פארשטייעלען פער-שייעדרענע שטיך איין ריביכע אידישע הייזער; פערשטעלען זיך בי א געלענעהית או פארשטייעלען „טוייטנטאנצען“ אוון אנדרער שפֿאָר טען. שמחת תורה או פורים האבעו זוי פערוווילט די קהלה מיט זיעערע שפֿאָס שטיך, אוון די קהלה האט זוי געטאַהַלְט אַ יעהַלְבִּיכְעָן שבר, או זוי זאלען זיין די וועט-לְזִיפֶּרֶם פָּאָר די אידען צום קאָרְנוֹואָל.

די צוויי נאראנים זיינען אווי אידיו זוייר ראלע, או ווועס איז געקומען צום געלאָף, האבעו זוי זיך פערגנסען אוון זוי זיינען אווי פעראיינטערעסֿרט געווארען. או זוי האבעו געוואַלְט אַיִינְגְּעָר דעם אַנְדָּר דערען איבעראָגָעָן אוון געווינען דעם געועט. זוי פְּלַעֲגָעָן זיך פָּאָרְדְּ בְּרִיאַטְעָן דְּרַעְצָוָן שְׁפִּיעָלָעָן דְּרַנְאָדָר די זִינְגְּעָר זוי אַמְתָּע וועט-לוּפָּעָר.

רוּוִים פְּלַעֲגָט וּוְאַרְטָעָן אוֹוֵף זוי מיט אונגעדרולָה. קוּוִם האט מען זוי דערזעהו לְוִוְּפָעָן אַיבָּעָר דָּרָר פִּירָאָפִּיא, מִיט זַיְוִירָע אַוִּיסְגָּעַדְרָהָתָע פִּים אוון קְרוּמָע הָעוֹזִית. אַטְמָעַנְדָּרִין שָׂוֹעָר, אוֹזִי האט אוֹזְפִּידְעָמִיע פָּוֹן לְאַכְּבָעָן אוֹזְשְׁפָאָס אַרְמוֹנָעַכְּבָאָפְּט דָּעָם אַוִּיפְּבָּרוּזְוּנְדָּעָן יִם פָּוֹ מְעַנְשִׁי לְיִכְּעַט אוֹזְשְׁפָאָס פָּעַרְשְׁטָעַלְטָע פְּנִים/עָר — העי, פְּלִינְקָעָר אִיד, פְּלִינְקָעָר — נְאָפָּא אַונְטָעָר דִּינְעָן נְלִימָד שְׁוִינְגָּע פִּים! ...

— זעה זיין שאַקְלָעָן זיך, זוי דָּאָס פְּרָחָת וּוְאַלְט אֵיכְם גַּעַד טְרִוִּיסְעָלָט!

— אוון דער האט אוֹזְקָשְׁלָעָפָעָן זיך, בְּהָאָב אַלְיָוָן גַּעַזְעָהוּן, פְּוֹנְקָט זוי דער טִיְּפָעָל! זעה דָּעָם בעהארטָעָן עָפָע! זוי מִין פְּרָדָעָל, חז! חז!

— אִיד וועט אוֹוֵף אֵיכְם מִין נָאָרְטָעָן, מִין פָּעָרָד, מִין פָּאַנְצָעָר זועט אִיד אוֹוֵף אֵיכְם, ער וועט דָּעָם רְוִיטָעָן אַיבָּעָרִיאָנָעָן. ער שְׁפְּרִינְגְּט זוי אָזְאָפָעָ! זַעַטְהָ!

— זַיְה, אִיד וועל דיַן מְעֻבְּדָת/דִּינְגָּע זַיְבָּדְהָ דִּי אַינְגְּעוּוִיד אָוִסְדָּשָׁן זַיְהָ אָזְאָפָעָ! זַעַטְהָ!

אזו פלענען פון אלע זויטען צופאלען צו זוי געשריין. מ'האט געשמייסען זוי מיט געלעכטער אוון אונטערגעיגנט מיט זידלערריין אוון פוייסטערן, או זוי זאלען איינער דעם אנדערען איבער יאנגען.

נור דאם מאל האט דער פעלען שווין זיך ניט געללאזט בעגנגגענען מיט דרי "אפיקיעלע" לוייפט, וואס דרי גהעט האט צונגעשטעלט. שכור פון לאכען אוון אונגעשטעלט פון דרי פערזויילונגס-לוסט, האבען זוי אנד געהויבען צו יאנגען דיבכבוד'ע אידען וואס זיינען געתשאנען אין דער דעפומטאציע בי טיטומעס'ם בזונגען. דרי פרומע אירען פון זוים, וואס דaabען געמוות זויו דערבי, זוי זיינער "פארשטעהער" פערזויילען דעם עולם, האבען פאר שאנדער אוון בזונ אינגענראבען דיב נוים — עד צו דער ערדה. אוון כדוי זאלען ניט באדראפען קוקען דרי רשיים זיין דיב נוים ער אריין, וואס דאם איז פערבאטען לוייט' געווע, האבען זוי זיך פערשטעלט מיט דיב הענט דיב אונגען. פלאצ'ונג זיינען זוי געווארען ארוםגערינגעטלט פון אלע זויטען אוון געיאנט געווארען מיט געשריין אוון לייארמען, געלעכטער אוון חזק :

— אידען, לוייפט, לוייפט, לוייפט !

זוי האבען זיך ארוםגעוקט דערשראקען, פערזיטערט אוון ניט פערשטאנען וואס דיב גוים זוילען פון זוי, נור פון אלע זויטען האט. זיך אונגעשטעלט צו זוי פוייסטערן, דראהענדער געשריין, רוייט-פער-шибור-טע אונגען. דאס און דארט האבען שווין באטיקען אוון הינט-קאנטשיקען געשמייסען איבער זיינער פים, אוון געשטוטט זוי אוון גע-צאנט :

— אידען, לוייפט ! לוייפט, לוייפט !

א מײַל פון זוי, האבען אינסטינקטו אונגעחויבען צו לוייפען. אינגענוייד זויל פון זוי, האבען אינסטינקטו אונגעחויבען צו לוייפען. קעלט איז דיב לאנגע טליתים, האבען זוי אונגעחויבען צו לוייפען. דיב ציצית האבען זיך זוי פערפלאנטערט צוישען דיב פים. א מײַל זיינען געפאלען, אנדערע האבען אינגעוווקעלט זיינער פנים'ער איז דיב טליתים אוון זיך געללאזט שלאגען. אפלז'יפענדיג א פאר טרייט, זיינען זוי פלאצ'ונג געלביבען שטעהן אוון מיט שרעך זיך ארוםגעוקט, אוון ניט געווארט וואס צו טאן. דיב פערצ'ז'ויפלונג פון דיב אידען, דאס זאלען איינער אויפ' אנדערען, דאס פלאנטערען זיך, האט ארוםגע-דזופען דיב העקסטע עקסטאווען פון פער'שבור'טע געשריין. עס איז

געווען ווי קנטקענדעם פיעיר, ווי אויפגעברוייזט, שטרכודיגע ימם. פון איבעראל אוּ אומעטום האט זיך געהרט. דאס הילכען פון אונס מענשליכע געוואלדען, וואס וויטער, אלץ גרעסער אוּ געווארען דאס פאכען מיט די נאכעטעה העט, פוייסטען אוּ אונגען:

— אידען, לוייפט, לוייפט!

איין מיטען אוּ געתטאנווע רעד בעינדר ר' יעקב. ער האט מיט זיינע הענד אונגעחויבען צו טאטען אראום זיך, ווי א מענש, וואס געפינט זיך איזוף אונזיכערען באדרען. אבער זיינ פנים האט ניט אויסגעדריקט סיון שריעס רוחיג איז טרייערג, ווי ער אוּ שטענדייג געווען. האט ער נור אינגעוביינען טיעפר זיין קאפ, אוּ זיינ בארד האט וויטט דערגרויכט בי זיין גארטעל, אוּ ער האט זיך געריהרט פון ארט. שוין האבען איהם די לוסטינע מאסקען, וואס האבען געטראיבען די אידען. דערזעהן אוּ געוואלט צונעהן צו איהם, טרייבען מיט איהם שפאמ. פלאצ'ונג האט זיך א פערשליערטע מיידעל דורךנרייסען דורד דעם קארדאן שווויצ'ארישע סאלדאטען. וואס האבען געהאלטען וואד אראום דעם פאפסט. זיך איין אריאן איין די גרווע אידען. צונגעאנגען צו דעם בענ אונגעהייבען ביידע געשווינ אועקצונעהן צום עולם, וואס איין גע- שטאנען בי די הייער.

אכען באולד האבען זיך דערזעהן די לוסטינע מאסקען. איינער האט זיך איבערגעלקט מיטין' צויזיטען. א פאר זיינען צו זיך, אנד געהויבען אועקצורייסען דאס מיידעל פון אלטען. ער אלטער האט זיך געללאמערט אדים איהר, אוּ די צוויי מאסקען האבען די מיידעל געריסען פון אלטען.

— ריים איהר אראפ דעם שליער! זעה, אויב עס לויינט זיך!

— האט ווער געשדרען פון עולם.
אוּ איינער פון די מאסקען האט פון ער מיעדעל'ס קאפ אונס טערנעריסען דעם שליער.

אוּ באולד איין עפעם געשעהן, וואס קיינער האט ניט פער- שטאנען, ווי איזוי אוּ וואס עס איין פאָרנגעקסומען. אינער פון די מאסקען, דערזעההענדין דאס ענטדרקטען פנים פון ער מיעדעל האט

זיד מיט אמאָל אַרְוֹנֶט עַרְגָּעֵל אָזָעָן אוֹיפֿ דִי קְנִיעָן זִיד אַנְגָּעָהוּ בָּעָן צַו
צַלְמָעָן.

קִינְגָּרְהָאָט נִיט גַּעֲוָאָסְטָן וּוָאָסָם עַמְּ אַיְזָן גַּעֲשָׁהָן, נָור דָעָרְזָעַד
הָעַנְדִּינְגָּן וּוּי דִי מַאֲסְקָעָן קְנִיעָתָן דָּאָרְטָמָן פָּאָרָן. אָמִירְדָּעָל אָזָן צַלְמָעָט זִיד.
הָאָטָן מַעַן זִיד אַנְגָּעָהוּבָּעָן אַרְוֹמְצָקְוָעָן אָזָן צַו אַבָּעָן וּוּמְעָמָן צַוְּשָׁהָעָן
עוֹלָם, אָזָן פָּלוֹצְלָהָגָן הָאָטָן מַעַן זִיד דָעָרְזָעַהָן — דִי, וּוָאָסָם שְׁטָעָהָטָן דָאָרְטָמָן
בַּיִּם בְּלִינְדָּעָן אַיְדָעָן. אָזָן קְסָטָמָן מִיט אַיְהָרָעָן טְרוֹיְעִרְגָּעָן גְּרוֹיְסָעָן אַוְיָגָעָן
אוֹזָן שְׁמִיכְלָעְנְדִּינְגָּן לִיְפָעָן. וּוּי מִיט גְּרוֹיָסָן וּוּהָטָאָגָן אָזָן רְחַמְּנוֹתָן אַוְיָקָ
דָּעַם צַוְּשָׁעָטָעָן. שָׁאַלְעַנְדָּעָן פָּעַבָּעָל, אָזָן בָּאָלְדָּהָאָט וּוּרָרְ פָּוּ פָעַבָּעָל
אוֹיסְגָּשְׁרִיּוֹן :

— זַעַחַט, זַעַחַט, זַוְּעַר עַס שְׁטָעָהָטָן דָאָרְטָמָן, דִי הַיְּלִינְגָּעָן מַאֲדָאָןָן,
“דִי מַאֲדָאָןָן פָּוּ לִיעְבָּעָן” — זַעַחַט, זַעַחַט !

— דִי מַאֲדָאָןָן פָּוּ „הַיְּלִינְגָּעָן הָאָרְצָן“ — הָאָטָן זִיד בְּעוֹזְיָעָן.

— זַי, זַי אַלְיוֹן אַזְיָן אַחֲרָ אַיְגָנָעָן בְּלָוְטָן אָזָן פְּלִישָׁן.

— אה, הַיְּלִינְגָּעָן מַוְטָּעָר ! הָאָבָּרְ רְחַמְּנוֹת !

אָזָן עַס אַיְזָן גַּעֲוָאָסְטָן וּוּי דִי שְׁרָעָקָן פָּוּ גַּטָּטָן וּוּאַלְטָן בְּעַפְּאַלְעָן דָעַם
גְּרוֹיְסָעָן פָעַבָּעָל. דִי שְׁרָעָקָן הָאָטָן אַנְגָּשְׁטָמָעָטָן. הָאָטָן פְּרָבְּלִיצָט וּוּי אָ
יָם רְוִישָׁעָדִינְגָּן בּוֹאַלְיָעָסָן מַעֲנְשָׁעָן. אָזָן דָא אָזָן דָאָרְטָמָן הָאָבָּעָן מַעֲנְשָׁעָן
אַרְאָפְּגָעָרִיסָעָן דִי מַאֲסְקָעָן פָּוּן זִיעָרָעָן פְּנִים־עַר, אַרְאָפְּגָעָרִיסָעָן דִי פָּאָנָּ
טָאָסְטִישָׁעָן הִימָּט, דִי גַּעַצְעָנְדִּיעָנְרִישָׁעָן קְלִיְּדָרָעָן. עַס זִיְּנָעָן אַוְיְפָגְנְעַדְעָטָן
גַּעֲוָאָרָעָן מַעֲנְשָׁלְכָעָן פְּנִים־עַר צַוְּשָׁהָעָן דָעַם יָם פָּוּ פְּרָשְׁטָמְעָלָטָעָן. דָא
אָזָן דָאָרְטָמָן זִיד מַעֲנְשָׁעָן אַרְאָבְּגָעָלָאָזָן אוֹיפֿ דִי קְנִיעָן. אַוְיְפָגְנְהָוִיָּ
בָּעָן דִי הָעָנְדָן צָוָם בִּילָר, וּוָאָסָם הָאָטָן זִיד בְּעוֹזְיָעָן פָּאָר זַי. אָזָן דִי
זַוְּיְמָרָעָן גַּאֲסָעָן הָאָטָן מַעַן נְעֻוָּאָסָט וּוָאָסָם דָאָרְטָמָן אָזָן גַּעֲשָׁהָעָן,
אָזָן פָּוּ דָאָרְטָמָן הָאָבָּעָן זִיד נָאָרְגָּעָן דִי פְּרָעָהָלְכָעָן קְאַרְנָאָוָאָלָּ
גַּעַזְעָנָגָעָן. דָאָסָם לְאַכְּבָעָן פָּוּן פָעַבָּעָל. דָאָסָם גְּרוֹיָשָׁן אָזָן דָעַר גַּשְׁרִיָּהָהָאָטָן
זִיד נָאָרְגָּעָן גַּעַהְעָרָטָן פָּוּ דָעַר וּוּיְמָעָרָטָן גַּאֲסָמָהָהָאָטָן. אָזָן דָא הָאָבָּעָן
שְׁוִין מַעֲנְשָׁעָן גַּעַקְנִיעָט אוֹיפֿ דִי הָעָנְדָן צָוָם
הַיְּמָעָל אָזָן גַּעַזְגָּעָן : “אָוֹוָא מַאְרִיעָן”.

וּוּי פָאָר אָפִיעָר, וּוָאָסָם אַיְזָן גַּעַפְּאַלְעָן פָּוּ הַיְּמָעָל, הָאָבָּעָן זִיד זִיד
אַבְּגָעָרִיסָט פָּוּ אַיְהָר אָזָן אַנְטָלְאָפְּאָעָן פָּוּ אַיְהָר וּוּעָגָן, אָזָן גַּעַוְאָרְפָּעָן זִיד
אוֹיפֿ דָעַר עַרְדָּפָאָר אַיְהָר, גַּעַבְּוִיְּגָעָן דִי פְּנִים־עַר, אָזָן אַוְיְסָגְנְעַשְׁטָרָעָט
דִי הָעָנְדָן צַוְּיָהָר.

אוו די אידישע טאכטער פון דער גהעטָא האט אַנגענוּמען אַיהָר
בְּלִינְדְּעָן זַיְדְּעָן בֵּי דַעַר הַאנְדָּר אוֹו האַט אַיהָם אַרוֹיְסֶנְעֲפִירָת פּוֹ
פֻּעְבָּעַל, פָּאָרְבִּי די קְנִיעַנְדִּינְעָן, אוֹו אַנְגְּסְטָעָן גַּעֲפָאַלְעָנָן מַעֲנְשָׁעָן, וּוֹאָסָם
זַיְנְגָּעָן גַּעֲלָעָנָן וּוֹי אַשְׁטִילָעָר וּוֹאַסְטָר פָּאָר אַיהָרָע פִּים, אוֹו אוֹו פָּעָרָ
שְׁוּאוֹנְדְּעָן מִיט אַיהָם אוֹו די מְוַעַרְעָוּ פּוֹן דַעַר גַּהְעַטָּא.
דָאָרָט, וּוֹיִיט אַיְן דַעַר גַּאַס, האַט אַיְנָעָר גַּעֲפָרָעָנט דַעַם אַנְדְּעָרָעָן:
„וּוֹאָס אַיְן גַּעַשְׁעָהָן?“

קָפִיטָה 13.

דַעַר גַּעֲפָנְגַעַנֵּר גַּאַט.

אויבען, אוין די אויבערשטע קאמערען פון וואטיאקן, אוין פאפסט פאול דער פיערטער געועסן אוין זיין צימער, וואס אוין בעשטאָןן פון אַ נאָקעטָן פֿער וווענטיגען נאָכָן קאמער. אוינגעאָרְדְּעָט ווי אַ קלְוִיסְטְּרָדְּשְׁטוּב פון אַ פֿרְוּשְׁדְּגָעָן מאָנָּאָר. אויף זיין האָרטְעָטְלְּזְעָמָּן טְעָרְבָּאנָּס אַיְזָן גַּעֲפָנְגַעַנֵּר דער פֿאָפָּסְט אָהָט זִיד אוינגעאָקְוּט צָו דָעַט פֿערְקְרִידְמְטָעָן לְיִוְדְּעָנָּדָעָן יְעוּסָם. וואס אוין גַּעֲפָנְגַעַנֵּר פֿאָר אַיהם אויפֿזְנָאָקְעָטָן טְиш. זִין שְׁוֹעָר. שלְאָנָּג, ברִיאָת פְּנִים אוין נָאָר שְׁוֹעָרְעָר אָנוּ נָאָר פֿינְסְטְּרָעְרָע גַּעֲוָעָן. נָרָאָבָע, גְּרוּסָע, שְׁוֹעָרְעָר פֿאָלְדָעָן האָבָעָן זִיד גַּעֲלִינְגָט אוינְגָעָר אויפֿזְאָנְדְּרָעָן אַיבָּעָר זִין פְּנִים, אוין דִּי לְיִידְינָעָן אָרְאָפְּחָהעָנְגָעָנְדָע פֿאָלְדָעָן קְנִיטְשָׁעָן האָבָעָן אוינְגַעַנְגָעָן זִין אָוִוָּעָן. קוּיָם וואס מעָן האָט זִי אָרוּסְגָּנְזָעָה, נָדָר זִין ברִיאָת מְוִיל האָט זִיד ברִיאָת פֿערְשְׁנִיטָעָן אַיבָּעָר זִין פְּנִים, אוין צְוּוִי דִּיקָעָהוּטְפֿאָלְדָעָן האָבָעָן זִיד אָרְאָפְּגָעָלָאָזָט זִי צְוּוִי וְאָסְטָעָר שְׁמָרָאָטָעָן בְּיוּ דִי בִּירְדָע זִיר טָעָן פון זִין מוֹלִי. זִין פְּנִים אוין גַּעֲוָעָן פֿערְהוּלָעָן אוין אַ שְׁרָעְפָּעָנְדָע מֶרֶה שְׁחָוָרָה. אוין אָזָוִי שְׁוֹאָרָץ זִי זִין פְּנִים, אוין יעַצְט גַּעֲוָעָן זִין גַּעֲמִיכָה אוין זִין גַּעֲמִיכָה.

מייט זִין גַּעֲמִיכָה אוין זִין גַּעֲמִיכָה אוּסְגָּנְאָרְבִּיטָע פֿינְגָעָר האָט ער אַגְּנָעָר גַּעֲמִיכָה דָעַם קְרוּצִיפִּילָם אוין האָט זִיד אוינגעאָקְוּט אַיְזָן אַיהם. — וּוּרְעָר זִין גַּעֲמִיכָה זִי, די, וואס דו קְלָמָסְטָר אָרוֹסָם פון זִי? צִי בִּזְוָטוּ מִיט דִּיזְיַין לְיִיב אָנוּ בְּלֹות נָאָר פֿערְבְּוּנָהָן מִיט זִי? צִי האָסְטָמָה נִוְתָּקְיָה מִאָכָט אַיבָּעָר זִי, וואס זִי וְאָגָנָעָן דִּיךְ אָזָוִי לְאָגָנָג אָנוּ אָזָוִי האָרטְטָג נְשָׁקָג צָו פֿערְלִיְקְעָנָעָן? צִי האָט דִּיךְ גַּאַט, דיין פֿאָטָעָר, נָדָר גַּעַט שְׁוֹקָט צָו אָנוּ, צָו דִּי קְנָעָכָט, אוין זִי, די זִיהָה, האָט ער אלְיַיְן גַּעֲנוּמוּעָן

אונטער זיין שיין? צי האבעו זיין אפשר דורך א געהוימע קראפט געפאנגען דיך אוֹן דיין הייליגע מומטער, אוֹן זיין פֿינְגְּנֶעַן דיך אוֹן זיין ערעדע סינאנגען. שטעלכען דיין הארץ אוֹן צ'יחען דערפֿון דיין בלוט ארוויט, אוֹן האַלטְעָן דיין הייליגע מומטער אַנגְבּוֹנְדָּן. זיין מיט אַקייט, צו זײַעַרְעָן סינאנגען, אוֹן זיין זאל פֿאָר זיין נסְסִים טָאן, רַאַטְעוֹן זיין פֿוֹ אַונְזְעָרָעָה הַעֲנָד? — — שְׁלִיטְעָן זיין פֿיְיעָר אַוְן וּזְאַטְעָר פֿאָר זיין? זאג, זאג, זאג!

ער האט מיט מאָכְט צוֹרִיךְ אַוּפְּגַעַשְׁטָלַט דעם צְלָם אַוְוָף זיין טיש, אוֹפְּגַעַהוּבָּן זיך שׂוּעָר אַוְן זִינְגַּע שׂוּעָר טְרִיטָה אַוְן דָּאַם קָלָאָפְּעָן פֿוֹ אַהֲמָעָר אַיבָּעָר דעם בְּרוּיטָן. נְרוּיסְטָעָן צִימָעָר אַפְּגָנָעָן. קלונגען.

אוֹן זיין פָּאנְטָאַזְיָעָה האט ער געוזהן זיין די הייליגע מומטער אוֹן געפאנגען ביַי די אַידָּעָן. אוֹזְיָה זיין דָּאַם פָּאָלָק פֿוֹן רְוִים האט געַלְוִיבָּט, אוֹן די אַידָּעָן האבעו דורך אַגְּהַיִם קָרָאָפְּט בעשׂוֹאָרָעָן מִיט זײַעַרְעָן גַּאַטְלְעַסְטְּרָעְדָּן סְפִּירָם די הייליגע מומטער, אוֹן זײַן זאל זִין בַּי זַיְהָ אַיְן דָּעָר נְהֻעָטָא, אוֹן זַיְהָ אַיְסְהַעַלְפָעָן אַיְן זײַעַרְעָן נְוִיתָעָן. ער האט געוזהן, זַיְהָ זַיְהָ, דָּאַם הייליגע הארץ, דָּאַם אַוְיסְדָּרְוּעָה לְמַעַן מִידָּעָל, די מומטער פֿוֹ קִינְד יְעוֹם, לִינְטְּ בַּיְדֵי טְרִיבָּעָן פֿוֹ די שְׁוּלָּעָן אַיְן דָּעָר אַירְיוּשָׁעָר נְהֻעָטָא, מִיט אַזְיְזָעָרָעָן קִיטָּם גַּעֲבָּרְדָּן. דָּאָרְטָעָן האַלְטָעָן זַיְהָ אַיְדָעָן אַוְן פֿינְגְּנֶעַן זַיְהָ, מאָכְט שְׁפָאָט אַוְן חֹזֶק פֿוֹ אַיהֲרָה. אוֹן יְעָדָם מַאֲלָ, וּזְעָן זַיְהָ זִינְגַּע אַיְן גַּעַפְּאָהָר, לאַזְעָן זַיְהָ זַיְהָ אַדוֹרִים, פָּעָרְ שְׁטָלְעָן זַיְהָ פֿאָר אַיְדִישָׁע מִידָּעָל, אוֹן זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ קִירְסְטָעָן, אוֹן די אַיְדָעָן רַאַטְעוֹן זַיְהָ אַזְיְזָעָר פִּיהְרָעָן זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ קִירְסְטָעָן, אוֹן זַיְהָ סִינְגְּנָעָן זַיְהָ בִּינְדָּעָן זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ זַיְהָ קִירְסְטָעָן. טָעָן זַיְהָ אַזְיְזָעָר אַיְן דָּעָר סִינְגְּנָעָן.

זִיְיכָעַ גְּרוּעַ הַאָרָה האבעו זיך אַוְיפְּגַעַשְׁטָלַט, די קְנִיטְשָׁעָן פֿוֹ זַיְהָ פְּנִים האבעו אַנְגְּעָהוּבָּן צַו שְׁפִילָעָן. אַוְיפְּצְוְלִיְיָעָן זַיְהָ אַזְיְזָעָרָה קָאָרְטְּשָׁעָן זַיְהָ, וּזְיַיְן פָּאָלָק, אוֹן ער האט גַּעַטְעָמָן פֿוֹ אַשְׁלָאָגָן. ער אַזְיָה גַּעַוְועָן אַבְּרָנוּיָה בַּיְשָׁ, וּזְיַיְן פָּאָלָק, אוֹן ער האט בַּיְלָאָזְזָעָן קָלָאָר גַּעַזְוָהָה. פֿאָר וּזְסָמָן נִיט! האט ער זיך גַּעַטְאָכָט — גַּנְבְּעָנָעָן זַיְהָ זַיְהָ נִיט אַרְיוֹן אַזְיָה אַונְזְעָרָעָר קִירְכָּעָן אַזְיָה נְהַמְּמָעָן זַיְהָ דָעָן נִיט אַרְאָפָּעָן פֿוֹ די אַלְטָאָרָס דָּאַם הַיְלִינְגָּעָ בְּדוּיטָה, דָּאַם הארץ פֿוֹ יְעוֹזָם קִירְסְטָעָן, ער וּזְיַיְן, דָּאַם בלוט

פּוֹ יְעוּזָם קַרְיסְטוֹמָ אָנוּ בַּרְעֵנְגָעָן עַמְּ אִין זַיְעַרְעַ שַׁוְּלָעָן. אָנוּ שַׁטְּעַבְּנָן
אָסָ ברְוִיטָם, דָּסָ הַיְּלִינָעָן הָאָרֶץ פּוֹ יְעוּזָם, שַׁטְּעַבְּנָן עַמְּ אָנוּ שַׁטְּעַבְּנָן
עַמְּ בֵּין זַיְיַהְעַן אֲרוּסָם דָּעַם לְעַצְמָעָן טַרְאַפְּעָן בְּלֹוטָן פּוֹ הַיְּלִינָעָן
הָאָרֶץ אָנוּ בַּאֲקָעָן עַמְּ אִין זַיְעַרְעַ מְצֹוֹתָן, אָנוּ פָּסָח אַוִּיפָּה דָּעָה
נָאָכָטָן עַסְעָן זַיְיַהְעַן קַרְיסְטוֹמָ דָּסָ הָאָרֶץ פּוֹ אָנוּזָעָרָן גָּאָטָן, אָנוּ
שִׁיכְרֹעָן זַיְדָן אָנוּ מִיטָּה דָּעַם בְּלֹוטָן פּוֹ דָּעַם אַרְיְמָעָן יְעוּזָם קַרְיסְטוֹמָ.

אָ גְּרוּסָם רְחַמְנָהָט אַהֲם אַרְמְגַנְעַמְעָן צַו דָּעַם אַרְיְמָעָן יְעָדָן
זָוָסָעָן, וּוָאָסָמָעָן פִּינְיָנְטָמָ אַהֲם אַזְוָיָן. עַר אִין צַוְּגַנְגַּנְעַמְעָן צַו נָאָטָן
אָנוּ אַהֲם גַּעַנְוָמָעָן אִין זַיְיַהְעַן הַאֲנָדָר אַרְיוֹן. עַר הָאָטָט זַיְדָן גַּעַוְאָלָטָן וּוְאָרָ
פָּעָן אַיְוָה דִּי קְנָעָעָפָר אַהֲם, אַכְבָּעָר עַר הָאָטָט נִימָט גַּעַקְעַנְטָן... עַר הָאָטָט
גַּעַוְאָלָט בַּעַטְעָן צַו אַהֲם, אָנוּ נִימָט גַּעַקְעַנְטָן — — דָּסָ אַיְונְצִיְּנָעָן,
וּוָאָסָמָעָן עַר הָאָטָט גַּעַפְּהָלָט פָּאָר דָּעַם גָּאָטָן אִין גַּעַוְוָן אַוִּיפָּה גַּעַלְעַטָּעָן.
רְחַמְנָהָט, רְחַמְנָהָט אַיְוָה אַהֲם, וּוָאָסָמָעָן שְׂוִין אַזְוָיָן פִּיעָל גַּעַלְמָעָן,
וּוָאָסָמָעָן הָאָטָט אַהֲם גַּעַרְקִיזְיָטָן, גַּעַשְׁלָאָגָעָן אַהֲם גַּעַנְגָּל אִין דִּי פִּינְ
גָּעָר, אָנוּ דִּי אִידָּעָן צִיהָעָן בְּלֹוטָן פּוֹ זַיְיַהְעַן הָאָרֶץ אַיְוָה יְעַדְעָן פָּסָח... עַר
הָאָטָט דָּעַם גָּאָטָן גַּעַטְרִיְּסָטָן. עַר הָאָטָט גַּעַנְלָעָט מִיטָּה זַיְיַהְעַן שְׁוּוּרָעָן הָאָהָן,
אַוְבָּעָר זַיְיַהְעַן גַּעַפְּיִינְגְּנָעָן קַרְעַטָּעָר, אָנוּ בַּעֲרֹהִינְגָּט אַהֲם זַיְיַהְעַן בַּעֲרֹהִינְגָּט
הַינְּטָא גַּעַשְׁלָאָגָעָן קִינְדָּה, אָנוּ גַּעַרְעַדְתָּא צַו אַהֲם וּוְיִדָּה, מִיטָּה גַּעַוְוָיָן, מִיטָּה
רְחַמְנָהָט :

— מִיר וּוּלְעָלָעָן זַיְדָן נִוקָּם זַיְיַהְעַן פָּאָר דִּיָּה, פָּאָר אַלְעָ דִּיְנָעָן יְסוּרִים
זַיְדָן נִוקָּם זַיְיַהְעַן, מִיטָּה פִּיְעַדְדִּיגָּע שְׁוּוּרָעָר זַיְדָן נִוקָּם זַיְיַהְעַן!

אַכְבָּעָר בַּעַטְעָן הָאָטָט עַר נִימָט גַּעַקְעַנְטָן צַו אַהֲם...

עַר הָאָטָט זַיְדָן גַּעַפְּהָלָט יְעַצְתָּ שְׁטַאָרְמָעָר פּוֹ זַיְיַהְעַן, מַעֲכְטִינְגָּעָר
פּוֹ אַהֲם — עַר קָעָן זַיְדָן נִוקָּם זַיְיַהְעַן פָּאָר אַהֲם. עַס הָאָטָט זַיְדָן זַיְיַהְעַן
גַּעַדְכָּטָם, אָזָעָר, פָּאָלָדָעָר פֻּעַרְטָעָר, דָּעַר פָּאָפְסָטָן פּוֹן אַלְעָ קַאְטְוִילָעָן,
דָּעַר שְׁטַעַלְפְּשַׁטְרַעְטָעָר פּוֹן יְעוּזָם — עַר אִין גָּאָטָן. אִין זַיְיַהְעַן הָאָהָן
לִינְטָא דִּי מָאָכָטָן פּוֹן דָּעַר וּוּלְטָן. עַר אַלְיוֹן קָעָן בַּעַשְׁטַרְאַפְּעָן דִּי פִּינְהָאָה
פּוֹן גָּאָטָן. דָּעַר דָּאָרָטָן, וּוָאָסָמָעָן שְׁטַעַחְתָּ אַיְוָה זַיְיַהְעַן טִישָּׁן. אִין אַגְּפִינְגְּנָט
קִינְדָּה, וּוּלְכָעָן דִּי אִידָּעָן הָאָבָעָן גַּעַפְּאָגָעָן אִין זַיְיַהְעַן רִישָׁות אָנוּ מַוְּשָׁעָן
אַהֲם. אָנוּ עַר, דָּעַר גָּאָטָן, פָּאָלָדָעָר, דָּעַר פֻּעַרְטָעָר, עַר וּוּטָה זַיְדָן נִוקָּם זַיְיַהְעַן
פָּאָר אַהֲם.

עַר הָאָטָט גַּעַהְעַט דָּסָמָעָן גַּעַפְּהָלָט צַו פָּאָלָעָן פָּאָר זַיְדָן אַלְיוֹן אַיְוָה צַעַ

קניע, צו בעטען צו זיך אליאון, זיך אליאון צו פריזווען, צו זיך אליאון דיעע-
צען, וויל קיין אנדר גאט האט ער ניט געהאט.

ער האט אונגעקלונגגען מיט זיין ציה-גלאך איזו האט געהיסען
ארידינרוףען דעם קאורדינאל מיכעל גהיסליער, דעם גהויס-איינקויזיטאָר
פון דעם הייליגען פאפסט.
וואען דער קאָרדינאל איזו אַריינגעקומען מיט זיין רוייטען אַינקויז
זיטאָריאשען הוֹט אָוּן שאָרָאָד-דוֹיטען מאָנטעל, האט אַיהם דער פאפסט
געפרענט :

— זיך האבען זיך מורה געווען?
— דער אַינקויזיטאָר האט אַמִינָּות געשוויגען אָוּן דערנָּאָד גע-
אנט :

— ביז אַיצְט נאָר ניט.
— וואָס האָסְטָו געטָאָן מיט זיך?
— די אלטָע האָב אַיר געהאלטָען דריַו מאָל אָונטערָן ראה.
הי פֿיזְקָעָרָם זאגָען מיר אָבעָר, אָז אַ פֿערטָען מאָל קָעָן מעָן זיך ניט
געמען, וויל זיך וועלען עס ניט אַריבָּעָרטָאָגָאנָט.
— הָיִת זַוְּעָר לְעָבָנָן — האט דער פֿאָסְטָן גַּעֲזָאנָט. די קִירְכָּע
טוֹעָטָן ניט אַין גַּהְיִים אַין די טָאָרֶטְרִיךְלָעָרָם. די קִירְכָּע פֿערָ-
ברענט עַפְּעַנְטָלִיךְ. אָוּן מיט די יונְגָע? — האט ער ווֹיְטָעָר געפרענט.
— צוֹוֵי האָב אַיר גַּעַשְׁטָעָלָט אָונְטָעָר דעם „וּאָסְעָרְפָּאָל“. אַיִּי
געָר אַין מְשֻׂגָּע גַּעֲוָאָרָעָן. דער צוֹוֵיְטָעָר פֿיְנִינְגָט זיך נאָר.

— האט זיך קִינְגָּר פָּו זיך ניט מורה געווען?
— ביז אַיצְט קִינְגָּר ניט.
— אָוּן צו אָנוֹזָעָר גְּלוֹיְבָּעָן אַרְבָּעָצָגָעָהָן האט קִינְגָּר פָּו זיך
קִיְּיוֹ חַשְׁקָן ניט אַרְוִיסְגָּעָוִיזָעָן?

— זיך זַיְנָעָן זַהְרָה האָרְטָנָעָלִיגִּין.
— מיר מְזַעַּן גַּעֲוִינְגָּעָן וּמְעַמְּעָן עס אַין פָּו זיך — די קִירְכָּע מְזַעַּן
איְהָר זַיְעָג האָבָעָן. אָוּן מיט „איְהָר“ וואָס האָט איְהָר געטָאָן?
— ווּ די האָסְטָן בעַפְּוַיְלָעָן, היַלְיָגָעָר פֿאָטָעָר. מיר וּמְעַנְּעָן זיך
גִּיט אַנְצָוּרְיָהָרָעָן. זיך יַאֲגָט נאָר אָוּן אַ שְׁרָעָמִיט איְהָר עַהְנְלִיבְּלִיט

זו די מומער פון גאט און אלע אונזערע מענשען. די מאנאכען האבען
מורא זיך צו דערגעעהנטערען צו איהה.

— בעטראקט מען זיך?

— זי זיצט נשבען איהר בלינדען זידען און אナンצע נאכט האַ
בען זיך ביידע פסקים פון תחלים געונגנען איז דער פערשאַלטער
שפראָר.

— האט מען געפּרוֹאוֹט דעם אלטערן דערּוֹווֹיטערּוֹן פון איהר?

— מיר האבען געפּרוֹאוֹט, אבער ווען די מאנאכען מיט די מאס-
קען איבער די פֿנִים ער זיינען אריין צו איהר אין קאמער, און געוֹאלט
אנגעבען דעם בלינדען אלטערן און איהם אַרְוִיסְפִּירְעָן, האט זיך זיך
געשטעלט פָּאר איהם, און זיך האט מיט אַיהֲרָע אַוְיגְּעָן אַנְגְּעָקָט די
מאנאכען. די מאנאכען האבען דערּקענט איז איהר דאס פֿנִים פון די
הייליגע מומער, און זיינען געפּאַלען פָּאר איהר אוֹיפֵּר די קנייע און זיך
געצלטּמּט.

— האט קיינער פון די מאנאכען קיון מוטה ניט געהאט דעם
בעפּעהל פון דער קירבע אַיסְפִּירְעָן?

— דאס פָּאַלְק גַּלוֹבְּט, און זיך איז די הייליגע מומער, זואָס די
אידען האבען זיך בעשׂוֹאַרְעָן דורך זיירע פֿערְכּוֹשְׁפּטּעָן סְפִּירִים, און זיך
זאל בַּי זיך וואָהָנָעָן איז דער אַידְישָׁעָרָה נְהָעָטָא, בְּדַי זיך זאל זיך רַאַ
טעוֹ�וֹן פון אונזערע הענָר.

דער פָּאַפְּסָט האט אַמִּינְגָּות גַּעַשׂוֹיְגָּעָן, אַנְגְּעָקָט דעם נְרוּסִיסִי
אַינְקוֹוּזְיִיטָאָר און געפּרָעָגָן:

— און זיך גַּלוֹבְּסָט אַיְדָה, און זיך איז די הייליגע מומער?

דער קַאַרְדִּינָאָל האט גַּעַשׂוֹיְגָּעָן.

— פָּאַר וואָס עַנְטְּפָעָרְסָטָו נִיט?

— איהר פֿנִים איז זעהר עַהֲנָדִיך צו דעם גַּעַזְיכָת פון אונזער
הארינטער, די געבענשטע מומער פון דעם הייליגען קַרְוִיטָטָה.

— און די אַיְדָה אַהֲבָעָן זיך געפּאַנְגָּעָן?

— די אַיְדָה קענען בעשׂוֹעָרָעָן מיט זיירע גַּעַצְנְדִּיעָנְרִישָׁע
סְפִּירִים, אַזְוִי זיך האבען בעשׂוֹאַרְעָן דורך אַנְהִימָּעָן קַרְאָפְּטָה דעם
קַאַרְדִּינָאָל קַרְיסְטָאַפְּעָלָא מַאֲדֻרְזִי, אַז עַר זאל פָּאַר זיך דַּרְוקָעָן זיירע
סְפִּירִים גענען דיין פֿערְכָּאָט.

— דַּרְוקָט דער קַאַרְדִּינָאָל מַאֲדֻרְזִי אַיְדִּישָׁעָן סְפִּירִים?

— איזו ריווא די טרענט האט ער פאל זוי א דרום געפעגען און זיינער פערשאַלטענען ספר די משכה, וואס דו האסט געהיסען פערברענען, האט ער צוויי מאָל איבערגעדרוקט פאָר זוי.

— פערברענען! קיון איזו אידישער ספר זאל זיך אויף איטאָ ליענישע ערדר ניט געפינען, און דעם קאַרדינאל שטעלען אויף' חרט צעטעל. פיתר מיד צו איהר, איז זי איז אויף איז אמת די היילגע מוטער, אונזער גבעגעשטער פּוּוּ, איז זי איז געפאנגען בי די אידען דורך זיינער פערשאַלטענע ספרין, בעדארפּ אַקריסט זיך בעפּרויין פּוּ זיינער הענד.

— דו, הייליגער פֿאָטהּר, איז די אַינְקְוּזִיזְצִיאָנָּעָס קעלעראָען? איז די טאָרטוֹרְקְאָמְעָרָעָן?

— איז איהר האט מורה זיך צו דערנעהנטערען צו איהר, וועל איז אלײַן געהז בעפּרויין אונזער גבעגעשטער האוינטער פּוּ די הענד פּוּ די פרעמדע. איז בין דער פערטרעטער פּוּ גאט אויף דער ערדר, איז דער פֿאָפסּט, איז בעגּלִיטִוּנֶגּ פּוּ דעם גּרוּס-אַינְקְוּזִיזְצִיאָר, איז אַוּעָק צו די קעלעראָען פּוּ דער אַינְקְוּזִיזְצִיעַ, צו בעפּרויין די הוּא ליגע מוטער פּוּ דער אַידְישֶׁר געפּאַנְגּעַנְשָׁאָפּט.

ק א פ י ט ע ۱۴.

אין די קעלערען פון דער אינקווייזיע.

- אין די געוועלכטער קעלערען פון דער קירבעס. אונושעליקא האט זיך דורך די נאכט געטראגען א געשריי פון געפיניינטער, וועלכטער האט זיך אונגעשלאלגען און די דישע מוייערעדן פון די קעלערען און איזו פער-שטיקט געוואראען און איסונגעאנגען. אין דעם טיפען חלל פון די גע-וועלכט בעאלקענים. אין די וויטע, פערבלאלנדושנדייג ל'אכירנט זוינקלען, וועלכע זוינען פאהוילען געוווען אין די שואורצקייט פון פינ-סטערניש... אין א זוינקלע, בי א וואנד, זוינען געלעגען צויניפגען קנוילט מענשלייבע ברואים, וועלכע האבען זיך גענישטערט ווי קרייד בענדע וווערים, און גענורערט זיך איזן קאלוושעס פון בלוט, ואס האט זיך גענאסען פון זיירער וואונדרען. אין א בעזונדרערען זוינקלע זוינען מענשלייבע ברואים געהאנגען מיט די פיס ארווף אויף איזווערנע תליות, מיט אראפגעהאנגען קעפ איבער פלאטמענדע בעקענס פון פייער. פון ברעד-מאשינען האבען ארישגעשטוקט מענשלייבע קעפ. און מאנאכען אין שווארטצע מאסקען אויף די פנים'ער, מיט שווארטצע בעדרקטען קעפ, האבען מיט גליה-צוואאנגען געציגונג זיך גענעל פון די פינגער, די האר. פון די קעפ. פון איבעראל האט זיך געהרטט געד-שרוייען. עם האבען זיך געטראגען אין דער לוופטען מענשלייבע יללות, ווי געשריווען פון געשאכטנען אקסען. און עס האט איסגעזעהן ווי די קעלערען פון דער היילגער קירבעס. אונושעליקא זוינען א מענש-לייב יאטקע, ווארים אין אלע זוינקלען האבען זיך ארוםגעוואלגערט מענשלייבע אברום. די שטיינערנע פארלאגען פון קעלער איז גלייטשיג און פייבט געוווען פון מענשלייך בלוט, און די ווונט בעשומוצט מיט מענשלייך בלוט... .

עם האבען זיך געפִּינְגֶט מענשען איזו ברעד-מאשינען און מענשׂ
לייכע איברים זייןען געווארען איינגעשלאַסְעַן איז איזוערנע קאַסְטְּעַן.
מענשען האבען געקרעכט איז גליהענדע שטינגען, נור דערפֿאָר, וואָס
עם האט ווער ערות-געאנט אוּזַּו, אַז זיך האבען געהאט א געווארַן-
הייט אַ העמד איבערצּוּבִּיטּוּן ערְבַּ שְׁבַּת. עַס אַיז גַּעֲנוֹג גַּעֲנוֹג, אַז
אַ קְּנַעַטּ זַּאֲלַ ערְתּ זַּאֲגַעַן אוּזַּו זַּיְהַןְטַע, אַז זַּיְהַטּ גַּעַהַטּ דַּי
גַּעַוְוִינְהַיִּט יַעֲדַעַן פְּרִיטַאָג צַוְּהַמְּעַן אַ בְּאָד — אַז זַּיְהַטּ גַּעַוְוִינְגַּטּ
צַוְּהַמְּעַן מְוֹדָה צַוְּ זַּיְהַן זַּיך, אַז זַּיְהַטּ שְׁטַחַט אַיז אַ גַּעַהַיִּיםְפַּעַרְבִּינְגַּן-
דוֹנְגַּ מִיטַּ דַּעַר אִידְיִישַׂרְ רְעַלְיָנִין.

די אִידְעַן האט מאָן גַּעַפְּינְגַּט אַיז בעונדרעַן קְעַלְעַט, נִיטַּ
צְוַאַמְעַן מִיטַּ די קְרִיסְטַּעַן, כְּדִי די קְרִיסְטַּעַן זַּאֲלַעַן נִיטַּ זַּהַן
די האַרטְנְקִינְגִּיטּ פּוֹן די אִידְעַן, כְּדִי זַּיְהַטּ זַּאֲלַעַן נִיטַּ זַּהַן די
צְוַעַבְּנְדְּעַנְשִׁיטּ פּוֹן די אִידְעַן צַוְּ זַּיְהַר גַּלְיְבַּעַן אַיז זַּיְהַר בְּרִיטְיַּ
מוֹטִינְגִּיטּ אַוְיסְצּוּשְׁטַעַהַן דַּאֲסַ גַּהְינְגַּסְפִּיעַרְ פּוֹן דַּעַר קְרִיכַע פָּאָה
זַּיְהַר נָאַט אַיז אַמְוֹתַה, וּאוֹרִים זַּיְהַטּ קְעַנְעַן זַּיך נָאַד אַפְּלַעַרְכַּעַן פּוֹן
זַּיְהַן... אַטּ, פּוֹן יְעַנְעַם קְעַלְעַר, וּאוֹמַעַן האט גַּעַפְּינְגַּטּ די אִידְעַן, האט
מִעַן נִיטַּ גַּעַהַרְטַּ קְיִינְעַ גַּעַוְאַלְדַּעַן אַיז קְיִינְעַ גַּעַשְׁרִיעַן, קְיִינְעַ לִילְהָתַ
אַיז קְיִינְעַ קְרַעְבַּעַן פּוֹן אַיבְּרַעְמְעַנְשְׁלִיכַע לְיִידְעַן אַיז נְוִיטְעַן. פּוֹן דָּאַרטַּ
פּוֹן יְעַנְעַם קְעַלְעַר האט זַּיך גַּעַטְרָאַגְעַן אַ גַּעַזְגַּעַן. אַיז אַיז גַּעַוְעַן
דַּאֲסַ אַיְינְצִינְעַ וּוַיְנְקַעַל אַיז דַּעַר גַּרְוִיסְעַר סְטַם. אַנְשָׁעַלְקִיאָּס קְרִיכַע,
די אַיְינְצִינְעַ קְאַמְעַדְ פּוֹן גַּאנְצַעַן הַיְלִינְגַּעַן רְוִימַ, פּוֹן וּוּלְכַעַן עַס האט
זַּיך גַּעַטְרָאַגְעַן אַ לְוִיבַּ אַז גַּעַבְעַטְ צַוְּ גַּאַטְ...

וְואָס די מַעַנְשְׁלִיכַע פְּאַנְטְּאַזְיַּע האט נָאַר גַּעַקְעַנְטַ אַוְיסְטְּרַאַכְטַעַן
פּוֹן אַיְהָרַע פְּאַרְבָּאַרְגַּעַן, טִיעַה-הַאַלְמַעַן וּוּלְטַעַן, פּוֹן וּוּלְכַעַן זַּיְ
סְוֻמַּטַּ, האט די קְרִיכַע אַוְיסְטְּרַאַכְטַ אַז פְּיִינְגַּעַן די אִידְעַן. די אַנְיַ
קוֹוּזִיצְיַע האט בְּעַשְׁלִידִינְטַ די אִידְיִישַׂ קְהַלָּה פּוֹן רְוִימַ, אַז די רְכַנִּית
פּוֹן רְוִים האבען דָּוְרַ אַ גַּעַהַיִּיםְשְׁבוֹהָה, מִיטַּ דַּעַר קְרַאַפְּטַ פּוֹן זַּיְהַרְעַ
גַּעַהַיִּיםְסְפָרִים, בְּעַשְׁוֹוָאַרְעַן די הַיְלִינְגַּעַן מַוְטַעַרְ פּוֹן זַּיְהַרְגַּם, יְעוֹזָם,
וּוּלְכַעַן שְׁטָאַמְטַ אַבְ פּוֹן אִידְעַן, אַז זַּיְהַטּ זַּאֲלַ קְוּמַעַן צַוְּ זַּיְהַר גַּעַטְאַ.
אַיז אִידְעַן הַאלְמַעַן זַּיְהַן אַפְּרַבָּאַרְגַּעַן שְׁוֹחֵל, אַנְעַבְּנְדַעַן מִיטַּ
אַ קְיִיטַ, אַיז וּוּן די אִידְעַן בְּאַדְאַרְפַּעַן, שִׁיקַעַן זַּיְהַרְ דַּי "הַיְלִינְגַּ
מוֹטַעַרְ", אַז זַּיְהַטּ רְאַטְעוֹוֹן פּוֹן קְרִיסְטְּלִיכַע הַעַנָּה. אַז די אִידְעַן

ר' קירכע פערלאננט פון זוי, און זוי,
אידען, זאלען זוי אריינגעבען צוריק די "הייליגן מוטער", האבען
געמיינט, און דער פאפסט מיט אלע קירסטליכע קאראדינאלאען זייןען
משונע געווארען. נור פערשטעהנדיג, און די קירכע זוכט נור אונע
לעגענהוית זוי צו פערשלעפַען און די טארטומ-קעלעראָען פון דער אין-
ספּוֹזִישׁע, האבען זוי געלאָכֶט פון דעם אינקוֹזִיטָאָרְישׁען משפט און
גענטפֿערט, און זוי באָדראָרְפַּען ניט קיַן בְּשֵׁר וּדְם, און דערזו נאָר
אָאָל געשטארבענע, זאל זוי קומען העלעפַען פון דער קירכע'ס הענד; און
פְּאָר זוי געהמת זיך און דער אַיְנְצִינְעָר לְעַבְרִינוּר גַּאֲטָם.
די אַיְנְקָוּזִישׁע האָט אַיְן די דָּזְוִינְג גַּעַהְעָרט די לעטמְעָרְונְג
פָּוֹן נָאָט, אָוֹ מעַן האָט פערשלעפַט צָעָה פָּוֹ די בְּכֻדּוֹסְטָע זְקָנִים
דער גַּעַטָּא אַיְן קָעַלְעָר פָּוֹ דער אַיְנְקָוּזִישׁע. דער בלְיְנְדְרָר די
יעקב האָט זיך מיט זיַן אַיְנְקָעֵל יעדפה אלְיַזְעָן אַיְבָּרְגָּעָנְגָּעָן אַיְן די
הענְדָּר פָּוֹ דער קירכע, מיינענדיג, אָוֹ זוי וועלען דער מיט העלעפַען בע-
פְּרִירְיוֹן די זְקָנִים אָוֹ אַרְאַבְּנָהָמָן דעם בלְבָוּל פָּוֹ די אַידָּעָן. וואָרים
די קירכע וועט זיך אַיְבָּרְצִיְּגָעָן, אָוֹ זי, יעדפה, אַיְן ניט זיַעַר היְלִיד
געַגְעָן מוטער, נור אַפְּשָׁוּט אַיְדִּישׁ טָאָכְתָּר, וואָסְטָעַט מיט אַיהֲר
זְיַיְהָרְעָן אַיְן גְּלוֹת פָּוֹ רְוִים, אָוֹ באַהְאָלְטָן זיך אָוּסְטָן, ווי יעדע אַיְדִּישׁ
טָאָכְתָּר, פָּוֹ די קירסְטָעָן אָוֹ פָּוֹ דער קירכע.

וְיֵדֶר אַלְמָעָר גַּעֲוֹאָרָעָנוּ אָנוּ נָאָר מַעֲרָדָם
מִזְרָעָלָי, וְעוֹנוּ וְיֵהָבָעָנוּ גַּעֲוֹחָנוּ וְיֵיְמָעָן בַּעַהַאנְדָּעָלָט זַיְיָ וְיֵי אַיְבָרָנָאָס
טָמְרָוְלִיבָּעָ בַּעַשְׁעַפְעַנְיִישָׁעָן. דַּי קִירְבָּעָוְבָּעָדִינְעָרָ, דַּי אַיְנְקוּוֹיְאַנְסְּ-מַאָּ
גָּאָבָעָן אָנוּ דַּי גַּלְיָים, הָאָבָעָן מַוְרָא גַּעַחַת צַו דַּעַנְעַה הַעַנְטָמָעָרוּ זַר צַו
אַחֲרָה. זַיְיָ זַיְינָנוּ גַּעַפְאָלָעָנוּ אַוְיָף דַּי פָּנִים־עָרָ פָּאָר אַיְהָר יְעָרָעָס מַאָל,
וְעוֹנוּ וְיֵי הָאָבָעָן דַּי דָּרְעוֹחָן אָנוּ גַּעַצְלָמָט זַר פָּאָר אַיְהָר אָנוּ אַוְיָסָגָעָן
שְׁמָתְרָעָשָׂט דַּי הַעַנְדָּצָו אַיְהָר אַיְן גַּעַבְעָטָן. מַעַן הַאַט דָּאָס מַיְוָדָעָל גַּעַחַלָּ
מִיט אַיְהָר זַיְידָעָנוּ אָנוּ אָכְלָעָנְדָר צִימָר אַגְּבָנָשָׁלָאָסָעָן, אָנוּ וְעוֹ
דַּי אַיְנְקוּוֹיְצָיְאַנְסְּ-מַאָנְכָעָן זַיְינָנוּ אַרְיוֹנָגָעָקָוּמוּנוּ. מִיט דַּי מַאָסְקָעָן
פְּעַרְשָׁטָעָלָט אָנוּ גַּעַוְאָלָט דָּעַם אַלְטָעָן בְּלִינְדָרָעָן אַיְדָוָעָקָהָמָעָן פָּוּ
אַזְוֹהָ, אָנוּ גַּעַגְוָן גַּעֲוֹעָן. אָנוּ יְעַפְתָּחָה זַאֲלָא קָוקָתָא אַוְיָף זַיְיָ מִיט
אַיְהָרָנָר גַּעֲרָעָס אַוְיָנָעָן. אָנוּ זַיְיָ זַאֲלָעָנוּ פָּאָלָעָנוּ פָּאָר אַיְהָר אַוְיָף דַּי סְנִיעָ
אָנוּוּ אַוְעָקָנָהָעָן חִינְמָעָרְוּוּיְלָעָכָס פָּוּ אַיְהָר ...

רוּוִים אֵין דֵי שְׁרַעְלִיבְּסְטָע יִסְוָרִים, אֵן זַיְ וְאַלְעָוּ זַיְ מֹרֶה זַיְוִינַן, אֵן זַיְ הַאֲבָעָן פָּעָר'כִּישְׁוֹפְּט דֵי "חַוְילְגַּעַן מַוְטָּר". צַוְוִי פָּוּן זַיְ הַאֲבָעָן זַיְ גַּעַשְׁטָעַלְטַן אֲוַנְטָעַר דָּעַם "וְאַסְעַרְפָּאַל". דָּאַס אֵין גַּעַוְועַן אֲשְׁרַעְלִיבְּעַן פְּיוֹן, וְאַסְמַהְתָּמַה גַּעַטְרְבָּעָן אַיְהָרְעַטְרְבָּנַה קְרָבְנָות אֵין פָּעָרְלְוִיָּה פָּוּן אֲשְׁרַעְלִיבְּעַן שְׁטוּנְדָעַן צַוְשָׁגָעַת. אֵין אֲוַוְינְקָעַל פָּוּן טָאָרְטְּרָקְעַלְעַר, וְאַסְמַהְתָּמַה גַּעַוְועַן בְּעַשְׁטִימַט פָּאַר דֵי אַיְדָעַן, זַיְנָעַן גַּעַשְׁטָאַנְעַן צַוְוִי וְוְנָגַעַן לִיְמַן, אֲוַיְסְגָעַטָּאַן נַאֲקָעַט, צַוְגְּבָנְדָעַן מִיטְ הַעֲנָד אָוּנוּ פִּים אָוּנוּ גַּאנְצָעַן קָעַרְ – פָּעַר צַוְ אָוּ אַיְזְעַרְנָעַם שְׁטָאַנְגַּן. אַיְבָּעַר, דֵי קָעַפְּ פָּוּן דֵי צַוְוִי נַאֲקָעַטְ – יְוָנָגַעַן לְיִוְתְּ וְזַיְנָעַן גַּהְאַנְגָּעַן גַּרְוִוְעַס סְלָאַיְעַס מִיטְ קָאַלְטָעַס וְוָאַסְעַר, וּוּלְ – בְּעַהְאָבָעָן דָּוָרָ אֲגַלְעַבְרָטָעַן פְּרָאַפְּעַן יְעַדְעַר פָּאַר סְעַקְוָנְדָעַן אַרְוִיְסְנַעַ – לְאָוַעַן אֲשְׁרַעְ וְוְאַסְעַרְטְּרָאַפְּעַן. דֵי וְוְאַסְעַרְטְּרָאַפְּעַן זַיְנָעַן גַּעַפְּאַ – לְאָוַעַן אֲשְׁרַעְ וְוְאַסְעַרְטְּרָאַפְּעַן. אָוּנוּ דֵי סְלָאַיְעַס זַיְנָעַן אַוְוָעְגַּנְעַשְׁטָעַלְ – צַוְוָעַס אַפְּגָנְאַלְטַם גַּוְוָאַרְעַן. אָוּנוּ דֵי טָרְאַפְּעַן וְוְאַסְעַר זַאֲלָעַן אַוְיָהָדָעַט דָּעַם הַנִּינְ – טַעַרְשָׁטָעַן טַיְלָ פָּוּן קָאָפְּ, וְאָוּ דָּאַס גַּהְאַרְיָהָן גַּעַפְּנִינְ זַוְרָ. דֵי טָרְאַפְּעַן וְוְאַסְעַר פְּלָעַנְעַן זַיְדָ אַרְאַפְּקִיְילָעַן אָוּ אַרְאַפְּרִינְעַן אַיְבָּרְ – רָוּקְוָד דָּעַם רָוּקְוָד בִּיְזָן. אָזְוִי פְּלָעַנְעַן דֵי טָרְאַפְּעַן וְפְאַלְעַן יְעַדְעַר פָּאַר סְעַקְוָנְדָעַן אָזְוִי אַוְיָהָדָעַט הַעֲרָעָן. אָזְוִי יְעַדְעַס מָאָלָ, וְעַזְוִי זַיְנָעַן גַּעַפְּלָעַן אַיְבָּרְ – גַּעַנְאַלְטָעַן קָאָפְּ. פְּלָעַנְטַם דָּעַר נַאֲקָעַטְרָרְ – קְרָבְנָה, צְקָוָן, אַוְיְצִיטְרָעָן. אָזְוִי הַאֲבָעָן זַיְדָ דֵי טָרְאַפְּעַן גַּעַנְאַלְטָעַן אַיְבָּרְ – דָּוָרְ – טָעַנְ אָזְוִי גַּעַבְטַם אָזְוִי אַוְיְסְנָהָמָם, אָזְוִי אַפְּרָוָה. אַיְנָגְעַר פָּוּן דֵי קְרָבְנָה אִזְוִי שְׁוִין מְשֻׁנוּ גַּוְוָאַרְעָן, אָזְוִי זַיְנָגְדִּין גַּנְגְּבָנְדָעַן צַוְ אַיְזְעַרְ – נָעַם שְׁטָאַנְגַּן, פְּלָעַנְטַם עַר אַוְיְפָאַלְכָּבָעַן יְעַדְעַס מָאָלָ, וְעַזְוִי דֵי טָרְאַפְּעַן וְוְאַסְעַר זַיְנָעַן גַּעַפְּלָעַן אַוְיָהָדָעַט קָאָפְּ – מִיטְ אָזְאָ אַוְנִ – מְעַנְשְׁלִיךְ לְאַכְבָּעַן, אַרְוִיְסְוִיְזְעַנְדִּין זַיְנָעַן גַּרְוִוְעַס צִיְוִן פְּוֹנְסִים אַפְּעַנְעַם מְוּלָל – אָזְוִי מִיטְ גְּרוּסָם אַרְוִיְסְגַּעַטְרָטְשָׁעַטְמָעַ אַוְיָגָעַן, אָזְוִי אַיְנְקָוּוּיְ – צְיאָנָס מְאַנְאַכְבָּעַן הַאֲבָעָן זַיְרָ גַּעַשְׁרָאַקְבָּעַן פָּאַר אַיְהָם. דָּעַר צְוַיְיְטָ�רָ – שְׁרָבְן הַאֲטָט עַס גַּאֲדָר אַוְיְסְגַּעַטְהָלְטָעַן. אַיְנְקָוּרְשָׁעַנְדִּין זַיְנָעַן קְנִיְעַן אַוְנְטָעַר דֵי גַּעַבְנְדָעַן שְׁטוּרִיךְ, פְּלָעַנְטַם עַר יְעַדְעַס מָאָל דֵי צִיְוִן פָּעַר – בִּיְסָעַן אַוְיָהָדָעַן לְיְפָעַן, דֵי אַוְיָגָעַן זַיְנָעַן שְׁוִין גַּעַוְועַן צְוַיְיְ – קָלְעַפְּטַם פָּוּן שְׁלָאַפְּ אַוְיָהָדָעַטְ – נָור יְעַדְעַס מָאָל, וְעַזְוִי דֵי טָרְאַפְּעַן וְוְאַסְעַר זַיְנָעַן גַּעַפְּלָעַן אַוְיָהָדָעַטְ – קָאָפְּ, הַאֲטָט עַר אַוְיְפָגְנָעַר – סְעַן דֵי אַוְיָגָעַן, אָזְוִי עַפְּעַם גַּעַמְרַמְעַלְטַם מִיטְ דֵי לִיְפָעַן...

איו צוּוִיטָעַן ווַיְינְקָעֵל זַיְינְגַע נַעֲלֶנְגַע צַוְנוּפְגַעַן אַרְפָּעַן, ווַיְ שַׁמְאָז
טַעַם אַ פָּאָר מַעֲנְשָׁלְיכָע בְּרוֹאַיִם, ווַעֲלַבָּע הַאַבָּעַן זַיְדָסִים בְּעוֹוָאוֹינְגַע —
— נַעֲלֶנְגַע אַזְן אַבְּגָנָה עַשְׂעַט. אַזְן צַוְיִי אַזְן גַּעֲלָרָאַבָּעַן — נַבְּרָעַן
זַיְדָגַע שְׁלַעַפְט אַזְן גַּעֲקָלִיעַט זַיְדָגַע אַזְן אַנְדָרָעַן מַעֲנְשָׁלְיכָע קַרְפָּעַר, ווַעַלְ—
כָּרָע אַזְן עַרְשָׁת אַרְוִיסְגַּעַנוֹמַע גַּעֲוָאַרְעַן פָּזְן אַונְטָרְעַן פַּרְעָסְדָּאַד. דַּעַר
וּאַסְמָה אַתְּמָת זַיְדָגַע שְׁלַעַפְט אַבְּרָעַד פַּאֲדָלָאַגְּעַן צַוְדִי לַיְנְגַעַן מַעֲנְשָׁד
לַיְכָע בְּרוֹאַיִם אַזְן ווַיְינְקָעֵל. הַאַט אַבְּרָעַנְלָאַזְמָת נַאַד זַיְדָגַע דַּעַר
שְׁמִינְיָעַרְנָשְׁר פַּאֲדָלָאַגְּעַן צַיְיכָנְסַפְן בְּלוֹט, וּאַסְמָה אַתְּמָת זַיְדָגַע גַּעֲנָאַסְעַן
פָּזְן זַיְוַן צַוְקָאַלְיָעַט שְׁעַטְמָעַן קַרְפָּעַר. דַּיְיָלָע אַזְן ווַיְינְקָעֵל זַיְינְגַע אַיְינְעַר
גַּאַכְ' אַנְדָרָעַן נַעֲלֶנְגַע אַזְן דַּעַר טִיוּוּעַלְשָׁעַר מַאַשְׁיַן. דַּיְמַעְנְשָׁלְיכָע קַרְפָּעַרְסָמִים זַיְדָגַע
נַאַד צַוְיִי אַזְן דַּעַר טִיוּוּעַלְשָׁעַר מַאַשְׁיַן. אַזְן אַיְצָט מַוְתְּשָׁעַן זַיְדָגַע
קַאַרְבָּטָע אַיְזָעַנסְמָזָלָעַן זַאַלְעַן פַּרְעָסְעַן אַוְיָף דַּיְ ווַיְינְקָעֵל-גַּלְיָעַדְרָעַ פָּזְן דַּעַר
מַעֲנְשָׁלְיכָעַן קַרְפָּעַר. דַּיְגַּעַרְבָּטָע אַיְזָעַנסְמָזָלָעַן אַבְּרָעַדְרָעַ דַּעַר מַעֲנְשָׁלְיכָעַן
קַרְפָּעַר זַיְינְגַע צַוְגָּעַפְרָעַסְט גַּעֲוָאַרְעַן מִיטְפַּרְעָסְמַאַשְׁיַןְעַן. אַזְן דַּיְ אַיִיָּה
זַיְעַם הַאַבָּעַן צַוְאַמְעַנְגַּעַקְוּוֹתְשָׁטָמַד דַּיְ בַּיְנָעַר פָּזְן דַּיְ הַעַנְטָמַן אַזְן פְּסִים. אַזְן
צַוְכָּרָאַבָּעַן זַיְיַי, אַזְן דַּיְ ווַיְינְקָעֵל-גַּלְיָעַנְעַן. יַעֲדָרָעַ אַיְנָעַר פָּזְן דַּיְ גַּעַר
פַּיְנְיָנְטָמַע אַזְן נִתְמַהְרָה פְּהָהָגָן גַּעֲוָוָעַן צַוְבָּנְצָעַן זַיְינְגַע הַעַנְטָרָדְרָעַ
פְּסִים זַיְוַן גַּאַנְצָעַן לַעֲבָעַן. דַּיְ יְסָרִים, וּאַסְמָה דַּיְ פַּרְעָסְמַאַיְזָעַנסְמָזָלָעַן הַאַבָּעַן
אַנְגַּעַטָּאַזְן דַּעַר מַעֲנְשָׁלְיכָעַן קַרְפָּעַר אַזְן גַּעֲוָוָעַן אַונְמַעְנִילִיךְ אַבְּרָצְרָזְדָּר
טְרָאַגְּעַן. דַּאַד הַאַבָּעַן עַס דַּיְ אַיְדָעַן אַבְּרָגְעַטְרָאַגְּעַן. דַּיְ שְׁטִילָעַ
קַרְעָצָעַן וּאַסְמָה אַבָּעַן זַיְדָגַע נַעֲהָרָטְרָאַגְּעַן זַיְיַי, הַאַט זַיְדָגַע גַּעַדְכָּט, זַיְעַנְעַן
מַהְרָה גַּעֲוָוָעַן אַבָּעַן דַּיְמַעְנְשָׁלְיכָעַן שְׁלַעַטְסָקִיִּת, אַיְירָעַרְאַבָּרְאַזְיָעַר זַיְעַר
פִּזְיָישָׁע לִיְדָעַן. דַּיְ אַוְיָגְגָעַן הַאַבָּעַן זַיְדָגַע שְׁטָמָרָק אַזְן שְׁטִיףָאַרְוִיסְגָּעַן
שְׁטָמָקָטְמָפְן זַיְוָרְעַע פְּנִים/עַרְעַנְדְּלִידְ, אַזְן גַּעֲשָׂוֹוְגַעַן.

פָּזְן צַיִיט צַוְיִיט הַאַט אַ שְׁוֹוָאַרְץְ-בְּעַדְלָעַטְרָעַ מַאַנְגָּאַר צַוְגָּעַטְרָאַגְּעַן
אַ צְלָמָ צְוָם פְּנִים פָּזְן דַּעַר נַעֲפִינְגִּטְעַן אַיְדָעַן, ווַעֲלַבָּעַר אַזְן נַעֲלֶנְגַע
אַיְן דַּעַר פַּרְעָסְדָּאַד, אַזְן זַיְוַן דַּיְ פְּרָעַט הַאַט נַוְתָּן צַוְגָּעַקְוּוֹתְשָׁטָמַד
זַיְוַן קַעְלָלְבִּיְנָעַר פָּזְן דַּעַר אַיְדָעַן. הַאַט דַּעַר מַאַנְגָּאַר צַוְגָּעַטְרָאַגְּעַן דַּעַר
צְלָמָ צְוָם אַיְדָעַסְמָ פְּנִים, אַזְן עַר זַאַל עַס קַוְשָׁעַן אַלְמָ צַיְיכָעַן, אַזְן עַר
אַנְטְּלוֹיפְטָפָאַר דַּעַר טְוָוָגָן אַונְטָרָעַד דַּיְ פְּלִיגְלָעַן פָּזְן דַּעַר קַרְיסְטָלְיכָעַר
אַמוֹנָה. נַוְרָ יְעָדָעַס מַאַלְ, ווַעַז דַּעַר אַיְדָגַע דַּעַר פַּרְעָסְדָּאַד הַאַט

דרפיהלהט דעם געשמאכ פון די וויהרכען און דרפהיהלהט דעם צלט
פאר זיין פנים. פלאגט זיין פנים ווי בעלבט ווערטען. זייןעו אוינגען
האבען אוינגענאלעט. און ער האט איזוקעגענו מען זיין פנים פון צלט.
שלעפענידג זיך ווי אַ ווארים איבער דער שטיינענער פאָדלאָגע
האט דער געומתשטער אַיד. וועלכער איז ערשות וואָס בעפריטט גע
וואָרבען פון ראָד צונגעשאָרט זיך צו די איבעריגען אַידען איז ווינקעל.
די אַידען איז ווינקעל האבען געפּראָזֶות אַיסְמְרָעָקָעָן צו אַיהם זיך
ערע הענד. וועלכעריג אַיהם העלפּען צוֹצְקוּמוּן צו זיך. גור זיינערע הענד
האבען זיו שווין נישט געדיענט — די בײַינער זיינער זיינען צוקוועטשט
געוואָרבען איזן די פרעסְדָּער. נור זיך האבען ניט געפּיהָלָט יעַצֵּט
קיינען יסורים. עט האט זיך זיך געדוכט. איז זיינען בעפריטט גע
וואָרבען פון זיינערע הענד און פִּים. זי זיינען בעהָר זיינערע געוואָרבען פִּון זיך
ערע קערפּערום און זי זיינערע קערפּערום. האבען זיך זיינער אַיסְמְרָעָקָעָן
זוייל זיך האבען ניט מעהָר זיינערע קערפּערום. האבען זיך קושענידג אַיסְמְרָעָקָעָן
אנדרהָן. מיט זיינער גראָס אַוְינען. נאָהענט אַינְגָּר צום אַנדְרָען דורך זיינער אַוְ
מיט זיינער אַוְינען. אַינְגָּר צום אַנדְרָען כִּימֶט זיינער אַוְינען. אַוְ זיך
גען. אַוְ זיך פִּיהָלָעָן אַינְגָּר צום אַנדְרָען כִּימֶט זיינער אַוְינען. אַוְ זיך
האבען געפּוקט צו זיינער געפּייניגטמען ברודער. וועלכער שלעפּט זיך ווי
אַ וואָרים צו זיך אַוְ שְׁמִירָת אַיִּז מיט זיך בְּלֹטָן פָּון זיינע אַפְּעָנָע
וואָוָרבען די פאָדלאָגע אַונְטָר זיך. אַוְ דער ברודער האט געפּוקט צו
זיך. אַוְ זיך האבען זיך בעהָאָפּטָעָן צוֹצְמָעָן אַוְ זיינען גַּעֲוָעָן צוֹזָאָכָעָן.

ונען ממלכיות אשר בשמר לא קראו".

— האבעו זיו נבעטעו דארט איז דעם זוינטעל. קופענדיג איזויף זויער פערבלוטיגטמען ברודער, וועלכער נארעט זיך צו זיו מיט זייז געלטיגטמען קערפער אוון לען נישט דערגרייכען צו זיו.
— אל נקומותה! אל נקומות הופע! החט דער פערפיניגטער איד איזיסגערטעכט, ביליבנינג ליגען פערשמאכט איזוף דער פאד־ לאגען אוון מיטז' קערפער ניט קענענדיג דערנרייכען זייןע ברידער.

בְּלֹוטִינֶט גַּעֲפִינִינֶגְטָע אִידְעָנו פּוֹן דַּי בְּרָאְדְּרָעְדָּרָה, פּוֹן דַּי פְּרָעָס-מַאְשִׁינֶנֶן. פּוֹן דַּי הַעֲנָנָנֶדְגָּעָתָלְיוֹת אַרְאָפּ, אַיבָּעָר דַּי פְּיַעַרְבָּעָקָעָנָס. פּוֹן דַּי וּסְרוּם פּוֹן גַּעֲרָעָנֶטָּע נַעֲנָל, פּוֹן דַּי אַיְנְגָעָשְׁלָאָסָעָנָע גַּלְיַעַדְעָרְקָאָסָטָעָנָס — אַרְוּס, פּוֹן גַּעָּגָעָן. — פּוֹן דַּי אַיְנְגָעָשְׁלָאָסָעָנָע גַּלְיַעַדְעָרְקָאָסָטָעָנָס — אַרְוּס, פּוֹן

אוֹמָעָטָם הַאָט זִיד גַּעַהָרָט אַ גַּעַזְאָגָן אַיְן קָעַלְעָר :

לֹא לְנוּ ח', לֹא לְנוּ, בַּי אַס לְשָׁמָר תָּו כְּבוֹד, עַל חָסְדָךְ. עַל אַמְתָךְ!

לִמְה יָאָמְרוּ חָגָוִים אַיהֲ נָא אַלְוָהִים?

וְאַלְחָיָנוּ בְּשָׁמִים כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה.

עַצְבָּיָהִים בְּסָפְּ וּזְהָבָב, מַעֲשָׂה יְדֵי אָדָם;

פָּחָ לְהָם וְלֹא יְדָבָרָו.

עַיִנִים לְהָם וְלֹא יְרָאָו.

אַזְנוּמִים לְהָם וְלֹא יְשֻׁמְעָו.

אַפְּ לְהָם וְלֹא יְרִיחָוָן.

יְדִיםִים וְלֹא יְמִישָׂוֹן.

דְּגָלִיםִים וְלֹא יְהַלְכָוּן.

לֹא יְהַגּוּ בְּגָרְנוּמָם.

כְּמֹותָם יְהָיו עוֹשִׂיהם, כָּל אֲשֶׁר בְּטָח בָּהֶם.

יִשְׂרָאֵל בְּטָח ח', עַזְרָם וּמְנָמָן הָוָא.

עַם אַיְן גַּעֲוָעָן אַ רְיִיךְלִיעָר, אַ חְוֹזָקָמָאָכָעָן אַוִּים זַיְעָד גַּעַט אַוִּים זַיְעָרָמָעָנְשָׁלִיכָעָן מַאְכָט אַוִּים זַיְעָרָגָעָן לְעָבָעָן — רַחֲמָנוֹתָהָן צַוְּהָעָט אַוִּוק זַיְעָרָעָפְּיַיְנִיגְעָר, וְאַס דְּעַנְגָּעָן צַוְּהָעָטָעָר.

צַוְּהָלָז אַוִּוּ שְׁטִינוֹ אַוִּוּ גַּעַלְאָכָט הַאָבָעָן דַּי אִירָעָן פּוֹן זַיְיָ.

עַם זַיְוָנָעָן גַּעַלְבָעָן שְׁטָעוֹחָן דַּי מַאְסְקוּרָטָעָן מַאְנָאָכָעָן פְּחָבְלִיטָמָעָן זַיְעָרָעָשְׁפִּיוּעָן אַיְן דַּי הַעַנְדָּה. מִיט זַיְעָרָעָנְהַנְסִמְכָשִׁירִים הַאָבָעָן זַיְיָ אַיְסְגָּעָזָהָן וּוּטְיַוְאָלִים אַיְן טְיַוּוּלָסָקָעָרָעָר, אַוִּוּ עַס שְׁרָעָקָעָן זַיְיָ צַפְּ דַּי אִידָעָן מִיט דַּי תְּהִילִים פְּסָוקִים. אַוְיַפְּגָעָהָעָרָט הַאָבָעָן זַיְיָ אַוִּיךְ אַמְנוֹת זַיְעָרָעָקְרָבָנָהָט צַוְּ פִּיְנִיגְעָן אַוִּוּ צַוְּגָעָהָעָרָט זִיד מִיט שְׁרָעָקָעָן, וּוּעַס זַיְגָעָן זַיְעָרָעָקְרָבָנָהָט אַלְוִיבָעָן צַוְּגָאָט, פּוֹן אַונְטִימָעָר דַּי טָמָרָטְוָרְדָעָר אַרְזִיק...).

ק א פ י ט ע 5 15.

דער טריומף פון גלויבען.

וואָן דער פאָפסט פאָול דער פיערטער אוּן אַרײַנְגַּעַטְמָעַן אוּן דֶּר
קָאַמְּרָעַן פָּוֹ דָּרָר אַנְקָוִיזִיכִּיעַן, צָזָאַמְּעַן מִיט זַיִן גְּרוֹיסְ-אַינְקוֹזִוִּיָּה
טָאָר, אוּן אַיִּהְם אַנְטָלְגָּעַן גַּעֲקָמָעַן דָּאָס גַּעֲזָאָמָן פָּוֹ דֵי אַיְרָעַן, פָּוֹ
זַיְעַר מַאֲרָטָעַר-צָעַלְעַן, וּוּלְכָבָעַס הָאָט אַרְוִיסְגַּעַלְגָּעַן וּוֹי אַליַּעַד פָּוֹ דֵי
גַּעֲוִוָּנָנָעַן אוּן דֵי גַּעֲשָׁרְיָעַן פָּוֹ דֵי קְרִיסְטָלְבָּעַסְ-טִיוֹאָהָן
הָאָט אַשְׁרָעַק אַנְגָּעוֹוָאָרְפָּעַן אוּוֹיָף דֵי גָּלְחִים אוּן אַנְקָוִיזִיכִּיאָנָסְ-טִיוֹאָהָן
לִים אוּן זַיִן האַבָּעַן נִימָט גַּעֲוָאָסָט וּוָאָס צָוֹן, וּוֹאָזָה הַינְּצָוָתָן דָּאָס
גַּעֲזָאָמָן פָּוֹ דֵי אַיְרָעַן. דָּרָר פְּאָפסְט הָאָט אַבְּגָעַשְׁטָעַלְטַן זַיִן שְׂעוּרָעַן
טְרִיטִים אוּוֹיָף דָּרָר שְׂוּעָלְפָּוֹן דָּעַם מַאֲרָטָעַרְקָאמָעַר, וּוָאָס אוּן גַּעֲוָוָוָן פָּעָרָה
מַאֲכָט מִיט אוּן אַיְזָעָרָנָעַ טִיר, אוּן זַיִן אַיְינְגַּעַתְהָעָרָט צָוֹם גַּעֲזָאָמָן, וּוָאָס
שְׁפָאָרָט זַיִן דָּוָרְדָּי שְׂעוּרָעַ אַיְזָעָרָנָעַ טְרִיעָפָּוֹן קָעָלָעָר. עָר הָאָט
אַנְגָּעוֹקָטָם דָּעַם גְּרוֹיסְ-אַנְקָוִיזִיכִּיאָהָר, דֵי קָאַרְדִּינָלָעָן אוּן דֵי גָּלְחִים,
וּוָאָס האַבָּעַן אַיִּהְם בְּעַלְיָהָט, שְׂעוּרְדָּמוֹתִיגָּה, אַחֲוָן וּוּרְטָעָר, אוּן זַיִן
אַיְינְגַּעַתְהָעָרָט צָוֹם גַּעֲזָאָמָן, שְׁטִילְשְׁוָוְגְּנָדִיבָּה —
— דָּאָס זַיְעַנְעַן דֵי פֻּרְשָׁאַלְטָעַן אַיְרָעַן, וּוָאָס זַאְגָּעַן זַיְעַרְעַטְמִירָה
פְּעַלְסְ-גַּעַשְׁפָּרָעָבָעַן אוּן זַיְעַר פֻּרְשָׁאַלְטָמְעָנָעָם לְשָׁוֹן. עַם אוּן אַבְּשִׁוֹּופָּה
שְׁפָרָור אַזְּעַלְכָּעָר, וּוּלְכָבָעַס פֻּרְהָרִיטִזְמָן זַיִן פָּוֹן פִּינָּן, אוּן זַיִן זַאְלָעַן נִימָט
פִּיהָלָעָן דֵי יִסְרָאֵרָה — הָאָט דָּרָר גְּרוֹיסְ-אַנְקָוִיזִיכִּיאָהָר
גַּעַפְּרָאוֹוָט פֻּרְעָנְטָפְּרָעָיָן זַיִן פָּאָר דֵי אַיְדָעָנָס גַּעֲזָאָמָן.
דָּרָר פְּאָפסְט הָאָט אַיִּהְם שְׂעוּרָעַ אַנְגָּעוֹקָטָם, מִיט אַבְּלִיךְ וּוָאָס
הָאָט זַיִן גַּעַמְּאָטָעָרָט אַרְוִיסְצָוְקָרִינָעַן זַיִן פָּוֹן דֵי אַיְינְגַּעַשְׁלָאָסְעָנָעַ אוּוֹיָף
גַּעַנוּ צְוֹוִישָׁעַן דֵי פְּאַלְזָרָעָן פָּוֹן זַיִן פְּנִים.
אַשְׁרָעַק אוּן אַיִּהְם בְּעַפְּלָאָלָעָן אַיְנְעָרְלִיךְ, טִיעָפָּה אוּן זַיִן, פָּאָר
דָּעַם טְרִיאָוָמָף פָּוֹן דָּרָר אָמְנָה, וּוָאָס עַמְּסָה הָאָט זַיִן עַנְטָפְּלָעָקָט פָּאָר
זַיְנָע אַוְינָעָן. אוּן אַמְּינָהָט עַר גַּעַצְוּוֹיְפָעַלְטַן אוּן זַיִן בָּחוֹתָה, אוּנָה

פּוֹן דַּי לִיפּעַן, וּוְאַסְ זַיְנַעַן פָּאֶרְטָוְנְקָעַן גַּעֲוַעַן אַיְן דַּי גַּרְאַבָּעַ פָּאֶלְדִּיגַעַ
קְנִיטְשָׁעַן פּוֹן זַיְיַי פְּנִים, הָאַט עַר אַרְוִוְסְגָּעְבָּרוּמְטַ:—
— נַיְיַן, דַּאַסְ זַיְנַעַן פָּסָאלְמָעַן, וּוְאַסְ זַיְיַי זַיְנַעַן דָּאֶרְטָעַן.
אַלְעַן הָאַבָּעַן גַּעֲשְׂוִיְגַעַן.

דַּעַר פָּאֶפְסַט הָאַט גַּעֲוַעַן קָעַן אַוִּיפּ שְׁטוּמָעַר אַיְזְעַרְנָעַר טִיר,
וּוְאַסְ עַר הָאַט גַּעֲהָאַט פָּאֶרְזָ.

מַעַן הָאַט דַּי טִיר אַוִּיפּ גַּעֲפְּעַנְטַ, אַוְן עַר אֵין גַּעֲבְּלִיבַעַן שְׁטָעוּהוֹ
אַוִּיפּ דַּעַר שְׁוּעַל אַוְן אַרְיְינְגָּעַקְטַ, אַיְן עַר אֵין גַּעֲבְּלִיבַעַן שְׁטָעוּהוֹ
עַר הָאַט גַּעֲוַעַהוֹ דָּאָס בִּינְטָעַל פָּעְרְבְּלוּטְגַעַט בִּינְעַר, וּוְאַס לְיַעַנְטַ
אַיְן אַקְלְוֹשָׁעַ בְּלֹוט אַיְן וּוּינְקָעַל פּוֹן דַּעַר שְׁטִינְעַרְנָעַר וּוּאַנְטַ.
הָאַט גַּעֲוַעַהוֹ דַּי אַיְינְצִינְגַעַ פָּעְרְבְּלוּטְגַעַט קְעַרְפָּעַרְסַ, וּוּלְכָעַ וּוּאַלְגָּעַרְעַן
זַיְד אַרְוָמַ אַוִּיפּ דַּעַר שְׁטִינְעַרְנָעַר פָּאֶרְדָּאָגַע אַוְן רִיטְשָׁעַן זַיְד מִיטַּ
פָּעְרְבְּלוּטְגַעַט לְיִבְעַר אַיְינְגָּעַ צָוֹט אַנְדְּרָעַן. אַוְן קָאנְעַן זַיְד נִיטַּ
גְּרִיכְעַן. עַר הָאַט גַּעֲוַעַהוֹ דַּי מַעְנְשָׁלְכַעַן נְפִים, וּוְאַס סְמָאַרְטָשְׁעַן אַרְוָסַ
פּוֹן דַּי אַיְזְעַרְנָעַן קָאַסְטָעַנְסַ, פּוֹן דַּי אַוְנְטְּרַעְגָּהְיִצְטָעַ מַעְנְשָׁעַן-שְׁטִיְירַ
גַעַן, פּוֹן דַּי בְּרָאָדְ-דְּרָעַר אַוְן פְּרַעְשָׁן — אַוְן אַלְעַם הָאַט גַּעֲוַנְגַעַן. קַיְיַן
אַיְן בְּלִיק הָאַבָּעַן זַיְיַי אַיְהַם נִיטַּ גַּעֲשְׂאַנְקָעַן.

דַּעְרְצִיטְעָרְטַ אַוְן דְּרָעְשָׁרָאַקָּעַן זַיְנַעַן גַּעֲוַאַרְעַן דַּי אַיְנְקוּזְיִצְיאַנְסַ
מַחְבְּלִים, דַּי מַאְנָאַכָּעַן מִיטַּ דַּי שְׁוֹאַרְזִידְבְּעַרְקָעַטַּ קְעַפַּ, וּוּלְכָעַ זַיְנַעַן
גַּעַוְוַעַן פָּעְרְנוּמָעַן מִיטַּ זַיְעַר בְּלֹטְגָּעַר אַרְבִּיְיטַ, הָאַבָּעַן אַוִּיפּ אַמְּנָוֹת
אוּפְּנָהָעָרָטַ וּוּיְעַרְ בְּלֹטְגָּעַ מַעְשִׁים, אַוְן דַּעְרְזְעַהָעָרְגִּים דַּעַם הַכְּסָמָעַן
גִּיסְטְּלִיכְעַן שְׁטָעוֹהָעָנְדִיְגַן אַוִּיפּ דַּעַר שְׁוּעַל פּוֹן מַאְטְרְעַדְצָעַלַּ, זַיְנַעַן זַיְיַ
גַּעַפְּאַלְעַן אַוִּיפּ דַּי קְנִיעַ פָּאֶרְ אַיְהַם, פְּנַקְטַ וּזַיְדַ טִיוֹוָאַלְםַ, וּוּעַן זַיְיַ
דַּעְרְזְעַהָעַן זַיְיַעְרַ עַלְמָסְטָמַן.

אַבָּעַר דַּי מַאְטְרִירָעַר הָאַבָּעַן אַוִּיפּ אַיְן אַוְיְגְּעַנְבְּלִיק נִיטַּ גַּעַלְאָוֹת
אַיְבָּעַרְיִיסָעַן זַיְד פּוֹן זַיְיַעְרַ לְיִבְּ-גַּעַזְעַנְגַן צַוְּ גַּטְמַ. נִישְׁתַ אַיְן בְּלִיק
הָאַבָּעַן זַיְיַעְרַ גַּעַשְׂאַנְקָעַן דַּעַם, אַיְן וּוּעַמְעַס וּוּאֶרְטָעַם הַעֲנָגַט עַס לְיַעַנְטַ דַּעַר גַּרְלַ פּוֹן
זַיְיַעְרַ לְעַבְעַן. אַז וּוּעַמְעַס וּוּאֶרְטָעַם עַס הַעֲנָגַט אַפְּ דַי בְּעַפְּרִיאַוְנָגַ פּוֹן
זַיְיַעְרַ מַאְטְרִונְגַן. עַס אַיְן זַיְיַעְרַ גַּעַוְוַעַן אַלְצַ אַיְינְסַ, אַוִּיבַ מַעַן פְּיַינְגַט
זַיְיַעְרַ מַאְטְרִונְגַן. נִיטַ אַיְן דַּעַם פָּעְרְבְּלוּטְגַעַטַּ קְעַלְעַר פּוֹן דַּעַר אַיְנְקַ-
וּוּיְזִיכְיַעְרַ הָאַבָּעַן זַיְיַעְרַ גַּעַפְּוַנְגַן. דַאַ הָאַבָּעַן זַיְד נַוְר גַּעַפְּוַנְגַן זַיְיַעְרַ
פָּעְרְבְּלוּטְגַעַט קְעַרְפָּעַרְסַ, אַבָּעַר זַיְיַעְרַ נַשְׁמוֹת זַיְנַעַן גַּעַפְּלִוְיַגְעַן צַוְּ

נאמט, אונז געווארט מיט אונגעדרולד, מיט דארשטיינקיט אויף דער צי-
נט, ווען זיין וועלען די זכיה האבען צו זעהען נאמטס פנים.
אוון זיין האבען זיך גבעטען בי נאטע:

„באלל תערג על עפיקי מיט
כו נפשי תערג איד לאלהיט,
צמאה נפשי לאלהיט,
וואל חן,
מותי אבא ואראה פני אלהיט.“

אוון דער שטעל-פערטערעטער פון יעוזס קרייסטוס אויף דער ער-
דער אבענאמט פון אלען קרייסטן, זיין הייליגקייט דער פאפסט פאלל דעה
פיערטער, דער טיראן פון קרייסטיליכען גלייבען, האט אונגעהובען צי-
צוווייפלען איזן זיך, איזן דעם נאטע, וועלכען ער האט געהאלטען איזן זיין
האנט, איסגעעהאמערט אויס איזן שטיק זילבער. ער האט געקסט
אויף די טרייאומפערענדע אידען, אוון ער האט זיך גערבענט:
מייט וואס פאר א כה? ווער איזן זיויער בעשייזער? וואס זעהען
זוי איזן זיויער לעצטע מינוטען? ווער ניט זיין די קראפט צו פער-
אכטנען אלען פיין אוון יסורים פון די טארטורען, אוון צו זונגען פסאל-
מען צו נאטע פון די בראָדער אָרוּס? ניגען, עס איזן ניט דער כת-
פון דעם טיוועל, וואס ניט די זיכערשטייט, די רוזונגקייט אוון דענא
טריאומף... עס איזן דער כת פון נאטע...
עם האט זיך איהם געדאלט, אוון דער נאטע, וואס ער פער-
טרערט, וואס הענט יעצט אויף זיין רוייטער סאממעטנען רעטונדען, איזן
דעם געשטאלט פון א געפיניגטען, אונגעשלאנגען אויל א צלט, וואס זיין,
די פאטערס פון די דא האבען איהם אונגעשלאנגען אויף א צלט — איזן
זיין נאטע ניט קיין כה איבער זיין, ער האט ניט קיין מאכט איד
בער זיין. אוון פונקט איזוי ווי דענטטמאָל, האבען זיין זיך געשטארקט
אייבער זיין פיזישע קראפט אוון ער האט זיך ניט געקאנט העלפֿען זיך
גען זיין, אווי זונגען זיין שטארקער אייבער זיין מאראָלישען, אייבער זיין
געטלייבען קראפט אוון ער קען זיך ניט העלפֿען געגען זיין...
אוון עס האט זיך איזן איהם אונגעזונדען דער כתם פון
דעם אונגעכטיגען. „אכבר איד האב כה זיין צו פיעינגען, פונקט

וַיֹּוֹדֵה אֲבָבָעַן גַּעֲפִינִינֶגֶט אִיהָם" — האט ער זיך געטראלט. — "אייר ביז זיין פערטראטער אויף דער ערעד. מיך האבבען זיין געפֿייניגט, כיד פִּינְגָּעַן זיין איין יעדען דור, מיך פְּרָאַכְּטָעַן זַיִן, אָנוּ אַיד האַבְּכָה זַיִן צַו בְּעַצְּחָהָעַן דָּרְפָּאָר מִיט מִין אַיְזָעָרָנָעַ האַנְּדָר, מִיט דָּרָר האַנְּדָר פּוֹן דָּרָר פִּיעַרְדִּינְגָּעַר קִירְכָּעַג, אַיד, פָּאָול דָּרָר פִּיעַרְטָעַר, דָּרָר שְׂטָעַלְפָּרָטָר פּוֹן גַּאַט אוֹפָּר דָּרָר ערעד, דָּרָר פָּאָפְּסָט פּוֹן אַלְעַן קָאַטוּיְלִישָׁעַ גַּלְוִיבְּגָע, דָּרָר עַלְטָסְטָעַר פּוֹן דָּרָר קִירְכָּעַג".

אָנוּ ער האט אוֹפְּגַּעַהוּבָּעַן זַיִן צַלְמָן אָנוּ צְוָנְדְּרִיקְט אִיהָם מִיט לַיְעַבָּע אָנוּ רְחַמְנָהָת צַו זַיִן הָאָרֶץ, וַיְיַעַמֵּד מַעַן דְּרִיקְט צַו אַגְּלָגְעָנָעָם, אַונְבָּעָה אַלְפָעָנָעָם קִינְג, וּוּמָעָם אַנְנָעָמָעָם מַעַן פְּהַלְתָּן זַיִן, גַּעֲקָוּשָׁט דָּעַם צַלְמָן אָנוּ אוֹפְּגַּעַהוּבָּעַן אִיהָם צַו דַּי מְשַׁחְתִּים אָנוּ מְחַבְּלִים פּוֹן דָּרָר אַיְנְקָוּזְיִיצְיָע, צַו דַּי מְאַנְאָכָבָעַן אַיִן שְׁוֹאָרָצָעַ גַּעַלְיִידָט, מִיט דַּי שְׁוֹאָרִיזִיבְּדָעָקְטָעַפְּ שַׁעַפְּ אַזְּנִים' ער, אָנוּ ער האט גַּרְוָעָנָעָן צַו זַיִן מִיט אַהֲוִיבָּעָר שְׁטִימָע : — דִּיעַנְגָּעַר פּוֹן דָּרָר קִירְכָּעַג, טּוֹט דָּעַם טָאַט פּוֹן דָּרָר אַמְוֹנָה פָּאָר דָּרָר גְּלָאָרְיוּ פּוֹן דָּרָר קִירְכָּעַג.

אָנוּ ער האט זַיִן גַּעֲבָעָנְשָׁט מִיט דָּעַם צַלְמָן.

איָן אַ בְּעֻזְנְדָרְעַר צִוְּמָר, איָן אַיְנְגָּעַר פּוֹן דַּי קָאַמְעָרָעַן, איָן גַּעַוּוּן אַיְינְגַּעַלְשָׁלָאָסָעַן איָן אַ גְּרוּסָע אַיְזָעָרָנָעַ שְׁטִימָג, וַיְאָוָן מַעַן האַט גַּעַד הַאַלְטָעַן וּוְכְטָינָעַ קִירְכָּעַן-פְּרָבְּרָעַכְּעַר, דָּרָר אַלְטָעַר בְּלִינְגְּדָרְעַר דַּי מְרָדְכִּי מִיט זַיִן אַיְנְיקָעַל יַעֲפָתָה. דָּרָר אַלְטָעַר האַט זַיִן גַּעֲנְצָעַן גַּעַבְּעָנָעָן גַּעַד בְּעַקְבָּט צַו שְׁטָאָרְבָּעַן אַטְוִיט פּוֹן אַ מְאַרְטְּרָעַר, וּוּאַסְטָס אַיִן גַּעַוּוּן פְּרָעָכְעָנָט בַּיִּי דַּי קָאַבָּאַלִיסְטָעַן פּוֹן שְׁלָמָה מְלָכָ'ס אַנְהָעָנְגָּר פָּאָר אַ בְּעַוְנְדָרְיָעָן חָסֶה, וּוּאַס גַּאַט מַוטָּמִיט זַיִנָּע אַוְיְסְדָרְעָוְעָהָלְטָעַ. בְּעַד זְוִנְדָרָם זְוִית דָּעַם טְוִיט פּוֹן שְׁלָמָה מְלָכָ'ו, וּוּמָעָם אַנְהָעָנְגָּר (צְוַיְוִישָׁעַן) וּוּלְכָעַ עם האַט זַיךְ אַוְיד גַּעֲרָעָכָעָנָט דָּרָר בְּלִינְגְּדָרְעַר דַּי יַעֲקָבָה אַבָּעָן גַּעַגְּלָוּבָּט, אָז ער אַיִן צְוִיקָּק גַּעַוְאָרָעָן לְעַבְּדָוִגָּנָאָר זַיִן טְוִיט, אָנוּ צִיְּתָר דַּי עַנְטָפְּלָעָוָג פּוֹן הַיְּלִינְגָּעָן דַּי יַסְפָּךְ אָרְוּ אַיִן דָּרָר הַיְּלִינְגָּר שְׁטָאָדָט צְפָת, וּוּאַס האַט אַוְיְגָעָאַיְבָּט זַיִן אַיְינְפָּלָס אַוְיכְ אַלְעַן קָאַבָּאַלִיסְטָעַן אוֹפָּר גַּאַנְצָעָר וּוּלְטָט, האַט דָּרָר אַלְטָעַר גַּעֲהָאָפְּט אַוְיכְ גְּרוּסָעַן

טאג, וווע גאנט ווועט איהם אויסטקליבען אוון ווועט איהם לאזען שטאטַר. בען פאָר דער הייליגקייט פון זיינ נאמען!... זויט מען האט דעם בלינדרען ר' יעסב איינגענשלאלסען איז אינקויזיציאנס-קערלער, האט ער זיך געהאלטטען איז איזן צונרייטען אוון פֿאָרבּערִיטִיטען פֿאָרְן גּרוּסְעַן טאג. ער האט גערײַנִינְג זיינְ קּערְפּער. בּמְעַט ווֹי נִיט פֿערְזּוּכּט פּוֹן קִיּוֹן מְעַנְשְׁלִיכּוּן שְׁפִּיוֹן, נֹרְ דְּעַרְהַאלְטְּעַן דֵּי נְשָׁמָה אַיּוֹן זיינְ גּוֹמִיט וּאָסְעָר. בְּדֵי ער זָאָל נִיט זיינְ אַזְלְבּּסְטְּמְעַרְדָּעָר, וּאָסְ דָּאָס אַיּוֹן גּוּוֹנָעָן פֿערְזּוּכּעַנְטּ בְּיַיְ אַיְדְּעַן אלְסָן דֵּי שְׁרַעְלִיכּסְטָעָן זִינָה, אַזְוּן מְעַן פֿערְ לִירְטָ דְּוּרְךְ דֻּעָם יְעַנְעַן וּוּלְטָמָ. ער האט געהאלטטען דֵּי גּאנְצָעָן צִוְּתָ אַיּוֹן זיינְ גּוּנְגּוּלִים פּוֹן תְּחִילִים מִיט זיינְ אַיְנְיקּוּלָן, אַדְעָר אַיּוֹן פֿאָרטְרַאְבּּט זיינְ אַזְוּן בְּלַאֲנְדוּשָׁן אַיּוֹן הוּאַבָּעָן עֲנֵנִים, אַיּוֹן פֿערְבּּאָגְּבּּעָן וּוּלְטָעָן. דָּעָר אַיְנְצִינְעָר טְרָאָפּוּן טְרוּיְעָר אַיּוֹן זיינְ גּוּוֹסְעָ פֿרְיִיד, וּאָסְ דֵּי גּוֹיָם וּוְיָלָעָן נְעַמְעָן זיינְ אַיְנְיקּוּלָן אוֹן מְאָכָעָן, חְלִילָה, פּוֹן אַיְתָר אַזְוּן אַבְּגּוּנְעָתִין, אוֹן עֲבוֹדָה זָהָה. ער האט מְוֹרָא נְعַחַתָּם, אַזְוּן זָאָלָעָן זַיְהָ אַזְוּן בְּלִיְבּּעָן בְּיַיְם לְעַבְעָן. אַזְוּן אַפְּטְמָאָל האט ער גּוּרְעַדְטָ מִיט אַיְתָר וּוּגְנָעָן דֻּעָם.

— דִּיְיָנָע אַבָּות אַיּוֹן הִימָּעָל, וּאָס זִיְּנָעָן אַרְוִיפּּנְגּוּנְגּוּנְעָן מְקָדְשָׁה חַשְׁמָ' דִּיגְ זַיְעַנְדִּיגְ, וּוּלְעָן, חְלִילָה, קִיּוֹן רֹהֶה נִיטְ האָבָעָן, וּוּלְעָן פֿערְ-שְׁעַהְמָטְ וּוּרְעָן פֿאָר אַנְדְּרָעָן צְדִיקִים אוֹן טְהָרוּרִים.
זַיְהָ האט אַנְגּוּקָטָקְ דֻּעָם זַיְדָעָן מִיט אַיְהָרָע גּוּוֹסְעָ בְּעַטְרַעְתָּרָע אַוְיָגָעָן אַזְוּן גּעַקּוּשָׁט זִיְהָ אַלְטָעָהָנְטָמָ אַהֲן וּוּרְטָעָר.
אוֹן דָּעָר אַלְטָעָר האט זַיְהָ אַלְטָעָר האָבָעָן צְוּזָעָן:
— דִּיְאַבָּות אַיּוֹן גּוֹעַן וּוּלְעָן זַיְדָעָן מִיט דִּיר, מִיּוֹן קִינְדָה.
אוֹן דָּעָר זַיְדָעָן דָּאָס אַיְנְיקּוּלָן האָבָעָן צְוּזָעָן אַנְגּוּחוּבָעָן
פְּסָקִים פּוֹן תְּחִילִים צַו זִיְּגָעָן:

„וְגַם כִּי אֶלְךָ בְּנֵי צְלָמוֹת
לֹא אִירְעָ רָע
כִּי אַתָּה עַמִּי“

אוֹ מעַן האט דֻּעָם אַלְטָעָן אַנְגּוּזָאנְטָן, אוֹ דָעָר היְלִינְגָר פֿאָטָעָר,
דָעָר פֿאָפּסְטָ אַלְיָוָן אַיּוֹן גּעַקּוּמָעָן אַיְתָם אוֹיסְהָעָרָעָן, אוֹן פֿערְלְאָנְגָטָ פּוֹן
אַיְתָם. אוֹ ער זָאָל אַרְוִיסְקּוּמָעָן פּוֹן דָעָר שְׁטִיְיגְ, האט דָעָר אַלְטָעָר נִיט

אויפגעערט זינגען אוּ אַנְחָאַלְטָעֶנְדִּינְג וַיֵּד אָזֶן אַיְנוֹקָעֵל, אָזֶן עַס גַּעֲוָעָן וַיֵּזְבִּידְעַן וַאֲלַטְעַן גַּעֲטָאַנְצָט אָזֶן גַּעֲפָרָעָהַט זַוְּר.

אוּ אַנְכָּהַמְּעַנְּדִּינְג זַיְן אַיְנוֹקָעֵל בֵּי דַּעַר הַאֲנָטָן, אָזֶן עַר אַרְוִיסְטָן גַּעֲקָמָעָן פָּזֶן דַּעַר שְׂטִיגָן אוּ אַנְכָּהַמְּעַנְּדִּינְג גַּעֲפָרָעָהַט פָּזֶן זַיְן אַיְנוֹקָעֵל'ס הַאֲנָדֶר צֻוְּמָפָאַפְּסָטָס שְׂטוֹחָל, הַאֲטָעַר נִיט אַוְיפְּגָעָהַרְט צַוְּזַיְגָעָן אַיְבָּעָרְזָן גַּאנְצָעָן וּוֹעָגָן, הַוְּדָע אַוְיפְּזָן קוֹל, אוּ בְּגָלִיטָט מִיט יַעֲפָתָהָס קוֹל:

„לְדוֹד לְחָ‘ אָרוּי וַיְשַׁעַי

מַמְּיִ אִירָא ?

חָ‘ מַעְזָן חַיִי

מַמְּיִ אָפְחָד.“

אָזֶן דַּעַם טְרִיכְוָנָאַלְצִימָעָר פָּזֶן, דַּעַמְּ אַיְנְקָהָזְזִיצָעָן, אָזֶן אַוְיפְּ אַשְׁאַרְלָאַדְזְזִוְוִיטָעָן טְרָאָן גַּעֲוָעָן דַּעַר שְׁטָעָלְפָעָרְעָטָעָר פָּזֶן יַעֲזָסְטָוָסְטָוָס. דַּעַר פָאַפְּסָטָן, פָאַול דַּעַר פִּיעָרְמָתָה, אָזֶן זַיְן גַּעֲטָוָעָטָעָן הַוָּטָם, אָזֶן אַיְן זַיְן סָאַמְּעָטָן רְוִיטָעָר דַּעַטָּאַנְדָע, אוּ אַרְוָם אַיְהָם הַאֲבָעָן גַּעֲבָעָנְטָן בְּלָוְטָדְזִוְוִיטָעָר לִיכְטָן, וּוּלְכָעָהָבָעָן גַּעֲשָׁטָעָקָטָן, וַיֵּוּשְׁטָעָקָעָן. אָזֶן גַּרְוִיסְעָן גַּאַלְדָעָעָן לִיְכָטָעָרָם. אַרְוָם אַיְהָם אָזֶן גַּעֲוָעָן פְּשָׁרָאַמְּעָלָט דַּי סְוִוְוִיטָעָר פָּזֶן קָאַרְדִּינָאַלְעָן אַיְן הוַיְכָעָן קִרְכָּבְדָּנוֹיְסְטָלְיָבָע, אַיְנְקוֹזְזִיְּדָעָן צְיָאַנְסְפְּרָאַמְּנָעָנְצָעָן. אָזֶן בֵּי דַּי פִּים פָּזֶן אָזֶן גַּעֲשָׁטָעָנְעָן דַּעַר הַוְּכָבָר, שְׁטָאַרְשָׁעָר קָאַרְדִּינָאַלְעָן, מִוּבָּעָל גְּרִיאְלִיעְרָיָה, דַּעַר גַּרְוִיסְאַיְנָקָטָה, אַיְנְגָעָוָוִיקָעָלָט אָזֶן זַיְן שְׁאַרְלָאַדְזְזִוְוִיטָהָוָת אַוְיפְּגָעָעָצָט אַוְיפְּ זַיְן קָאָפָטָעָל, אָזֶן דַּעַר רְוִיטָעָר קָאַרְדִּינָאַלְצָהָוָת אַוְיפְּגָעָעָצָט אַוְיפְּ זַיְן קָאָפָטָעָל. בֵּי בִּיְדָע זַיְוִיטָעָן צִימָעָר זַיְגָעָן גַּעֲוָעָן אַוְיסְגָּשְׁטָעָלָט צְוּוֹיָה רַיְהָעָן גַּיְסְטָלְיָכָע אָזֶן אַיְנְקוֹזְזִיְּצָאַנְסְמָאַנְכָּבָעָן, אָזֶן שְׁוֹאַרְצָעָן בְּעַזְוִינְגָעָן. מִיט שְׁוֹוָאַרְזִיְּבָעַדְעָקָטָעָקָעָפָע, וּוּלְכָעָהָבָעָן זַיְגָעָן אָזֶן גַּעֲשָׁטָאַלָּט פָּזֶן שְׁוֹוָאַרְזִיְּבָעַדְעָקָטָעָקָעָפָע, מִיט שְׁוֹאַרְצָעָן תּוֹכָעָנָע בָּאַשְׁלִילָקָעָם, מִיט שְׁוֹאַרְצָעָן מַאֲסָקָעָם אַרְבִּעְגָּרְגָּעָזְזָוָעָן אַיְבָּעָר דַּי פְּנִים / עַר, אָזֶן הַאֲבָעָן גַּעֲהָאַלְטָעָן רְוִיטָעָר, בְּרַעְנָנְרִוְוָעָן לִיכְטָן אָזֶן דַּי הַעֲנָט. פִּיעָלָעָפָע זַיְן הַאֲבָעָן גַּעֲהָאַלְטָעָן גַּעֲהָאַלְטָעָן אַוְיפְּ זַיְעָרָעָע שְׁוֹוָאַרְצָעָן מַאֲנְטָלָעָן סְקָעַלְעָטָעָן בִּיְנָנָר אָזֶן וּוּיְסָעָפָאָרָב, אָזֶן זַיְן הַאֲבָעָן אַוְיסְגָּעָוָהָזָוָה זַיְיָקָעָלָעָטָעָן, וּוָאָסָמָהָבָעָן זַיְדָעָטָעָן פָּזֶן זַיְוָעָרָעָע כְּבָרִים, מִיט דַּי אַנְגָּעָצְנוֹדָעָע לִיכְטָן אָזֶן דַּי הַעֲנָט.

צְוִישָׁעָן דַּעַם שְׁפָאַלְעָרָעָפָע דַּי שְׁרַעְקָעְרִינָעָע שְׁוֹוָאַרְזִיְּבָעָלְיִידָעָע

מייט רויטע ברענאנדריגע ליכט מאנאכען און טיוואלאים-אינקווייזיטאָר דען, איז געגאנגען דער בלינדרר ר' יעקב, געהרט פון זיין איניקעל יעדפהה, מייט רוחהנע, שטילע טרייט, מאיעסטעטיש-שטיל. קיון איין בליך האבעו זוי ניט געשאנקען, ניט די מאנאכען און ניט זויירע ברענאנדריגע ליכט, איזו זוי ואאלטען פיענעם ניט געוזהן, זוי קיינער ואאלט זיד איז דעם מריבונאַל-זאל ניט געפונגען. און זוי האבעו הויד געונגגען, מיט קלינגאנדריגע שטימען זויירע פסקים תחילים:

עם תחנה עלי מהנה
לא ירא לבו,
אם תקם עלי מלחתה
בוואת אני בותה.

און די מאנאכען און די גלחים האבעו זוי געועהען זוי זי דערנער הענטערט זיד, זי אליאן, וועלכע זוי האבען איזו גוט געענט פון דעם הייליגגען בילד. "די מומער פון ליעבע", צו וועלכער זוי קניהען און בע טען, וועמעס געשטאָלט זוי טראגען אויך גאלדגען קיטילעך אַנגעכונדערן אופז זויירע הערצער, וועמעס פנים זוי קושען איזו היסען געבעט פאר יעדען שלאָפֿען געהז איז אופשטען, און אט געהט זי אליאן, מיט איהָר רע גרויסע, בעטעהן אוניגען, וועלכע קוקען מיט צער און ליעבע און מיט איהָר שטייל, קליאן מואיל, וועלכעם אויך בערקייטשט צום זוינען און דאָר שמייכעלט עס; זי אליאן איז איהָר הייליג געשטאָלט, איז איהָר לאָגְעַן בליעע קליד, מיט איהָר נאָקעט פיס און לאָגְעַן, צוֹר פלאָשעט האָר, און זי האָלט מיט איהָר אַיידעלען, וויסע יונגען האָנד די האָנד פון דעם בלינדען אידען מיט זיון גרויסע, לאָגְעַן, דינע באָרד און מיט זיון הויכען, הויכען, אויסגעלייטערטן שטערען — זעהט זי ניט אויס, זוי די "מוּמָעֵר פון דְּרָחִים", זאָס פיהרט די לְיִדְעָן פון דער וועלט בי איהָר האָנד אופז דעם וועג פון אַיְבִּינְקִיט? דאָ, איז די בעליךטונג פון דעם רויטען שיין, איז דעם שפֿאַלְעֵר פון רויטע, ברע-גענדיגע ליכט און שוואָץ-געקלְיִודעטַע מאנאכען, געהנדיג איזו שטייל, זוי א געאונגע פון א ליעע, פיהרענדיג דעם אלטען הייליגען בי דער האָנד, האָט זי נאָר מעחר דערמאָנט און דער „הייליגער מומער“, זוי איהָר בילד. און עס זיינען דערשראָקען געווארען פאר איהָר די מאָנאָר

כע אוּז דַי גְּלָחִים, אוּז דַי הַרְצָעֵר פָּוּ דַי הַוִּיכָע גִּיסְטָלִיכָע זַיְנָעַן צַוְאָגָנָעַן גַּעוֹוָאָרָעַן פָּאָר אַיְהָר, אוּז אַנְגָסְטָעַן פָּוּ שְׁרָעָק האָבָעַן אַרְוִיסָּס גַּעֲשָׂלָאָגָעַן אוּוּף זַיְוִירָעַ שְׁטָעָרָעַנְסָן. דָא אוּז דַאָרָטָה האָבָעַן זַיְד נַעֲבָרָאָכָעַן קַנְיָעַן פָּאָר אַיְהָר. מַאנְאָכָעַן האָבָעַן נִיט גַּעֲקָעָנָט זַיְד צַוְּרָהָקָהָלָטָעַן. אוּז וּעוּז זַיְוִי פָּאָרְבִּינְגָעָנָגָנָעַן, האָבָעַן זַיְד אַטְיָיל מִיט דַי לִיכָּס טָעַר אַיְזָן דַעַר הַאנְדָּר אַרְאָבָגָעָלָאָזָטָן פָּאָר אַיְהָר אוּוּף דַי קַנְיָעַן אוּז גַּעַנְעָזָעַן צַלְכָּט זַיְד אַיְזָן טִיעָפָע אַנְגָסְטָעַן פָּוּ שְׁרָעָק. אוּז דַעַר פָּאָפָסָטָן אלְיָין, זַעֲהָנְדִיגָּן דַי בְּלִיכָע גַּזְוִיכָמָעָרָן פָּוּ זַיְנָעַן קַאָרְדִּינְגָלָעַן, האָט אַוְפָנָעַן הַוִּיבָעַן דָעַם זַלְבָעָרָנָעָם צָלָם, וּואָס אַיְזָן גַּעֲהָנְגָנָעַן אוּוּף זַיְזָן הָאָרֶץ, אַיְבָעָרָן דַי קַעַפָּן פָּוּ דַי קַאָרְדִּינְגָלָעַן אוּז אַיְבָעָרָן דַי קַעַפָּן דַי מַאנְאָזָן, צָעַן, אַיְבָעָרָן זַאָל, וּזְעַר זַוְאָלָט זַיְגַּעַוְאָלָט פָּעָרְהָיְתָעַן פָּוּ דָעַם שְׁרָעָק, וּואָס אַיְזָן זַיְיִבְעָלָעַן.

אַבָּעָרָן קִיּוֹן אַיְזָן בְּלִיקָה האָט זַיְיִעְפָּתָה נִיט גַּעֲשָׂאָגָלָעַן. גַּעֲהָנְדִיגָּן מִיט שְׁטִילָע, מַאֲיֻמְטָמְטִישָׁע טָרִימָט, וּזְיִי אַרְתִּמְשָׁעָר טָנָאָג, האָט זַיְנִיט אַוְפָנְגָהָעָרָט צָו זַיְגָנָעַן, בְּגַלְגִּילְיְוָתָעָרָט אַיְהָר בְּלִינְדָעָן זַיְדָעָן אַיְזָן דָעַם גַּעֲזָאָגָן פָּוּ דַי פְּסָקוּמָן פָּוּ תְּהִילִים.

אוּז זַיְיִזְעָנָעַן אַנְגָעָקָמָעָן פָּאָר דָעַם טְרִיבְּנוֹגָלְזָאָל. שְׁטִילְקִיָּט דַוְרְכָנְגָעָנָגָנָעַן דָוְרָד דָעַם טְרִיבְּנוֹגָלְזָאָל.

— וּזְעַר בְּיַזְוָוָה, אַלְטָעָר מָאָן, אוּז זַיְיִזְעָנָעַן נִאמְעָן? — האָט דַעַר פָּאָפָסָט גַּעֲפָרָעָגָט דָעַם בְּלִינְדָעָן אַיְדָעָן, וּזְעַר הָאָט דַעְגָּרִיבִּטָן, גַּעֲפִיהָרָתָן פָּוּ יְעַפְתָּהָן, פָּאָר זַיְן תְּהָרָאָגָן.

— מִיּוֹן נִאמְעָן אַיְזָן יְעַקָּב מַעֲדוֹגָא, אוּז אַיְדָר שְׁטָמָן פָּוּ דַעַר פָּאָר מַיְלִיעָא בְּרַבְּנָאָל, וּואָס אַיְזָן פָּעָרְטָרְבָּעָן גַּעוֹוָאָרָעָן צַוְאָמָעָן מִיט אַלְעָא אַיְרָעָן פָּוּ דָעַם ?אַנְדָרָן פָּוּ זַיְיִירָעָרָטָן פָּאָטָרָעָן, שְׁפָאָנָעָן, אוּז בְּעַוְצָט זַיְד אַיְזָטִילְיָעָן, אוּז פָּוּ דַאָרָטָן פָּעָרְוָוָאָגָעָלָט גַּעוֹוָאָרָעָן אַיְזָן פָּעָרְשָׁפְרִיטָן זַיְד אַיְבָעָרָן דַעַר גַּנְצָעָר וּוּלְטָט — האָט דַעַר בְּלִינְדָעָר אַבְּגָעָנְטָפָרָט. אוּז זַאָל אַיְזָן שְׁטִיל גַּעַוּוֹן. מַעַן הָאָט נָור גַּעֲהָרָתָן דָאָס קַנְאָקָעָן פָּוּ דַי בְּרַעְנְעַנְדִּירָעָן נִיְיָטָעָן אַיְזָן דַי אַגְּנְעַצְמָנְדָעָעָן לִיכָּטָמָן זַיְדָעָן דָאָס שְׁרוּיָהָן בְּעַן פָּוּ דַי גַּרוּסָע גַּעַנְזָעָנָעָפָרְדָעָרָעָן אוּפְּיָן קַנְיְטָשְׁעַנְדִּירָעָן פָּאָרְמָעָט, וּואָס דַי צַוְּיִי שְׁרִיבָעָרָן פָּוּ הַיְלָגָנָאָל טְרִיבְּנוֹגָלְזָאָל הָאָבָעַן אַוְפָנְגָעָנְמָעָן אַיְזָן פְּרָאָטָאָקָאָל אַלְצָדִינָה, וּואָס דַעַר אַיד הָאָט גַּעַוְאָגָט.

— אוּז וּזְעַר אַיְזָן דַי „דָאָנָאָה“, וּואָס בְּגַלְגִּילְיְוָת דַיְד אַוּופָהָרָן זַיְגָנָעָן? — האָט דַעַר פָּאָפָסָט גַּעֲפָרָעָגָט דָעַם בְּלִינְדָעָן.

דען בלינדר האט אויסגעציגען זיין האנד אונ. נעמונדיג
יעפתחהָס האנד איז זיינען, האט ער אָפֶנְעָנְטְּפָעַרְט מיט זיינע אָחוֹ
צַיּוֹנְעָרְדִּוּנָע יַאֲסְלָעָם :

— דאמ איז מײַן אַיִינְקָעֵל, יעפתחהָ, די טאָכְטָעָר פֿוֹן מײַן זוֹהוֹ
יְסֻפַּ מְעֻדָּגָא, וואָס נָאָט האט אַיְתָהָם אוּסְגָּעְזָעָהָלְט צַו זַיִן אַ קְרָבָן
פָּאָר אַיְתָהָם אָזָן ער אַיְזָן פְּעַרְבְּרַעְנְט גַּעַוְאָרְעָנוּ פֿוֹן דָּעַר אַיְנְקוּוּזִיצְיָע
אַיְזָן לִיסְאָבָּאָן פָּאָר דָּעַר נְלָאָרְיעַ פֿוֹן דָּעַמְּ אַיְזָן אַיְנְצִינְעָן נָאָט, וואָס
אַיְזָן אַיְבָּעָרְזָן הַימָּעָל אָזָן אַיְוֹפַּ ערְ אָזָן פָּאָר דָּעַר פְּעַרְחָעָלְכִּינְג
פֿוֹן אָזְנוֹזָעָר אַמְּנוֹתָה, וואָס אַיְזָן דִּי אַמְּתָעָ אַמְּנוֹתָה פֿוֹן דָּעַמְּ אַיְנְצִינְעָן
לְעַבְּרִינְגָּעָן נָאָט.

בליך זיינען גַּעַוְאָרְעָנוּ די קָאָרְדִּינְאָלְעָן, אָזָן אַיְנְעָרְהָט דָּעַמְּ
אַנְדְּעָרָעָן אַגְּנָעְקִיקָּתָן, אַבְּעָרְ דָּעַר פְּאָפְסָטָהָט וּוּוּטְעָרְ גַּעַרְדָּט :

— אַלְטָעָרְ מָאוֹ, די חַיְלִינְגָּעָן אַיְנְקוּוּזִיצְיָע בְּעַשְׁוְלִידְנְטָן דִּיר, אָזָן
דוֹ האָסְטָן, צַוְאָמָעָן מִיטָּן דִּי רְבָנִים, דָּוְרְ דִּי קְרָאָפְטָן פֿוֹן גַּעַהְיִמְעָן
שְׁפָרוֹדָן פֿוֹן אַיְיָרָעָ פְּעַרְבְּיָשָׁוֹפְטָעָ סְפִּירִים, וואָס אַיְזָן נָוָר בְּעַוּוֹסָטָן דִּיר
אַלְיָוָן אָזָן דִּי רְבָנִים, וואָס זַיִנְעָן מִיטָּן דִּיר, בְּעַשְׂוָאָרְעָן דָּעַמְּ הַיְלִינְגָּעָן
נִיסְטָן פֿוֹן אָזְנוֹעָר יְנָכְרָאוּ, די חַיְלִינְגָּעָן מְוֹטָעָרְ פֿוֹן יְעוּזָם קְרִיסְטוֹם,
אוֹזָן, אַיְזָן אַיְהָר אַיְגָעָנָם הַיְלִינְגָּעָן גַּעַשְׁטָאָלָט, זַאֲלָ אַרְאָפְקָוּמָעָן פֿוֹן
אַיְהָר מְהָרָאָן פֿוֹן הַימָּעָל אָזָן אַיְהָר הַאלָט צַוְיָהָן מִיטָּן אַיְזָן דָּעַר גַּהְעָטָא,
אַיְזָן אַזְנוֹנְדָעָר, אַבְּגָעְשָׁלָאָסָעָנָם, גַּעַהְיִמְעָן חָדָר, בַּיְ אַיְזָן דָּעַר
שְׁוּחָלָן; אָזָן זַאֲלָ אַיְדָר בְּעַשְׁיָצָעָן פֿוֹן קְרִיסְטוֹלְכָּעָה הַעֲדָה. אָזָן דָּוְהָאָסְטָן
דָּוְרְ דִּי מְאָכָטָן פֿוֹן דִּיְוָיָן פְּאָרְכִּישָׁוֹפְטָעָן שָׁם, גַּעַנְיוֹתָט דָּעַמְּ גַּיְסָטָן פֿוֹן
אָזְנוֹעָר גַּעַבְּנְשָׁטָעָר פְּרָהָוִי, די חַיְלִינְגָּעָן מְוֹטָעָרְ פֿוֹן יְעוּזָם קְרִיסְטוֹם, אָזָן
זַיִן זַאֲלָ דִּיר רָאָטָעָוָן פֿוֹן גַּעַוְוִוָּתָרָה, אַיְזָן דָּעַר צַיִיטָן פֿוֹן אַיְבָּעָרְפָּלִיעָן,
אוֹזָן פֿוֹן דִּי הַעֲדָה אַיְזָן דִּיְקָרָאָפְטָן פֿוֹן גַּעַוְוִוָּתָרָה, אַזָּן זַאֲלָ שְׁמָעוֹה
יעַצְטָן גַּוְיִסְטָמוֹן דָּוְזָן, זַאֲלָ דִּיְקָרָאָפְטָן פֿוֹן דִּיְוָיָן שָׁם, אָזָן זַאֲלָ שְׁמָעוֹה
לְעַבְּעָן דִּיר אָזָן בְּעַשְׁיָצָעָן דִּיר. בִּיסְטָוּ דִּיר מָוְרָה אָזָן דִּיְוָיָן זַוְּנָה, אָזָן?
רַי, יעַקְבָּהָט אַרְכְּטָעָוָן וּוּילָעָ גַּעַשְׁוִוִּיגָעָן. ער האט אוּסְגָּעָן
שְׁטָאָרְטָשָׁעָט זַיִנְעָן מִיטָּן-פְּעַרְבְּלִיְכָטָעָ אַוְגָעָן, וּוּ ער וּוּאָלָט גַּעַוְאָלָט
זַעְהָן. אַיְזָן הַאֲרָצָעָן האט זַיִד אַיְתָהָם גַּעַרְיָסָעָן אַתְּפָלָה, וּוּ בַּיְ שְׁמָשָׁן:
נוֹרָ נָאָר אַיְנְמָאָל זַאֲלָ נָאָט גַּעַבְּעָן קְרָאָפְטָן זַיִנְעָן אַוְגָעָן צַו זַעְהָן, ноֹרָ
נָאָר אַיְזָן אַיְנְצִינְגָּמָל זַאֲלָ ערְ קַעְנָעָן דָּעַמְּ פְּאָטָעָרְ פֿוֹן אלְעָ קְרִיסְטוֹן
אַיְזָן פְּנִים אַרְיָינְקָוּקָעָן. אַבְּעָרְ זַיִנְעָ אַוְגָעָן זַיִנְעָנָעָן בְּלִינְדָר פָּאָה

דער וועלט. ער האט נור געעהו יעצט טיעפ איזן זיך די הוילישע ליכטינגייט איזן דעם פיערטינגען אמרת, וואס פלאקערט איזן זיין האראז, איזן די גרויסע גערעטעןקייט פון זיין זאך. איזן פון זיין האראז האט זיך געריסען אַ חֲפִילָה צַוְגָּת, צַוְדָם אַיִנְצִינְגָּעָן לְעַכְרִינְגָּעָן גָּתָם, פָּאָר זועלבגען ער איז בערייט זיין אוּדְרִישָׁע לְעַבְנָן אַוּעְקָצָאַוָּאַרְפָּעָן.

ער האט געכאפט זיין אַיִנְיקָעָלָס הַאנְד אַיז זַיְגָּן אַזְגָּעָהוּבוּנָן צַוְגָּעָן מִיט אַיהֲר אַוְיֵפְּז קָוֵל:

ה' אַורי וַיְשַׁ:

ח' מְעוֹד דַּי:

כָּמוֹ אַבְחָר?

— אַיד, דו ענטפערסט מיר ניט, דָּאָס הַיְּלִינָּע טְרִיבּוֹנוֹאָל וּוְאָרָט אַוְיֵף דַּיְוַן עַנְטְּפָעָר, אַיד!

— איז דָּאָס דער חַטָּא, צַוְלִיב וּוּעַלְכָּעָן דו פְּינִינְגָּט דַּי הַיְּלִינָּע צְדִיקִים אַיז דַּיְנָע טְאָרְדוֹרְקָעְמָעָרָעָן? — האט דער בלינְדרָע מאָז גַּעַשְׁרִין, זַיְגָּת לַיְבָּס — וּוְהָ צַוְאֵר! צַוְעַמְעָן דַּיְעָנָט אַיהֲר? צַוְאֵר גַּאֲטָמָה, וּוּאָס מְעַן שָׁעָן אַיהֲר פָּעָרְכְּשָׁפְּעָן? וּוּאָס מְעַן קָעָן אַיהֲר בַּעַשְׂוָרָעָן מִיט אַוְאָרָט? וּוּאָס מְעַן קָעָן אַיהֲר הַאֲלָטָעָן אַיז דער מַאֲכָת? עַפְעַנְט אַוְיֵף אַיִינְרָע אַיְוָגָעָן אַיז זַעַחַט דָּעָם אַיִנְצִינְגָּעָן לְעַד בעַדְעַגְעָן נָאָט אַוְיֵף דַּעַר אַז אַוְיֵף דָּעָם הַיְּמָעָל! נַיְיָן, דָּאָס אַיז נָאָט אַיִינְרָע — האט רָא, יַעֲלֵב גַּעַוְיָזָען, הַאֲלָטָעָן דַּי הַאנְד פָּוֹן זַיְגָּת אַיִנְיקָעָל — עַס אַיז נָאָט אַז אַרְיוּמָע אַיִדְרָע טְאָכְטָעָר, גַּעַנְוָמָעָן אַז גַּעַפְלָאָגָט, זַיְגָּת מִיר אַלְעָע, פָּאָר דַּעַר אַיִנְצִינְגָּר אַמְנוֹנָה פָּוֹ אַיהֲרָע עַלְטָאָגָן.

וּוְיַעֲדָעָר אַיז גַּעַוְאָרָעָן אַ שְׁטִילָע בְּעוּגָעָנָג אַיז גַּרוּסָען זַאָל. אַיז בְּלִיְיד האָכָען זיך אַנְקָעָקָט דַּי קָאָרְדוֹנָאָלָעָן אַיִינְעָר דָּעָם אַנְדָּרָעָן, גַּוְרָדָע פָּאָפָסָט האָט זיך אַוְיֵפְּגָהוּבוּנָן פָּוֹן זַיְגָּת טְהָרָאָן, גַּעַנְוָמָעָן דָּעָם צָלָם אַיז זַיְגָּת הַאנְד אַרְיוֹן אַיז גַּעַזְאָגָט:

— אַיד, שְׁוִין צְוַויִּי מָאָל וּוּדוֹ האָסָט גַּעַלְעַטָּעָט דַּי קִירְכָּע אַיז גַּהְרָאָע הַיְּלִינָּע דָּאָגָמָעָן, אַיז דַּעַר גַּעַגְנוֹזָאָדָט פָּוֹן דָּעָם חַוְיכָען טְרִיבּוֹנוֹאָל. נָאָט דַּי קִירְכָּע אַיז רְחַמְנוֹתָדָג אַיז גַּעַרְדָּלָדָג זַיְגָּת אַז מְוֹטָעָר, וּוּאָס שְׁטָעָלָט בְּרִוְיָת אַוְיֵס אַיהֲרָע הַעֲדָה צַוְעַמְפָאָגָעָן אַיהֲרָע פָּעָרְ

בלאנדושטט קינדרער. הער דעם רוף פון אונזער מוטער, די הייליגען קירבע — האט דער פאפסט געזאנט און אייז ארכאָפּ פון זיין טהראָן מיט דעם צלֶם איין דער האנד. און עס צונגערטאָגנָען צו דעם בלינְגָען איידֶס פֿנִים — פֿאָר דִָיְנָעַ בְּלִינְגָעַ אַוְיָנָעַ האַלְטָאָידֶס אַמְּסָפּ פֿוֹ דָעָר וּוּלְמָטּ. דעם שְׂיוֹן פֿוֹ נָאָטּ. דערפֿהָלָאָה אַיְהָם איין דִָיְן הָארָאָז, בּוּיגּ דִָיְנָעַ קְנִיעַ פֿאָר אַיְהָם, כְּדִי דִָיְן זִוְנְדָגָעַ נְשָׁמָה, וּוְאָסְטָהָט גַּעֲלָעַטָּעַט נָאָטּ, זָאָל פֿערְגָּעַבָּעַן וּוּרְעַעַן אָוּזְוּבְּגָעַנוּמוּן וּוּרְעַעַן אָוּזְוּבְּגָעַרְיךָ פֿוֹ הַיְמָעֵל.

דער אַידֶס האָט דערפֿהָלָט דעם זַילְבָּעַרְטָעַם צַלְם אַיְזָן זִוְנָן פֿנִים אָוּן דעם גַּעַשְׁמָקּ פֿוֹ וּוּתְהָרוּידּ אָיְזָן זִוְנָהָעָם. מִיט אַוְיָנְגָעַרְאַכְּטְּפִוִּיטּ האָט עַר אַוּוּקְגָּעַשְׁאָרָט דעם צַלְם מִיטּ זִוְנָעַ העַנְדָּר אָוּן אַוְיָנְגָעַרְפִּעְעָן : — פֿאָר וּוּמְעַנְעַן קְנִיחָעַן ? צַוּ וּמְעַנְעַן בְּעַטְעַן ? צַוּ וּמְעַנְעַן דִּיעַנְעַן ? צַוּ אַשְׁמִיקּ זַילְבָּעַרְ, וּוְאָסְטָהָט גַּעֲלָעַטָּעַט מִיטּ זִוְנָהָמָעָרָ, וּוְאָסְטָהָט מַעַן קָעָן עַס קוּפְּטָעַ פֿאָר גַּעַלְדָּ, פֿערְקָוּפְּטָעַן פֿאָר גַּעַלְדָּ, אַיְזָנְעַצְעַן פֿאָר אַמְּשָׁבָּן ? — אַידֶס, אַידֶס דִּיר נָאָר אַמְּאָלָ, קְנִיעַ פֿאָר דָעַם סִימְבָּאָל, פֿאָר דִּי לְיָדָעָן, וּוְאָסְטָהָט גַּעַשְׁמָקּ פֿאָר דִּיר, אָוּן פֿאָר מִיר, אָוּן אַונְזָעַרְעָן זִוְנָד — האָט דער פ־אָפּסְטּ נָאָר אַמְּאָלָ צַוְנְעַפְּיהָרָט דעם צַלְם פֿאָר דָעַם אַיְדָעַנְסָ פֿנִים.

— פֿאָר אַ מעַנְשָׁעַן, וּוְאָסְטָהָט גַּעַהְנָגָעַן ? פֿאָר אַ מעַנְשָׁעַן, וּוְאָסְטָהָט גַּעַפְּיִינְגָּטּ, צַוּ אַיְהָם זָאָל אַידֶס דִּיעַנְעַן ? — פֿאָר אַיְהָם צַעַן אַידֶס נָוָר רְחַמְנָותּ הָאָכָעָן, בְּלִינְגָעַן, אַבְּעָרָדָעָן צַוּ אַיְהָם ? ! — האָט דער בְּלִינְגָעַן צַוְנְגָּלִינְגּ מִיטּ אַשְׁמִיקָעַרְ, אַוְיָפּ קָאַסְטִילִישָׁן. דעם פ־אָפּסְטּ פֿנִים אַיְזָן רְוִיתּ גַּעַזְאָרָעָן. זִוְנָעַ קְנִיטְשָׁעַן הָאָבָעָן זִיר אַוְיָנְגָעַהְיָקָעָן וּוּי אַשְׁטוּרָם אַיְזָן יְמָ. עַר האָט פֿערְלָאָרָעָן זִוְנָן פֿאָר טְעַרְלִיכָעָן גַּעַדְוָלָה, מִיטּ וּוּלְכָעָרָ עַר האָט אַיבְּעַרְאָשָׁט דעם טְרִיבְּנָאָל אָוּן גַּעַרְפָּעָן מִיטּ אַ דְּרָאַהְנָדָעָר שְׁטִימָעָ :

— אַיְהָם, די אַרְעָם פֿוֹן דָעָר קוּרְכָּעָן דְּרָגְרָיְיכָעָן וּוּיְמָטּ אָוּן עַנְגָּן, אָוּן גַּלְיָהָעָן וּוּי אַפְּיִינְדְּגָעָן צַוְאָנָגָן — האָט עַר וּוּיְדָעָר גַּעַשְׁטָרָעָט דָעַם צַלְם אַיְזָן דָעַם אַיְדָעַנְסָ פֿנִים.

— אַוְיָוּ רְיָד, הַיְלָוְגָעָר פֶּאָטָעָר. דָאָס אַיְזָן דִּיְוָן שְׁפָרָאָד. זָאָגּ בעַסְעָר, דִּיעַנְעַן צַוּ דִּיר, פֿאָר דִּיר זִיר קְנִיחָעָן, פֿאָר דִּיר בְּעַטְעָן. דוּ בְּזָוּטָ דָעַר גַּעַטָּ פֿוֹ אַלְעָ קָאַטָּאַלְיָקָעָן. האָט מַעַרְדָּ מַאְכָטָ פֿאָר אַיְהָם, בְּזָוּטָ

שטאַרְקֶער פֿוֹ אִיהם. דּו קענסט בעשטראָפֿעַן די, וועלכע ווידערשפֿעַן ניגען געגען דִיר! דּו קענסט פִינְגַען, מאָטְעַרְעַן אֵין טָאָרטְרַעַן קָלְעַן דָעַן. פָערברענען אויפֿ דִי פִיעַרְהַוּפֿעַן. דּו בִּיטַע מַעֲכְתָּג, דּו בִּיטַע דָעַר גָּאת פֿוֹ אַלְעַ קָאָטָאָלִיקָעַן, נִיטַע. דּו בִּיטַע שטאַרְקֶער פֿוֹ אִיהם, חִילְינְגֶר פָאָטְעַר!...

דָעַר צְלָם הָאָט גַעַצְיָטְרַעַט אֵין דֻעַם פָאָפְסַטְמַן הָעֵנָה. זַיְינְ פְּנִים אֵין רְוִית גַעַוְאָרָעַן. דִי לִיְוָגָע הַוִּיטְפָאָלְעַן הָאָבָעַן וּזְרַעַן גַעַלְאָרַזְעַן. דָעַר אִיד הָאָט אִיהם אַרוֹסְגַעְזָאָט דָאָם, וּזְאָם עַר הָאָט גַעַר טְרָאָגָעַן טְוֹעֵל אֵין זַיְינְ הַאָרְצַעַן אָנוֹ מַרוֹא גַעַהָאָט צְוֹ קָלְעַרְעַן דָעַרְפּוֹן. אָנוֹ פָלוֹצְלָוְונְג הָאָט עַר אַקְלָפְ מִיטְ'ן צְלָם פָעַרְשְׁטוּמַט דֻעַם אִידְעַס גַעַר שְׂרִיעַן. אַשְׁטְרָאָם בְּלֹת הָאָט גַעַגְעַבָּעַן אַזְעַי אַרוֹסְמַן פֿוֹ דֻעַם אִידְעַס' פְּנִים אָנוֹ הָאָט בְּעַשְׁמִירַט דֻעַם זְלָבְעַרְנָעַם צְלָם אֵין דֻעַם פָאָפְסַטְמַן הָעֵנָה. מְרָאָפְעַנְס בְּלֹת הָאָבָעַן גַעַרְנוּן פֿוֹ צְלָט אָנוֹ זַיְינְ גַעַפְאָלְעַן אוֹיָאָרַזְעַן גַעַס' עַם לִיְוָבַן, וּזְאָם אֵין גַעַוְעַן צְוֹגְעַשְׁלָאָגְעַן צְוֹם צְלָם.

בַּיְיַי דֻעַם בְּלִינְדְּעַן דִי יַעֲקֹב הָאָט וּזְרַעַן אַקְנִיעַ אַיְינְגְּבַוְיְגַעַן, אָנוֹ עַס הָאָט אַרְיסְגַעְזָהָוּן וּזְרַעַן וּזְאָלְטַעַן וּזְרַעַן גַעַטְהָאָזְן. אַבְעָר עַר אֵין דָאָר גַעַבְלִיבָעַן שְׁטָעַהָוּן אוֹיָאָרַזְעַן זַיְינְ פְּנִים בְּעַנְאָטְעַן מִיטְ בְּלֹטַן. הָאָט עַר גַעַזְאָנְטַ אַפְּסַוק תְּהִילִים וּזְרַעַן זְרַעַן:

בַּיְיַי נְשָׁתָהִי חַרְפָּה
כְּסַתָּה כְּלָמָה פְּנִי.

אָנוֹ וּוֹעַן דִי אַיְנְקוֹוְיְזִיאָנְסַ-מְאָנְאָבָעַן אוֹיָפַן אַזְעַנְקַ פֿוֹ
נְרוֹיְסַ-אַיְנְקוֹוְיְזִיאָנְסַ-מְאָנְאָבָעַן הָאָבָעַן אוֹיָפַן אַזְעַנְקַ פֿוֹ
טוֹרְדְּקָלְעַרְעַן, הָאָט וּזְרַעַן גַעַהָרָט אַגְעָזָנָגָן:

לְדוֹדַהָה' אָרוֹי וַיְשַׁעַי
מַמְּיִ אַרְאָ ?
הָה' מַעַזְזִיזִי
מַמְּיִ אַפְּחָד ?

יעַפְתָה הָאָט גַעַמְאָכָט אַבְעוֹגְנוֹנָג, וּזְרַעַן זְאָלְטַעַן גַעַוְאָלְטַעַן
דֻעַם אַלְטָעַן. אַוִישְׁטָרְעַקְעַנְדִּיגַ נָאָר אִיהם דִי הָעֵנָה, הָאָט וּזְרַעַן בְּעַ

העפט מיט איהם מיטן' בליך. נור דער פאפסט האט איהר פערשטעלט דעם וועג. אויישטראקענדיג נאר איהר דעם פערבלוינטנען צלט. האט ער צו איהר אויסנערפערן :

— איז נאמען פון נאמט. פון זוהן אוו פון דעם הייליגען גיסטן, זאג מיר, ווער ביוט דו ?

יעפתחה האט איהם אונגעיקט גלייך איז פנים אריזן. פון איהר עאו אונגען האבען אroiסגענשפראצט צוויי פולע פערלידיגע, טרעחערן איז זיינגען געליבענע הענגגען אויפֿ די ראנדרהערלעד פון איהר עאוינען.

דרער פאפסט האט ניט געלענט ארייבערטראנגען איהר בליך. דער צער פון איהר פנים האט זיין הארט דערץיטערט. ער האט געהנטער געדרייקט דעם פערבלוינטנען צלים צו איהר גזוכט איז גערופערן :

— דו ביוט דער גיסטן פון אונזער גבענשטייך פרוי, די מומער פון דיזן זוהן, פאל אויפֿ די קנייע פאר איהם, בוק דיך צו זיינע לײידען. איז ניט, האסטן נור מיט כיושפֿ בע'גנבעט דאס גזוכט פון אונזער גבענשטייך פרוי, איז דו מואנגט עם מיט אן אונריינע מאכט. אונ'

זער הערצער אבצונארען.

די צוויי פולע טרערן האבען אראבגערונגען פון איהר עאוינען הערדער. געקיקעלט זיך ווי שנירעליך פערל איבער איהר באקען איז געליבען אויפֿ דעם רוזענדאנד פון איהר קליאן מוי.

געציטערט האט דער צלים איז דעם פאפסטס האנד. זיין הארץ איז שוואר געווארען איז ער האט ניט געקבנט איהר בליך אויסחהטלען. — פיעער זאל בעשטעטיגען ווער דו ביוט ! ביזט אונזער געה בעשטע פרוי, ווועט פיעער איבער איז דיזן הייליג ליב קיון שליטה ניט האבען, ווי איבער אנדרער הייליגען ; איז ניט. האסטן נור מיט בשופ אונגעטאן דיך דאס גזוכט פון דער הייליגער מוטער — האט דער פאפסט גערעדט.

אויפֿ יעפתחה'ם בעטענדע לויפען האט געשפיעלט א רעדזאמער שמייכעל, איז קיינער האט ניט געוואסט, וואס דאס באדייט. עם איז געווען, ווי זי וואלט געווינט מיט א שמייכעל איז געמייבעלט מיט טרעחרען...

אייז אלע קירבען פון רויים האט מען געראנק-געבעט אכגעריבט. בולעטינס זייןען צושיקט געווארען פון רויים איבער דער גאנצער קאַ-טוילישער וועלט. איז מען זאל דעם טאג פון הייליגען פאָל עקלעהד רען פאר א גרויסען קירבענ-יומ-טוב. ספֿעציעלע לוייביגעזונגען איז דאנק-געבעטן זאלען געדאָזונט ווערעו איז די קירבען. וועלכע זייןען צו דעם צוועק צונגישיקט געווארען פון רויים. איז אויאָף די קירבע-היייפען זאל מען אַרְוִיסְפִּיהָרָעַן די הייליגע פעהנער איז די קירבען-ביילדער איז פראָצעס-יאָנָעַן. איז די קירבען-שייבער האבען דאס פערשייעבען איז די כראַנְיָקָעַס פון דער קירבע פאר דורךוות פון דעם גרויסען וואָנָר דער. וואָס דער פָּאֶפְּסֶט פָּאֶל דער פָּיעַטְּרָעַר האט בעוויעזען קעמאָפְּעַנִּי דִּין מֵיט א געפָּהָרְלִיכָּעַן שְׁמַן. וועלכער האט זיך פָּעַרְשְׁטָעַלְט אַיז דער געשטאָלַט פון דער הייליגער מوطער, איז נאָד א גרויסען קאמָפָ אַיז ער דעם שְׂטָן בְּיוֹנְעַטְוּמָן דורך אַנְמָ, מֵיט דעם בלוט פון יְעֻזָּם קְרִיָּעַ, וואָס האט זיך בעוויעזען אויאָף דעם צְלָם אַיז פָּאֶפְּסֶטְּסֶס האָנָה.

—(—)

שאפי טען.

דער אקט פון גלויבען.

אויף אלע קאדרען, וואו דער פָּעַבָּל פון רוים קומט זיך צויאָר
 מען, איזו אלע קירכען בײַם גבעט, אויף אלע פָּרְזָאַמְּלָוְנְגְּסַפְּלָעֵץער,
 האכען ט্‏רְוָבָּאַדָּאָרָעָן מיט וואכען פריהער איסגעטאמְפִּיעַטְעַט מיט
 לאנגע זילבערנע טראָמְפִּיעַטְעַט איזו איסְטוּפָּרָעָס האכען אויסְגָּרָפָּעָן.
 איז איז דעם קומענדען גרויסען קירכען יומְטָב דעם גְּרִינְגָּעָם דְּאַנְעֶרֶשׂ
 טָאָגָן, ווועט אַוְיפְּצָאַלְאַיְזָאַסְטָאַמְּפִּיעַטְעַט אַוְיפְּצָאַלְאַיְזָאַסְטָאַמְּפִּיעַטְעַט
 קְרָמוֹנִים אַז פָּרְבָּרָעָנט גְּעוֹזָאָרָעָן אַירְדִּישׁ סְפָּרִים אַז אַירְדִּישׁ
 בענְסָם, אַבְּגָעָהָאַלְטָעָן וווערָעָן אַגְּרוֹסְטָאַרְעָן דָּעַ פָּעַ, אַ אַקט
 פון גלויבען. די גְּפָעָהָרְלִיכָּעָן כְּשָׂופְּ – מאכערין פון קאסטיליאן.
 ווועלכָּע הָאָט זיך אַגְּנָעָטָאָן דָּרְדָּר כְּשָׂופְּ דָּאָם גְּזִיכְתָּמָן פָּוּן די היַיִּין
 לִיגָּעָ מְטוּעָר, ווֹי זִי עֲרַשְׁיַנְתָּמָן אַיז בִּילְד די מְטוּעָר פָּוּן לִיעְבָּעָר, ווֹאָס
 הענְגָּט אַיז קְלָוִיסְטָאַר פָּוּן „היַלְיָגָעָן האָרְצָאָז“. ווועט עֲפָעָמְלִיךְ פָּרְבָּרָעָנט
 וווערָעָן. כְּדִי עַס זָאָל דָּרְכָּאַז פָּוּן דָּעַרְעָהָגָעָר מְטוּעָר, אַדְרָעָר זִי אַיז מְטָט
 אַז אַמְּתָה דָּאָם גְּשִׁטָּאַלְטָמָן פָּוּן דָּעַרְעָהָגָעָר מְטוּעָר זִי אַיז,
 ווֹי די אַינְקָוּזְיִיצְיָעָבָעָשְׂלִידְגָּט זִי, אַ כְּשָׂופְּ-מאכערין.

איַן „גְּרִינְגָּעָם דְּאַנְעֶרֶשׂתָּאָגָן“ אַיז די זוּ אַרְוִים אַיבְּרָאַז טִיבָּעָר
 אַז ווֹיַטָּע אַז אַפְּיַיְרָדִיגָּעָן, ווֹי אַברְעַנְגָּרְגָּעָר קְנוּיָל פָּוּן סְמָאָלָעָן, אַיז
 הָאָט פָּוּן בָּעֲנִינָּעָן אַז גְּזַעַצְתָּמִיט אַזְּזָא דְּוָמְפִּיגָּעָן עֲנַנְגְּשָׁטִיקָעָנְדָע הַיִּזְיָה,
 אַז עַס הָאָט זִיך גְּדָעָאָכָט, אַז די זָוּן בָּרָעָנָט אַוְיסָם די גְּאַנְצָעָלְפָט, ווֹאָס
 גְּפִינְט זִיך אַיז חַלְיָא אַיבָּעָר די גְּאַסְטָעָן פָּוּן רֹוִים אַז דָּוִיט ווועט דְּשָׂרָה
 שְׁטִיקָט וווערָעָן. אַז אַיז אַיְינָעָם מִיט די פָּלָאַמְּנָדָע זַוְּן. ווֹאָס הָאָט
 ווֹאָס אַמְּאָל אלְעָז מְעהָר אַונְטָעָגָעָזְנָדָען די הַיְמָלְ-פָּעָלְדָּעָר אַיבָּעָר
 הוֹיָם — הָאָט זִיך גְּהָעָרטָמָן פָּוּן בָּעֲנִינָּעָן אַז דְּוּמְפָר אַגְּנָסְטִיגָּעָר אַיז

שרעקדנידיגער לאַיְגָען פּוֹ גַּלְאָקָעַן פּוֹ אַלְעַ קִירְבָּעַן פּוֹ רְוִים. אָנוּ עַם האָט זֶד גַּעֲרָכָת, אָנוּ דָּאָס וּוּקָעַן דֵּי סִירְכָּעַן-גַּלְאָקָעַן דֵּי בְּרַעַנְדִּיגָּעַ זָווּ אַיְן הַיְמָעֵל, שְׁטוּיְגָעַרְעַן אַיְהָרָע פְּלַאַמְעַן פְּיִינְרָעַן אָנוּ רַיְצָעַן אַיְהָרָע פְּיִינְרָעַזְוָנָעַן צָו בְּרַעַנְעַן אָנוּ אוֹיְסְצָוְרִינְקָעַן דֵּי לְפָטַט פּוֹ רְוִים... דָּאָס קְלַקְלַנְגָּעַן פּוֹ רְוִים, וּוּאָס הָטַזְזָד אַנְגָּעוּבָעַן מִיטָּ רְחָמוֹת, מִיטָּ גַּעַם בעַט אָנוּ שְׂטָיל וּוּי אַוְיִיטְ-אַיְסְנָעַהָעַנְדָּעַס גַּעַוְוַיָּן. הָטַזְזָד וּוּאָס אַמְּאָל גַּעַם שְׁטִינְגָּעַן. גַּעהֲכָרְט זֶד — אַיְן וּוּאָס אַמְּאָל מַעַהְר שְׁרַעַקְעַנְדִּיגָּר אָנוּ אַנְכְּסְטִיגָּר גַּעַוְאַרְעָן — וּוּי עַס וּוּאָלֶט גַּעַוְוַעְנָאָגָט אַוְיָף אַגְּרוּס אַאנְגְּלִיקָן, וּוּאָס גַּעהֲנַטְמָרְט זֶד אָנוּ קוּמַת אַוְיָף רְוִים.

אויפֿז פְּלָאַץ "קָאמֵפּ דִּי פִּיאָרָא". ווֹאו עַמְּ האַט גַּעֲזָלֶת פָּאָרָה
סְׁלֻמּוּן דָּעַר גַּרְזְּסָעֶר "אָוֹטָא דָא פָּעַ", אַיְוֹ נָאָר פָּוּ טָעַנְּ אָוּנוּ נָעַכְתּ
פְּרִיהָעֶר אַגְּנָעָגָנָגָנָעָנוּ גַּרְזְּסָעֶר גַּעֲשָׁלָעָגָנָעָנוּ אָוּן מַלְחָמָהָוּ פָּוּן דָּעַם אַרְיָינְ
דְּרִינְגְּנָעָנְדָרָעָנוּ פָּעַבְּעַל צָו פָּעַרְכָּאָפְּעַןְ בָּעַסְעַרְעַ פָּלָאַץ. אַיְוֹ דָעַם מַאְרָגָנָעָנוּ
פָּוּן דָעַם גַּרְינְגָעָם יְמִיטָב אַיְזָן דָעַר גַּאֲנְצָעָר פָּלָאַץ שָׂוִוִּי גַּעֲוָוּן בְּעַזְצָמָן.
אַגְּנָעָפְּיָקָעוּט אַזְוִי גַּעֲדִיכְתּ מִיטָמָעָנָר. וַיְיִבְּעַר אָוּן קִינְדָרָה, בְּחַמּוֹת.
פָּעַרְד אָוּן גַּעֲצָלָטְטָעָנוּ. אָז מִיטָמָיְסָמְהָיָה אַיְזָן אַגְּנָעָקָומָעָנוּ דִי מַאְנָאָכָעָנוּ
פָּוּן דָעַר אַיְנְקוּוּזְיִצְעַ אַיְפְּצָוְשָׁלָאָגָנָעָנוּ נָעַבְּעַנְוּ דִי פִּירָאִמְדָעָ, אַוְיָוּפְּ
בָּעַר סְׁהָאַט גַּעֲזָלֶת פָּעַרְבָּעָנְטָן וָוָעַרְעַן דִי כְּשָׂוִרְ-מַאְכָרְיָוּן, צָוְיָוְיָאָדָ
זְשָׁעָנוּ מִיטָמָרְיָוְטָעָןְ אַחְוֹתָפּוֹתָן: אַיְינְעַ פָּלָאַץ פָּאָפְּסָטָן מִוּתָן זְיוּן
סְׁוּוּטָעָן, אָוּן דִי צָוְיָוְטָעָ פָּלָאַץ אָוּן גַּעֲפָנָעָנָרְיָוְטָאָרְ מִיטָמָעָנָרְ דָעַם הַוְיָבָעָן
טְרִיבְּוָנָאָגָן. יְעַדְרָעָ אַיְינְעָרָן, וּוֹאָסָמָהָאַט זִיךְרָן גַּעֲזָלֶת פָּאָרְקוּמָעָן. הַאַט
דִי פִּירָאִמְדָעָן, וּוֹאָסָמָהָאַט פָּעַרְבָּעָנָרָן הַאַט גַּעֲזָלֶת פָּאָרְקוּמָעָן. הַאַט
שְׁוִוִּי גַּעֲהָאָט זְיוּן "חַזְקָה", וּוֹאָסָמָהָאַט זִיךְרָן דָרְדָרְ שְׁלָאָפְּעָן
גַּאֲנְצָעָנָה גַּעֲכָט אַיְוּפֿזְ פָּלָאַץ אָוּן חִיטָעָן דָעַם טָאנְ פָּוּן דָעַר פָּעַרְבָּעָנָגָן.
אָוּן נִיטָמָעָנָה גַּעֲזָלֶת אַבְּטוּרָעָנָה. דִי מַאְנָאָכָעָנוּ הַאַט גַּעֲזָלֶת בְּעַזְצָמָן
לְאָגָגָעָנָה בְּלִיְיָעָנָה בָּאָטְיקָעָם, שְׁפִּיצְרוּטָעָנָה, קָאנְטָשִׁיקָעָם, מִיטָמָעָנָה וָוָלְכָעָן זְיוּן
הַאַבָּעָן גַּעֲשָׁלָאָגָנָעָנוּ אַיְבָּעָר דִי קָעָפָ פָּוּן דִי מַאְסָעָן צָו מַאְבָּעָן פָּלָאַץ פָּאָרָזְ
פָּאָפְּסָט אָוּן דָעַם הַוְיָבָעָן טְרִיבְּוָנָאָגָן. אַיְוּפֿזְ פָּלָאַץ. וּוֹאָסָמָהָאַט פִּיעָרָ
הַאַט גַּעֲזָלֶת פָּאָרְקוּמָעָן. אַיְזָן אַגְּנָעָגָנָגָנָעָנוּ אַגְּנָעָצָעָרָן דָעַם
בְּרִעְנָגָנָדָיָן דָא עַטְלִיכָעָטָן טָעַנְ אָוּן גַּעֲכָטָן. הַאַט דָעַר פָּעַבְּעַל גַּעֲמָוֹת
עָסָעָן, זְיַינְעָנוּ אַרְוִיסָגָקָומָעָן צָו זְיוּן פָּעַרְשִׁיעְדָּעָנָה סְׁוּחָרִים, גַּאֲרִיכָבָעָר
אָוּן וָוְיָוְן פָּעַרְקוּיְפָעָר, פָּעַרְשְׁטָעַלְטָעָ אָוּן וָוָאָנְדָעְרְדָאָקְטוּרִים, אָוּן
הַאַבָּעָן אַיְוּפְּגַּעְשָׁלָאָגָנָעָנוּ אַיְבָּעָר דִי קָעָפָ פָּוּן דִי מַאְסָעָן אַגְּדִיכְטָעָר, שְׁוֹאָרְצָעָ
דוֹרָר, וּוֹאָסָמָהָאַט גַּעֲזָגָטָן פָּוּן דִי אָוְנְטָרְגָּעָה יְזָטָעָ קָעְסָלָעָן, וָוָלְכָעָן דִי
גַּאֲרִיכָבָרָהָאַבָּעָן גַּעֲפִירָהָרָט אַזְוִי וָוָעַנְעַלְעַד אָוּן פָּעַרְקוּיְפָט צָו דִי מַאְסָעָן
זְוָאָרִיםָעָנָה גַּעֲפָכָעָן. וָוָאָנְדָעְרְדָאָקְטוּרִים. אַגְּנָעָטָאָוּן גַּרְזָיסָעָ, הַוְיָבָעָ
הַיִּמְּ, אַזְוִי וָוָלְכָעָטָסָמָעָנָה צְיִיכָעָנָס אָוּן שְׁטָעָרָעָנוּ אָוּן קָאָמָעָטָעָן
זְיַינְעָנוּ גַּעֲשָׁטָאָגָנָעָנוּ אַזְוִי וָיְיָרָעָ פָּוּהָרְלָעָד אָוּן הַאַבָּעָן אַיְסָגָעָרְפָעָן אָוּן אַ
גְּרִירִימְטָעָר פָּאָטְיִשְׁעָר שְׁפָרָאָד דִי קָרָאָפְּטָן פָּוּן זְיִינְרָמָאָנִיקָ, וּוֹיָזְיָאָ
גַּעַן מִיטָמָעָנָה כְּשָׂוִרְ-וָאָסָעָר פָּעַרְוּוֹאָנְדָלָעָן דִי אַבְּגָעָלְעָבָטָעָ, גַּעֲרָונְצָעְלָטָעָ הַוְיָת

פָוּ דַעַר פָרוֹי אִין רָאוּ, יְוִינְגֶרְאַצְעַנְדִּינוּ קָאַלְיָעַרְעַן; וְוֵי זַי קָאנְעַן
צְוִיקָא יְוִוגָא מָכְבָּעָן פָעָרוּוּלְקָטָעָן לִיבָּעָר, וְוֵי זַי קָאנְעַן מִיטָּפָאַרְבָּעָן
פָעָרוּוְאַנְדָלָעָן פָוּ בְּרָנוּמֶט אַוְיףָ בְּלָאָנָה, שְׁוֹאַרְץָ אַוְיףָ גָּאַלְיָעָרָה.
אַרְזִיסְרִיסְעַן קְרָאַנְקָעָן צִיוֹן, הַיְוָלָעָן בְּוִידְיוּוּתָאָגָן, הַחֲעָלָעָן אַדְרָעָן אָזָן
אַבְשְׁפָרְעָכָעָן עַיְנְהָרָעָבָן. זְיוּרָעָן וְעַגְעָן יוֹינְגָן שְׁטָעַנְדָרָגָן גַּעַוּוֹן פּוֹלָן
מִיטָן וְוִיְיבָרָן, וְוָסָם הָאָבָעָן זִיד גַּעַלְאָזָטָן פָאַרְבָּעָן דֵי הָאָרָן פָוּ שְׂוֹאַרְץָן. אָוִיד
אַזְיָוִיפָן בְּלָאָנָה, וְוָסָם דָּאָס אִין דָּאָמָלָס גַּעַוּוֹן שְׁטָאָרָק אִין מָאָרָעָן.
הָאָבָעָן נִימָט גַּעַפְעַהְלָטָן צָום הַיְוָלִינְגָן קִירְכָּעָן יְוִסְטָוָבָן, בְּיַיְם „אַקְטָט פָוּ
דְּלָעַגְדָּעָן רַעַלְיָנִיעָן“. גַּאַסְעַנְפָרְיוּעָן, וּוּלְכָעָן הָאָבָעָן אַוְיְגַנְשָׁלָאָגָעָן זְיוּרָעָן
קָאַלְיָרָטָעָן גַּעַצְעַלְטָעָן צְוִישָׁעָן דָעַם פָעַבָּלָן, בְּעַפּוֹצָט דֵי פִּירָעָן מִיטָן דְּוִיָּה
טָעַן רְיוּיָעָן, אָוּסָם צִיּוֹבָעָן פָּן זְיוּרָעָן פְּרָאַכְעָסָעָן הָאָבָעָן וְוֵי אַרְזִיסְגָּעָן
הָאָהָנָגָעָן פָאָרָד דָעַם אַרְיוֹנָגָגָן פָוּ זְיוּרָעָן גַּעַצְעַלְטָעָן דָאָס בְּוִילָד פָוּ דַעַר
הַיְוָלִינְגָרָן מְאַנְדָאַלְעָנָה, מִיטָן אַחֲרָה צְוָלָאָזָטָעָן גָּאַלְעָדָעָן לְאָקָעָן, וְוָסָם אִין
גַּעַוּוֹן פָוּ קְדָמָנִים אָוּ דֵי בְּעַשְׁצָעָרִיָּן פָוּ דֵי גַּאַסְעַנְפָרְיוּעָן, אָלָס דֵי
בְּזִיכְיָצְיָעָלָעָן פְּרָאַסְטִימְוּטָקָעָן פָוּ דַעַר קִירְכָּעָן...

איז מיטען פון דעם דרינגענדען ערנגן ערבעל, זום האט גע
שטונקען פון שווייס און געפערט עסען, פון זויערטן וויאן מיט
שלעבעט בערפיומען פון די נאסטען-פארוויין, פון צוקוועטשע בלומען
אויז צוהיצטעה לייבער — אויז אויפֿז „קאמפֿ די פִיאראָדַה“ געווען אַבְּ
געצומט א פִיעָרֶלְיגָעַר פְּלָאָז, פָּאָר דעם שטויַס, אוֹוָף וועלכָּען די
בְּשָׁׂׂהָׂמָּאָכָּרְיוֹן פון קָאָסְטְּלִיָּּעָן ווועט פֻּרְבְּרָעָנָט וווערָעָן. בֵּי דעם
שטויַס זוינען געווען אויפֿגָעָנָעָן, ווי שווֹן געוואָנט, צוֹוִי לְאָוָשָׁעָן
מייט דָוִוָּעָן סָאָמְעָטָעָן חָוּפּוֹת, אַיְיָנָע פָּאָרָז פְּאָפְּסָטָט מִיט זַיְוִן סְוִוָּטָע
אוֹוֹ די צְוִוִּיתָעָן פָּאָרָז גְּרוּסִים-אַיְנָקוּזָוִיטָאָר מִיטָּזָן הַוְיכָעָן טְרָבוֹנָאָל,
זום האט די מאָנָאָכָעָן האָבָעָן מִיט גְּרוּסִים מִיה אַרְיוּסְגָּעָרָאָגָעָן פון דעם
צְוָדְרִינְגְּלִיבָּעָן אוֹוֹ אַגְּנָעָשְׂטָאָפְּטָעָן בעְבָּעַל-פְּלָאָז פָּאָר די בעָמָטָע. דָעַר
פְּלָאָז אַרוֹם דעם שטויַס מִיט די לְאָוָשָׁעָן אוֹוֹ גְּנוּעָעָן אַבְּגָעָצָמָט פון
די מאָסָעָן מִיט בעָוָאָכָעָן שְׂוֹאָרְץ-עֲבָלְיִידָעָט אָוֹו שְׂוֹאָרְץ-בְּעָדָקָעָט
מְאָנָאָכָעָן פון דער אַיְנָקוּזָוִיצָע. דָעַר שטויַס אוֹוֹ גְּנוּעָעָן גְּנוּבָּוּט אָוֹן
דרָעַר פָּאָרָם פון אַפְּרָאִמידָע, וועלכָּעָן אַיְזָן בעָשָׂטָאָגָעָן אַוְישָׂלְיכָּר
פון — — — אַידִישׁ גַּעֲשִׂרְיָעָן אָוֹן גַּעֲדָרָקָעָט סְפִּירָם...

פָּז אֶלְעָד פְּרָאוֹנוֹנִצְׁעָן פָּה אַיִתָּא לְעָן הָאָט מָנוּ גַּזְאָמָעָלָט אַיְדִישׁ שְׁפָרְסִים. בַּעֲפָלָעָן דֵּי שְׁוֹלָעָן. דֵּי בַּתִּי מְדֻשָּׁים, אַרְיִינְגָּעָנְדָרְגָּעָן אַיְן דֵּי

אידישע הייזער אוון צונגענו מעשפחה-ביבּיאטעהן. ירושות פון זירות, ואמס איז טיעער ער געווען פון אלע פערמעגענס אין דער וועלט. אוון וועלכע מען האט אַבענְהוּיט נאָדר מעהָר ווי אַיינְצִינְגָּע געצערטעלטע שינדרער, געבראָקט מיט זיך פון נאות שפאנְגַּען אוון פון גלוֹת פֿאָרטּוֹנוֹאָל אוון פון אַנדּרְעָע גֶּלוֹתִים. פון וואָגען אַידּוֹן זיינְגַּע נוֹר גַּעֲקוּמוֹן צוֹווֹי פון אַיז די דָּאָמָּלְסְדִּינְגָּן טָאָלְעָרָאָנטָע פֿרָאָוְוִינְצָעָן פון אִיטָּאָלְיָע — בעפְּאָלְעָן די אַידּוֹשׁ דָּרוֹקְעָרִיָּען, ואמס האָבעָן זיך מיט אָזָא שְׁנָעָלָה קִיטּוֹט פֿערְשְׁפְּרִיּוֹט אַיבָּעָר די פֿרָאָוְוִינְצָעָן פון אִיטָּאָלְיָען אוון גַּעֲדוֹתָקְט צו אַיְוֹשָׁעָן סְפּוּרִים, גַּעֲבָרָאָקט זיך אַיז די אַינְקוֹזִיצְיָען, גַּעֲזָאָמְעָלָט צו דעם יומְטָבוֹ פון „אָוְטָאָדָאָפָּעָן“, או צוֹזָאָמְעָן מיט די פֿעָרְכּוֹשְׁפּּטָעָן סְפּוּרִים זאל פֿערְבָּרְעָנְטָעָן ווּרְעָרְעָן די בּוֹשְׁפּּ-מאכערין. שוֹין נִיט אַיז מאָל האָט מען פֿערְבָּרְעָנְטָעָן אַידּוֹשׁ סְפּוּרִים אַיז רְוִים, נוֹר קִינְמָאָל אַיז די שְׁרָפָה נִיט בעשְׁטָאָנְגָּעָן פון אָזָא גַּרְוִיסָּעָן האָבעָן די אַידּוֹעָן גַּעֲבָרָאָקט זְיִיעָרָעָן קִיּוֹן רְוִים אוון קִיּוֹן אִיטָּאָלְיָעָן האָבעָן די אַידּוֹעָן גַּעֲבָרָאָקט זְיִיעָרָעָן אַוְצָרוֹת צו בעהָלְטָעָן, ואמס אַיז בעשְׁטָאָנְגָּעָן פון וּלְטָעָנָעָן כתְּבִידְיָן אוון טְיוֹעָרָעָן עַקְוָעָמְפּּלְיָאָרָעָן פון סְפּוּרִים, כְּרָי צו שִׁיצָּעָן זיך פֿוֹן די פֿירָה ערָעָן פון שְׁפָאָנְגָּעָן אוון פֿאָרטּוֹנוֹאָל. אַיז די שְׁטָעָדָט פון פֿערְאָרָעָן אוון מאָנְטוֹאָ, ווֹאוּס זְיִינְגָּעָן גַּעֲרִינְדָּעָט גַּעֲוָאָרָעָן די עַרְשָׁטָעָן דָּרוֹקְעָרִיָּעָן פון אַידּוֹשׁ סְפּוּרִים, האָבעָן זיך גַּעֲפָנְגָּעָן די וּלְטָעָנָעָן כתְּבִידְיָן, פון וועלכע די עַרְשָׁטָעָן חָוָשִׁים אַיז גַּעֲרִיבָּכְט גַּעֲמָרוֹת האָבעָן זיך גַּעַד דָּרוֹקְט — דָּאָס אלְעָם אַיז גַּעֲרִיבָּכְט גַּעֲוָאָרָעָן פון די אַינְקוֹזִיצְיָעָן דָּרוֹקְט ווּרְעָרָעָן די בּוֹשְׁפּּ-מאכערין. עַס האָבעָן זיך ברְעָנְטָעָן ווּרְעָרָעָן די בּוֹשְׁפּּ-מאכערין פון קָאָסְטִילְיָעָן. עַס האָבעָן זיך גַּעֲפָנְגָּעָן אַיז דָּעָר פֿירָאָמִיד פון סְפּוּרִים כתְּבִידְיָן פון גַּעֲרִיבָּכְט בעַן אוֹיפּּ פֿאָפְּרוֹסְעָן; עַקְוָאָמְפּּלְיָאָרָעָן, ואמס האָבעָן גַּעֲשָׁתָאָמָט פון די אַישְׁבוֹת פון פֿוֹמְפְּרִיתָאָ; חָוָשִׁים, ואמס זְיִינְגָּעָן אַיבָּעָגְשָׁרְבָּעָן גַּעַד זְאוֹרָעָן דָּודָר אַידּוֹשׁ סְפּוּרִים פָּאָר די רָאָשִׁיהָגָּולָה פון בְּבָגָּ. עַס זְיִינְגָּעָן גַּעֲוָוָעָן סְפּוּרִים פון רְמָבָּסָ, גַּעֲשְׁרִיבָּעָן מיט זְיִוָּן אַיְגְּנָעָנָר הָאנְדָּה. פָּאָעָן מעַן אוֹנוֹ פִּוּטִים פון די גַּרְוִיסָּעָן העַבְּרָאָישָׁע פָּאָעָטָעָן פון שְׁפָאָנְגָּעָן, וועלכע זְיִינְגָּעָן אוֹוֹפּּ אַיְבָּינְגָּן אָונְטָרְגָּעָנְגָּעָן מיטָן פִּיעָר. עַרְשָׁטָעָן אוֹיסְגָּאָבעָן פון גַּמְרוֹת, פון יְדָחָקָה, פון מּוֹסְרָסָרָס אַיז פִּילְאָזָר פֿישְׁעָן סְפּוּרִים, ואמס עַס האָבעָן אָרוֹיסְגָּאָבעָן די עַרְשָׁטָעָן דָּרוֹקְעָרִיָּעָן פון דָעָר ווּלְטָעָן פון מאָנְטוֹאָ אוֹנוֹ פֿערְאָרָעָן, גַּעֲרִינְדָּעָט דָוָךְ דעם

קריסטלייכען געלעהרטען דע ראפע. ערשות עקזאמפליארעו פון די פראכטפאלע דראפען פון דער משפחה שאנסינה פון רימיני. אויסט נאבען פון זעלטעןער שענקייט פון דער בעריהטער דראקערוי פון דעם קרייסט דניאל באמברג פון וועגעצייע. אויסנאבען פון נמרות און סדרום, וואס עם האט געדראקט פאר די אידען דער געלעהרטער קאדריניאל מרדוצי צוזאמען מיט דעם נרויסטען רב ר' יוסף אטאלענהי אין ריואא די מרענטא. פאראמעט-בריעא, וואס עם האבען געשעריע בען די רשי הגולה פון בבל צו די אידען פון די סלאווישע לענדער, בען די ראשיהגולח פון בבל צו די אידען פון די סלאווישע לענדער, די פערוואראפערנע לענדער פון די סלאוווען און די טאמערען. קינות און פיויטים און געזאנגען פון אידען ארום טיד דהין איבער די ערשות מסעי החלב; וויסענשאפטליך ספרים, חשבונ-ביבער און אסטראנאמישע ספרים, דاكتארכביבער, מוסר-ספרים און קאבליס-טייש בתביד'ז, גשריעבען פון די אלטש שפאנישע אידען, וויז אונטילית אונטער דער הערשאפט פון דער אראבישער קולטור— אלעם, אלעם איז צוניגגעלענט גוואודין אין איין גרויסער פיראמידע, פערברענט צו ווערעדן איז איזונען מיט די בשול-מאכערין פון קאס-טיילען.

די אידישע געטה איז געוווען אבןשלאנסען פון דרויסען און פון אינוענינג. קיון מענשען האט מען ערשות איז נאסען ניט גזעהן. טיר און זיינער זיינגען געוווען פערהאקט. איז די הייזער, איז די קא-מערען, איז די בעהאלטנע חדרים זיינגען געלגען גרויס און קליאן. מאו און זויב, און זיינער געווויז און גשרוי איז אויפגעאנגען צום הימעל, ניט איבער דעם, וואס א-מעש ווערט פערברענט, נור איבער דער גרויסער „עלזה החטימה“, איבער דער גרויסער שרפה פון די היילגע ספרים.

צו דער בעשטייטער מינוט, וואס עם האט פעםגעזעatz דער הויפט שטערזעהער פון פאפסטלייכען הוית, האט זיך דער אינקווייזיאנס-ציגג מיט די בשוח-מאכערין פון קאסטיליאן איזיסגעלאזט פון דער קרכע סט. אונושעליקא צומ פלאז „קאמפּ דִ פֵירְדָא“, וואו דער פיראמיד פון די ספרים איז געתטאנען. איהר גאנצען פראכט און נלאני האט די קרכע ארויסגעפיהרט פאר דער אפערנער ווערט:

דער טריומף פּוֹ אַיְהָר זַיְגַּן — אָנוּ דֵי קְרָאָפְּטַ פּוֹ אַיְהָר גְּלוּבָּעָן — האט זַי גְּצִינְגַּט פָּאָר דָּעַר הַעֲרְלִיכָּעֶר זַוְּ אַיְזָן דָּעַם צָוְגַּן.

אַ שָׁאָר פּוֹ שְׂוֹאַצְּרָנְגָּלְיִירְטַע אַוְיְוּזְּהִיכְעָר אָנוּ קְיֻמְעָן-קְעָדָה דָּעַר הַאֲבָעָן גְּעַפְּעַנְטַד דָּעַם צָוְגַּן. זַיְהָאָבָעָן גְּהָאָת דֵי "חַזְקָה" פָּאָה דָּעַם, וּאָסָן זַיְלְעָגָן אַיְזָף זַיְד גְּהָאָתַן דֵי מְצָוָה פּוֹן צְוָשְׁתָּעָלָעַן בְּרָנְדַּסְטָעָרִיאָלָעָן פָּאָר אַלְעָזָר אַיְנְקוּזְּיַצְּאָנְסְּ-פְּיִירָעָן. זַיְהָאָבָעָן גְּהָאָלָס טָעַן אָנוּ דֵי הַעֲנָר שְׂוֹאַצְּרָע בְּרָעַנְגְּרָנְגַּע שְׁטוֹלְקָאָצָעָן, מִיטַּן וּוּלְכָעַטַּן וּוּטַעַט אַונְטְּמַרְצִינְדָּרָעַן דָּעַם "שְׁטוּסִים". נַאֲדָז זַיְיָנָעָן גְּהָאָנָגָעָן דֵי דָאָז מִינְיכָּאָנָגָעָן מְאָנָאָכָעָן, וּוּלְכָעַטַּן אַהֲבָעָן אַרְוִיסְגָּעָפִיהָט אַיְינָעָן נַאֲדָז דֵי אַנְדָּרָעָה הַיְּלִינָּעָה בִּילְדָּעָר פּוֹן רְוִיְּסָמֶס קְרִיכָּעָן, וּוּלְכָעַטַּן וּיְיָנָעָן בְּעוֹוָסְטָעָן צָוְדָעָן צָוְדָעָן קְאַטְּמוּלִישָׁע גְּלוּבִּיגָּעָן פָּאָר דֵי "נְסִים", וּאָסָן זַיְהָאָבָעָן גְּעַטָּאָזָן. יְעַדָּע פּוֹן דֵי בִּילְדָּעָר האט גְּהָאָת זַיְוָן נַאֲמָעָן אָזָוּן וּיְיָנָעָן סְפָעְצִיעָלָעָן אַהֲרָעָנָגָעָן, פְּוֹנְקָטָן וּזְיַיְדָעָן סְפָעְצִיעָלָעָן שְׁפָעְצִיעָלָעָן פְּאָוּזְפָּרִיטָעָן. אַיְרָה לְעַבְּדִינָעָן הַעֲרָשָׁעָר, וּאָסָן האט זַיְיָנָעָן סְפָעְצִיעָלָעָן פְּאָוּזְפָּרִיטָעָן. אַיְרָה נַעַמְנָעָן צָוְדָעָן זַיְד גְּהָאָנָמָעָן סְפָעְצִיעָלָעָן צָוְבָּעָן דֵי וּוּיְזָהָרִים; אַזְאָנוּ אַנְדָּרָעָה — דֵי וּוּאַלְפָאַרְכָּבָרָעָם; דֵי דָרִיטָע — דֵי גְּאַסְעָן-פָּרִיטָעָם; אַזְאָנוּ פְּיִירָטָע — דֵי בְּעַלְמָרָם, אָנוּ יְעַדָּעָם מַאֲלָי, וּוּאָזָנִימָעָה גְּהָאָת דָּרָעָה זַעַחַן דֵי גְּעַטָּיָן, וּאָסָן בְּעַחַית סְפָעְצִיעָלָעָן זַיְוָן פְּרָאַפְּעָסִיעָן, האט עַד זַיְד גְּעוֹזָאָרָפָעָן אַיְזָף דֵי סְנָעָן פָּאָר אַיְהָר אָנוּ אַוִּיסְגָּעָרִישָׁעָן: "עַם לְעַבְּעָן דֵי אַמְּוֹנָה!"

הַיְּנְטָרָה דֵי מְאָנָאָכָעָן זַיְיָנָעָן גְּהָאָנָגָעָן דֵי בְּעַלְרִתְשָׁוּבָות; דֵי, וּאָסָן זַיְיָנָעָן גְּעוּוֹזָן בְּעַלְלִיְּרָט מִיטַּן דָּעַר "סְאַמְבִּינְיָעָטָה" הַעֲמָלְדָעָר אָנוּ "קָאָזָאָן" הַעֲמָלְדָעָר.

דָּאָס זַיְיָנָעָן גְּעוּוֹזָן מָאָרָאָנָעָן אָנוּ קְרִיסְמָעָן, וּוּלְכָעַטַּן מַעַן האט בעַי שְׁוֹלְדִינְט אָזָוּ פְּרָאַקְטִיצְרָיָן אַוְיְשָׁקִים, אָנוּ מִטְּ קְעַנְעַדְגִּין אַוִּיסְהָלָלָה טָעַן דֵי יְסָודִים פּוֹן דֵי אַיְנְקוּזְּיַצְּאָזְטָאַרְטָוָרָעָן, האט זַיְד מְוֹדָה גְּעוּוֹזָן אָזָוּ זַיְעָר זַיְד. דֵי פְּרִיכָּעָן האט זַיְיָ אַרְוִיסְגָּעָבָעָן שְׁמָרָאָפָעָן, גְּשַׁהְאַלְטָעָן זַיְיָ וְאַהֲרָעָלָאָגָן אָזָוּ דֵי פְּיִיכְטָעָן קְעַרְקָעָרָם פּוֹן דָעַר אַיְנָסָן וּזְיִזְצִיעָן אַיְזָף בְּרוּתָן אָזָוּ וּוּאָסָעָר, וּוּאָרָזָעָן זַיְיָנָעָן גְּעוּזָעָן אַיְגָזָם, פְּאַסְטְּעַנְדָּרָיָן וְאַבְּעַזְזָלָאָגָן אָזָוּ פְּיִינְגְּעַנְדָּרָיָן זַיְד מִיטַּן כָּל הַמִּינִּים עֲנוּזָם פָּאָר זַיְעָרָעָז זַיְנָד. אָנוּ צָוְיַעַדְגָּן צָוְגַּן פָּאָר אַיְנְקוּזְּיַצְּעָן פְּלָעָגָט מַעַן זַיְיָ אַרְוִיסְגָּעָמָה פּוֹן דֵי קְעַרְקָעָרָם אָנוּ זַיְיָ פְּיִהְרָעָן אָזָוּ צָוְגַּן, וּזְיִזְעַנְדָּרָיָן פָּאָר דָעַר זַוְּלָט דָעַם זְרוּסָעָן זַיְגַּן פּוֹן דָעַר קְרִיכָּעָן.

איינציגויז זייןען זי גענאגען אדרער זייןען גשלעפט געוואָד רען דורך די אינקויזיציאנס-מאָנאָבען אויף טאטשקען. אויף זועגעַך לער און טראָנְשְׁטוּהָלָעָן, וויל זיערעד גליעדער זייןען צוקועטעט און צוּבָּרָאָכָּעָן געווארען אִין די טָאָרְטְּוִירְדְּעָרָעָר, אִין זי האָבעָן מעָהָר נִיט געקאנט געהָן.

עם אִין געוועַן דער צָג פָּח דער קִרְבָּעָן; שאָטָעָנָס פָּוּן מעָנְשָׁעָן מיט פָּעָרְפִּינְגְּטָעָן, פָּעָרְקְּרָמְטָעָן גַּזְוִיכְּטָעָר פָּוּן אוֹיסְטְּגַּעַשְׁטָאָנְגָּעָן יִסְׂוִירִים, אַגְּנְעָמָאָן נִיט וּ קוֹין מעָנְשָׁעָן, נֹר וּוּ טִיוֹוָאָלִים, אִין לְאָגָּנָע תְּשֻׁבָּהָה הָעֲמָדָעָר, וּוּלְכָעָמָעָן הָאָטָט גַּרְעָפָעָן „סָאָמְבִּינְיָעָטָאָ“. אויף די העָמְדָעָר אִין געוועַן אוֹיסְטְּגַּעַשְׁטָאָבָעָן די זִינְד פָּוּן די מעָנְשָׁעָן אִין אוֹיסְטְּגַּעַשְׁטָאָלִים אָחָד רֹוחָות רָעוֹת אָחָד מְכַשְּׁפִּים, מיט וּוּלְכָעָמָעָן מְעָנְשָׁעָן האָבעָן גַּהְאָט צָוָאָן. אִין די העָנָר האָבעָן זי גַּהְאָלְטָעָן בָּרְעָנְעָנְדִּינְגָּעָן לִיכְטָמָ, אָזֶוּ זַי זַי זַוְּאָלְטָעָמָעָן גענאָגָעָן צָוָם טִוִּיט, וּוּאָסָם וּוּאָרָט אָוִיפָּזָן. טִילְפָּוּן זַי זַיְנְעָנָן פָּוּן די יִסְׂוִירִים, פָּוּן דָּסָטָן לְאָגָּנָע פָּעָרְאִינְזְּאָמְטָעָן לְעָבָעָן אִין די פִּינְסְּטְּעָרָעָן קָרְקָעָרִים מְשׁוֹעָן געווארען. זַי זַיְנְעָנָן געוועַן גַּעַבְּוָנְדָעָן מִיט שָׁוּעָרָעָ אַיְזְעָרָעָן קִיטָּעָן, בֵּין וּוּלְכָעָמָעָן זַי גַּעַפְּהָרָטָן די אַינְקוֹזִיצְּאָנְסְּ-מְאָנְאָכָּעָן. אַנְדְּרָעָר זַי גַּעַוְּאָרָעָן זַיְנְעָנָן אַיְדִּיאָטִישָׁ פָּוּן די מַאְטָמְרִינְשָׁעָן — האָבעָן זַי גַּוטְמוֹטִינָּן גַּעַשְׁמִוּבָּעָלָטָן מִיט זְיוּעָרָעָ קְרָאָנָעָן, וּוּלְדָעָ אַוְיָגָעָן צָו די פָּעָרְשִׁיעָרָעָן פָּאָרְגִּינְקָאָלִיְּעָרָטָן מַאְסָעָן, וּוּאָסָם האָבעָן זַי אַגְּנְעָסְטִיְּשָׁבָעָן נָאָסָעָן, די פָּעָנְסְּטָעָר אָנוּן די בָּאָלְקָאָנָעָן, וּוּאוּ די פָּרָאָצְּעָסִיעָ אָיָן דָּרְכָּה גַּעַנְגָּנָעָן. אַנְדְּרָעָר בָּעָלִי תְּשֻׁבּוֹת, אַגְּנְעָמָעָן אִין די פָּאָנְטָאָסְטִיְּשָׁבָעָן מַהְלָטָעָה הָעֲמָדָעָר, פָּלְגָעָן אַרְוִיְּסְלִוְיָפָעָן פָּוּן די רִיחָעָן אָנוּ וּוּאָרְפָּשָׁן זַוְּזַוְּ די פִּסְטָ פָּוּן דָּעָם בְּעָבָעָלָ, אָזְמָעָן וְאָלָזְיָהָלָגָעָן אָנוּ טָרְעָטָשָׁן מִיט די פִּסְטָ פָּאָר זְיוּעָרָעָ זִינְד. דָּאָס האָבעָן די בָּעָלִי תְּשֻׁבּוֹת גַּעַמּוֹתָן טָנוּ יְעָדָם מָאָלָ, וּוּעָנוּ מַעַן הָאָטָט זַי אַרְוִיְּסְלִוְיָפָהָרָטָן פָּוּן די קָרְקָעָרָט אָנוּ נְעוּזְיָעָן זַי פָּאָרָן עָולָם. דָּרָעָר בְּעָבָעָלָהָט אָזְמָעָן זַי גַּשְׁלָאָגָעָן אָנוּ גַּעַדְעָטָאָטָן מִיט די פִּסְטָ. די זַוְּיָבָעָר האָבעָן זַי גַּעַשְׁפִּיגָעָן אִין די פָּנִים'עָרָ, אָנוּ זַי, די בָּעָלִי תְּשֻׁבּוֹת, האָבעָן מִיט אַיְדִּיאָטִישָׁן, גַּוטְמוֹטִינָּן שְׁמִיכָּה לְעָוָן אַבְּגָנְדָאָנְקָט דָּרְפָּאָרָ. אַנְדְּרָעָר פָּוּן די בָּעָלִיתְשֻׁבּוֹת זַיְנְעָנָן גַּעַדְעָטָאָטָן מִיט די אַגְּנְעָזְנְדָעָן לִיבָּט אִין די חָעָנָה, לְיִוְּגָּלְטִינָּג, וּוּ פָּעָרָנְיָהָלָגָעָן מִיט די אַגְּנְעָזְנְדָעָן: הוֹיכָעָ, אַוְיָגְעָזְיָגָעָן. אַיְבָעָר די סְקָעְלָעָטָעָן בְּיִינְעָר אַרְיָבָעָר גַּעַצְיָוָגָעָן דָּאָס מְשׁוֹגָעָן הָעָמָר פָּוּן די „סָאָמְבִּינְיָעָטָאָ“.

במיות נאכעמע, פערבלויטיגטער פים אונז ווילעדי האר אונז קאטלטע אונז-
געלאשענע אוינגען — איזוי זייןגען זיי גענאנגען מיט די אונגעזונדרענע
לייבט אונז די הענד, וויזי וואלטען גענאנגען מיט נלייביגולדטינקיות
אונז טויט אריין.

א שטאלז אין געווען די קירבע אויף דעם מאראש פון די בעליך
תשוכות. דאס אין געווען דער זיין פון די דער קרייטליכער אמונה, אוין
די טויטען-ליךט אין די הענד פון די בעליך-תשוכות האבען בעליךטען
די גערעכטיניקיט אין דעם אמרת פון דער קאטוויישער קירבע...

או דערנארד אויז גענאנגען זי, יפתחה.
 פאר איזהיד האבען די נאנעם פון קולויסטער „דראם הייליגע האָרְזַּעַן“
 אָרוֹיסְגָּעָטָרָגָנוּ דָּאָס בְּלִידְ פָּוּ די „מוֹטוֹעֵר אַיז לְיַעֲבָעֵן“ אָוּן באַלְדַּר
 בְּלָאָחָע סָאָמָעֵט קְלוּיד מֵיט בָּאָרוּוּסָעֵפֶס אָוּן צְוָאָזָעָנָעֵה אָרָה, די
 בְּכִישׁוֹפָ-מָאָכְבָּעָן פָּוּ קָאָסְטְּלִיעָן. מַעַן הָאָט נִיט נְעוֹוָאָסְטַּם, וּוּלְכָעַם
 אָיזוּ די אַמְּתָעֵד „מוֹטוֹעֵר פָּוּ לְיַעֲבָעֵן“, צִי די אָוּפִין הַיְּוִילִינָעָן בְּלִידְ, צִי
 וּאָס גַּעַת הַיְּוִינָטָר אִיהָה, וּוּ צְוּוֹי זָנוּנָעָ-שָׂטָרָהָלָעָן, גָּוֶר מֵיט דָעַם אָוָנִי
 טְרָאָפָעָנִים וּוּאָסְטָר, וּוּסְמָס „די מוֹטוֹעֵר פָּוּ לְיַעֲבָעֵן“ אַיז אוּפִין דָעַם הַיְּוִילִינָעָן בְּלִידְ
 טְרָאָרְשִׁיעַר, וּוּסְמָס שְׂוּעָבָנְדִּין אַיז דָעַר הַזְּוּד אַיבְּעָר דָעַם באַלְעָם פָוּ דָעַר עָרָה,
 גַּעַונְוּן שְׂוּעָבָנְדִּין אַיז דָעַר הַזְּוּד אַיבְּעָר דָעַם באַלְעָם פָוּ דָעַר עָרָה,
 אָיזהיד נַאֲקָעֵנְדָעַר לוּיְכָטָנְדָעַר קָעָרְפָּעָר הָאָט זִיד אַגְּנָעָהוּבָעָן צִוְּאָנְטָן
 פְּלָעָקָעָן וּוּ די זָוּ פָוּ די וּוּאָלְקָעָן, פָוּ אִיזהיד בְּלִיּוּן סָאָמָעָט-מָאָנְטָלָעָן,
 וּוּוּלְכָבָעָר אַיז גַּעַונְוּן פָוּ אִיזהיד — אַיז די צְוּוֹיְטָעָן „היְיִילִינָעָן מוֹטוֹעֵר“
 אַיזוּ גַּעַונְוּן אַיז נַאֲצָעַן פֻּרְהָרְיוֹתָן אַיז אִיזהיד סָאָמָעָט קְלוּיד, בְּלִזְוּ אַיזְרָעָה
 גַּנְגָּטָעָט פָּים הַאָבָעָן זִיד אַרְוּזְגָּעָזְעָהָן. אַכְּבָר מֵיט אִיזהיד גַּאנְגָּן אַיז זִי

נעווונַ אָזֶן שׁוּעַבְעַנְד, וְוִי יָעַנְ אֹוֵיפָן בְּילָד. דָעַר פְּעַבְעַל אֲכָבָר הַאֲטַפָּר דַי אַיְינְגַעַהַיְלַטָּע הַיְלִיגָּע מַוְתָּעַר מַוְרָא גַּעַהָאַט, מַעַהָר גַּעַטְרַע לְיכָבָר אֲבָשָׂיו גַּעַהָאַט, וְוִי פָאָר דַי אַיְפְּגַעַהַיְלַטָּע אֹוֵיפָן בְּילָד. דָעַר פְּעַבְעַל הַאֲטַפָּר נִיט גַּעַלְעַנְטָמַע אַיבָּרְמַאְגַעַן אַיהֲר בְּלִיק, אָזֶן מַעַן הַאֲטַפָּר גַּעַהָאַט צַו קְסָעַן אַיהֲר גַּלְיַיךְ אָזֶן פְּנִים אַרְיִין. אַיהֲר פְּנִים אָזֶן יְעַצְטָמ, אָזֶן גַּאנְגַע צְוִישָׁעַן דַי הַיְלִיגָּע בְּילָדָע, גַּעַוְונַן מַעַהָר גַּעַטְלַיְד, מַעַהָר פְּוַרְכְּטַעַלְיךְ-הַיְלִינְג, מַעַהָר הַיְמַלְשָׁיְד, וְוִי דָאָס גַּעַזְיכְטַמְפָן בְּילָד. אַיהֲרַע אַיְונַן הַאֲבָעָן גַּעַקְוַטָּמַיְתַמ אָזֶן עַרְבָּאַרְמוֹנָן אֹוֵיפָן דֻּעַם פְּעַלְעַל, וְוִאָס הַאֲטַפָּר אַגְּנַעַפְלַטְטַמ דַי גַּאַסְעַן, אֹוֵיפָן אַלְעַם. אָזֶן עַס הַאֲטַפָּר גַּעַזְאַכְטָמ, אָזֶן זַי נַעַמְתָמ אַרְוָם אַלְצְדִּינְגָמִיט אַיהֲר בְּלִיק, דַרְקַט עַס צַו אַיהֲר הַאֲזִיז אָזֶן וַיְוִינְטָמ דַרְיְבָעָר אָזֶן טַרְאַכְטָמ דַרְיְבָעָר. עַס הַאֲטַפָּר זַי גַּעַזְאַכְטָמ, אָזֶן זַי זַעַהָט אַסְעַן, וְוִאָס שְׁמַעַתְטַמ הַיְנְטָעַר יְעַדְעַן אַיְינְעַם, זַיְוִין נַוְרָל אָזֶן זַיְוִין בְּעַשְׁעַטְקִיְמַט, אָזֶן זַי וַיְוִינְטָמ אַיבָּר אַיהֲר אָזֶן טַרְוִיְד עַרְטָמ אַיבָּר אַיהֲר... הַאֲבָעָן טַהְיַל פָּוֹן פָּאָלְק אַיְסְטִינְקְטָמַו אַרְאַבְנָעָר לְאָזֶן זַי אֹוֵיפָן דַי קְנוּעַ פָּאָר אַיהֲר, אַיְינְגַעַבְעַנְדָמַע דַי פְּנִימְעַר צַו דָעַר עַרְדָר. גַּעַצְלַמְט זַיְד, אָזֶן דָעַר טַיְעַפְעַנְישָׁמַע פָּוֹן הַאֲרַצְעַן גַּעַבְעַטְעַן...

דַעַרְנַאַךְ הַאֲטַפָּר מַעַן גַּעַנְגַעַט, אָזֶן הַאֲטַפָּר יְעַדְעַן אַיְינְעַם, וְוִאָס הַאֲטַפָּר אַיהֲר גַּעַקְוַטָּמ אָזֶן פְּנִים אַרְיִין, פְּעַרְכִּישְׁפָּט אֹוֵיפָן פְּלָאָז. זַיְוִין לְאָנְגָן, אָזֶן יְעַנְעַר הַאֲטַפָּר זַי גַּעַדְעַנְקַט בְּיוֹן צַו דָעַר לְעַצְמָעַר מִינְוֹתָמַע פָּוֹן זַיְוִין לְעַבְעַן, זַי גַּעַוְעַהְוָה פָאָר זַיְנַע אַיְונַן בְּיַי זַיְנַע תְּפִילָות, גַּעַדְעַנְטָמַע צַו אַיהֲר אָזֶן גַּעַבְעַטְעַן צַו אַיהֲר...

אָזֶן דָעַר צַו אָזֶן אַגְּנַעַקְמַעַן אֹוֵיפָן פְּלָאָז „קָאַמְפָ דַי פִּיאַרְדָּא“. אַיְזָן שַׁוִּין דָעַר פְּאַפְסַט אָזֶן זַיְוִין סְוִוִּיטָע, אָזֶן דָעַר נְרוֹוִיסְ-אַינְקוּזְוִיטָאָר מִיט דֻעַם הַיְלִיגָע טַרְבּוֹנָאָל גַעַוְועַן אַוְיסְגַעַזְעַט אָזֶן זַיְוִירַע לְאַזְשָׁעַן אָנוֹנְטָעַר דַי רַוִּיטָע חַופּוֹת. אָזֶן דָעַר פְּעַבְעַל, וְוִאָס הַאֲטַפָּר אַגְּנַעַפְלַטְטַמ דֻעַם נַאֲנְצָעַן פְּלָאָז. אָזֶן אָזֶן דַרְשְׁרַאַקְעַן אָזֶן שְׁטִיל גַעַוְועַרְעַן, אָזֶן וְוִי עַר וְוִאָלְט דַרְעוֹזָהָן אָזֶן עַרְשִׁיְנוֹגָן פָוֹן דָעַר גַעַטְלִיבְקִיְתָמ. דַי דַּאֲמִינְקַאְנָעַר מַאֲנְאַכְעַן הַאֲבָעָן זַיְד אַרְוָמְנַעַשְׁטָעַלְטַמ מִיט דַי קִירְכָּעַן-בִּילְדַעְעַר אַרְוָם דֻעַם פְּאַפְסַט אָזֶן דֻעַם הַיְלִיגָע חָאָרְזִי. הַאֲבָעָן צְוַעַפְיִהְרַת דָאָס בְּילָד פָוֹן דַי „מוֹטָעַר פָוֹן לִיעְבָעַ“ נַאֲהַעַנְטָמ פָאָרִין „שְׁטוֹוִס“ אָזֶן הַאֲבָעָן עַס אֹוֵיפָן גַעַהָוְבָעָן אָזֶן דָעַר הוֹיד, אָזֶן פָאָלְק זָאָל וְעוֹהֵן דָאָס גַעַשְׁטָאַלְטַמ פָוֹן

דער, צויליעב וועמען עס ווערט היינט פערברענט אַ לעבעריגער מענש.
נור דער פעל האט ניט געוואָלט קומען אויף דער מוייטער כיישול-
מאכערין, נור אויף די לעבעדינע. דער פעל האט זיך ערונעט מיט
יעדע בעווענגג, וואָס די פון איהם אַזוי גוט געקענטע אָנוֹ אַזוי הייליג
פערגעטערטעה געשטאָלט מאכט. דאס פאָלק האט עס געזעהן ווי אַ
וואָנדער, ווי אָן אונערקלעהרבארען כיישוף, וואָס דאס לעבעריגע בילדן,
וְאַתְּ געהט נאָדר דעם טויטען, קען געהן, בעוועגען זיך, אָנוֹ אַטְּעַמְּעַן ווי
אלע מענשען.

— זעהט, זעהט, ווי זי טראָט, אַזוי ווי זי וואָלט די ערֶד ניט
אנגערירחט מיט איהרע פיס.

— דאס מאכט זי מיט כיישוף.

— זי ווינט. זעהט די טרעערן אָין איהרע אויגען.

— ניין, זי שמייבעלט, איהרע אויגען שמייכלען מיט פֿוּכְטְּקִים.

— דאָכט זיך, איהרע ליפען בעוועגען זיך, אַזוי ווי זי וואָלט
רעֶדֶן.

— שטענדייג בעוועגען זיך איהרע ליפען, אויפֿן בילד, זעהסטו
ווי די ליפען פֿאָז די הייליגע מוטער בעוועגען זיך.

— אָנוֹ זעהסטו, ווי די אויגען פון די הייליגע מוטער ווינען,
פונקט אַזוי ווי איהרע אויגען, אָנוֹ דאָר שמייכלען זיך, פון טרעהרט
אָרוֹים שמייכלען זיך, פונקט אַזוי ווי איהרע אויגען.

— קומט ניט אָין איהר פֿנים אָרוֹין, איהר וועט פֿער'כִּישׁוֹפְּט
זעדען! — האט אָ פרוי אָרײַנְגְּערְדֵּט אָין די גְּרוֹפָע.

— עס אַזוי גוט צו קומען אָין איהר פֿנים, אָנוֹ דאס לְיִבְּ זֶה
לעַן די פְּלָאָמָעַן פֿערְצְּעָהָרָעָן? עס אַזוי אַ רְחַמְנָהָת.

— דער רוקען, דאס פֿנים, די לאָקען — דאס אלעַס זאל פֿערְ
ברענט ווערטן!

— איהר זיינט פֿערְכִּישׁוֹפְּט! זיך האט אַייד פֿערְכִּישׁוֹפְּט, ווֹיְל
איהר האט צו לאָג געקוּט אָין איהר פֿנים אָרוֹין.

— זיך וועט אלעַמְּעַן פֿערְכִּישׁוֹפְּעַן, אַפְּלוֹן די פְּלָאָמָעַן פֿײַעַר וועט
זיך פֿערְכִּישׁוֹפְּעַן.

— אָנוֹ אַפְּשָׂר אַזוי זיך מְאַקָּע אַ הִמְלִישָׁם וועזען? אַפְּשָׂר מְאַקָּע
אָן אַיבְּעַרְדִּישָׁם גַּעֲשְׁטָאָלָט?

— דאס ווילען די פלאמען איבערציזיגען: איז זי א הימליךען זועען, ווילען די פלאמען איבער איזה קיין שליטה ניט האבען.

או יעדפה איז ארוינגענאנגען אויף דער פיראמידע, האט זיך איז געליעבען שטעהן איז דער הויד אויף דער פיראמידע, האט זיך איז קאפט פערווארטפען צום הימעל, אויז איזה געתטאלט פון די ספרדים, מעהר עהנלייכער געווארדען צו דעם געתטאלט פון היילינגען בילד. עס האט זיך געדאכט, או זונעט גאנזישט וואס עס טוט זיך איזום איזה, אוון עס געהט איזה אויך נישט אן. איזה קאפט פערווארטפען איז דער הויד, האט זיך געדאכט, און אויז איזונגעבליך הוייבט זיך אויף איזה רע הענד, זיך פערשפריט זיך אוון זיך פלייהט איזו איז דער הויד, אוון זיך האט פלאהע סאמעט קלוייד פלאטט פון איזה ליב אראב אויפֿן שטוטיס פיעער — פונקט איזו זיך אויפֿן בילד. דאס פעלעל האט זיך דער שראקען פאר איזה. עס איז שטיל געווארען, זיך איז דער קירכען ביהם געבעט. דא אוון דארט האבען טוילען פון פעלעל איסונגגעטרעטען זיעירע הענד נישט צום היילינגען בילד, וואס די נאנס פון קלוייסטער האבען געהאלטען פאר איזה, נור צו דער אמת-זיך, צו דער ליעברידיגען, צו דער עטמדייניגען אוון צו דער בעונגליכער „הייד-ליגער מומער“. וואס שטעהט אויפֿן שטוטיס פון די היילינגען ספרדים, איזה קאפט פערווארטפען איז דער הויד צום הימעל אוון מיט איזה רחמנות-דיןען בילד געהאלט זיך איזום די גאנצע וועלט איז איזה צער. אוון עס האט זיך געדאכט, או נאר אויז איז איזונגעבליך, אוון דער צר דרייצטער פעלעל ווועט זיך איזונריזען אוון אבראטעווען די „היילינגען מומער“ פון די פלאם פיעערען...

אוו וווען דער פעלעל האט זיך שיין געהאט בערוהינט אוון עס איז שטיל געווארען, או מען האט געקאנט העורען דאס שווערע אטטמען פון די מאסען, זיך א דורשטיינע חיה וואלאט געהאלט, האט זיך דער פרייס-אינקויזיטאָר אויפגעהויבען פון זיין לאושע אויז איבערגען גאנגען צו דעם טראחן פון פאפסט, געתטאלט זיך אויף די שוויל פון טראחן אוון פון פראטאָקאל געלעזען די בעשולידינונג אוון דעם פסקידין פון דעם היילינגען אינקויזיטאָריזען טריבונאָל געגען די בשוחטמאכען דיין פון קאסטיליאָן, זיך מען האט זיך שיין איבערואָל גערופען!

— שטערבליכער מענש! — האט דער קאָרדיינאָל איסונגערופען מיט א הוייכער באַסאָווער שטוטים צו יעדפה — — דער היילינגען

טריבונאל בעשולדינט דיד. אzo דo האסט מיט דער מאכט פoן בשוא. זואס דo האסט גענומען פoן די אונריינע אידישע ספרים, וועלכע וועד רען פערברענט הײנט מיט דיר פאר די גלאריי פoן גאט אzo זיין שירכען, אראבעגעשווארען דאס געוויכט פoן אונזער געבענשטער פרוי. די הייליגע מומער, וויז זי ענטפֿלעקט זיך אויפֿן בילד „די מוד טער פoן ליעבע“. זואס געפֿינט זיך איזן קלוייסטער פoן די רײַנע נאנען. „דאס הייליגע הארץ“. דער הייליגער טריבונאל בעשולדינט דיד. אzo דo האסט דיר דאס געוויכט אונגעטאו אויף דיין אונריינעם פנימ. כדי צו פערפֿיהרען דאס גלויביגע קרייסטע-פֿאַלק, אzo דo בייזט צוו依 מאל ערשיינען איזן דעם געוויכט פoן גאט'ס מומער : איזן דעם טאג פoן פער-פלײַצונג איזן דער אידישער געט אzo איזן דעם טאג פoן קאָרְנוֹוואָל. כדי צו ראתעווען דיינע אונגלויביגע ברירער פoן דעם מיט רעכט אויפֿ גערענטען גלויביגען פֿאַלק. אzo אויך איזט, איזן די לעצעט מינוטען פoן דיין אונגלויביגען ליעבען, פערישטעלסט זיך מיט דעם געוויכט פoן דער הייליגער מומער. כדי דo זאלסט אונוואָרְפּען אויף דעם גלויביגען קרייסטע-פֿאַלק א שרעץ אzo ניט לאזען אויספֿיהרען דעם פערדיינטען כישפט. דער הויבער טריבונאל האט דארום פער-משפט דיר צו פער-ברענען. כדי דo זאלסט דורך פֿיַער בעוויזען דיין אונשולד. ביזטו אzo איבער-עדידיישען וועזען. וויז דיין קראָפּט אzo פעריאָג די פֿלאַמען פֿיַערען פoן דיר, איזוי וויעס האבען געטאו די קוּרְכִּיבִּיכּע הייליגע האַזְּמָנָה.

דער קאָרְדִּינָל האט אויפֿגעהרט צו לאזען. דער פֿעֶבֶּל האט שטילגעשויגען אzo געוקט מיט אונסט איזאָפּ עפְתָה, וועלכע איזן גע-شمאנען וויז שוויבענד איבער דעם שטומיס ספרים אzo האט גאָר נישט געועהן זואס אָרוּם אַיהֲר מוט זיך. אַיהֲר שײַן האט זיך געפֿונען דאָ. אַבער זיז אליוין שועבעט עריגען דערערשווואָו — וויזיט פoן דאנען. לי נאנען פoן קלוייסטער „דאס הייליגע הארץ“ האבען יעצט געהנטער צונגעטראָגָנָען צו אַיהֲר דאס הייליגע בילד. אויפֿגעוויבען עם איבער אַיהֲר, אzo געוויזען צו אַיהֲר פֿאַלק אַיהֲר בילד.

דער קאָרְדִּינָל מיכעל נראָסְלִיעָרִי, דער גַּרְוִיס-אַינְקָוּזִיטָאָר, האט יעַצְט אַנגַעַחוּבָּעָן צו בעטעה זיך ביז אַיהֲר מיט אַזְּגַעַנְדִּיגָּען קָל :

— אַ, זינְדִּיגָּע, גַּבְּ בָּרוּךְ אָנוּ זעַר גַּעַבְּעַנְשָׁטָעָרָה, די הייליגע מומער (ער האט אַנגַעַחוּזָעָן אויפֿן הייליגען בילד, זואס די נאנעט

האבעו געהאלטען באָר אַיהֲרָה) אַיהֲרָ גַּזְוִיכְתָּ, וּאָסָס דָּו האָסָס גַּנְגַּעַט
מייט דֵּינוּ כְּשׁוֹפָא אָנוּ דָּו טְרָאָגָסְטָס עַמְּ אַיְוִיפָּ דֵּינוּ אָנוּרִינְעָם פְּנִים. אַ
זַּיְנְדִּינְעָן, מַאֲטָמָר נִיט דֵּי הַיְלָגָע פְּרוּוִי. זַעַה וּוֹי זַי לִיְדָט, וּוֹי פָּוּ
אַיהֲרָ אַיְוִיגְעָן: יָסְעָן זַיְד טְרָעָהָרָעָן (עַד וּוֹיְזָעָט אַוְפָּעָן) הַיְלָגָע בְּילָה,
וּאָסָס דֵּי נַאֲנָעָס האָבָעָן געהאלטען). אַיבָּעָר דָּעַם, וּאָסָס דָּו האָסָס אַיהֲרָ
הַיְלָגָע גַּזְוִיכְתָּ גַּנְגַּעַט אָנוּ דָּו טְרָאָגָסְטָס עַמְּ צַו פְּרָעָרְפָּהָרָעָן מַעֲנְשָׁעָן
איַן דָּעַם גַּעַצְתָּ פָּוּ דֵּינוּ זַיְנָה. מַאֲטָמָר נִישְׁטָט דֵּי גַּעַבְעַנְשָׁטָעָ פְּרוּוִי, טֵי
אָסָס אַיהֲרָ הַיְלָגָע גַּזְוִיכְתָּ פָּוּ דֵּינוּ פְּנִים אָנוּ לְאָנוּ עַס אַרוּסְפָּלְיָהָעָן וּוֹי
אַמְּלָאָדָ'ן, וּוֹי אַ וְאַלְקָעָנְדָעָל. אַיְן הַיְמָעָל אַריָּין, צַו אַיהֲרָ גַּעַלְעַטְבָּעָן
זַוְּהָה. יְזָום קְרִיסְטוּם. לְאָנוּ עַס נִיט פְּרָעָרְבָּעָנט וּוֹעָרָעָן מַיִט דֵּינוּ אַונְ
דִּינְעָם קְרִיסְטוּם. האָבָרְחָמְנוֹת, אָנוּ שְׁעַנְקָ צְרוּיקָ דָּאָס גַּזְוִיכְתָּ דֵּי הַיְיָ
לִגְעָן מַוְתָּעָר.

דֵּי נַאֲנָעָס האָבָעָן זַיְד גַּזְוִיכְתָּ דֵּי טְרָעָהָרָעָן פָּוּ דֵּי אַיְוִיגְעָן מַיִט
זַיְעָרָע שְׂוֹאָרְצָע אַרְבָּעָל, אָנוּ האָבָעָן מִיט זַיְעָרָע געהאלטען טְבִּילָעָד
אוֹיְסְגָּעָנוֹוִישָׁט „דֵּי טְרָעָהָרָעָן“ פָּוּ גַּזְוִיכְתָּ פָּוּ דָעַר הַיְלָגָע מַוְתָּעָר
אַוְפָּעָן בְּילָה, אָנוּ דָעַר פְּעָבָעָל אָרוּם אַיזְיָ אַזְוִי גַּעַרְהָרָט גַּעַוְאָרָעָן דָעַר
פָּוּן, אָזְזַיְהָעָבָעָן זַיְד גַּעַוְאָלָט וְאַרְפָּעָן צָוּ שְׁטוּסָ צַו דֵּי כַּשְׂחוֹ-מָאָ
כָּרְעָן, אָנוּ מִיט גַּעַוְאָלָד אַיהֲרָ „אַוִּיסְטוֹן“ אַיהֲרָ גַּזְוִיכְתָּ אָנוּ צְרוּקָנְעָד
בְּעַוְדָם בְּילָה. אַנְדָּרָעָה האָבָעָן מִיט גְּרוּסָ נִיגְיְוָרְגִּיקִיט אָנוּ הַאֲרִידָ
קְלָאָפָּוֹגָ גַּעַקְוָט אַוְפָּעָט דֵּי כַּשְׂחוֹ-מָאָכָרָעָן, אָנוּ האָבָעָן גַּעַוְאָרָט, אָזְזַיְ
וְאָל גַּעַרְיוָהָרָט וּוֹעָרָעָן פָּוּ דָעַם גְּרוּסָ-אַינְקוּזְוִוְוִטָּאָרָס בְּעַטְעַנְדָּעָ רִידָ
אָנוּ זַיְ וּוֹעָט „אַוִּיסְטוֹן“ דָּאָס גַּזְוִיכְתָּ פָּוּ דָעַר הַיְלָגָע מַוְתָּעָר אָנוּ דָּאָס
„גַּזְוִיכְתָּ“ וּוֹעָט פְּלִיהָעָן אַיזְיָ הַיְמָעָל אַריָּין, אָנוּ עַס וּוֹעָט זַיְד בְּעַוְוִיְזָעָן
דָּאָס אַמְּתָעָ גַּזְוִיכְתָּ פָּוּ דֵּי כַּשְׂחוֹ-מָאָכָרָעָן, מִיט אָזְזַיְהָעָבָעָן אַזְוִי
אַיְן שְׁמָעָרָן. אַבָּעָר דֵּי כַּשְׂחוֹ-מָאָכָרָעָן אַיזְאַלְזָ גַּעַלְעַבָּעָן שְׁמָעָרָן
אַוְפָּעָן שְׁיִטְעָרְהָוִיְפָּעָן, אַזְוִי וּוֹי פְּרִיהָרָעָ, וּוֹי שְׁוּעָבְעַנְדִּיגָ אַיבָּעָר דֵּי הַיְיָ
לִגְעָן סְפָּרִים, וּוֹעַלְכָּעָ זַיְנָעָן גַּעַוְוָעָן אָרוּם אַיהֲרָ. אַרוּפְגָּעָוָאָרָפָעָן
דָעַם קָאָפָ מִיט שְׁטָאָלָזָ אַיְן דָעַר הַיְיָ, הָאָט יְעֻפָּה, וּוֹי דָעַר מַהְנָגָ אַיזְ
גַּעַוְוָעָן בֵּי דֵי אַירְשָׁע מָאָרְטִירָעָר, פְּרָעָמָאָכָט דֵי אַוְיָגָעָן, כְּדֵי זַי וְאָל
פָּאָר אַיהֲרָ הַיְלָגָע טְוִית נִיט קוּקָעָן דֵי רְשָׁעָים אַיזְיָ פְּנִים אַריָּין, וּאָסָס
דָּאָס אַיזְיָ פְּרָעָוָהָרָט גַּעַוְוָעָן לְזִוְיטָן אַירְשָׁעָן דֵי, אַזְוִי וּוֹי דָּאָס האָבָעָן
גַּעַטְאָנוּ דֵי אַלְעָ, וּוֹאָסָס זַיְ נַעֲנָנָעָנוּ פָּאָר אַיהֲרָ אָנוּ נַאֲרָ אַיהֲרָ אַוְיָקָ

מיט ציטערנדער הערצער האט דער פעלע געווארט צו זעהו
וואס עס וועט זיין. און זי האבען געזעהו. ווי דער פאפסט האט זיך
אויפנעהויבען פון זיין טראחן. אראנגגעניעדרט. אונגעלהנט אויף די
ארעמס פון די קאָרדינאלען איבער די טראפֿלער פון טראחן. און צוּוּי
שׂוֹאָרְץַ-בָּעָדְעָלְטָעַ מְאָנְכָּבָעַן הָאָבָעַן אֵתָם אָונְטָעְגָּעְטָרָאָגָעַן צָוּי
שׂוֹאָרְץַעַ בְּעִנְעָנְדָנָעַ פָּאָלָעַן.

דער פאפסט האט די פאָקָלָעַן גַּעֲנוּמוּן אֵין בִּידְעַהָּנֶד. אָנְגָּעַן
לְעַהֲנָט אַוְּפַּךְ די קָאָרְדִּינָאַלְעַן אֵין עַר צָוְנָעָנָגָנָעַן צוּ דָעַר פִּירָאָמִידָעַ פָּוּ
די סְפָּרִים. אָוּן וּוּעָן עַד האָט אָנְגָּעָנָדָרָעַן דָּעַם שְׁטוּיִם. אַוְּפַּךְ וּוּלְכָעַן
יַעֲפָתָה אֵין גַּשְׁטָאָנָעַן, האָט זיך דָּעַרְתָּרָט אֵין אַוְּיסְגָּעָשְׁרִי פָּוּ פָּעָלָעַן:
— דָעַר שְׁטוּיִם בְּרָעַנְטַ!

דעישראָקָעַן, בלײַד, מיט ציטערנדער גַּעֲנוּמוּן אָנְזָוָלָעַר אָוּן קָלָאָפָּנְדִּיגָּע
הָעַצְעָר, אֵין דָעַר נְרוֹיזְטָר יַם קָעַפְּ פָּעָרָוָנְדָעַט גַּעֲוָאָרָעַן אֵין אֵין
לְעַבְּדוּנָעַם וּוּעָזָעַן אֵין צָוְנָעָקָלָט זיך מִיט שְׁרָעַק. וּוּאָסְ דָּא וּוּעָט גַּעַנְעַן.
שְׁעָהָן.

לאָנְגָּזָעַם האָט זיך גַּעֲטְלִיְּעַט דָּאָס פִּירָאָר אֵין נִימָּט גַּעֲוָאָלָט זיך
אנְכָּאָפָּעַן. כָּאָמָּשׁ דָעַר שְׁטוּיִם אֵין גַּעֲוָוָן בעשְׁמִירָט מִיט סְמָאַלָּע אֵין
זְשֻׁעָנָעָכְּיַיְּ. אָוּן וּוּעָן. עַנְדְּלִיד, עַס האָבָעַן זיך אָנְגָּעָכָאָפָּט די פָּאָפְּרָעָנָע
סְפָּרִים, האָט זיך דָעַר פָּאָרְמָעַט פָּוּ די גַּעֲשְׁרִיעָבָעָנָע סְפָּרִים אֵין די
איְזָעַן בענְדָעַר פָּוּ די עַרְשָׁטָעַ גַּעֲדוֹקָטָעַ סְפָּרִים גַּעֲטְלִיְּעַט אֵין נִימָּט
גַּעֲוָאָלָט זיך אָנְכָּאָפָּעַן. עַנְדְּלִיד, וּוּעָן דָּאָס פִּירָאָר האָט שְׁוִין גַּעֲהָאָט
איְבָּעָרוּוּלְטִינְגַּט דָּאָס בְּרָעַנְמָאָטְרָאָל אֵין גַּעֲוָאָרָפָעַן זיך דָּעַרְוִוִּיפְּ מִיט
אֵין אַוְּיסְגָּעָשְׁרִי אֵין אַקְּנָאָל, וּוּי אַהֲנָגָעָרִינָעַ חִיה אַוְּפַּךְ רָוּבָאָן האָט
מִיט חֹזֶפֶת אָנְגָּהָוִיְּבָעַן אָרוֹיְסְטָרְעָקָעַן זַיְנָעַ נְאָקָעַטָּעַ פִּירָאָרְצַ-צָּוְנָגָעַן
איְזָעַן דָעַר הַוִּיך צָוָם מְעַנְשָׁעַן, וּוּאָס אֵין גַּשְׁטָאָנָעַן אַוְּפַּךְ שְׁטוּיִם, צָוָם
שְׁרָעַק אֵין פָּעָצְוּוּיְפָלָנָג פָּוּ פָּעָלָעַן. האָט עַפְּעָם אֵין אָונְגָּעָרִיכְטָעַר וּוּינְדָּ
גַּעֲבָלָאָזָעַן אֵין אַוְּעָקָעָיָאנְטַ דִּי פְּלָאָמָעַן פָּוּ דָעַם לְעַבְּדוּנָעַן מְעַנְשָׁעַן.
אַמְּינָוּת האָט זיך גַּעֲרָאָכָטַ, אָוּנָה גַּעֲהִימָּעַ האָנְדָהָלָט צְרוּדִיך די פְּלָאָ
מְעַן פִּירָאָר בַּיְּזִינָעַ בְּעִנְעָנְדָגָעַ הַיְּנָטוּשָׁע קָוְדָלָעַם, וּוּי אַוְּילְדָעַן הַונְּדָ
צּוּרִיךְ, אָוּנָה יַאֲגָט אַב זַיְנָעַ בְּעִנְעָנְדָגָעַ הַיְּנָטוּשָׁע לְאָפָעַס פָּוּ דָעַם לְעַד
בְּעִנְעָנְדָגָעַ וּוּעָזָעַן. דָעַר פָּעָלָעַן, וּוּאָס האָט עַס צָוְנָעָזָעַן מִיט קָלָאָפָּנְדִּיגָּע
הָעַצְעָר אָוּנָה דָעַרְאָקָעַן אַוְּיָגָעַן. האָט אַוְּיפָּגָעָצְמָאָטַרְטַמְּ. בלְיַידְךָ זַיְיךָ
גַּעֲוָאָרָעַן דִּי נָאָנָעַם, דָעַרְאָקָעַן דִּי קָאָרְדִּינָאַלְעַן. דָא אָוּנָה דָאָרָט

האט זיך שיין געהרט אויסגעשריין פון פיערל: "אַ נס! אַ נס!" אבער פֿלוּצְלָונְגַן האט דאס פֿיַעַר געגעבען אַ קנאָק, ווי או אַיסְ נֶשְׁרִי פֿוּן זיך, דאס פֿיַעַר האט בעעטמֶפֶט דֵי גַעֲדִיםַהָן, זאס האט גַעֲיאַנְט זַיְנָע פֿלְאַמְעַן פֿוּ לְעַבְדְּרִינְגַן מַעֲנְשָׁעַן אוֹזְ דַעַר פֿיַעַרְדִּי נער הוֹנדַה האט זיך בעפרירט. צוּרְשָׁתַה האט ער געגעבען אַ שְׁטָרָעַק אַיזָּס אַ צָוְגַן אוֹזְ מִיטְתָּאָה געגעבען אַ לְעַס דֵי נַאֲקָטַעַ פֿוּ דַעַם לְעַבְדְּרִינְגַן מַעֲנְשָׁעַן, אוֹזְ פֿאַר גַּלְיכַּס אַוְיסְגַּעַשְׁרִיַּעַן מִיטְ אַ קְנָאָק. אוֹזְ מִיטְ אַמְאָלַה האט זיך דַעַר פֿיַעַר געגעבען אַוְאַרְאָפְּ אַוְיְפְּ אַמִּידְעַלְעַד. מִיטְ אַ גַעֲשְׁרִי האט דַעַר פֿיַעַר אַוְיְפְּגַעַנְגַעַנְעַן אַיְהָר סַאַמְעַט קְלִיְּרַד, אַ לְעַם מִיטְ דֵי צָוְגַן אוֹזְ דַאס קְלִיְּרַד האט זיך אַוְיְפְּגַעַנְגַעַנְעַלְעַן פֿוּ אַיְהָר לְיִיב, אוֹזְ עַס האט זיך עַטְפְּלַעַט אַיְהָר קְלִיְּרַד. שְׁיוֹנְעַנְדִּינְגַּלְעַד.

דאָס פֿיַעַר האט זיך אַוְיְפְּ אַזְ אַוְיְגַעַנְבְּלִיק אַבְגַעַשְׁטָעַלְטַט, ווי עַט ווֹאלְט גַעֲוָאַלְט בְעַטְרָאַכְטַעַן דַעַם שְׁיַעַנְדִּינְגַּעַן יְוָנְגַעַן מִידְעַלְלִיְּבַּ, ווֹאַס ער געהט עַסְעַן. אוֹזְ צַוְּחַמְעַן מִיטְ דַעַם פֿיַעַר האט דַעַר אַוְיְפְּ גַעֲרַעַטְמַעְרַע פֿעַבְּלַע געגעבען אַ גַעֲשְׁרִי אַיזָּס פֿאַר דַעַם מִידְעַלְעַשְׁעַן נָאָזְ קַעַטְעַן גַעֲשְׁטָאַלְטַט. אוֹזְ אַזְ אַוְיְגַעַנְבְּלִיק האט מַעַן גַעַוְעַהוּ ווי דַאס לְעַיְּ בְעַדְיְגַע ווֹעַזְעַן אַיְזְ פֿיַעַר בְאַפְט אַוְנְטַעַר מִיטְ דַעַר האַנְדַּר דַאס בְּרַעְיַּ נַעַדְגַע קְלִיְּד אַזְ פֿעַרְדַעַט מִיטְ דַעַם פֿלְאַמְעַנְדַעַן קְלִיְּד אַיְהָר נָאָזְ קַעַטְעַלְעַד, אוֹזְ דַאַמְאָלַס האט זיך פֿוּ פֿיַעַר אַרְיוֹנְגַעַהַעַרְט יְעַפְתָּהַס אַיְזְ אַיְזְנִיצְיַּן ווֹאַרטַּן. ווֹאַס זיך האט אַוְיְסְגַעַשְׁרִיַּעַן מִיטְ אַזְיִיד קְוָל:

— שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, הָאֱלֹהִינוּ, הָאָחָד!

נָאָר אַיְהָר האט זיך געהרט אַז עַכְאַ פֿוּ פֿעַבְּלַע אַרְוֹוּם. אַיְמָרַ פֿוּ מִיטְעַנוּ פֿוּ פֿאַלְקַ אַזְרִים האט אַיְהָר אַפְגַעַנְטַפְעַרְט :

— שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, הָאֱלֹהִינוּ, הָאָחָד!

אַבְעַר דַעַר פֿעַבְּלַע האט דַאס אַלְעַס זַיְן קְרִבַּן, ווי עַס ווֹאלְט כְאַפְט גַעֲוָאַרְעַן פֿוּ דַעַם בְּיַלְדַּ, ווֹאַס ער האט גַעַוְעַהוּ, צַוְּקַעַנְדִּינְגַּז זיך שְׁטַרְאַהַלְעַנְדַע אַזְיִיגַע אַזְ אַוְיְסְגַעַשְׁרִיַּעַן צָוְגַעַן.

דאָס פֿיַעַר האט זיך גַעֲשְׁפִעְלַט מִיטְ זַיְן קְרִבַּן, ווי עַס ווֹאלְט אַיזָּם אַ שָׁאַד גַעֲוָעַן אַוְיְפְּצִוְעַסְעַן מִיטְ אַמְאָלַד דַאס יְוָנְגַע לְיִיב פֿוּ דַעַם מִידְעַלְעַד, האט ער זיך גַעֲרַעַת מִיטְ יְדַרְעַן טַיְלַ פֿוּ אַיְהָר, צוּרְשָׁתַה זיך בְּלַעַטְמַעְט מִיטְ זַיְנַע נַאֲסַע צָוְגַעַן. דַרְגָּנָאָר האט ער אַגְגַעַצְנְדַעַן אַיְהָר

דרע ווינדר האט אויגעכאנפט די פלאמענדע האר, אונ א מינוט האט עס אויסגעעהן, ווי א פיערדיגע זון צוניסט זיך איזום איהה קאפא. איהר נאקסטער קערפער איז געווען רויט בענאנסען מיט פיעעה אונ א זונ האט גברענט איבער איהר קאפא. זי האט אויסגעעהן, ווי א פאנטאטיסטי געתשטלט, וואס איז אראבעגעפלען פון הימעל. נאל וווען מיט אמאָל האבען שטראמען בלוט פון איזהרע געלפֿאַצְטָע אַדְרָעַן, פון איזהרע געשפֿאַלטנען בריסטען גענאַסְעַן זיך אַין פִּיעֶר, ווי זונפֿט פון א יונגע פרוכט, איז דאס פְּאַלְקָן ווילְד געווֹאָרָעַן. דאס אַוְיפְּ פלאמענדע בלוט איז פִּיעֶר האט אונטערגעזונדרען זיעירעו חזשים, אַנְרַעַשְׂיכָרֶת זויינער בְּלֹט מִיט תָּאוֹת, אַנוֹ מִיט אַוְיסְגַּעַשְׁטָרָעַטָּע צִינְגָּעַר האבען זוי אַגְּנוּחוּבָּעַן צוֹ שְׁטוֹפְּעָן אַיְינָעַר דֻּעַם אַנְדָּרָעַן גַּעֲהַנְּטָעַר צָוּשָׁמָּוּס פִּיעֶר אָנוֹ וווען דאס פִּיעֶר האט פָּאַר לְוָסֶט אָנוֹ גַּעַנְוּס גַּעַנְאָקְט, האבען זוי מִטְגַּעַשְׁרִיעַן פָּאַר פְּרַיד אָנוֹ פָּעַרְצִיקָּגָן. זוי האבען מיט אמאָל דאס פִּיעֶר מְקָנָא גַּעַוּזָן זַיְן יוֹםְטוֹב אָנוֹ אַוְיד גַּעַר ווֹאַלְטָן זַיְן אַוְיפְּ דָּר חַתּוֹנָה. האבען זוי זיך גַּעַלְאֹזֶט צָוּשָׁמָּוּס צוֹ אָנוֹ אַגְּנוּחוּבָּעַן צוֹ כָּאָפָעַן אָוִיס דֻּעַם פִּיעֶר אַרְוִוִּים שְׁטִיקָעַר טְלִיעַנְדִּינְעַס קְלִיְּד, פְּלָאַמְעַנְדִּינְגָּעַ האָר, שְׁטִיקָעַר פָּעַרְבָּלוֹטִינְטָע, בְּרַעַנְנְדִּינְגָּעַ מעַנְשְׁלִיכָּעַ קְעַרְפָּעַרְטִיוּלָעַן. עַם האט נִיט גַּעַהְלָפְּעָן דאס קְלָאָפָעַן מִיט קְאַנְשְׁטִיקָעַס, מִיט שְׁפִּיצְרוֹטָעַן. אֲפִילּוּ מִיט די נַאֲקָעַטָּע האַקְּמָעַ — סֻעַּרְס פָּוּן די אַינְקוֹנוֹזְיִיצְיָאנְסְמַאְנָכָעַן אַיבָּעַר די קְעַפְּ פָּוּ פַּעַבְּל — דָעַךְ פַּעַבְּל פָּוּ רְוִים אֵין שִׁיכָּר גַּעַוְאָרָעַן פָּוּ בְּלֹיט אָנוֹ פָּוּ פִּיעֶר.

בדער פועל פון רומים איז שיכור געועארען פון בלוט אונ פון פיער. בחנם האבעו די נאנעם פון קלאיסטער אויפגעחויבען וואס אמאאל העכבר דאס בילד פון יעדת איבער די קעפ פון דעם פעל אונ אונ געהוויבען צו זינגען צום בילד לוייבליעדר אונ דאנקליעדר אונ גען גאנטערן זיך אויף די קנייע. דער פעל האט געדיענט צו אונ אנדער צודרייך אויפגעשטאנען דער אלטער גאטט מולד. אונ דער פעל פון דוריים האט געדינט צו איהם — מיטגעטאאנצט אונ מיטגעפרעהט זיך מיט איהם איבער זיין קרבן. איז איזינעם מיט די פיערטמילער האט עס געטרונקען דאס בלוט פון דער לאבעדיגער יעדת, צוואמען מיט די פיערטזונגען גאנקэтט די יונגע מירדעלאש בעינער אונ אראנסגע יאנטצט איז אויריגנערערן פאָר פריד צו זאמען מיט די פיערט-קאנאלען איאיבער יעדען טראפען בלוט אונ פלייש פון דער לאבעדיגער יונגען

מיידעל, וואס ווערט פערצעחרט אין די פלאמען פיעער...
איינזאַם זייןען אלץ געשטאנען די נאָנעם פון קלוייסטער „דאַס
הייליגע האָרִיךְ“ מיט דעם בילד פון יעדת האָז געקבניעט פאר אַיהֲר אָז
געזונגען צו אַיהֲר די לֵיעַדְרָעַ, בשעת די פלאמען האָבָעָן אויפגעצעהָרט
די לאַצְטָעָר רעשטָעָן פון דער הייליגער יעדת.

פלוצְלָונְג האָט זיך אַזְאוּוֹלְדָעְטָר יונְגְּרָמָאָן. מיט אַ בְּלִיְד גַּעַז
זיכְטָמָ. איינְגְּנְעַהְלָט אַין אַ שְׂוֹאַרְצָעַר הַילָּעַ, דְּרוֹכְנְגְּרוּסָעַן דְּרוֹר דַּעַט
צְיוֹשְׁעָטָעָן עַולְמָ צוֹ די נָאָנָעָם מִיט דַּעַט הַיְלִינְגָעָן בַּילָּד, אָזְן האָט
אַ דָּאַלְדָּר, וואָס עַר האָט אַרְוִוְנְגְּזִוְוִינְגָעָן פָּוּן זְיוּן שְׂוֹאַרְצָעַר הַילָּעַ, אַרְיִינְגְּ
געַשְׁטָאָכָעָן אַין דַּעַט הַיְלִינְגָעָן בַּילָּדָם האָרִיךְ אַרְיִין.

אַ טְוִימְטָאַיסְגְּנְשָׁרִי האָט זיך דֻּרְהָעָרט פָּוּן די נָאָנָעָם, פָּוּן די¹
גְּלָחִים, פָּוּן די מְאָנָאָכָעָן. אַ מְנוּסָט אַין אַלְעָם שְׁטִיל גְּנוּאָרָעָן, גְּנוּאָרָד-
פָּעָן זיך אַוְיָף דַּעַר עַדְרָ פָּרָאַרְזָ גַּעַשְׁטָאָכָעָן עַמְּבָּעָם בַּילָּד, אָזְן דַּעַר צְוִירִיצָ
טָעָר עַולְמָ האָט מִיט שְׁרָעָק זיך אַומְּנָעָקָוּט. דַּעַר בְּלִיְכָר יְנוּגָעָר
מְאָוָן האָט נָאָר גְּהַאֲלָטָעָן דַּעַט דָּאַלְדָּ אַוְיָסְגְּנְשָׁטְרָעָט אַין זְיוּן חָאנְדָּ
אוֹ גְּשָׁרְיָעָן חָוֵר מִיט אַן אַונְמָעָנְשָׁלְכָעָר שְׁטִימָעָ:

— פָּאַלְסָ פָּוּן רְוִוָּם! אַירְדָּהָאָב זיך גְּמָהָלָעָן אַין אַונְרִיְינְקִיטָם. גַּעַז
שְׁאָפָעָן מִיט זְיוּנְגָעָר פְּעַרְלָאָגָעָן. זַי אַיז די אַונְרִיְינָעָ (עַד זְיוּזָת
מִיטָּן) דָּאַלְדָּ אַוְיָפִיזָ הַיְלִינְגָעָן בַּילָּד) — די הַיְלִינְגָעָר וְוַעַרְטָ פְּעַרְבָּרָעָנט
דָּאָרָט אַין פְּיִיעָר!

צְעהַנְדְּלִינְגָעָ עדות פָּוּן דַּעַט פְּעַבְעָלָ, וואָס זְייןָעָן גְּעוּוֹן פְּעַרְזָאָ
מְעַלְטָ אַוְיָפִיזָ פְּלָאַזָּ „קָאָמָפָ די פְּיָאָרָא“ האָבָעָן אַונְטָעָר אַשְׁבוּהָ עָרוֹת
גְּזָוָאנְטָ. אָזְן האָבָעָן עַס אַלְיָוָן גְּזָוָהָן, אָזְן די קִירְכְּבָעָן-שְׁרִיבָעָר האָדָ
בָּעָן עַס פְּעַרְשְׁרִיעָבָעָן אַין די קִירְכְּבָעָן-כְּרָאַנְיקָעָם פָּאָר די שְׁפָעַטְעַרְדָּינְגָעָ
דָּוָרוֹתָ, אָזְן וְוָעָן דַּעַר מְשׁוֹנְגָעָן-וְאַרְעָנָעָר מְאַהְלָעָר פְּאַסְטִילָאָ האָט זְיוּן
דָּאַלְדָּ אַרְיִינְגְּגָעָטָאָבָעָן אַין דַּעַט הַיְלִינְגָעָן בַּילָּד „די מְוֹטָעָר פָּוּן לִיעַבָּעָ“.
הַאָט אַ שְׁטוֹרָאָם בְּלוּט אַרְיִיסְגְּעַשְׁפְּרִיצָטָ פָּוּן דַּעַט הַיְלִינְגָעָן בַּילָּד.

די נאנעם פון קלוייסטער „ראם הייליגע הארץ“ וויזען נאך און
ביז'ן היינטיגען מאג אויף די צוווי טראפען בלוט, וואס זייןען פשׂ-
גלווערט געווארען אויף דער ברוסט פון רעם הייליגען בילד, „די
מווערט פון ליעבע“, וואס געפינט זיך מיט זיך און קלוייסטער, און
ווערט נאך כי היינטיגען מאג בעטראכט אלס דע בעשיצערו נעה
פערלייזונגסאי.

ב. ד. ע.

